

Incip. Prologus libri de sacramentis ab inicio usq; ad finem

LIBRVM in unam seriem dispositis.

De Sacramentis xpiane fidei studio quorum dam scribere compulsus sum. in quo non nulla que antea dictaueram sparsim propterea quod iterato eodem stilo exprimere molestum uel superfluum uidebatur inserui. In quibus si forte sermo simplicior colorem dictaminis seruare non potuerit. non multum inter esse putaui. eadem ueritate constante. Hoc autem magis me mouet. quod cum hec eadem prius negligentius dictassem. utpote non dum adhuc futuri operis propositum habens. passim transscribenda exposui. sufficere tunc arbitratus eiusmodi minima uel annotata innoticiam uenire. Sed quia postmodum cum eadem huius operis textui insererem quedam in ipsis mutare. quedam uero adicere uel detrahere ratio postulabat. lectorem admonitum esse uolo. ut sicubi ea extra operis huius seriem aliud, aut aliter aliquid habentia inuenerit. hanc diuersitatis causam esse sciat. et siquid forte in eis emendandum fuerit. ad huius operis formam componat. Sane hoc opus in duos libros distinxi. quatinus in tanta rerum multitudine et prolixitate incisio narrationis legentibus tedium tolleret. et simul utrumque scribere non ualentibus aut diuisum habere uolentibus commodiorem formam exhiberet. Primus liber a principio usq; ad incarnationem ubi narrationis seriem deducit. Secundus liber ab incarnatione ubi usq; ad finem et consummationem omnium ordine procedit. Item primus liber duodecim clausulas siue partes complectitur. Prima pars tractat de causa creationis humane et de primordialibus causis rerum omnium. Tercia pars tractat de cognitione dei. qualiter ab inicio manifestus est. et unus et trinus. Quarta pars tractat de uoluntate dei. et de diuersis modis quibus sacra scriptura de uoluntate dei loqui consueuit. Quinta pars tractat de creatione hominis angelorum et confirmatione

de creatione et constitutione huius sensibilis mundi.

Secunda pars tractat

K K LYCEAL BIBLIOTHEK ZU LAIBACH

ꝯ lapsu. & de ceteris que ad ipsos ꝑtinent. Sexta pars tractat de creatione hominis & de statu eius ante peccatum Septima pars tractat de lapsu. Octaua de reparatione. Nona de institutione sacramentorum. Decima de fide. Vndecima de sacramentis naturalis legis. Duodecima de sacramentis scripte legis. Huius libri capitula ꝑ singulas partes subt̄ ordinauimus in hunc modum. In distinctione prologi capitula sunt hec.

Que sunt dicenda ante principium. Que sit materia diuinarum scripturarum. Quomodo diuina scriptura ꝑ opa condicionis descendit ad narranda opa restaurationis. Quod triplicit̄ tractat de materia sua. eloquium sacrum. Quod in sacro eloquio non solum uoces sed & res significare habent. Quomodo omnes artes subseruiunt diuine sapientie. De numero librorum sacri eloquii Expliciunt capitula ꝓlogi.

Incipit liber Hugonis de sacramentis ad scdam edicionem sacri eloquii. quod ē fundamentum sapientie.

Prime Partis Capitula Sunt hec.

Prima pars exameron in opa condicionis. Vnum esse principium a quo omnia facta sunt de nichilo. Si prius facta sit materia. quam forma. Ratio quare uoluit ds ꝑ temporum intuualla opa sua ad completionē ꝑducere. prius ēē facere quam pulchrum ēē. Si potuit aliquando ēē materia sine forma. Simul creata fuisse omnia idē uisibilia & inuisibilia. De prima informatione rerum omnium qlis fuit. & quamdiu mundus in illa ꝑmansit. De formationis distinctione. De misterio lucis quare prima facta ē. Qualis eadem facta ē lux. & ubi. Quod simul facta ē lux uisibilis & inuisibilis & partim diuisa ē a tenebris. Quod lux tres dies illuminauit. ꝯ quare ante sole facta ē. Sacramentum diuinorum opum. Quare dixit scriptura uidit ds lucē. Que sit cautela boni opis significata. Quid factum sit de lu

ce illa primaria p̄t creatū sol̄e. & si de ipsa substantialit̄ sol fa
ct⁹ est. Si d̄s p̄ sex dies sine int̄uallo op̄at⁹ ē. siue aliquo quolibet
modo. De op̄e sc̄e diei quando factum est firmamentum. De ma-
teria qua factum sit firmam̄tum & quale factum sit. Sacra
mentū sup̄ dictoꝝ. Quare non deus dicit̄ uidisse op⁹ sc̄de diei
quia bonum esset. Quom̄ congregate sunt aque in unum
locū. ut arida appareret. Quom̄ terra germina p̄duxit.
Quare ille aque que sup̄ celos sunt. non st̄ ꝯgregate in unū locū.
Q⁹d his trib⁹ dieb⁹ facta ē rerum dispositio. Quom̄ trib⁹ dieb; se-
quentib; ornat⁹ ē mund⁹. Si de ipsis elementis facta sunt
que. ad ornatū illoꝝ facta st̄. Sacmentum q̄re aues & pisces
de una materia facti st̄. ꝯ in una sede dispositi sunt non.
Quare op̄a condicionis p̄ius cōmemorant̄. deinde op̄a restaura
tionis. Quod in op̄ib; restaurationis maxime uersat̄ tractatio.
Quatuor ēē p̄ que sermo subsequens decurrit.

Secunde Partis Capitula Sunt ℔ ꝛ c.

Incipit Sc̄da pars de causa creationis hominis. & de causis p̄
mordialib⁹. rerū omniū. De causis p̄mordialib; & de affectib⁹
earū. De generatione causarū p̄mordialiū. Que sit p̄ma cau
sa. c̄ditionis rationaliū Quod diuine uoluntati & bonitas
affuit & potestas. De t̄ib; p̄fectis & p̄ficientib;. omnia. Quod hec
tria d̄e d̄o dicunt̄ sc̄dm substantiam. Quare hec tria cū sc̄dm
substantiā dicant̄. q̄si ꝓpria in q̄b⁹dam locis p̄sonis attributa in
ueniunt̄. Quod sapientia d̄i. cū una sit in se. sc̄dm nos diuīsa
nomina sortit̄. Quod uoluntas d̄i. ēt̄na fuit de op̄e tēporali.
Quod tria uisibilia mundi. tria inuisibilia dei demonstrant.
Quod t̄a in d̄o coēt̄na fuerunt. Quod similitudo d̄i in rationa
li creatura p̄fectior ē int⁹ q̄m foris. De scientia & p̄scientia d̄i.
& quō ex ea in reb; necessitas cadere uidet̄. Quom̄ omīa in deo
ab ēt̄no erant prius q̄m in semetipsis subsisterent. & eoꝝ illic
non p̄scientia s; scientia erat. Si res future non fuissent sapien
tia d̄i scientia ēēt. sed p̄scientia n̄ diceret̄ Quom̄ utrūq; ēt̄num

ẽ pscitum ẽẽ. & futurũ ẽẽ. Quom si rerũ eueñ mutarentur.
De prouidentia dei. & qua duplex ẽ. di prudentia in suũ, & alienis. De dispositione diuina. De ꝑdestinatione diuina. De potestate di. & qđ duplicit̃ considerat̃ potestas in đo ẽẽ. & utiq; m đm omnipotentẽ ẽẽ. Tercię partis Capitula sunt hę c.;

Qualit̃ abinicio deus
agnit̃ est. & qua un̄. & qa trin̄. Quarę deus nec tot̄ scirn. nec tot̄ ignorari. potꝰ. Quib̄ mod̄ cognocio di ad hominem uenit. Qđ đs trin̄ & un̄. quod intimitate. & quod imuntate
Explicatio ꝓpositarũ discretionũ. De illo cognitionis genere quo mens rationalis in se đm uidere potꝰ. Qua se ipsam uidet ẽẽ mens rationalis. & qua se cepisse intelligit. Qua đs est. & qa sine principio ẽ. Cuiusde rei argumẽti forsitan inueniri Quod đs trin̄. & unus. Quod uere. & summe un̄. Quo immutabilis ẽ deus. Quod ratione creatura recte considerata adiuuat. ad cognoscendu deũ, Quib̄ mod̄ spūs mutant̃ Quod đs essentialit̃ ẽ. & uere ẽ. & in omni creatura sine natura. sine diffinicione. & in omni loco sine circũscriptione. & in omi tẽpe. sine uicissitudine ul' mutatione Quom spūs creati locales sint. & quom corpa. Ratio qualit̃ đs non solum un̄ sed etiã trin̄ sit. De uerbo intrinseco & extrinseco. Quod imago di in rationali creatura expssiue ẽ. & uestigium intimatis inuenit̃ in ipsa. Quomodo tres psone essentia una siue substantia De discretione nominũ intimitate Quom spūs scūs a patre & filio mittit̃. etna processione a bilis. & tẽpali aduentu ad nos. Quare tria inessabilia indentate tres psone dicunt̃. tria in humanitate non dicunt̃. Quarę potentia pat̄ attribuit̃. sapientia filio. bonitas siue benignitas spūi scō. Alia ratio quarę illa quę secđm substantiã dicunt̃ & communia sit. psonalit̃ sit discreta Quod uestigium trinitatis non solũ in rationali creatura sed etiã in corporea inuenit̃. Quod in his tñ omiã Recapitulatio supra

Quib̄ mod̄ corpa mutãt̃.

dictorum. Breuis summa eorum que supra dicta sunt. cum adiectione quorumdam. Quarte partis capitula sunt hec.

Quod modo scriptura sacra uoluntatem dei accipiat.
Prima beneplacitum dicitur. Secunda operatio. Tercia permissio.
Quod bona deus fecit. mala permisit. Quare deus mala permisit
Quare operatio et permissio dei uoluntates eius dicuntur. Quod duplex est sit discretio uoluntatis dei in beneplacito eius et in signo beneplaciti eius. Quarta est in preceptione. quinta in prohibitione. Quod non sunt similia signa eterni beneplaciti. preceptio et prohibitio sicut operatio et permissio. Quomodo fallere uidetur deus preceptione. uel prohibitione. aliud innuens. quam sit in beneplacito suo. Quod utrumque sonare dicuntur. uel quia deus precipiat quod nolit. uel quod nolit fieri permittat. Quod deus non uult mala quamuis uelit ut mala sint. quia hoc bonum est.
Quod semper impletur uoluntas dei. Quomodo mala excusabiles sunt non quamuis per eos uoluntas dei impleatur. Quare precipit deus omne quod precipit. Omne quod bonum dicitur: uel secundum se. uel ad aliquid dicitur bonum. Quod secundum se bonum dicitur. et uniuersaliter dicitur uere et summe bonum esse. De tribus generibus boni. Maius bonum esse illud. ex quo maius bonum est. Quod deus propter se. id est. pro utilitate sua. uel quomodo nichil precipit. Quod deus hoc unicuique precipere habet quod bonum est ipsi cui precipit. etiam si bonum omnium non est
Quod bonum uniuersitatis deus impedire non habet. etiam si illud bonum alicui non est. Quod operatio et permissio dei signa sunt. quod esse bonum sit. etiam si illud esse bonum non sit. Preceptio et prohibitio signa sunt. quod bonum sit. etiam si illud bonum esse non sit. Beneplacitum dei aliquando esse ad rem. aliquando ad actum rei. De ordine rerum in primis et secundis. et tercijs. Quinte partis Capitula sunt hec.

De creatione angelorum et de libero arbitrio et de ceteris que spectant ad naturam angelicam. siue ad officium et ordinem. Quod in principio creati sunt angeli. Quod rationalis creatura prima omnium facta est dig

nitatē quō adipsam referē ydicio reliquoꝝ sic ipsi ydicio
ad deū referē qm̄ adsimilitudinē di facta ē sola. Qd inp̄cipio
o p̄mo simul facta sunt ycorporea innatura. yincorpea in
anglica natā Quod ē corp̄ā ycorporea natura yscdm aliq̄
informis facta ē. yscdm aliq̄d formata. Jualeſ fuerunt
angli q̄ndo p̄mū facti s. Qd non facti sē de materia pia
cente sic̄ corp̄a De q̄uor p̄petatib⁹ natē anglicē De diffe
rentia cognōcionis. De differentia libi arbitri Jnquo si
mileſ condti s. yinquo dissimileſ. De triplici potestate illoꝝ
De triplici cognicione. Si p̄fecti sē facti angli an inp̄fecti Qd
trib⁹ mod⁹ p̄fectū dicit̄. Scdm tēp⁹. scdm naturā. yinuer
salit̄ Qd p̄fecti condti sē. scdm primā p̄fectionē Si ipsōꝝ
futuri fuerunt eueni⁹ siu. Qualeſ condti sē boni uł ma
li. iusti. an iniusti. beati. an miseri. De libero arbitrio illoꝝ
in p̄mo ydicionis p̄ncipio qm̄ subsistere ceperunt Qd sit
liberū arbitriū. Qd semp libm arbitrium n̄ ad p̄sens spec
tat. s; ad futurū nec ad omne. s; ad contingens tantum.
De aduersione ydelapsu maloꝝ ydeōfirmatione. yōuer
sione bonoꝝ. Quom̄ inlabentib⁹ culpa. grām auertit. in
stantib⁹ grā meritum adiuuit. Quod insola uoluntate ē
æ iusticia. æ iniusticia. Qd peccatū nec substantia ē.
nec de substantia. s; p̄uario boni. Juom̄ deus omnē uolun
tatē ypotestatē angloꝝ. ad suę uoluntatis ordinē. ydispoſi
cionem inuerquet. Quod tb⁹ mod⁹ ds cohercet uolunta
tē æ potestatē angloꝝ malo. De occulta dispositione di
qua malas ꝑuā uolumateſ ad suā uoluntatē inuerquit.
ydisponit scdm suā uoluntatē De ordinib⁹ angloꝝ quod
in p̄ncipio ā dō condti sunt. Si plureſ remanserūt quam
ceciderunt. De discreta cognominatione angloꝝ Yiū
oms spē celeſtes mittant. De mīsteriis angelicis.

Quarte partis Capitula Sunt ⁊ c;

Quare ds hoiem ex anima ycorpe fecit. Jualit ho

ad imaginem. ⁊ similitudinem dei factus sit. De creatione
⁊ origine anime. De libero arbitrio. De duplici sensu ani
me. De duobus bonis hominis. De duobus preceptis. nature et
discipline. De tribus generibus rerum. De gemina custodia
uite inferioris. De tribus statibus hominis. De primo statu an
te peccatum. De cognitione rerum uisibilium. De cognitione
creatoris. De cognitione sui. De qualitate libri arbitrii. per tres
status. De uirtute hominis ante peccatum. Qualis sit primus
homo creatus. secundum corpus. Quamdiu homo si non peccasset
in hac uita inferiori manere debuisset. De alimento eius.
De studio. Si non peccasset homo quales filios genuisset. Utrum
iusti. an iniusti. nascerentur. Si paternae iusticie heredes
essent. Utrum simul transferendi fuissent. an per successi
ones. Utrum perfecti nascerentur statura ⁊ sciencia. De in
stitucione hominis primi. De institucione hominis secundum
inferiorem uitam. De institucione hominis secundum supe
rem uitam. De loco in quo positus est primus homo. De ligno
uite. De ligno scientie boni ⁊ mali. Quod homo in pa
radyso positus est non creatus. Quare mulier de uiro fa
cta est. et quare de latere. Quare dormienti costa est abstra
cta. De septem modis operandi. Septime Partis
De lapsu primi hominis. Capitula Sunt hec;
Quare diabolus in forma aliena ad hominem uenit
Quare prius ad feminam uenit. Quare ab interrogatio
ne exorsus est. Quod non soli uiro preceptum datum
sit. De modo temptationis. Que mala fuerunt in ori
ginali peccato. Quod mulier in delectatione promissi
onis. persuasioni assensum dedit. De duobus temptatio
num generibus. Quis plus peccauit adam uel eua. De appe
titu iusti. ⁊ appetitu commodi. Utrum homo uolens
aut nolens. appetitum iusti perdidit. Quod iusticia sit
mensura. De mensura inferiori. Quod malum fuit in

De mensura superiori.

De scientia hominis ante peccatum.

Quare unus primus creatus est.

homine Quod homo in appetitu iusti peccauit. in appe
titu cōmodi punit⁹ ē. Quare inferior appetit⁹ mensuram
n̄ tenet. Quod spūi carnis causa iniuncta ē Quod necessi
tas concupiscendi. n̄ excusat qd̄ uoluntate uenit Quod
cōmodum. ⁊ ordinatū appetendū. Q⁰d nichil appetit̄ ni
si cōmodū Quomodo necessitas ex uoluntate uenit Qd̄
generati trahim⁹. qd̄ regenerati amittim⁹ De originali pec
cato Qd̄ mod̄ dicat̄ originale peccatū Qd̄ p̄mo homini
actuale. hoc nob̄ originale. Quid sit originale pec
catū. Quom⁰ originale peccatum a patrib; in filios
t̄nseat. Qd̄ anima n̄ sit ext̄duce. Quom⁰ p̄cāne peccatū
t̄nsit ad animam. Quom⁰ ignorantia uiciū sit. Quod
angli facti sunt. ut abint⁹ erudirent̄. homines a foris.
Vnde concupiscencia nascitur. ⁊ und̄ ignorantia. Quo
modo anima peccati originalis particeps fiat. Ratio
quoꝝ d̄a de animab⁹ incorporandis Quom⁰ a patrib⁹ iustis
peccatores filii nascunt̄. Vtrū omīa pecca p̄cedentiū
patrū ad filios t̄nseant. Oc̄ tave Partis
De eo qd̄ t̄ta sunt. Capitula sunt hec;
consideranda circa reparationē hominis. De q̄nq;
locis. Quom⁰ disposit⁹ sit homo ad penitentiā De causa
hominis aduers⁹ deū ⁊ diabolū De discretione iudicioꝝ
Cur d̄s ho. Quid ad nos p̄tinuit passio xp̄i. De iusticia
potestatis ⁊ eq̄itatis. De iusticia paciente ⁊ cogente. Qd̄
alit̄ deus redimisse potuisset hominē si uoluisset. Qua
ratione instituta s̄ sacmenta. De tēpore institutionis
sacram̄toꝝ De institucione coniugii. ante peccatum.
None Partis Capitula sunt hec;
Quatuor ēē c̄sideranda in institucione
sacmenti. Quid sit sacmentum. Quare instituta
sint sacmenta. De distincione trium op̄um. ⁊ t̄rium
op̄antiū Institucionē sacram̄toꝝ quantū ad deum

dispensationis, quantum ad hominem necessitatis. De materia sacramentorum. De tribus que necessaria sunt ad salutem. Quid sint genera sacramentorum

Decime partis Capitula Sunt hec.

De fide septem esse inquirenda. Quid fides sit. Que sint in quibus fides constat. De ~~de quibus~~ incremento fidei. De his que ad fidem pertinent. Si secundum mutationes temporum mutata sit fides. Quid sit quo nichil minus. unquam fides habere potuit. Recapitulatio super dictorum. De sacramento fidei et iuritute.

Undecime partis Capitula

De sacramentis naturalis Sunt hec.

legis. De prima differentia precedentium et subsequentium sacramentorum. Alia differentia. Quod homo instructus est adeo decimas offerendas. prima differentia. secunda differentia. tercia differencia. Quare prima mutata sunt per secundam. De tribus generibus operum.

Duodecime Partis Capitula

De unione populi fidelis. Sunt hec.

De circumcisione. De preparatione legis. De sacramentis scripte legis. De immobilibus preceptis. De tribus preceptis prime tabule. De ordine preceptorum dei. De mobilibus et supra additis preceptis. Quod tria sunt genera in lege sacramentorum. De vii. aliis secunde tabule.

Cum igitur de prima erudicione sacri eloquii. que in hystorica constat lectione compendiosum uolumen prius dictassem. hoc nunc ad secundam erudicionem que in allegoriam est introducendis preparaui. in quo quasi fundamento quodam cognicione fidei animum stabiliant ut cuncta que uel legendo uel audiendo super edificare potuerunt. inconcussa permaneant. Hanc enim quasi breuem quandam summam omnium intimam seriem compegi. ut animus legentis aliquid certum haberet. cui intencionem affigere et firmare ualeret. ne peruaria scripturarum uolumina et lectionum diuortia sine ordine et directione raperetur:

In distinctione prologi capitula sunt hec.

Que sunt dicenda ante principium. Que sit materia diuinarum scripturarum Quomodo diuina scriptura per opera condicionis descendit. ad narranda opera restaurationis Quod triplicitur tractat de materia sua. sacrum eloquium Quod in sacro eloquio non solum uoces. sed etiam res significare habent. Quomodo omnes artes subseruiunt diuine sapientie. De numero librorum sacri eloquii. Prime partis capitula sunt hec.

Prior pars exameron in opera condicionis. Vnum esse principium aquo sunt omnia de nichilo Si prius facta est materia quam forma Ratio quare uoluit deus per temporum interualla opera sua ad conpletionem perducere et prius esse facere quam pulchrum esse. Si potuit aliquando esse materia sine forma. Simul creata fuisse omnia id est. uisibilia et inuisibilia. De prima informitate rerum omnium qualis fuit et quamdiu mundus in illa permansit. De distincione formationis De mysterio lucis. quare prima facta est Qualis eadem facta est lux et ubi Quod simul facta est lux. uisibilis. et inuisibilis. et pariter diuisa a tenebris. Quod lux tres dies illuminauit. et quare ante solem facta est Sacramentum diuinorum operum. Quare dixit scriptura. uidit deus lucem. Que sit cautela boni operis hic significata. Quid factum sit de illa luce primaria post creatum solem et si de ipsa substantialiter sol factus est. Si deus per sex dies sine interuallo operatus est siue alio quolibet modo. De opere secundi diei. quando factum est firmamentum De qua materia factum sit firmamentum. et quale factum sit. Sacramentum supradictorum Quare non dicitur deus uidisse opus secundi diei. quia bonum esset Quomodo congregate sunt aque in locum unum ut appareret arida. Quomodo terra germina produxit. Quare ille aque que super celum sunt. non sunt congregate in locum unum. Quod his tribus diebus sequentibus ornatus est mundus. Si de ipsis elementis facta sunt que ad ornatum illorum factum sunt. Sacramentum quare aues et

facta est rerum dispositio.
Quomodo tribus

pisces de una materia facti sunt. ⁊ in una sede dispositi sint.
Quare opa condicionis p̄ius cōmemorant̄. deinde opa restau
rationis Quod in opb; restaurationis maxime uersat̄ tracta
cio. Quatuor ēē p̄ que sermo subsequens decurrit.

Incipit liber de Sacramentis ad eruditionem sacri
Eloquii q̄d fundam̄tū ecclē ē. Que sunt dicenda

Quis quis ad diuinarū scripturarum ante p̄ncipiū.
lectionē erudiend⁹ accedit. p̄mū considerare deb;
que sit materia. circa quā ūsatur earū tractacio. quia
sine rerū illarum de quib⁹ scriptura facta ē noticiam
habuerit. facili⁹ p̄t modū dictoꝝ ei⁹ ueritatē siue p̄fundi
tatem p̄spiciet.

Que sit Materia diuinarū scripturarū.

Materia Diuinarū scripturarum omni
um sunt opa restaurationis humane. Duo
sunt enī opa in quib⁹ uniuersa continentur
que facta sunt. p̄mum ē op⁹ condicionis. scd̄m
ē restauracionis. Opus condicionis ē. quo factū est. ut
essent que non erant. op⁹ restauracionis ē. quo factum ē
ut melius essent que p̄ierant. Ergo op⁹ condicionis est
creatio mundi cum omnib⁹ elementis suis. op⁹ restaurati
onis ē incarnacio uerbi. cū omnib⁹ sacramentis suis. siue
his que p̄cesserūt ab inicio scl̄i. siue his que subsequent̄
usq; ad finē mundi Verbū enī incarnatum rex nr̄ ē. q̄
in hunc mundū uenit. cum diabolo pugnaturus. ⁊ om̄s
scī. qui ante ei⁹ ante aduentum fuerunt. quasi milites
~~ei~~ sūt. ante faciē regis p̄cedentes. & qui postea ueniunt.
usq; ad finem mundi. milites sunt regem suū subsequentes.
& ipse rex medi⁹ ē in exercitu suo hinc inde uallat⁹ ince
dens. & stipat⁹ agminib; suis. Et licet in hac tanta multitu
dine diuīse armoꝝ species in sacm̄entis ⁊ obseruationib⁹ p̄
cedencium ⁊ subsequentium p̄plorꝝ appareant. om̄s tam̄

unu regi militare. & unū uexillū seq̄ baptizantur. & hostem unum p̄sequi. & una victoria coronari. In his oīb⁹ opa restaurationis considerant. In quib⁹ diuinarum scripturarū tota uersat intencio. Mundane siue seculares scripture materiā habent opa ēdicionis. Diuina scīptura materiā habet opa restaurationis Propterea tanto excellenciores omnib⁹ scripturis iure creditur: quanto dignior ē. & sublimior materia. In qua ei⁹ consideratio tractatuq; usat. Nam opa restaurationis ualde digniora sunt opib⁹ condicionis. qua illa adseruande facta sunt. ut stanti homini subessent. Ista ad salutem ut lapsum erigerent Propterea illa q̄si modicum aliquid sex dieb⁹ p̄fecta sunt. Ista uero ñ nisi sex etatib⁹ cōpleri possunt. Nam sex. cum sex. eduso ponunt. ut inde. q̄ creator reparator demonstraret. Quomodo diuina scīptura p opa condicionis descendit ad narranda opa restaurationis. Unis.

Quaeris Cum p̄cipalis materia diuine scripture sint opa restaurationis. tamen ut q̄ peritissimo ad ea tractanda accedat. primum ipso capite narrationis sue breuit sedm fidem rerū gestarum exordium & cōstitutionē narrat opum condicionis. Non enī conuenienter ostendere posset qualit homo reparat⁹ sit. nisi prius demonstraret q̄lit sit lapsus. neq; ū lapsum ei⁹ conuenienter ostenderet nisi qualit p⁹ ado institut⁹ fuerit explicaret Ad ostendenda aū p̄mam institutionem hominis. oportuit etiam ut toti⁹ mundi condicio ac creatio panderet. qa ppt homine fact⁹ ē mund⁹. Spē q̄de ppt deum. corp⁹ ppt spm. mundus ppt corp⁹ humanum. ut spē do subiacerent. spū corpus. & corpori mundus. Hoc ergo ordine scīptura sac p̄mū creationē mundi describit. qui ppt hominē fact⁹ ē. de in de cōmemorat qualit homo fact⁹. in qua iusticie & disciplinē dispositus ē. postea q̄lit homo lapsus ē. nouissime que

admodum
eo quod fa
pa. deind
tatis. & ar
antudin
De va
sedm
gentiam. t
ratio. qui
Allegoria
aliud facti
ro significu
aliquid fa
Vq
Vide
omni
inmodo t
ceteris q
tur. in ha
ue sunt. S
necessaria
ut faciend
cognitio
ut deducer
germanc
pnuncu
cognitio
forma ē
te. forma
arithmeti
aut indi
tu. adque

admodum ē reparat⁹. Primū quidē describit materiā in eo quod fact⁹ ē & disposit⁹. deinde miseriam et pēnam culpa. deinde reparationem & miām in cognitione ueritatis. & amore uirtutis. deinde patriam gaudium beatitudinis. Q⁹d tractat tripliciter de materia sacrum eloquium.

De hac autē materia tractat diuina scriptura scdm tplicem intelligentiam. hoc est historiam. allegoriam. tropologyam. Hystoria ē rerum gestarum narratio. que in prima significatione litere continentur. Allegoria ē cum p id quod factum dicitur. aliquid aliud factū siue in preterito. siue in psenti. siue in futuro significat. Tropologya ē. cum p id quod factum dicit. aliquid faciendum ēē significatur. Quod in sacro eloquio non sole uoces s; & res significare habent.

Vnde apparet quantū diuina scriptura a ceteris omnib⁹ scripturis non solum ī materia sua sed etiam in modo tractandi subtilitate & pfunditate pcellat. cū in ceteris quidē scripturis sole uoces significare inueniantur. in hac autem non solū uoces sed etiā res significatiue sint. Sic igit in eo sensu qui ī ter uoces ⁊ res uersatur necessaria ē cognitio uocū. sic in illo qui int res. & facta ul facienda. mystica constat. necessaria rerum ē cognitio. Cognitio aut uocū in duob; considerat. in pnunciatione uidelicet ⁊ significatione. Ad sola pnunciationē ptinet grammatica. ad solam significationē ptinet dyalectica. ad pnunciationē simul & significationē ptinet retorica. Cognitio rerū circa duo uersat. id ē formā & naturam. forma ē in exteriori disposicione. natā in interiori qlitate. forma rerū aut in numero considerat. ad quē ptinet arithmetica. aut in pportione ad quā ptinet musyca. aut in dimensione ad quā ptinet geometria. aut in motu. ad quē ptinet astronomia. ad interiorē ū naturam

Espectat phisica. Quom omnes artes subserui-
ex quo constat quia unt diuine Sapientie.
omnes artes naturales diuine sapientie famu
lant. et inferior sapientia recte ordinata ad supiorē
conducit. Sub eo igit sensu qui ē insignificatione
uocū ad res. continetur hystoria. cui famulant tres
scientie sicut dictum ē. id est. grammatica. dyalectica.
rethorica. Sub eo aut sensu qui ē insignificatione re
rū. ad facta mistica continet. allegoria. sub eo sensu
qui ē insignificatione rerum ad facienda mystica. con
tinet tropologia. et his duob famulant arithmetica.
musyca. astronomya. geometria. ꝯphisica. Sup hec
aut omia diuinū illud ē ad quod ducit sciptura diui
na. siue in allegoria ē. siue in tropologia. quoꝝ alterū
quod in allegoria ē. rectam fide alterum qd in tropolo
gia ē informat bonā opationē. In qb; constat cogni
cio ueritatis. et amor uirtutis. et hec uera reparatio
hominis. De Numero Librorum Sacri
Postquam demonstrauim Eloquii.
que sit materia diuinarū scripturarū et qlit de sibi
subiecta materia. tractent in triplici sensu ystorie alle
gorie. tropologie. nunc ostendere conuenit in quib
libris. ea que iure diuinitatis nomine censet scriptura
consistat. Duo sunt testamenta que omne diuinarum
scripturarum corp concludunt. uet scil et nouum. Utrū
q; trib; ordinib distinguit. Uet testamentū continet le
ges et pphas. agiographos. qd interpretatū sonat scos scipto
res. ut scā scribentes. In lege continent quinq; uolumina. id
ē. genesys. exodus. leuiticus. liber numeri. deutronomiū.
Genesis aut agnatione dicit. exodus ab exitu. leuiticus
a leuitis. liber numeri. quia in eo numerant. filii isrl.
deutronomium. scda lex. Hebraice aut bresith helesmoth

qaĩcta. qauedaber: adabarum. ℑnordine ꝓpharũ octo sunt uolumina. Prim⁹ liber iosue. qui a hesunaur. e iosue benum. id ẽ filiꝰ nun. Scd̃s liber iudicum qui dicit̃ sopthym. Terci liber samuelis. qui ẽ ꝑm⁹ & scd̃s regum. Quartus malachim. qd̃ int̃pr̃at̃ regum qui ẽ tertius & quart⁹ regũ. Quint⁹ ysaias. Sext⁹ ieremias. Septim⁹ ehechiel. Octauus lib⁹ xii. ꝓpharũ qui dicit̃ tarcasra. hi ꝓphici dicuntur. eo qꝺ ꝓpharum ętia sinon om̃s ꝓphę sint. Propha aũt tribꝰ modis dicitur. officio. gr̃a. missione. ℑulgo aũt usitato uocabulo magis ꝓphę uocant̃. qui ul officio. ul apta missione. ꝓphę sunt. sicut in hoc loco. Scd̃m quã acceptionem dauid & daniel. & ceteri quã plures ꝓphę non dicuntur sed agiogr̃ph. ℑnordine agiographoꝝ undecim uolumina continent̃ Primũ iob. scd̃s lib⁹ psalmoꝝ. tci⁹ proũbia salemonis. quę grece parabolę. hebraice masloth dicunt̃. quart⁹ ecclias̃tes. hebraice celech. latine concionator interpr̃atur. quintum sirasirm. id ẽ cantica canticoꝝ. sextum daniel. septimum paralipomenon. qd̃ latine sonat uerba dierũ. hebraice dabreamin. dicit̃. octauus hesdras. nonum hester. Qui om̃s id est .v. viii. viiii. simul fiunt duo xxii. qd̃ literas ętia alphabetum continet hebraicum. ut tot̃de libris eruditat̃ una uultoꝝ. ad salutem. quod literis lingua discentium adeloquentiam instruit̃. Sunt preterea inueteri testamento quida libri qui legunt̃ quide. sed in corpę text⁹. ul in canone auctoritatis non scribunt̃. ut ẽ liber tobie & iudith. & machabeoꝝ & qui inscribit̃ liber salomonis. & ecclias̃tes. Hnouum testamentum continet. iiii. euglia. aplos. patres. euglia. iiii. sunt. ℑoathei. oarci. Luce. ℑohannis. Aplica uolumina similit̃. iiii. act⁹ aploꝝ. epłe pauli. canonicę epłe. apocalipsis. Qui iuncti cum supioribꝰ xxii. duobꝰ ueteris testamenti xxxx. complent̃ inquibꝰ corpꝰ diuine pagine

consummat̃. Scripta patrum in corpe texẽ n̄ computant̃ 7
qua n̄ aliud adituum. sz̄ idipsum qđ in sup̃dictis cõtinet̃.
explanando et lat̃ manifestiq; tractando extendunt. Incipit
Prima pars examerõn in opa condition̄. Prologus. Incipit
arduum pfecto 7 laboriosũ op̃ crebra ustã Liber Hvgonis
p̃cationes flexus aggredior: unius am diuinaz scripturaz se-
riem n̄ solum restringendo ad compendiũ redig̃e. sz̄ expo-
nendo q̃q; pfunditatis ei archana in luc̃e euocare. Cui qđe
opis inchoationẽ pmpta deuotione offero 7 spe cõsũmatio-
nem pmitto. Vnũ ee principiũ aquo facta sunt omnia. Et nichilo.
sz̄ principio creauit ds̄ celum et t̃ram. Qđ creatum e. de
nichilo factum ẽ. Jam qđ de aliquo factum ẽ. factum ẽ sz̄; crea-
tum n̄ ẽ. qđ de nichilo factum n̄ ẽ. fecit g̃ ds̄ celum et t̃ram.
nec non solum fecit sz̄; creauit. hoc e de nichilo creauit fecit.
Philosophi gentiliũ tria quedam rerũ principia sine
principio posuerunt. opificem. matiam et formam. 7 pfuen-
tes ea que facta sunt omnia quide ex matia in form̃ p opi-
ficem ee p̃ducta. S; istu factorem solum n̄ creatorem dm̃ p-
fessi sunt. fides aũ uera unũ solum m̃ p̃mũ principium cõ-
fitetur: qđ semp erat. 7 p ipsum solum factum ẽ. ut eet qđ ali-
quando n̄ erat. Cui omnipotẽtie aut ineffabilis sicut n̄
potuit aliud pree se habe coetnum. quo infatigando uua-
ree. ua sibi cum uoluit suberat. ut qđ uoluit 7 quando et
quantum uoluit de nichilo crearet. Oma g̃ que facta sunt
ds̄ n̄ solum ex matia fecit. sz̄; matiam omnium de nichilo
creauit ipse creauit. Si prius facta est materia
Sed non parua questio est utrum quã forma.;
ea que facta sunt simul in matia. et forma ad ee
p̃duerunt. 7 an prius p matiam quide essentialit̃ condita
sunt. p̃modũ fomata. Ea quos da scõr patrum qui
ante nos uerbi archana excellent̃ scrutati sunt quasi
aduersa quedã sup hac inquisitione sẽpta reliquisse.

aliis quidē asserentib⁹ oīa simul inmatia & forma fuisse. creata. / aliis aūt hoc magis pbantib⁹. ut corpa omnia que facta sunt ꝑ⁹ simul & semel matialit̄ condita. ꝑ primodiu ū ꝑtualia sex dierū informā disposita fuisse credantur. Ego puto uiros sapientes in rebus tā inobscuris. & dubiis atq; a sensu nr̄o remotis. nec temere asseruisse qd̄ nescierunt. / neq; in his que asseruerunt. ꝑsertim tanta diligentia plato errare potuisse. Illud magis crediderim sub assertionis fōma inquisitionis aliq̄ndo studiū fuisse. qui sic dicta scr̄ꝝ pi⁹ ꝑ interpari uoluerunt. / nec falsa credendo in errorē inciderent. nec uera reprehendendo gratione. Hos g⁹ in nulla parte ꝑcipiti assertione declinantes. / id cui nr̄e sensus interius magis accedit. q̄ntū capi⁹ possum⁹ apim⁹. Qui deum oīa simul inmatia & forma fecisse contendunt. ꝑ ꝑtea fortassis sua assertionē iustam ee arbitrant. qd̄ omnipotentie creatoris indignum uideat̄ ad humane imbecillitatis similitudinem suum op⁹ ꝑtualia tempor⁹ ad perfectionem promouere. / qd̄ etiam quedā scripturarū loca quodāmodo idē assentia inueniunt̄. ut ē illud. Qui uiuit in ēternū creauit omnia simul. Ipsa quoq; geneseos scriptura unde ꝓma ad nos huius rei manauit agnitio. sic ambigue de operatione vi. dierū loquit̄. / ut sepe numero omnia potius simul facta fuisse ꝓbare uideat̄. Ꝓ hās igit̄ & huiscemodi rationes auunt credendū ee mysticā illā in genesi sex dierum distributionē. rei aūt ueritate omnem creaturam ab ipso tēporis exordio q ee cepit talem cepisse taliq; forma q̄le nunc uidet̄ habere. / q̄ntū ad uniuersitatis dispositionē

Vtinet. Ratio q̄re ds uoluit ptēpor⁹ ꝑtualia op⁹ suū obis aūt uidet̄ ad cōpletionē pduce. ut pri ee facere q. pulchrū exceptio eo qd̄ nichil in hac re temere diffinire uolumus. omipotentie creatoris inullo derogari. si ꝑtualia esse.

tēporis op⁹ suum ad consūmationē ꝑduxisse dicitur. ita
ut tamen indubitant̄ ętiā alit̄ facere potuisset. si ratio
omnipotentis uoluntatis ei⁹ expostulasse credat̄. Omp̄s
ętenim deus cui⁹ uoluntas sua ~~bona~~ bonitate nūqm̄ p̄
uari potest. sicut ꝓpt̄ rationale creaturam cęta omnia
fecit. ita etiā in eis omnib⁹ faciendis illū p̄cipue modū
seruare debuit. q̄ ipsi⁹ rationalis creatę cōmoditati ac
cause magis congruus fuit. Hoc aut̄ ille erat in quo ei
dem creaturę rationali scilicet non solū obsequium sed ꝛ
exemplū pararet̄. id ē. in quo illa accipęt non solum id
quo ad obsequium indiguit sed ꝑ illud ętiam qd̄ accepit
agnosceret id quod fuit. Ꝓpterea in cęteris reb⁹ pri⁹ infor
mis materies facta ē. ac deinde formata. ut eo ipso dem̄
strēt̄. qd̄ ab illo prius non existentia accepisset ēēntiā.
sine quo modo formam ꝛ ordinem non poterant habere
confusam. Eodē modo ipsa rationalis creatura. ꝑ id qd̄
foris fiebat in se agnosceret. ꝛ ab illo ēē qd̄ erat. atq; ab il
lo expetendum ēē qd̄ futura erat. q̄tin⁹ ꝛ ꝓ eo qd̄ accepat
ingr̄tiarum accionę exurgeret. ꝛ in id quod acceptura
erat. optinendū in ipsum affectum dilectionis dilataret.
Hā ꝛ ipsa rationalis creatā quodā m̄ suo pri⁹ informis fac
ta ē. postmodū ꝑ conuersionem ad creatorē suū formanda.
ꝛ id circo foris p̄ius ei demonstrata ē informis mat̄ia postea for
mata. ut q̄nta foret int̄ esse. ꝛ pulchrū ēē distātia discer
neret. ac ꝑ hoc ammonita ē ne contenta ēēt eo qd̄ ~~ꝑ amoris~~
~~conuersionē~~ condicionē a creatorę ēę accepat. donec ꝛ
pulchrum ēē atq; beatū adipisceret̄. qd̄ ꝑ amoris conūsi
onem a creatorę acceptura erat. Quod si quis quęrat
quę rationalis creatura iā tunc in ipso mundi p̄mordio
extiterit. cui hoc exemplū ꝓponi debuisset. facile respon
det̄. iam tunc creatos fuisse anglos. q̄ hoc facto ammone
rent̄ se ipsos agnoscere. ꝛ usq; in finem homines futuros

qui licet hoc q̃ntum factum ē. non uiderint. tam̄ ꝑ scripturas edocti factum esse omnino iā nescire non possint. Si cui hec q̃m ꝓposuim⁹ ratio min⁹ sufficiens uidebit̄ ad conꝓbandā nrām̄ existimationē de rerū creatione. concedimus ut salua pace uł aliam adide euidentius conꝓbandum meliorem atq; subtiliorē exquirat. aut si hui⁹ partis assertio ei non placet. alteram ꝓut libet assumat. Nos aut̄ scd̄m ꝓpositum cepti nr̄i rem ordine ꝓseq̃mur.

Si potuit aliquando esse materia sine forma.

Restat enī ut ꝑius si mat̄iam rerum informem creatam fuisse asserim⁹. utrum ne aliquid sine forma existere potuerit. q̃lemue essentiam ante formā inditam habuisse credendū sit ostēdam⁹. & ut breuit̄ quid sup̄ hoc sencien dū m̄ uidet̄ apiam. certe non puto ꝑmam illā omnium rerum mat̄iam talit̄ informē fuisse. ut nullā omnino formam habuerit. quia nec aliquid tale ~~extere~~ existere posse omnino. qd̄ aliqd̄ ēē habeat & non aliquā formam crediderim. ita tamen non absurde informem eam apellari posse. quod in confusione & ꝑmixtione quadā subsistens. nondū hanc inq̃ nunc cernitur pulchram apt̄aq; disposicionē ⁊ formā recepit. Ergo ante formam facta est mat̄ia. tam̄ in forma. In forma confusionis. ante formā disposicionis. In forma ꝑma c̄fusionis. ꝑ⁹ mat̄ialit̄ naturalit̄ omnia corꝑalia simul & semel creata sunt. In scd̄a forma disposicionis. ꝑt⁹ modū ꝑ sex dierum int̄ualla ordinata.

Simul creata fuisse om̄a uisibilia ⁊ inuisibilia.

Sed nec illud quantum opinor absurdum erit. si credimus unū ⁊ idem prors⁹ mom̄tū temꝑis fuisse in quo ꝑncipio simul creata sit. ⁊ rerū uisibiliū corꝑaliū q; mat̄ia ⁊ inuisibilium in anglica natura essentia. & hoc esse qd̄ scriptura refert. om̄ia simul creata fuisse. sic̄ sup̄ dixim⁹. qui uiuit in ęt̄nū creauit omnia simul. q̄a

eodē momēto simul & uisibilium matīa essentialit̄ creata
ē. & inuisibiliū natura. nichilq; p̄tea factū cui⁹ in ipso pri
mordio aut matīa ut in corp̄ib⁹. aut similitudo ut in spi
ritib⁹ p̄cesserit. Nā & si noue ad huc cottidie creant̄ animę
noua tam̄ creata non fit. quia in anglicis spiritib⁹ iam
tunc quando crabant̄ eius similitudo precessit. Duo aut̄
nob̄ nunc discutienda occurrunt. p̄mum illa p̄mę con
dicionis forma informis q̄lis fuerit. scd̄m q̄lit̄ ex illa in
formitate ad hanc q̄m nunc habet formā p̄ducta sit.

De p̄ma informitate rerū omīū q̄lis fuit. ⁊ quādiu
Quantum conicere potui in illa mund⁹ p̄mansit.
ex his quę inscripturis de hac re manifeste siue obscure
rep̄i scd̄m rei gestę ueritatē expressa p̄ma illa omnium
rerum moles quando creata ē ibidem tunc ad ēē prodiit
ubi nunc formata subsistit. eratq; t̄reum hoc ęlem̄tum
medio eodēq; uno loco subsidens. cęt̄is in una confusio
ne p̄mixtis. forma meliore preditū. sed isdē circūq̄q;
in modum cui⁹dā nebulę. obpansis. ita inuolutum ut
apparere non posset qd̄ fuit. Iua u̇ ta in una sicut di
ctū est ad huc confusione p̄mixta. siue poti⁹ in una per
mixtione confusa circūq̄q; suspensa eo usq; in altum
porrigebant̄. quousq; nunc summum corp̄ęę creaturę
p̄tingit. totūq; hoc spacium qd̄ a sup̄ficię terrę medi
o iacentis loco usq; ad extremum sup̄mūq; ambit⁹ cę
li limitē patet. illa nebula ⁊ caliginę replebat̄. & qui
nunc sunt aluei dracones siuę aquarum. iā tunc in ipso
nascentis mundi exordio in terrę corp̄ę futura aquis re
ceptacula parata erant in quib⁹ etiā magna illa abys
sus de qua omniū fluenta aquarū p̄ducenda siue deri
uanda fuerant patulo ad huc hiatu. uacuoq; horren
dū in p̄ceps in ane p̄ferebat. cui q̄dē desup̄ tenebrosę
illi⁹ caliginis qua tunc tota terrę sup̄ficies obuoluta erat

nebula tendebat. quas ut ego arbitror tenebras scriptura cum
celum et terra crearent super faciem abyssi fuisse testatur. Talis mun
di facies in principio prius quam formam susciperet. aut dispositio
nem per scripturam significatur cum dicitur. In principio creauit deus
celum et terram. terra autem erat inanis et uacua. siue ut alia trans
latio habet. inconposita. et tenebre erant super faciem abyssi.
Per celum namque et terram materiam illa omnium celestium terrestrium
que hoc loco significari puto. de qua postea succedentur in forma
facta sunt. que in ipsa prius per essentiam simul creata fuerunt.
Ibi namque terra erat ipsum terre elementum. et celum erat mo
bilis et leuis illa confusio reliquorum trium que in circuitu me
dio iacentis terre suspensa ferebatur. et his duobus omnium cor
porum siue celestium siue terrestrium formandorum materia con
tinebatur. Deinde sequitur scriptura et dicit. et tenebre erant super
faciem abyssi. Duo superius proposuerat uidelicet celum et terram.
modo quedam alia duo subiungit scilicet tenebras et abyssum. alterum id est abyssum in terra. alte
rum id est tenebras in eo quod celum uocauerat significans intelli
gendum. Propterea namque super faciem abyssi tenebre erant. quia
abyssus subtus erat. et desuper caligo tenebrosa erat. Neque
abyssus tenebre erat quia lumen futura non erat. sed desuper
faciem abyssi tenebrarum locus fuit. in eo scilicet elemento un
de lumen postea uenire debuit. Neque enim in lucis loco tenebre
esse potuerunt. Propterea tenebre erant super faciem abyssi.
et spiritus dei ferebatur super aquas Subito aquas nominat cum
primo in rerum creatione de sola terra et de celo mentionem fe
cisset. sed propterea non aquas increatas esse credendum est. quia
in creatione rerum aquarum nomen positum non est. quia
ipsum celum. ipse sunt tenebre. ipse et aque celum propter leui
tatem. tenebre propter lucis priuationem. aque propter motum et fluctu
ationem. Nam si abyssus in terra erat et tenebre erant super
abyssi faciem. ergo tenebe erant super terram. Sed quid erat super
terram. Duo in principio posita sunt. celum et terra. Quid

horum putas subtus. aut quid supra fuisse dicemus. Aut terra supra
celum subtus. aut terra subtus. et celum supra. Sed numquid creden
dum est in prima illa condicione rerum celum subterius
creatum fuisse. et propterea informatione supra dispositum.
Fortassis quia primus scriptura nominauit celum. quam terram. propterea
celum quasi fundamentum subtus creatum fuisse quis dicat. Ergo
autem non ordinis sed dignitatis causa sic positum reor. et quia
etiam sermo sequens de elemento terre. quasi de proximo. et ob
hoc posterius nominato habendus fuit. ideo et primus celum et ~~celum~~
postea terram debuit nominari Sed neque ipsa conditorum natura
alium positionis aut locationis ordinem pateretur. quam
ut ponderosa deorsum et sursum leuia disponerentur. Ergo
terra deorsum et celum sursum. et quod super terram erat celum erat.
Ergo celum super terram erat. et aque ubi erant sub celo. an su
pra celum. Neque sub celo. neque super celum aque erant. sed in ipso
celo aque erant. quia ipsum celum aque erant. totum aque.
et totum celum. quia idem aque et celum. Secunda die factum est fir
mamentum et uocatum est celum. et positum est. ut diuideret inter
aquas. et aquas. et que primus aque erant facte sunt aque. aque que sub
celo. et aque que super celum. et factum est celum. celum. et ce
lum celum supra celum. et sub celo celum. Usque hodie etiam ce
lum est super celum. et super celo celum. et totum ex uno celo. et
unum celum. Sed ante quam fieret de illo celo. hoc celum.
quod est uocatum firmamentum. non erat illud celum. celum et
celum. sed tantum celum. nec ille aque. aque. et aque. sed tamen
aque et aque. et celum. et unum celum. et illud celum. et aque
ille. nec super celum erant. nec sub celo. sed super terram. nichilque
erat inter celum et terram. quia nichil preter celum et terram.
et tamen aque erant. et tenebre erant. et abyssus erat. et abys
sus in terra. tenebre et aque in celo. et tenebre erant super fa
ciem abyssi. et spiritus dei ferebatur super aquas. Ergo super omnia
erat spiritus dei. quia omnia in potestate dei erant. et in omnibus

non arrabat̃ postestas dei. fortassis iam satis est. quantū adp
positum breuitatis ꝓtinet. de his actem̃ dispurasse. Si hoc so
lum adicerem̃ quanto tẽpe mund̃ inhac confusione ꝑ̃ qm
ei̇ dispositio inchoart̃ ꝓstituit. Ham qd̃ illa prima rerum
matia inp̃cipio temꝑis. ul̃ potꝰ cū ipso tempe exorta sit?
constat ex eo qꝺ dictum est inp̃cipio creauit deus cẽlum
y terram. Quamdiu aut̃ in hac informitate. siue confusio
ne. ꝑmanserit? scriptura manifeste non ostendit. Quibi aū
uideatur quantū ego concipere ualeo. int̃ ̃ceationem & dis
positionem rerum, quide tpis. si nulla fuisse moram int̃uer
tam. ita ut uere qdem dici possit. hoc ꝑ illud factum fuisse?
si int̃ hoc factū y illud. nullam omnino dilatione int̃ uenisse.
Ceterū breuit quicquid in inde sentiendum uidet̃ absoluam. Ego
ego arbitror inp̃mo p̃cipio temꝑis. ul̃ potꝰ cū ipso principio
tẽꝑis. hoc ẽ quando ipsum tempꝰ cepit simul cẽpisse y rerum
uisibiliū omniū matiā. eodeq; prorsꝰ momento inuisibilium ī anglica natā
ẽtiā, utrāq; qda informa. utrumq; sine forma. Ham ei quē
admodum illa formandoy corpoy matia. qn primū crẽata
est. & quanda forma habuit unqua subsistere cẽpit. & tam
informis erat. qua nec dū disposita & ordinata fuit. ita
prorsꝰ illa rationalis natā qn ꝑmū inspirabꝰ anglicis crẽata ẽ.
max qdem ꝓsapientiā & discretionem formata est. si qua
illi summo & uero bono. unquo beatificanda erat. non dū se
ꝑ confusionē amoris pressserat. quodam̃ adhuc informis ꝑma
nebat y tq; natā ꝙ & corꝑea scilicet. ꝑ matiam & incorꝑea ꝓ
sentiā. simul ad ẽe ꝑdit? qua & in illa unde facta ẽ. & in ista
qꝺ facta ẽ. uno eodeq; temꝑis momento un tẽꝑe parit̃ & cum
tẽpe ẽe cepit. Hā spualis natā. cū simplex sit. eiq; idē sit.
omnino ẽe. qꝺ ẽ matialit̃. p̃ qm ꝓsonalit̃ fieri non habet.
sic cꝰea natā. & ꝓꝑea illa dū crẽaret̃ pꝰ quidem ꝑ matiam
ex qua facta ẽ. ad ẽe ꝑdit? hec ū statum in ipsa qua subsistit
una simplici. y essentia immortali indissolubili q; p̃mum ẽe

accepit. Vtrq; tam facta e simul. alia id e corpea. in eo ex
quo ipso facta e. alia u. id e. incorpea. in eo qd ipsa e. Vtrq; forma
ta. utrq; informis sicut dictum e. De formationis dis-
tinctione.

Et de illo quidem prime
condicionis statu p9 qm informam natura dispositione
q; ueniret. hec dicta sufficere uolumus. Deinde sequitur.
ut dispositione ipsam qlit pfecta sit ordine psequamur.
Sex disposuit diebus. & ordinauit atq; informam redegit.
deus cuncta que fecerat. pfecitq; op9 suum die sexto. & sic
demu die septima requeuit. id e cessauit ab opib9. Prima
die facta e lux. scda die factum e firmamentu. tcia die con
gregate sunt aque. quarta die facta sunt luminaria. qnta
die uolucres. & pisces. sexta die. bestie. iumenta. reptilia. no
uissime eadem die tamen homo. Hoc pmum in hoc loco lec
torem ammonere uolum9. ut quotiens in his opib9 uidel sex
dierum aliquid fieri audierit. ut ubi gratia. cu dicit. pma
die facta e lux. scda die factu e firmamentu. qrta die fac
ta sunt luminaria. non modo primu. cu facta dicunt. de
nichilo hec creata fuisse existimet. s; poti9 de ipsa que pius cre
ata erat. de nichilo formata ~~erat~~ matia intelligat. etiam
si aliqn ubu creationis positum reprerit. ut e ibi creauit ds
cete gndia 7 omne anima uiuente atq; motabile. non ad
matiam qua ee ceprunt. s; ad formam qua hoc qd sunt.
ee ceperunt. referendum ee sciat. De mysterio lucis
quare pma facta e.

Iz cipiens g deus opa sua ut pficeret
pmum fecit lucem. ut pt modu ceta omnia faceret in luce.
Significauit enim nob se non amare opa que in tenebris fiunt
quo mala sunt. quia omis qui male agit. odit luce. 7 non ue
nit ad luce. ut non arguantur opa ei9. quia mala sunt. Qui
aut facit ueritatem uenit ad lucem. ut manifestent ei9 opa
quia indo sunt facta. Ipse g qui ueritate facturus fuit. in
tenebris opari noluit. s; uenit ad lucem. & fecit luce. ut se

manifestaret p lucem. Non enim ideo fecit lucem ut ipse uide
ret p lucem. s; ut opa sua manifestaret p lucem. q̄a in deo sunt
facta. & uidit ds cuncta que fecerat. & erant ualde bona.
Hoc m̄ interi pred denda ratione. dicendu fuit. cur deus p̄
mum lucem fecit. Qualis eadem facta ē lux. et
Sed nunc sup ē. ut rei geste ueritatem V BI.;
diligenti psequam. Principium q̄ diuinoꝝ opum
fuit creatio lucis. quando ipsa lux non matialit de nichilo cre
ata ē. s; p̄iacenti illa unusitatis matia formalit facta est
ut lux esset. & uim. & ppetate lucendi haberet. Hoc op p̄ma
die factum ē. s; hui opis matia. ante p̄mam diem creata est.
moxq; cum ipsa luce dies cepit. quia ante lucem. nec
nox fuit. nec dies. etiam si temp fuit. Si aut querit q̄
lis hec lux fuit corpea cuiusmodi corp habuit. & utrū
uno loco. circūspta. an ubiq; diffusa. utrum in motu
ul in mobilis. quantū ego arbitror rectissime respon
det corpalib reb uisibilib illuminandis. non nisi lucē
corpeam congruere potuisse. Omne aut corpus quam
libet subtile. & spūali nature appximans. loco circum
scribi necesse ē. Rursumq; nisi mobilis fuisset illa lux
neq̄quā alterna uicissitudine diem ac noctē distingue
re. nec tēpis spacium ullatenus sine motu pagere ualuisset.
Scdm hanc itaq; consideratione conuenienti puto ut
credam lucē illam in p̄ncipio factā ad illuminanda cor
pora sine dubio corpeam fuisse. q̄le fortasse ēē potuisset
corp aliqd lucidū cui p̄sentia cūcta illustrent quē admo
dum nuc in sole uideri potest. ipsamq; uice ꝯ loco solis fac
tam. ut interi motu suo circū agitaret. & diem noctēq;
discerneret. Cū qua q̄a dies p̄ma exorta ē. ego crediderim
magis illa. qn facta ē. ibidē primū apparuisse ubi sol
cottidiano cursu circūuect oriens emergit. ut eodē tmite
circū currens ac p̄mo ad occasum descendens uespam faceret.

aut incorpea, ꝯ si corporea

de inde reuocata ad ortū. auroram hoc ē mane ante ortū
sequentis diei illustret. & ꝓptea quia p̄m⁹ dies aurorā p̄ceden
tē non habuit. q̄m ante quā lux crearet plene tenebre fue
rt. mox aut̄ luce apparente sup terrā plen⁹ dies. ꝓptea qd̄
a ꝑfecto op⁹ dī inchoari debuisset. ido scriptura dixisse factū
ē uespe & mane dies un⁹. Non enī dixit factū ē mane. & ues
pe. s; factum ē inquid uespe & mane dies un⁹. quia sicut dixi
mus prim⁹ dies. mane p̄cedens non habuit. q̄m a luce ~~pma~~ i plena at
q; ꝑfecta inicium sumpsit. Propt̄ea omnis aurora p̄cedentis
diei. ē. & omnis dies. & ab ortu solis inicium sumit. Estq; di
es naturalis. illud spaciū tēpis. qd̄ ab ortu solis. usq; ad ortū
ꝑtransiens. noctē in se diemq; ~~in se~~ concludit. In qua quō natā
lit̄ dies noctē precedit. & finē diei uespam dicim⁹. finē noctis
auroram. constat indubitant̄. qd̄ aurora semp ad p̄cedentem
diē referenda sit. ḡ illud p̄mum mom̄tū tp̄ris quando cre
ata est omniū uisibiliū inuisibiliumq; natā. nec nox fuit
neq; dies. & tamen temp⁹ fuit. quia mutabilitas fuit. ꝓtea
ū continua facta luce. diuise sunt tenebre & lux & temp⁹
iam ꝑ diem & noctē distingui cepit. Qd̄ simul facta est
lux uisibilis ⁊ inuisibilis. & parit̄ diuisa a tenebris.

Et ut m̄ uidet̄ eodem prs⁹ tēpis mom̄to q̄ uisibilit̄ ⁊ cor
boni angli. discreti sunt a malis. illis in tenebras pec
cati cadentib; & istis ad lucem cōuersis iusticie. illuminatis
q; a luce. ut lux ēēnt & non tenebre. Sic enī consonare de
buerunt exemplaria opum dei. ut que uisibilia erant
opa uisibilia sapientie. inuisibiliū ꝓuent⁹ sequerent̄. ⁊ sdcm
qd̄ ipsa que utrobiq; opabat̄ sapientia ibi iudicium exer
cuit. hic formauit exemplū. Diuisa ergo ē lux. a tenebris
& erat lux uisibilis. & uisibiles erant tenebre. similit̄ lux in
uisibilis erat. & tenebre inuisibiles erant. Utrimq; diuisio
~~est~~. facta ē & simul facta ē diuisio. tenebrarū & lucis. & uoca
ta ē lux dies. & tenebre nox. Utrūq; d̄s q̄dē diuisit. & utrūq;

poralit̄ diuisa ē lux a tenebris. inuisibilit̄ quoq;

nominauit. sed utrumque non fecit. Deus autem auctor tenebrarum
non est sed lucis. quia peccatum tenebre est. et peccatum nichil est.
et sine ipso nichil factum est. Lux ab ipso facta est. quia iusti
cia et ueritas lux est. et de luce audiuimus. quia deus dixit. fi
at lux. et statim facta est lux. Husquam dixit deus fiant te
nebre. sed de luce dixit fiat lux. et diuisit lucem a tenebris.
et uocauit lucem diem. et tenebras noctem. Ergo utrumque non fecit.
tamen utrumque diuisit. et utrumque nominauit. diuisit per iudicium
et per meritum nominauit. Iudicauit et disposuit. quia nec
hoc apud eum iudicantem inordinatum esse potuit. quod apud deli
quentes inordinatum fuit. uocauit diem lucem. et tenebras
noctem. Quod tres dies lux illuminauit. et quare ante solem facta est.

Ergo nemo dicat quomodo ante factum
solem dies esse potuit. quia ante quam sol fieret. lux erat.
et uidit deus lucem. quod esset bonum. et uocauit lucem diem. et te
nebras noctem. et ipsa lux tres ipsos primos dies faciebat. ante
quam fieret sol. et illuminaret mundum. Sed quid significat quod
non statim factus est sol ex quo lucem fieri oportuit. sed ut quasi
esset prius usquam clara lux
lux, et fortassis confusio plena luce digna non erat. aliquam tamen
lucem accepit. ut uideret exire ad ordinem et dispositionem.

Sacramentum diuinorum operum.

Ego puto magnum hic aliquod sacramentum commendari.
quia omnis anima quamdiu in peccato est. quasi in tenebris
est quibusdam et confusione. Sed non potest euadere confusionem
suam. et ad ordinem iusticie formamque disponi. nisi illumine
tur primum uidere mala sua. et discernere lucem a tenebris.
hoc est uirtutes auicius. ut se disponat ad ordinem et confor
met ueritati. Hoc igitur anima in confusione iacens sine luce
facere non potest. et propterea necesse est. ut primum lux fiat. ut uide
at semetipsam. et intelligat. siue agnoscat. horrorem et turpi
tudinem confusionis sue. et explicet se. atque coaptet ad illam
rationabilem dispositionem. et ordinem ueritatis. Postquam autem or

dinata fuerunt omnia ei⁹ ⁊ secdm exemplar rationis formaq; sapien
tie disposita. tunc statim incipiet ei lucere sol iusticie. qa
sic in re pmissione dictum e. Beati mundo corde. quo ipsi deu
uidebunt. Pri⁹ g⁹ in rationali illo mundo cordis humani cre
atur lux. & illuminat confusio. ut in ordinem ~~in ordi~~
~~nem~~ redigat. Post hec cum fuerunt purificata interiora
ei⁹. uenit lumen solis clarum & illustrat eam. Non enim digna
e contemplari lumen eternitatis. donec munda & purifi
cata fuerint. habens quodammo pmateriam spem. & p iusti
ciam dispositionem. Sic lex precessit gram. sermo spm.
sic pcursor iohannes xpm. lux lucem. lucerna solem. et
ipse xpc humanitate suam. p⁹ demonstrauit. ut pt mani
festaret diuinitate suam. & ubiq; lux luce precedit. lux
que peccatores ad iusticiam illuminat. illa luce que iustificatos
ad beatitudinem illustrat. Ergo facta e lux p⁹ qm solis clari
tas manifestaret. & dies erant & tres dies erant. quando
lux erat. & sol non erat. Quarta die ~~lux~~ illuxit sol. ⁊ illa
dies clara erat. quia lumen uerum habuit. ⁊ tenebre non
erant ulle. Sic nulla anima meret lum solis accipe. ⁊ sum
me ueritatis lumen contemplari. nisi tres dies isti in ea pre
cedant. Prima quidem die fit lux. & diuidunt lux & tene
bre. uocatq; lux dies. ⁊ tenebre nox. secda die fit firma
mentum ad collocandu int aquas supiores & aquas infe
riores. & uocatur firmamentum celu. Tercia die congre
gant aque que sub celo sunt in locu unum. manifestari
aridam. & uestiri graminib⁹ suis. Omia aut hec spualia
preferunt documenta. Primu in corde peccatoris creatur
lux. quando semetipsu agnoscere incipit. ut diuidat int
lucem & tenebras. & appellare incipiat luce diem. & tene
bras noctem. & non sit iam de quib⁹ dicit. Ve qui dicunt
bonum malu. & malu bonum. ponentes luce tenebras. &
tenebras lucem. Post hec aut cu cepit int luce & tenebras

diuidere & lucē tenebras diē quoq; appellare noctem.
idē cum mala sua ueracit̄ p iudicium rationis imp̄bare.
& que sunt bona & laudabilia lucis op̄a eligere cep̄it. in
ter lucem & tenebras diuidere hoc ē ut in bono p̄posito cœ
roboret̄. diuidere int̄ aquas sup̄iores. & aquas inferiores.
idē desideria carnis. & sp̄s. ut medi⁹ & mediator: duo sibi
aduersantia nec p̄misceri sinat. nec t̄nsponi. nec ~~simul~~
simul sit qd̄ diuidi ~~bat~~ debet. aut sup̄. ~~aut~~ quod aut. subt̄ qd̄
sup̄ collocatū ē. nouissime sequit̄ indispositiones ordine
op⁹ t̄cie diei ut c̄ggent̄ aque que sub celo sunt. in locum
unum. ne carnis disideria fluxa sint. & ult̄ metam se ne
cessitatis expandant. ut tot⁹ homo ad statum nat̄e reuocat⁹
& scd̄m ordinē rationis dispositus in locū unū omne desideri
um colligat. q̄tinus & caro sp̄ui. & sp̄s subiect⁹ sit creatori.
Quis quis sic ordinat⁹ ē. dign⁹ lumine solis. ut mente sursum
erecta & desiderio insup̄na defixo. lumen summe uerita
tis. contemplanti irradiet. & iam n̄ p̄speculum in enig
mate. sed in se ipsa. ut ē ueritatē agnoscat. & sapiat. S;
& illud n̄ negligent̄ ~~non~~ transeundū est qd̄ dicit̄. uidit
deus lucē. quod esset bonum. ⁊ diuisit lucē & tenebras. &
uocauit lucē diem. & tenebras noctem. fecit enī & uidit.
deinde diuisit & uocauit. Q̄re uidit. Noluit p⁹ diuide
re quā uidisset. Pri⁹ uidit si esset bonū. & tunc demū diui
sit lucem a tenebris. & uocauit lucē diē. ⁊ tenebras noctē.
Adducet enī omē op⁹ suū in iudicium. Non solū op̄a illa q̄
in luce fecit. uidit deus q̄d ēēt bonum. s; ipsam quoq; lucē
uidit qd̄ ēēt bonum. & diuisit lucē & tenebras. Nam ipse
angl's malus t̄nsfigurat se aliquando in anglm̄ lucis. ⁊ in
gerit. se ad decipiendum mentē. q̄si lux uera. s; hec lux
non ē diuidenda. a tenebris. nec uocanda est dies. s; nox.
quia spēm q̄dē lucis habet sed tenebras ueras. Propt̄a p⁹
uidit d's lucem si ēēt bonum. ut n̄ statī credam⁹ omni sp̄ui

s; probem⁹ sp̄s si ex deo sint. & cum uiderim⁹ lucē q̄a bo
na ē. tunc demum diuidam⁹ lucē a tenebris. & uocem⁹
lucem diem. & tenebras noctem. Ergo non solū studendū
ē. ut lux p̄cedat in opib; nr̄is & ut in luce fiat opa nr̄a.
s; ipsa lux. quoq; p⁹ uidenda ē. & considerand a diligent̄.
& sic p̄t tremo cum uiderim⁹ lucem quia bona est. diuida
m⁹ lucem a tenebris. & uocemus lucē diem & tenebras noctē.

Quare dixit scriptura. uidit deus lucem.

Set occurrit fortassis quom̄ uidit deus lucem
quod eēt bona & diuisit lucē a tenebris. & uocauit
lucem diē. ⁊ tenebras noctē. Nam si cetera opa sua in luce ui
dit. qd̄ eēt bona. in q̄ luce uidit lucem quod eēt bona
⁊ diuisit lucē a tenebris. uocauitq; lucem diē. & tenebras
noctem. Nichil enī sine luce uideri potest. s; nec tenebre
sine luce uident̄. q̄ntomagis lux non uidet̄ sine luce.
Que fuit illa lux. p̄q̄m d̄s uidit lucem qd̄ eēt bona. ⁊ di
uisit lucē a tenebris. & uocauit lucem diem ⁊ tenebras no
ctem. An p̄ se ipsam eam uidit. qd̄ eēt bona. an p̄ aliam
lucē uidit qd̄ eēt bona. S; quom̄ p̄ ipsam lucem uidere
potuisset. quod eēt bona. si aliam lucem non habuisset.
p̄q̄m & in qua ipsam lucem uidisset quod eēt bona. Nā
si uidit qd̄ eēt bona lux ista. & uere uidit. in aliquo ui
dit. de cui⁹ bonitate dubitari non potuit. Ergo alia lux
fuit increata. in q̄ ista lux creata uidebat̄. qd̄ esset bona.
quia illam imitabat̄ que semp̄ ē bona. In illa enī luce cū
ipsa solum sit bona. uident̄ & mala & bona. & n̄ solum mala.
⁊ bona in ea uident̄. s; etiā mala ēē mala. ~~& bona in ea ui~~
~~dent̄. sed mala ēē etiā mala.~~ & bona ēē bona in ea uident̄.
p̄p̄tea qd̄ ipsa uere & summe ē bona. Quod enī ab ipsa di
scordare uidet̄ malum ēē uidet̄. & qd̄ ei simile ēē uidetur.
bonum ēē uidetur. ⁊ utrumq; non nisi. in ipsa ⁊ p̄ ipsam
uidet̄. P̄ lucē g̃ p̄bauit lucē. q̄a in luce ī conmutabili ui

dit. quod lux ista conmutabilis suo modo & ordine bona
eet. & diuisit lucem a tenebris uocauitq; lucem diem. ⁊ tenebras
noctem. Et in ea luce in qua uidit lucem quod eet bona.
etiam cetera opa sua que opat ē uidit. quod eent bona.
& nichil sine illa luce uidit ul bonū. ul malū. siue ex his q ipe bona fec. si
e ex his que nos fecim mala que omnia ipse n̄ male. sed be
ne uidit. & ibi uidit. ubi nullum malum fuit. Hec ipsa
lux ē. qua & uidere oportet omnem lucem si bona ē. nec
poterim iudicare uere, de luce si bona ē. donec ista luce illuminati fuerim. qd ē bo
na uere. Spualis enim diiudicat omnia. & ipse a nemi
ne iudicat. & si spc dei uere in nobis habitat. non nos po
terunt decipere spc erroris. etiam si in luce ueniat ad
nos. quia habebim lucem in nob in qua nob manifestum
erit. de omni luce si bona ē. & sic fiducialit diuidemus
lucem a tenebris. & iudicabimus non solum. int tenebras
& luce. sed etiam int lucem & lucem. iudicabim. non solu
int noctem. & ~~noctem~~. diem. sed etiā int diem & diem. & iu
dicabim omnem diem. Parum ē enī ad pfectum int die
& noctem iudicare. parum ē tenebras & lucem di uidere. hoc
est uirtutes a uiciis sequestre. nisi sciam etiam int diem &
diem iudicare. ⁊ sciamus omne die iudicare. ut sciamus q
sint illi mot q sub uirtutū specie qsi luce aliena ad nos ue
niunt. & q rursū illi sint q ueram uirtutis claritate pten
dunt. & in ipsis quoq; uirtutib; non solum que bona sint.
s; que sint etiam ~~[illegible]~~ potiora pbem. Spiritualis enim diiudi
cat omnia & ipse a nemine iudicat. qa spc omnia ~~etiam~~
scrutat. etiā pfunda di. & unctio ei docet nos de omnib;.

Que sit cautela boni operis hic significat a.

Hic tibi attende quanta sit ~~caute~~ cautela bono opi
adhibenda. In pncipio omniū tuoꝝ opum. uide ut
luce habeas in te. ut omnia opa tua lucis sint & n̄ tenebrarum.
Postea considera diligent utrum ne lux tua pura sit

æ non fuscata. æ cum inuenerit. quia bona ē. tunc demū
diuidit eam a tenebris. æ uocat lucem die. æ tenebras nocte
Deinde reliqua opa tua. que in luce fecerit. uidet etiā ipsa
bona sunt. æ nullum omnino op⁹ sine iudicio p̄termittat,
donec agnoscat cuncta que fecisti. Ita geminum ē iudici-
um. Primū ē quo lux iudicat. & iudicatur si bona ē. ut di-
uidatur a tenebris. Secm̄ iudicium ē. quando ipsa opa
que in luce facta s̄. ad iudicium uocant. & uidet quia
ipsa quoq; bona sunt. æ sic demum requiescit deus. Aliqua
quidam lucis mysteria interim p̄tempto transcurrentes p̄
strictorum. nunc uterū adpositi mi seriem texendam re
uertam. Q'd factū sit de luce illa p̄maria p̄t factū solem.
Ita æ si de ipsa substantialiter sol fac̄ t & S S it,
Dicitur. ds lucem p⁹ facere uoluit ad illuminandū mundū
ante quā solē crearet. opa uicaria p̄currente doner uem
ret qđ p̄fectum ē. Et sunt qui querant. quid de illa luce
factum sit. ppter qđ iam nulla ei⁹ uestigia reperiri possūt
ex quo solis claritas illuxit. Alii dicunt p̄ampla aeris.
spacia cum lucendi æ illuminandi amisisset. sup ee ta-
men ad huc q̄sdam tenues reliquias que in ambitu firma
menti intrinsec⁹ huc illuc q; sparsim diligenti⁹ intue-
entib; nocte demonstrentur. die ū maiori eas ne uide
ri ualeant solis claritate abscondi. Sic quid quoq; suas opi
niones p̄ut possibile ē c̄fingunt. Si quis sciat. si ipsa ea
dem lux. postea in solis substantiam stranslata sit. æ am
plificata claritate formā meliorem acceperit. Que admo
dum in nupt̄iis. ihc de aqua unum fec. ut reformationi
sacramentū demonstraret. Nam qđ erat lux. ante q̄m sol
fact⁹ ē. hoc erat aq̄ p⁹ q̄m in unum mutata ē. ut non aliud
fieret. qđ poti⁹ exhibitum ē. Si de eo ipso quod ante ulus
habebat. Ita de reb; dubiis nemo ē. qui possit certum ali-
quid diffinire. Si ds p̄ sex dies sine intervallo operā

— statū immedi⁹ re-
— staurationis

Solum adhuc illud — ē siue alio quolibet modo.
de opatione p̄me diei inquirendum restat si deus lu
cē in primo exortu eiusdem diei. id ē p̄me creauit. cum nichil
eadem die aliud fecisse legat̄. q̄m lucem. utrūnę usq; ad
exortum sequentis diei. quando firmam̄tum fecit. ab opę
cessasse credendū sit. cū ~~credendum~~ scriptura septima die.
eū requieuisse demū testet̄. Cui questioni gemina responsi
one obuiamus. Aut enim dicem⁹ d̄m. in illis sex dieb; opa
tionē suā. ita continua p̄seuerantia produxisse. ut nullo
tēporis int̄uallo ab opando desierit. aut ita sex dieb⁹ opa
tum. ut nullum q̄dē diē in opando int̄miserit. non qd̄ nul
lo tēpę spacio cessauerit opari. Et si q̄dē illam assertionē
p̄bare uolum⁹. quod continua fuerit ei⁹ opatio. dicere
poterim⁹. qd̄ p̄ma die lucē in exortu ipsi⁹ diei fecit. de in
de ut cursu suo diem noctēq; distingueret. p̄mū de orien
te ad occasum. ꝯ rursum de occidente ad ortum direxit.
Hęc solum op⁹ ē ei⁹ fuisse. quod lux facta ē. ꝫ quod directa
ipso gubernante & dirigente cursum suum expleuit.
Eodē modo. de scd̄a die dicet̄ quando firmam̄tum factū
ē. & circūactionis p̄petuę p̄ceptum simile & legem accepit.
hoc etiam de q̄rta ~~[illegible]~~ quinta. ul̄ sexta die. p̄ ut ratio di
ctauerit exquiret. q̄s quis hui⁹ partis assertionē elegerit.
Sicui aut̄ ista int̄p̄tacio nimis obscura uidebit̄. maximę
qd̄ de motu firmam̄ti. nec d̄u rata sit assertio. ad illam
alt̄am. quā p̄posuim⁹ recurrat expositionē. quę facilior
ē. & se p̄mptiꝰ ad intelligendum cōmodat rationi. Dicit ḡ
d̄m sex dieb; opatum. & septima demum die requieuisse
ab opę. quia null⁹ inuenit̄ de sex dieb⁹ in quo op⁹ non fece
rit deus. donec septima dies ueniret. q̄ndo demū ab omī
opę requieuit. Et hęc quidē. de opatione primę diei.
dicta sunt. De opere secundę diei quando factum
est firmament

Et uidit deus quod eet bonum. et ait. Firmamentum fiat in medio aquarum. Noluit ergo deus ad sequens opus transire. donec diuidicasset primum. Cum ergo diuidicasset de luce quod eet bonum. tunc ait. Fiat firmamentum. Quantum ad literam pertinere uidetur: factum est firmamentum die secunda. primo quidem in illa uniuersitatis materia. de nichilo creatum. et nunc ex illa ipsa ad talem formam erutum et factum firmamentum. ut ambitu suo medium quodammodo interueniens. magnam illam aquarum immensamque congeriem ab inuicem separaret. atque diuideret. et de aquis faceret aquas. et aquas. hoc est aquas quas ambitu suo intrinsecus complecteretur. et subtus se o contineret. et aquas quas extrinsecus et super girum limitis sui relinqueret. De qua materia factum sit firmamentum. et quale factum sit.

Multa quidem sunt que de firmamenti natura. animum questione pulsare possent. si hec humano inuestigatio relinquenda potius quam discutienda non uideret. Nam utrum ex puro igne factum sit siue ex aere. aut etiam ex aqua uel post tremo ex duobus aut tribus horum commixtis. et si substantiam solidam naturamque palpabilem habeat. quatenus credenda sit spissitudo eius. et utrum ipsum calidum. uel frigidum. aut cuius alterius qualitatis existat. merito quereretur. si inde aliquid certum sciri potuisset. Nunc autem in questionibus harum rerum non mihi multum laborandum uidetur. quas nec ratio ulla comprehendit. nec auctoritas cui fidem adhibenda sit probat. Solum hoc quod legimus credere sine dubitatione debemus. quia factum est firmamentum ut diuideret aquas ab aquis. hoc est. ut partem aquarum inter ambitum suum concluderet. partem uero extrinsecus segregaret. Sacramentum Supradictorum

Quare autem factum sit. ut firmamentum aquas a se diuideret. partimque super. atque infra. partim earundem aquarum

natura consteret. non querat extra se qui hec propter se facta
credat. Nam est in illo qui intrinsecus fabricatus est mundo. quid
dam huius operis formam habens exemplar: ubi terra quedam
deorsum posita consistit sensualis natura hominis. celum
autem sursum puritas intelligentie. et quasi quodam im
mortalis uite motu uegetata ratio. Duas uero istas tam dis
similes. in uno homine naturas magna quedam deside
riorum moles hinc inde fluctuantium. et in contraria sepe mo
tu alterno. tendentium oberrat. quia et aliud est. quod subtus
caro ex infirmitate pressa appetit. et aliud quod spiritus sursum
per contemplationem ueritatis eleuatus intendit. Sed fit ali
quociens ut contrarii motus confusionem gignant. nisi
ratio media inter ueniens diuidat. ab inuicem et discer
nat. uoluntates. et appetitus. desideriaque diiudicet. quid
sit uidelicet quod ex carne deorsum trahit. quid quod ex spiritu in
superna inhiat. summum illud. et immortale bonum ambi
ens. Nam cum ipsa ratio fortiter iudicii censura quasi quod
dam firmamentum in medio sese collocat. atque hinc super
celestes aquas. illinc autem eas que sub celo sunt separatim
disponit. non potest inferiore corruptela superiorem anime
puritatem inficere. neque ipsa que sursum est sinceritas
ad ea que subter sunt. abiecta et uilia sinitur sese inclinare.

Quare non dicitur deus uidisse opus secunde diei quia bonum

Sed mirum est quare non uidit deus opus secunde diei esset.
quod esset bonum. sicut in ceteris omnibus diebus uidisse legitur
et uidit deus quod esset bonum. Aut enim opus eius non fuit. et bo
num non fuit. aut si opus eius fuit bonum fuit. Si autem bo
num fuit. et opus eius fuit. uidit utique quia bonum fuit. qui
non potuit ignorare quod fuit. siue bonum. siue malum
fuit. Quare ergo hic non dictum est. uidit deus quod esset bonum.
sicut alibi ubique dictum est. uidit deus quod esset bonum.
Nam si ideo alibi dictum est. quia factum est. cur etiam

hic dici non debuit. si factum fuit. Fortassis quia binari
us signum diuisionis est. qui primus ab unitate discedit.
sacramentum aliquod hic commendatur. Et non sunt lau
data opera secunda non quia bona. non essent. sed quia malorum
signum essent. Prima enim opera fecit deus. et illa omnia
erant ualde bona. quibus nec in erat corruptio. neque de
erat perfectio. Sed uenit deinde diabolus. et homo. et fe
cerunt ipsi opera secunda post prima mala. post bona. et nolu
it deus uidere opera ista. quia mala erant. sed que per sapi
entiam uidit. per iudicium improbauit. Quomodo aque
congregate sunt in unum locum ut appareret arida.

Et dixit deus. Congregentur aque que sub celo sunt
in locum unum. Quantum ad literam spectat. locus unus in quo
congregate sunt aque que sub celo erant abyssus magna
creditur. que ab ipso mundi exordio in corpore terre tan
te capacitatis facta fuisse putatur. ut omnium repcepta
culum. aquarum esse potuisset. Nam aquarum natura in prin
cipio tenuis ad modum leuis que et in modum nebule cuius
dam dispersa. post quam diuina uirtute et iussione in unam ut
ita dixerim massam compingi quodammodo atque densari cepit.
ipso suo pondere deorsum uergens. in una collapsa a terra ex
cepta est. spatiumque illud quod desuper usque ad ipsum firmamentum occu
pauerat. serenum purumque dereliquit. Ipsa quoque terre super
fities aquis ~~multis~~ omnibus inter alueos suos conclusis apparere
cepit. Primo quidem lutulenta et lubrica nudaque uelut que
germina necdum ulla protulisset. quibus uestiri et superduci po
tuisset. Quomodo terra germina produxit.

Dixit ergo deus. ut produceret terra herbam uirentem et facientem se
men. lignumque pomiferum faciens fructum in germine
suo. cuius semen in ipso esset super terram. et factum est ita. Deinde
ad irrigandam uniuersam terram ab illa magna abysso quasi
a fonte quodam aque interius quidem inter uiscera telluris per

sua. et hec erant opera

trachones occultosq; meat⁹. desup̄ u̅ in sup̄ficie p̄ alueos
suos in omnes partes deducte sunt. itu & reditu mira
bili & in defesso lege p̄petua ad unū locum. Quare ille
aque que sup̄ celū s̄ n̄ dix̄ scp̄ta q̄d ꝯgregate s̄ in unū locum.

De illis aquis que sup̄ celum sunt non dixit scriptu
ra q̄d congregate sunt in locum unum. que ad
modū de illis que erant sub celo. Magna sunt in his
omnib⁹ sacramenta nec explicabilia presenti adbre
uiationi. quod aque que sub celo sunt congregant̄ in lo
cum unnum. quod appareret arida. & germina p̄duxit.
simulq; ipsa aeris spacia contracta. tandem caligine
serenant̄. & aquarum tract⁹ ad irrigandam atq; infun
dendam terrā p̄ corp⁹ illi⁹ quacūq; spargunt̄. & nichil si
ne causa factum est. Hoc mirum uidetur quod aque que
~~sunt~~ sub celo sunt congregantur in locum unum. ⁊ ille que s̄
supra celum non congregantur. neq; unus loc⁹ eis tribuit̄. s; relin
quunt̄ diffuse atq; expanse. quasi que coartari nolunt uel colli
gi. Quid putas hoc s̄ uult. nisi q̄d caritas d̄i diffusa ē in cordib⁹
nr̄is p̄ sp̄m sc̄m qui datus ē nobis. ⁊ iste sunt sup̄ celestes aque.
quia adhuc excellentiorē in q̄d apl̄s uiam uobis demonstrabo.
Si linguis hominum loquar et angl̄oꝝ. si habuero omnem p̄
ph̄iam. si nouero mysteria omnia. quid ē. Nich̄ p̄dest. si carita
tem non habeam. Pax ait d̄i que exsup̄at omnem sensum. cus
todiat corda ur̄a et intelligentias ur̄as. Jam quodammodo uidem⁹
quare aque ille que supra celum s̄ non debuerunt colligi. et
in unum coartari. q̄m caritas amplificanda ē semp̄ ⁊ dila
tanda. et quanto latius pandit̄. tanto celsius sublimatur.
Que sub celo sunt aut̄ aque congregande sunt ⁊ constringende
in locū unum. ut inde p̄ certos tramites et exit⁹ ordinatos q̄
cūq; deducant̄. q̄m affect⁹ anime inferior nisi certa lege con
stringat̄. non pot̄ appare arida. nec germina p̄duce. sicut
apl̄s castigat corp⁹ suum. et in seruitutem redigit. ne forte

cum aliis predicauerit ipse reprobus fiat. Quod his trib' dieb'

Ecce ista sunt trium dierum opa ante quam facta e rerum dispo
sol uel cetera luminaria fuissent. In his trib' dieb' primis
disposita e uniuersitatis hui machina et partib' suis distri
buta. firmamento desup expanso. deinde terra reuelata
atq; uno residente. et suo pondere librata collectisq;
aquarum molib' int receptacula sua. aere ~~sene~~ serenato
quatuor mundi elementa suis locis distincta et ordinata
sunt. Quomodo trib' dieb' sequentib' ornatus e mundus.

De inde sequebatur ornatus eorum. et hoc trib; sequentibus
item dieb; factum est. Quarto qui fuit primus intrib' ornatum est
~~intrib'~~ firmamentum sole et luna. et stellis. Quinto die
qui fuit secundus intrib' aer inuolatilib' et aque in piscibus
ornamenta acceperunt. Sexto die qui fuit tercius intrib'
accepit terra bestias et iumenta. et reptilia ceteraq; am
mantia. que mouentur in terra. Homo autem nouissimo die fac
tus est de terra. et in terra. non tamen ad terram. neq; propter terram.
sed ad celum et propter eum qui fecit celum et terram. Ergo factus
e homo non quasi ornatus terre. sed dominus et possessor. ut non
ad terram referatur conditio eius. propter quem facta e terra.

Si de ipsis elementis facta sunt que ad ornatum illorum facta sunt;

Se ornatib' elementorum sim troget quis. utrum nam creden
dum sit ex ipsis ea que elementis ee condita ad quorum
decorem atq; pulcritudinem facta probantur. ut ubi gratia que
ad ornatum terre facta sunt. non nisi de terra sumi potu
erunt. hec et si in aliis uerum concedimus. non tamen in ele
mento aeris ullomodo probare ualemus. cum manifeste
uolatilia. legamus accepisse et ab aquis originem. et in aere
mansionem. Quod quere factum sit. ut non ad similitudi
nem aliorum. que ad ornatum elementorum mundi creata sunt
ex ipso elemento materiam sumeret. in quo locum sortiri
debuerunt. forte quis ad ipsius elementi materiam refera

quod quasi tantam aer copulentiam non habuerit. ut
animantium corpora que solida materiam requirunt ex
eo conderentur. aquarum autem naturam magis terre affinem.
plusque corpulentie habentem. ac per hoc formandis cor
poribus aptiorem. sed altior in his rebus sacramenti virtus con
tecta est. Sacramentum quare aues et pisces de una materia facti

Duo sunt genera animantium. s. et in una sede dispositi non s.
que ex una materia prodeunt. sed non unam mansionem
sortiuntur. Pisces in originali sede permanent. uolatilia
sursum tolluntur. et fiunt quasi supra id quod facta sunt.
Sic de una massa corruptibilis nature. et sua mutabili
tate. defluentis uniuersa generis humani propago trahitur.
sed aliis deorsum in ea qua nati sunt. corruptione uis
te relictis. alii sursum dono gratie ad sortem celestis patrie
eleuantur. Quare opera conditionis prius commemorantur. deinde

Quam multa sunt alia que de his opera restaurationis.
diebus mystica dici potuerunt. sed nos quasi extra materiam
nostram cursum ista perstrinximus. ut ad eandem materiam trac
tandam quasi ex precedenti accessum conuenientiorem habe
remus. Nos siquidem propositum habemus de sacramento redemptionis hu
mane quod a principio in operibus restaurationis formatum est.
quantum dominus dederit in hoc opere tractare. Sed quia opere
conditionis tempore priora fuerunt. ab his exordium sermonis
sumpsimus. ut inde ad reliqua que secuntur. suo ordine uiam
faceremus. Dicimus namque opera conditionis creationis uniuersorum
quando facta sunt. ut essent que non erant. opera uero restaura
tionis quibus impletum est. uel figuratum est sacramentum
redemptionis quo reparata sunt. que perierant. Ergo opera conditio
nis sunt. que in principio mundi sex diebus facta sunt. opera
uero restaurationis que a principio mundi propter reparationem
hominis. sex etatibus fiunt. que ut breui difinicione strin
gamus. opera restaurationis esse dicimus. incarnationem uerbi. et

que incarne. et per carnem gessit verbum. cum omnibus sacra
mentis suis. siue his que ab inicio mundi ad ipsam incarna
tionem figuranda precesserunt. siue his que ab inicio mun
di ad ipsam incarnationem usque in finem seculi. ad ipsam an
nunciandam et predicandam subsecuntur. De his loquitur omnis
diuina scriptura. et de his. et pro his. facta est omnis diuina
scriptura. quia quemadmodum libri gentilium opera condicionis
inuestigant et tractant. sic diuina eloquia ad opera restau
rationis tractanda. et commendanda. maxime operam dant.

Quod in operibus restaurationis maxime uersatur tractatio.

Ergo in operibus restaurationis a principio redemptionis myste
rium inuestigandum est. et si hoc in his omnibus diligenter
secundum seriem temporum. et successiones generationum ac dispensati
ones preceptorum inquirimus. summam totam diuinarum scriptura
rum fidenter nos attigisse pronunciamus. Hoc autem incipiendum
est a conditione primi parentis. et eruendum paulatim pro
gredientibus nobis semper ad ea que ordine subsecuntur. Sed bre
uiter in clausula ipsa supra dicta colligimus. ad intelligenti
am dicendorum comparanda. Opera quoque condicionis id est mundus
iste sensibilis cum omnibus elementis suis in materia quidem
ante omnem diem in tempore pariter. et cum tempore facta sunt.
postea sex diebus in formam disposita tribus primis diebus ornata
et sequentibus tribus diebus ornata. Nouissime. vi. die factus
est homo adam et eua. propter quem facta sunt. cetera omnia. et ip
se in paradysso collocatus est. primo mansurus ibi et operaturus. ut
post opus consummatum et obedientiam impletam. exinde illuc
proueheretur: ubi semper erat mansurus. Sed quia sequentis ope
ris seriem a condicione primi hominis deducere instituimus. iustum
est. ut in ipso exordio libri primum causam condicionis humane
inuestigemus. ut simul demonstretur et primum rationabiliter.
adeo conditus. et postmodum misericorditer reparatus. Ibi quoque dum
conderetur gratuito factum opus rationabile. et hic dum re

Subseqns decurrit.

dimeret. rationabilit impletum op gre. Quatuor ee p q sermo

Quatuor q sunt p que sermo subsequens ordine decurre re debet. id e pmum qre creat sit homo. deinde qlis sit creat. deinde qualit lapsus sit. postremo aut qualit sit repatus.

Secunde partis capitula sunt hec.

De causis primordialib. & de effectib earu. De geratione causaru pmordialiu. Que sit pma causa edicionis rationaliu. Quod diuine uoluntati & bonitas, fuit & potestas. De trib pfectis & pficientib omnia. Quod hec tria de do scdm substantiam dicunt. Quare hec tria. cum scdm substantiam dicant. qsi ppria inqbusda locis psonis attributa inueniunt. Quod sapientia di cu una sit in se scdm nos diusa nomina sortit. Quod uoluntas dei. etna fuit de ope tepali. Quod tria in do coetna fuerunt. Qod ta uisibilia mundi. tria inuisibilia di demonstrant. Quod similitudo dei in rationali creata pfectior est int qm foris. De scientia & pscientia dei. & quo ex ea in reb necessitas cadere uidet. Quomodo omnia in do ab etno erant p qm in semetipsis subsisterent. & eor illic non pscientia. sed scientia erat. Si res future n fuissent sapientia dei sciencia eet. s; pscientia non diceret. Quomodo utruq; etnu e. pscitum ee. & futum ee. Quomodo si reru euent mutarent. pscientia tam n mutaret De puidentia di. & qa duplex e. puidentia di in suis & alienis. De dispositione diuina. De predestinatione diuina. De potestate dei. & qd duplicit consideratur potestas in do ee. & utroq; modo omnipotentem dm ee.

Incipit Scda pars de causa creationis hominis. & de causis primordialib omnium rerum.

In principio opis quod ura instantia magis qm alacritate ppa aggressus sum. mundi hui sensibilis sensum originem. & dispositionem qua breuissimo potui sermone. & qui maxime ut ppositum nob

fuerat introducendis conueniat explicui. Nunc uero consequens
est ut creationem hominis propter quem mundus ipse factus est sermo-
ne prosequamur. eo sane ordine loquendo incedentes quem
creator ipse rerum demonstrauit operando. Prius siquidem opi-
fex deus mundum fecit. ac deinde hominem possessorem et
dominum mundi. ut ceteris omnibus iure conditionis dominaretur
homo. ipsi a quo factus fuerat soli uoluntaria libertate subiectus.
Unde constat creationem hominis. rerum omnium uisibilium
conditione posteriorem quidem tempore. sed causa priorem fuis-
se. quia qui factus est. post omnia. propter eum omnia facta sunt. Cau-
sa ergo conditionis humane ante omnia est. et ipsam inuesti-
gare oportet super omnia et ante omnia. que tempore orta
sunt. et ante tempora ordinata sunt. Si hec deus omnia fecit
propter hominem. causa omnium homo est. et causaliter homo prior
omnibus est. Ipsum uero propter quod homo factus est. prius homine
est. et multo ante omnia. quibus homo causaliter prior est.
Id autem propter quod factus est homo. quid aliud erit nisi ipse a quo
factus est homo. Si ergo causa mundi homo est. quia propter
hominem factus est mundus. et causa hominis deus est. quia propter
deum factus est homo. Ergo deus erat et mundus non erat. neque homo
erat. et factus est homo propter deum qui non erat. et mundus propter
hominem qui nec deum erat. et quasi eadem causa uideba-
tur quod factus est homo propter deum. et quod propter hominem mundus
factus est. Nam et homo factus est ut deo seruiret propter quem factus
est. et mundus factus est. ut seruiret homini propter quem factus
est. et quasi idem erat et idem non erat. quia idem non erant
propter quos erat. Deus perfectus erat et plenus bono con-
summato. neque opus habuit aliunde iuuari. quo nec mi-
nui potuit eternus nec inmensus augeri. Homo uero na-
tura egens erat alieni auxilii. quo uel ~~consilii~~ conser-
uaret quod mutabile acceperat. uel augeret quod non con-
summatum habebat. Ita positus est in medio homo ut

& ei seruiret. ⁊ ipse seruiret ut acciperet utrumq; ipse.
⁊ totū sibi uendicaret. ⁊ reflueret totum ad bonum
hominis. & quod accepit obsequium ⁊ qd̄ inpendit. Voluit
enī deus ut ab homine sibi seruiretur. sic tam̄. ut ea
seruitute non d̄s. s; ho ipse seruiens iuuaret. Voluit ut
& mund⁹ seruiret homini. & exinde similit̄ iuuaretur
ho. & totū hominis eēt bonū. quia ꝓpt̄ hominē hoc totū
factum est. Ergo totū bonū hominis erat. uidel̄ & q̄d fac
tum est ꝓpt̄ ipsum. & ꝓpt̄ quod fact⁹ est ipse. S; aliud bo
num deorsum erat. & de subt⁹ sumebat̄ ad necessitatē.
aliud bonū sursum erat. & de sup̄ sumebat̄ ad felicitatē.
Bonū quippe illud qd̄ increata positum erat bonum
erat necessitatis. qd̄ u̅ erat increatore bonū. bonum erat
felicitatis. & utrumq; ad hominem ferebatur. quia utrū
q; homini debebat̄. q̄a ꝓpt̄ aliud factus ē ho. ut illud po
sideret ⁊ finiretur. aliud ꝓpt̄ hominē factū ē. ut illud acci
peretur & iuuaret. Iterum q̄ rationalis creatē condicio ce
teris omnib⁹. que ꝓpt̄ ipsam facta sunt excellentior esse ꝓ
batur. quod omnium causa ipsa est. Causa u̅ ei⁹ alia nulla
ē. nisi ipse a quo ipsa est. Sicut enī ab ipso est ut aliquid eēt.
sic ꝓpt̄ ipsum ē ut beate eēt. aliud sumens ab ipso. hoc ē
qd̄ esset. aliud in ipso. hoc ē. qd̄ beate eēt. S; dicit aliquis.
Quare d̄s creatam fecit. si iuuari non potuit ipse ꝑ crea
turam. Cui alteri fecit. qd̄ sibi non fecit. q̄ndo alt̄ nemo
erat nisi ipse q̄ fecit. Quasi enim pro nichilo factum eē
uidetur. & causam non habuisse ut fieret. qd̄ ita factum
ē ut inde non iuuaret̄ ille qui fecit. q̄a ꝑfectus non egu
it. nec alt̄ inde iuuaret̄. quia p̄t̄ ipsum qui iuuari possit
alter non fuit. Et hoc fortassis diligentius c̄sideratum
aliquē mouere possit. Propt̄a causam condicionis rati
onalium quam in solo rerum auctore constituim⁹. non solū
ꝓ hominib⁹ de quib⁹ sermo propositus erat. uerū etiam

pangl'is. quō & ipsi sicut eiusdem nat̄e participes sunt. ita quoq; ab eodem fonte originis causam trahunt. generali quadā consideratione inuestigare oportet. quō in ipsa p̄ncipium consistit uniu̅sor̄ que facta sunt.

De causis primordialib⁹ & de effectibus earu̅ m.

Rerum omnium ordo & dispositio que a summo usq; ad imum in uniu̅sitatis hui⁹ conpage ita se se causis q̄b; dam rationumq; genit̄is p̄seq̄t̄. ut omniū que s̄t nichil in connexū aut separabile nat̄a ext̄numq; inueniat̄. Que cumq; enī s̄t rerum omnium aut cause inueniunt̄ sub sequentium effectuum ēē. aut effect⁹ p̄cedentium causarum. Et cause quidē alie s̄t cause tantū. non etiam effectus. sic p̄ma omnium. alia effectus tantū. non etiā cause. sic ultima & p̄t trema uniu̅sor̄. Alie aut̄ & cause s̄t ad p̄teriora que generant. & ad p̄iora a quib⁹ generant̄ effect⁹. & sicut his que ultima sunt & effectus tantum p̄or̄. nichil p̄teri⁹ cernit̄. sic quidē his que prima sunt. & cause tantum subsequentium. nichil prius inuenit̄. De mediis aut̄ quecūq; p̄iora sunt magis cause nominant̄. & min⁹ effectus. quecūq; u̅ p̄teriora sunt magis sunt effect⁹. & minus cause. & p̄ma causalissima. Et que p̄ma sunt p̄t p̄ma. p̄mi sunt effect⁹. & que ultima sunt ante ultima cause ultime. & ultima generata. & p̄ma generantia. Prime aut̄ cause alie create sunt. ꝯ que sunt in suo genere. Prime alie increate. & que uniu̅salit̄ sunt p̄me. Que enim in genere suo p̄me sunt. ad aliquid p̄me sunt. s; uniu̅salit̄ p̄me non sunt. quō & si p̄cedunt que subsequunt̄ omnia. habent tamen & ipse aliquid quo p̄teriores inueniant̄. quō non p̄cedunt omnia. In hac aut̄ uniu̅sitate rerū omnium. ita cunctis causalit̄ coherentib⁹. aliquid p̄mum inuenitur: ut ex his omnib⁹ nichil p̄⁹ ēē possit. quō ipsum ex omnib; ē q̄b; uniu̅salit̄ aliquid p̄⁹ ē. His u̅ causis que uniu̅saliter

p̄mū ē omniū. ꝯ tam̄ ipō aliq̄d pri⁹ ēē necēē ē. quō ex omnibus

que primæ sunt nichil prius est. quo ipse prime sunt omnium. nec habent alias causas ipse priores. quo omnium cause ipse sunt.

De generatione causarum primordialium.

Hec autem sine motu efficiunt et generant sine traductione. quo eternitas nec in suo statu deseruit tempora ordinans. neque ex suo substantiam ministrauit corruptibilia creans. et manens quod erat. fecit quod non erat. in se continens potestatem faciendi. non sumens ex se materiam facti. Neque enim degenerauit inferiora condens. ut natura in ipsa descenderet. et quibus dedit inicium. quo et hoc ipsum omnipotentia eius natura continebat. sine natura naturam creare. qua inicium sumerent que non erant. quo opus et factor idem natura esse non poterant. Sicut ergo in faciendis se non minuit eternitas. sic in factis se non auxit immensitas. Sed ante facta sine defectu plena constitit et post facta sine motu in deficiens permansit. nichil nouum assumens. nichil antiquum amittens. totum dans. et nichil abiciens. Hec prima causa rerum omnium secundum se et propter se operata est opus suum. Secundum se quo extrinsecus operis sui formam non accepit. propter se. quo aliunde causam operandi non habuit. Fecit enim ad similitudinem suam. quod disponebat. ad participationem suam. ut ex ipsa eandem formam traheret. quod cum ipso idem bonum possidere debuisset.

Que sit prima causa conditionis rationalis v. m.

Hinc ergo primam causam sumpsit rationalis creature conditio. quod uoluit deus eterna bonitate sue beatitudinis participes fieri. quam uidit et communicari posse. et minui omnino non posse. Illud itaque bonum quod ipse erat. et quo ipse erat beatus. bonitate sua non necessitate trahebatur ad communicandum. quo et optimi erat prodesse uelle. et potentissimi nocere non posse.

Quod diuine uoluntati et bonitas affuit et potestas.

Diuina etenim uoluntas sola bonitate perfecta non fuisset

nisi partit affuisset potestas. quo id quod bonitate preeunte
uoluit potestate subsequente adimpleuit. In predestinatio
ne itaq; creandorum operata est bonitas. in creatione autem predesti
natorum operata est potestas. in beatificatione uero creatorum po
testas simul et bonitas. De tribus perfectis. et perfici
entibus omnia.

Erant enim tria quedam et hec
tria unum erant. et eterna erant tria hec. et nichil per
fectum esse poterat sine his tribus. et cum his nichil diminu
tum. Constabat enim ut si ad essent tria hec nichil perfectum
de esset. et si de esset de his tribus unum. aliquid consummatum
esse non posset. Et hec tria erant potentia. sapientia. uolun
tas. et ad omnem effectum concurrunt tria hec. neq; aliquid
absoluitur nisi ista affuerint. Voluntas mouet. scientia
disponit. potestas operatur. Et si horum discretionem proponas. non
est posse illud quod scire. neq; scire illud quod uelle. et tamen
deo unum sunt posse. scire. uelle. et discernit illa ratio
et natura non diuidit. et uenit nobis trinitas indiuisa que
totum continet. et sine ipsa totum est nichil. Quic quid
de deo uere dicitur. aut pie credi potest in deo. hec tria conti
nent. potestas. sapientia. et bonitas. et plena sunt hec tria
pariter. Si immensum nominas. si incorruptum dicis. si eter
num. si incommutabilem. et quecumq; horum similia. totum
hoc potestatis est. Si scientem appellas. si prouidum. si inspectorem.
si scrutantem. et considerantem. et discernentem. totum hoc
sapientie est. Si mitem. si mansuetum. si conpatientem. et be
nignum. uel quecumq; his similia sunt. uocas. totum hoc
benignitatis est. et nichil est quod in istis non est. et quod in istis
est plenum est. et consummatum totum. Propterea tria hec specia
liter discreta sunt. et suscepit fides chatholica trinitatem
quam nec numero augeri uoluit. ne extra tria aliquid confiteri
uideretur. nec naturam confundere. nec trium aliquid ne
gare conuinceretur. Et inuenit in deo tria esse. et in deo tria

unū ēē. nec ꝓpta tria non ēē. quia unum erant. neq;
unū non ēē. ꝓptea quod tria erant. Et trib⁹ admonita dicit
tres ꝑsonas tria. quia naturaliter deus erant. & una substantia.
ꝯ idō un⁹ deus. & assignauit potentiam patri. sapientiā filio.
bonitatem spiritui scō. Et confessa ē trinitatem. patrem.
& filium. & spm̄ scm̄. Qd hec tria de deo dicunt scdm̄ sub-
Et uidebat filius. quasi non de suo potens. quia stantiā.
potentia patris erat. neq; pat̄ de suo sapiens. quia sapi-
pientia filii erat. neq; pat̄ ul' fili⁹ de suo boni. quia spc̄ sci
bonitas erat. & si hoc diceretur scandalū patiebat ueri
tas. & unitas scissionem. nec poterat ~~nec~~ in trib⁹ ꝑfectus
dici unus. cui ꝓprium de ēēt aliqd quod alt̄ singulare
haberet. Propterea potentia patris erat. & filii erat. & spc̄
sci erat. & substantialit̄ erat. & equalit̄ erat. & sapientia filii erat. ꝯ patris erat. ꝯ spc̄ sci erat. ꝯ substantialit̄ erat. ꝯ equalit̄ erat.
& bonitas spc̄ sci erat. & patris erat. ꝯ filii erat. & sub
stantialit̄ erat. & eqlit̄ erat. & tamen causa erat. ut ꝑso
nalit̄ distingueretur. quod substantialit̄ idem erat.

Quare hec tria cū scdm̄ substantiā dicant̄ q̄si ꝓpa in
Neq; his trib⁹ scdm̄ ꝓprietatē quib⁹da locis ꝑsonis attributa in-
fides ꝑsonas significauit. quia scdm̄ substantiam ueniunt̄.
erant. s; hec tria scdm̄ necessariam notionē ꝑsonis assigna
uit. ut assereret quod scdm̄ communionē nat̄e erant. No
minand⁹ erat in trinitate. pat̄ & fili⁹. & sumpta sunt uocabu
la ipsa ab usu humano. cui ꝑma data sunt. & qd scdm̄ ali
qd tantum simile erat in toto similit̄ dicendū erat. & cauit
prudentia sac̄ eloquii. ne plena similitudo crederetur:
int̄ disparia. sunt deitate pat̄ prior: aut fili⁹ ꝑteriore dice
ret̄. Sic enī se in hominib; natura habet. ut pat̄ ēē non
possit. qui non fuerit prior filio. neq; fili⁹ qui patre ꝑt
terior non sit. Idō patri assignata est potentia. & sapientia
filio. non quia magis erat. s; quia minus credi poterat.
Dixerat enim scriptura sancta. quia deus pat̄ ē. & audiuit

Gr hoc homo. qui hominem patrē uiderat. dm̄ patrē
non uiderat. & cogitare cepit scdm̄ hominē quē uiderat
ęuum qdam plixum. & multitudinē annoꝝ p̄teritoꝝ. &
senectutis defectum. & occurrit scriptura. & dixit patrem
potentem. ne crederes impotentem. nec minus potentem. nec
solum potentem s; etiā omnipotentem. Non g̊ quia solus
hoc ē pat̄. solus hoc ēē dicebat̄. s; quia minus hoc ēē solus pat̄
putabat̄. Rursum cum diceret scriptura filium deum. ne
putaret ho qui humana nouerat. diuina non nouerat.
minorationē quandā sensus & intelligentię ēē in filio.
q̄si ad huc infra p̄fectionem etatis consummate addi
dit sapientem. non quia singulariter hoc ipse erat. qd̄
ēē commune cum omnibus erat. s; q̄a singulariter erat
ipse de quo magis. an hoc eēt dubitari poterat. Vocat ē
etiam spc̄ ds. & dictus ē spm̄ habere deus. & uidebat̄
hoc quasi nomen inflationis & tumoris ꝯ consternaba
tur conscientia humana. ad dm̄ p̄rigore. & crudeli
tate. & subsecuta scriptura temp̄auit dictum suum.
spm̄ benignum nominans. ne crudelis putaret̄ qui
mitis erat. & distincta sunt p̄sonaliter quę substantia
liter communia erant. ut humana mens diuinoꝝ uir
tutem non scdm̄ humana estimare disceret. cum c̄
tra consuetudinem humanā quędā de dō dici audi
ret. Ds g̊ trinitas trina hac uirtute omnia op̄a sua c̄
summauit. ut p̄fectum p̄fecta sequerentur. ꝯ emu
larent̄ auctorem suum cuncta quę fecerat. Quic
quid enī in tempę apparuit. ante tempa in ęternitate
dispositum fuit. & ipsa dispositio ęterna coęternam
habuit causam omnium rerū. uoluntatem creato
ris. quo factum est. ut fieret quicquid factum ē. & ipsa
facta non ē. Quod sapientia dei cum una sit in se. se
cundum nos diuersa nomina sortit. R.

Diuina autem sapientia et scientia uacatur et prescientia et dispositio. et predestinatio. et prouidentia. scientia existentium. prescientia futurorum. dispositio faciendorum. predestinatio saluandorum. prouidentia subiectorum. Et totum hoc una erat sapientia. et una dispositio. et ipsa eterna erat. et cum ipsa coeterna uoluntas erat. et secundum uoluntatem ipsa dispositio erat. et tamen uoluntate posterior non erat.

Quod uoluntas dei eterna fuit de opere temporali.

Secundum uoluntatem quippe disposuit. quod uoluntate facturus fuit. et uoluntas eterna fuit. et opus uoluntatis eternum non fuit. Semper enim uoluit ut faceret. et non uoluit ut semper faceret. sed ut aliquando faceret. quia semper uoluit ut aliquando faceret. Sic uoluntas eterna fuit de opere temporali. quoniam et ipsum tempus in eterna uoluntate fuit. quando fieret quod futurum fuit. Duo itaque hec in creatore pariter erant. et bonitas et sapientia. et hec erant eterna. et aderat simul et potestas coeterna. Uoluntate uoluit. sapientia disposuit. potestate fecit. Et uidetur quasi quedam esse distinctio et successio temporalis. et demonstrat se consideratione prima bonitas. quia per eam uoluit deus. deinde sapientia. quia per eam disposuit. nouissime potestas. quia per eam fecit. quoniam ordo uidetur esse. et fuisse uoluntas prima. et post eam dispositio. et nouissime operatio subsecuta est. Nisi enim uoluisset non disposuisset. et nisi disposuisset non fecisset. et occurrit magna ratio. quia semper in hominibus precedit uoluntas consilium. consilium opus subsequitur. Sed quid facimus. Numquid audebimus inducere tempora in eternitatem. Nam si hec in deo sunt quemadmodum in hominibus. aliquid in eo prius fuit. aliquid posterius et non totus deus. eternus est. Sed hoc nefas est confiteri.

Quod tria in deo coeterna fuerunt.

Itaque eterna bonitate semper uoluit. et eterna sapientia. semper disposuit. quod eterna potestate aliquando fecit. Et erant simul semper bonitas. sapientia. et potestas. nec diuidi uel separari

ab inuicem tempe poterant. que substantialit idem
erant. Et ab his formam dedit opi suo artifex deus. qb
consummata sut omnia ab euo inchoationis etnitatis
principio ordinata. Qd tria uisibilia mundi tria in
Et inuenta est trib his ineffabilis uisibilia di demonstrat
que in creatore unum qde s. s. p creature spem
diuisum se ad cognitione effundunt. Suscepit enim
forma ptestatis rerum inmensitas. sapientie uero pul
critudo bonitas rerum utilitas. Et uidebatur hec foris.
& concurrebant cum alio simulacro qd int pfectius
erat. Qd similitudo di in rationali creata pfectior e int q foris.
Uenit enim creata rationalis habens in se pfectionem
horum similitudine in uoluntate. & consilio & poten
tia. & conpauit que foris inuenit. cu his que habuit
int. & coniunxit duo hec. ut p uisibilia inuisibibilia
uideret. & uidit creatoris potentiam. & sapientiam.
& bonitatem. a semetipsa. p ea que foris paruerunt
in agnitionem excitata. Et hec erant quasi ammo
nitio 7 recordatio prima. trinum ee deum. s. non du
pfecta consumatio agnitionis. qm ad substantiam
erant. nec poterant singularit diuidi. que unum erat.
Non eni singularit psona patris potentia erat. que filii
erat. & spc sci erat. neq singularit psone spc sci bonitas erat
que patris erat. & filii erat. s. pdicabat trinitas existis. non sig
nificabat in istis. & tamen hec tria etna erant. & causa om
nium erant. & p hec facta sunt omia. & ipsa n sut facta. & assi
gnauim bonitati uoluntate. & sapientie dispositione. &
potestati opatione. & oborit questio grauis. & inuestiga
tio pfunda. de uoluntate di & de prescientia illi 7 pru
dentia. & dispositione. 7 potestate. Hec eni omnia in caus
rerum consistunt. 7 obiciunt questionem inuestigationis
pposite. De scientia 7 pscientia di 7 quo ex ea in rebus ne-

Uidetur enim cessitas cadere uidet ꝯ R;
in deum necessitas cadere rerum faciendarum. quasi creator esse
non posset. nisi creatura esset. Deinde ex ipsa prescientia. et prouidentia dei. alia necessitas in rebus factis uel faciendis prouenire. quasi fieri non posset. ut non eueniat quod prouisum est uel prescitum a deo. quod utrumque pari inconuenientia animum pulsat. et consideratione perturbat. Primum ergo considerandum est. qua ratione rerum faciendarum necessitas in deum ~~ind~~ cadere uidetur. ex prescientia. et prouidentia. et dispositione. uel predestinatione. eorum que facienda fuerant ab ipso. Omnis enim scientia. et prescientia. et prouidentia. et dispositio. uel predestinatio. ad aliquid esse uidentur. et alicuius esse uidentur. Omnis quippe scientia sicut alicuius est quia et in aliquo est. ita alicuius est. quia de aliquo est. Omnis enim qui scit. aliquid scit. et qui aliquid non scit. nichil scit. Scientia quippe que de nullo est. et ipsa nulla est. Omnis ergo scientia de aliquo est. quasi nichil esset de quo scientia esset. scientia nulla esset. Non ergo in deo eterna scientia uel prescientia esset. nisi futurum esset aliquid de quo esset. Si ergo creatum nichil uel creandum fuisset. nichil in creatore scitum uel prescitum fuisset. ac per hoc scientia nulla et uel prescientia fuisset. Si autem in creatore scientia nulla fuisset. manifeste consequitur. quo nec ipse creator fuisset. quia utique sine scientia esse non potuisset. cui idem est esse quod scire. Ut ergo scientia uel prescientia in creatore esse potuisset. nec esse erat aliquid esse uel futurum esse de quo esse potuisset. cum sicut dictum est si de nichilo esset. nulla esset. Omnis enim scientia alicuius est scientia. et de aliquo est. Si ergo ex creaturis pendet prescientia creatoris. causaliter prius esse uidebitur quod creatum est. ipso qui creauit illud. Quomodo omnia in deo ab eterno erant priusquam in semetipsis subsisterent. et eorum illic

Indicemus quia omnia in creatore ab eterno non prescientia sed scientia erat.
increata fuerunt. que ab ipso temporaliter creata sunt.

& illic sciebant ubi habebant. ⁊ eo m̄ sciebant quo habebant. & non cognouit aliqd ext̄ se deus. quia omīa habebat in se. ds. Hec ido ibi fuerunt. quia hic futura ~~futura~~ fuerunt. ne causa illoꝝ fuisse credat̄ ex istis. neq; ido huc uenerunt. quia ibi fuerunt. q̄si ēē non potuissent illa sine istis. Nam & illa fuissent etiam si ista ex illis futura n̄ fuissent. tam̄ istoꝝ causa non fuissent. si ista futura non fuissent. Si res future n̄ fuissent. sapientia di scientia eēt.

Et fuisset quidē scientia eoꝝ que essent. s; p̄scientia n̄ diceretur prescientia aut̄ non fuisset eoꝝ que futura non essent. Hec ideo minꝰ aliqd in creatore fuisset. si p̄scientia eoꝝ que n̄ eēnt futura n̄ ~~essent~~ fuisset. quia ipsa que p̄scientia ē. scientia fuisset etiam si p̄scientia non fuisset. quō futurum aliqd non fuisset. Quom̄ utrumq; eternum est prescitum

Nunc aut̄ quod ab et̄no esse et futur ⁊ ⁊ ⁊ ⁊ prescitum ē. ab et̄no futurum ē. & tam̄ n̄ est et̄num ipsum qd futurum ē. q̄a si et̄num eēt. futurum n̄ eēt sed p̄sens. Et non p̄ p̄scitum fuit q̄m futurū fuit. sed p̄ p̄scitum fuit. & pri futurum fuit. q̄m fuit. Et ante quā fuit qd adhuc futurum fuit. potuit ēē scdm contingēs ut non fieret. ⁊ hoc semp̄ potuit ēē q̄m diu futurum fuit. ut non fieret sic semp̄ futurum fuit ut fieret. Quod futurum fuit ad hoc spectabat qd futurum fuit. qd ēē potuit & futurum non fuit. ad hoc spectabat quod futurū non fuit. Et currebant simul duo ab et̄no hec. qd futurum fuit. & qd ēē potuit. qd futurum n̄ fuit. Quom̄ si

Ererū euentus mutarentur. p̄scientia tam̄ n̄ mutaret.

Et si factum fuisset qd esse potuit. & tam̄ futurum n̄ fuit. futurū fuisset & prescitum quod futurū fuit. Hec p̄scientia huiꝰ futuri mutata fuisset s; numq̄m habita. q̄a futurum n̄ fuisset. Qd aut̄ p̄destinauit deus futurū se disposuit. nec p̄destinauit n̄ qd facturus fuit.

Prescivit autem quedam que facturus non fuit. quia prescivit omne
quod futurum fuit. in quo quedam futura fuerunt. que facturus fuit.
quedam permissurus. propter hoc amplius aliquid prescientia videtur ha-
bere quam predestinatio. quia prescientia etiam de alieno
est. predestinatio autem nisi de proprio esse non potest. De providentia dei
& quia duplex est dei providentia. in suis et alienis.

Si autem quis querat de providentia dei. nos recte dicimus
quia providentia est cura eorum exhibenda sunt subiectis.
& que commissis convenit impertiri. Scriptum est. quomodo ipsi cura est
de omnibus. Hec est ergo providentia illa qua deus curat de omnibus
que fecit. & nichil derelinquit ex omnibus que ~~fecit~~ pertinent
ad ipsum. & que subiecta sunt ipsi. sed providet singulis
ut habeat unum quodque quod sibi debetur & convenit.
Secundum hanc itaque universalem providentiam cunctorum non solum
suis que bona sunt fecit. sed alienis quoque que mala non
ipse fecit sed permisit. quod debitum est dispensat. ut nichil
in regno suo iustam ordinationem evadat. Nam & ip-
sa iniquitas. ex hac providentia stipem habet. & non po-
tuit vel ipsa malicia in obliuionem venire apud provisorem
omnium. Vis scire que sint iniquitatis. & peccati
stipendia. Scriptum est. Stipendia peccati. mors. gratia autem
dei. vita eterna. Stipendia peccati. mors. stipendia iusticie
vita. Peccato datur mors. iusticie. vita. culpe pena. vir-
tuti gloria. Unum quodque quod suum est accipit. hec est providen-
tia. Utrimque operatur. in suo & in alieno. In suo quod fecit. in
alieno quod permisit. Cuncta illi subiecta sunt. & providet
omnibus. providens omnibus. ~~creationem~~ creature gubernati-
onem. iusticie glorificationem. malicie dampnationem.

Simili modo De dispositione divina.
dispositio divina dupliciter consideratur. Bonam quippe
dispositionem desuper habent. & ut sint. quia bona sunt.
& ut sic sint quia ordinata sunt. Mala vero ex disposi

tione supna non habent quod sunt. quia mala sunt. et
tamen habent qd sic sunt. qa ordinata sunt. Deus
enī malū non fecit. sed cum factum ē inordinatū ēē
non pmittit. quia malorū auctor non est s; ordinatoe.

Predestinatio De predestinatione diuina.

Pē gratie preparatio. Propositum g dī inquo grā dī ē.
electis suis dare disposuit. ipsum est predestinatio. que
idcirco pdestinatio uocat. quō in ea quod faciendum fu
it. dispositum ē pius qm fuit. Potest aut pdestinatio gene
raliter aliqndo intelligi. ipsa faciendorū dispositio. ut
dicatur deus quicquid facturus fuit. ab eterno predestinas
se. quod aut facturus fuit. non s; pmissurus. non pdestinasse
sed pscisse solum. De potestate dī ꝯ qd duplicit ꝯsidat potestas

Sicut de sapientia dī quedā ī dō ēē ꝯ utroq; m omptem ēē.
scdm temp dixim. ita de potestate ei aliq ad eruditio
nē legentiū commemorare oportet. Potestas duplex
ē. alia ad aliqd faciendum. alia ad nichil faciendum.
Scdm utrmq; deus omps uerissime affirmat. quia nec
aliqd ē qd ei ad paciendum corruptionem possit infer
re. nec aliqd ad faciendum inpedimentum inferri. Omīa
quippe facere potest. pt id solum qd sine ei lesione
fieri non potest. In quo tam non min omps est. quia si
id posset omps non esset. Dico g qa deus omīa potest. et
tamen se ipsum destruere non potest. Hec enim posse.
posse non esset. s; n posse. Itaq; omnia potest ds. que posse
potentia posse ē. et ido uere omnipotens ē. quia inpotens
ēē non potest. Errant g nunc et de suo sensu glorient.
qui opa diuina ratione se putant discutere. et ei poten
tiam submensura coartare. Cum enī dicunt hucusq;
potest. et non ampli. quid hoc ē aliud qm ei potentiam
q infinita ē concludere et restringere ad mensuram.
Aiunt enī. Non potest deus aliud facere qm facit. nec

meli⁹ facere quam fac̄. Si enim aliud potest facere q̄m
facit. potest facere quod non ꝓuidit. Et si potest facere
quod ꝓuidit. potest sine ꝓuidentia oꝑari deus. q̄a om̄e
quod ꝓuidit se facturū facit. nec facit aliquid q̄d non
ꝓuidit. Si ḡ non potest ꝓuidentia d̄i aut mutari ut ali
ud fiat quam ꝓuisum est. aut cassari ut hoc non fiat. q̄d
ꝓuisum ē. necesse ē totum fieri q̄d ꝓuisum ē. & nichil fie
ri quod ꝓuisum non ē. Porro quidem q̄d fit ꝓuisum con
stat. & q̄cq̄d ꝓuisum ē fieri dubium n̄ ē. Q̄d si p̄ter ꝓuidenti
am fieri aliquid impossibile ē. omne q̄d ꝓuisum ē esse.
fieri necesse est. aliud fieri q̄m fit nulla ratione ampli⁹
ē possibile. Quicq̄d facit deus si meli⁹ potest facere quā
facit. in hoc ipso non bene facit. quod optime quidē non
facit quod fac̄. Meli⁹ enim faceret. si quod facit. melius
faceret. facere quippe & nolle meli⁹ facere. etiā bonum
facientis. male ē facere. S; hoc pia mens in d̄m dici non
sustinet. Et ob hoc ꝓximum uidetur & c̄sequens. quia
meli⁹ facere non potest q̄m facit. qui sic facit. ut non fa
ciat male in eo quod sic fac̄. Ei⁹modi causis atq; rationi
b; q̄dā inducunt̄. ut dicant d̄m suoꝝ oꝑum mensuram
ac lege ita astrictum atq; alligatum. ut pret̄ q̄m facit
quicq̄m. nec aliud facere possit nec meli⁹. ac ꝑ hoc plane
infinitam illam atq; inmensam ~~diuinitatis~~ diuinitatis
potentiam sub t̄mino ac mensura alligare conuincunt̄.
qui usq; ad aliquid quod uere finem ipsum habet. eā
extendunt. ut ult̄ negant ꝓcedere. Certum ē enī q̄d
om̄e q̄d factū ē. in numero. & pondere. & mensura. legi
timum t̄minū & finem suū habet. & idcirco si ad oꝑis
sui mensurā creatoris potentia mod⁹q; conponit̄. ipsa
ꝓcul dubio & fine. & mensura. t̄minari declarat̄. Qua
ꝓpt̄ ne ul' his que uident̄ rationes. sine causa assensum
negare uideamur. ul' omnino creduli sine consideratione

Golias quorū c

falsum puero recipe. oportet pconpendio p̄senti bre
uit̄ ad ea que dicta sunt respondere. Primum c̄si
derandum est. si deus ulla ratione neq; mutata neq;
cassata sua puidentia. aliud facere possit q̄m facit. Con
stat enim quia omne quod fit ab et̄no puisum ē fu
turum ēē. q̄a ab et̄no futurū ē. quod ipsum tamen ab
et̄no non ē. Et dicim⁹ quia possibile est non fieri qd̄
futurū est. Et si n̄ fieret qd̄ fiet. & non fieri possibile ē.
numq̄m futurum fuisset nec puisum. Quod quia fiet.
& futurum semp ē. & puisum ē. Nulla igit̄ mutacio
hic aut cassatio puidentie apparet. quia sicut pui
sum ē. & fieret. sic si puisum non ēēt. non fieret. Si iā
inquiunt p̄uisum est. bene p̄uisum ē. quia futurū
est. ⁊ dicunt. Si puidentia mutari non pot̄ nec cassa
ri. euent⁹ aut̄ impediri pot̄. ut non fiat quod futurū
est. Si aut̄ impediret̄ euent⁹ rei qd̄ fieri pot̄. mutaret̄
ut cassaret̄ etiā puidentia. q̄d fieri omnino n̄ pot̄. Sed
nos ad hec respondem⁹. q̄a si mutaret̄ euent⁹ qd̄ fieri.
pot̄. nec mutaret̄ nec cassaret̄ puidentia. quia hoc om
nino fieri n̄ pot̄. s; poti⁹ nūq̄m fuisset puisum. q̄d nū
q̄m fuerat futurum. & constaret prouidentia in eo ut non
fieret. sic m̄ in eo c̄stitit ut fieret. non mutata. ut pot̄
aliā. alia esset. s; ut nunq̄m alia ēēt. Ergo deus aliud fa
cere ~~pt~~ potest. quā facit. ut tamen ipse aliud faciendo ali⁹ n̄
sit. s; siue idem siue aliud facit. ipse tam̄ semp sit idē.
Nunc illud re[illegible] ut discuciam⁹. utrum ne. meli⁹ aliqd
facere possit. qua [illegible] d̄s. Hic illi nr̄i scrutatores qui
defecerunt scrutantes scrutationes. nouū aliqd & uere
nouum. nec tam uerum q̄m uouum. asserere se dicut̄.
Et dicunt singulas quidē creaturas p se ~~creaturas~~ con
sideratas ap̄fecto min⁹ habere. Vniuersitatem aut̄ rerū
omnium in tanta c̄summatione boni expressam. ut n̄

possit ee meli⁹ quam ē. Ubi m̄ p̄mum respondere expostu
lo. ~~ut~~ cum dicunt uniuersitatē rerum omniū non pos
se meliorē esse q̄m ē. q̄lit̄ id accipiendū sit. q̄d dicunt
meliorem eā ēē n̄ posse. Siue id̄o non pot̄ ēē melior q̄a
summe bona ē. ita ut nulla omnino boni p̄fectio ei de
sit. siue id̄o n̄ pot̄. ēē melior q̄a mai⁹ bonum q̄d de est
ei. cap̄e ipsa n̄ pot̄. S; si ita summe bona dicit̄. ut nulla
ei boni p̄fectio desit. iam op⁹ suum plane creatori eq̄tur.
& ul' ext̄ metam extendit̄. quod infra ē. ul' infra uniu
sitatem coartat̄. quod summum ē. quod utrumq; pati
inconueniens est inpossibile. Si uero non potest id̄o me
lior ēē quia bonum ampli⁹ quod ei de ē. cap̄e ipsa non
pot̄. iam hoc ipsum non posse. defectionis ē non consum
mationis. & pot̄ melior ēē. si fiat capax maioris boni.
q̄a & hoc ipse qui fecit pot̄. Igit̄ in se non pot̄ in d̄o pot̄.
quia ipsa non pot̄. s; d̄s pot̄. & quantum ipse pot̄ dici
non pot̄. Ergo ipse melior ēē non pot̄. s; quod fecit om̄e
meli⁹ esse pot̄. si tamen ipse uoluerit qui fecit. Et ipse
quod fecit meli⁹ facere pot̄. non tamen corrigens male
factum. s; bene factum p̄mouens in meli⁹. non ut ipse
q̄ntū ad se meli⁹ faceret. s; ut quod fecit ipse identidem
[illegible] op̄ante & in eod̄e p̄seuerante meli⁹ fiat. Ergo
summe potens ē. q̄ pot̄ omne quod possibile ē. nec
id̄o min⁹ pot̄. quia inpossibilia non pot̄. quia inpos
sibilia posse. non ē posse. s; n̄ posse. Itaq; omnia pot̄
deus. que posse potentia ē. & id̄o [illegible] omp̄s. quia
inpotens esse non pot̄. Cum sint ergo tria in d̄o. sapi
entia. potentia. uoluntas. p̄mordiales cause. a uo
luntate quidem diuina. quasi p̄ficiscunt̄. p̄ sapien
tiam diriguntur. p̄ potestatem p̄ducunt̄. Voluntas
enī mouet. sapientia disponit. potestas explicat. Hec
sunt et̄na fundamenta. causarum omnium. ꝯ p̄nci

pium p̄mum. que ineffabilia. & conp̄hensibilia sunt omni creature. Sic enim eternitatem d̄i non equat temp̄. nec immensitatē loc̄. sic nec sapientiam ei̅ sens̄. nec bonitatē uirt̄. nec potentiam op̄. Hic int̄ poni debet. quomodo de potestate d̄i. in fine uoluminis scripta. De uoluntate d̄i. & p̄uidentia multa querenda restant. Primum suū facit reb̄ p̄scientia. & p̄uidentia d̄i. de quo iam multa dicta sunt. p̄tea de uoluntate d̄i de queda dicenda sunt. ita tamen ut p̄ ad ipsum fidi oculis contemplandum respiciam̄. quantum possibile ē. humane fragilitati.

Tercie partis Capitula Sunt H ę c.

Qualit̄ ab inicio d̄s agnit̄ est. & quia un̄. & q̄a trin̄. Quare d̄s nec tot̄ sciri nec tot̄ ignorari pot̄. Quib̄ mod̄ cognitio d̄i ad hominē uenit. Quod d̄s trin̄. & un̄. ꝯ q̄d in unitate. & q̄d in trinitate. Explicatio p̄positarum discretionum. De illo cognitionis genere. quo mens rationalis in se uidere pot̄ d̄m. quia se ipsam ēē uidet. mens rationalis. & q̄a se cepisse intelligit. Quia d̄s est. ꝯ q̄a sine p̄ncipio ē. Eius d̄e rei argumentum foris increaturis. Quod deus trin̄. & un̄. Quod uere & summe un̄. q̄m immutabilis ē d̄s. Quod rationem creatura recte considerata. adiuuat ad cognoscendum d̄m. Quib̄ modis corp̄a mutant̄. Quib̄ mod̄ sp̄c mutant̄. Q̄d deus essentialit̄ ē. & uere ē. & in omni creatura sine natura sine diffinitione. & in omī loco sine circūscriptione. & in omī tempe sine uicissitudine ul̄ mutatione. Quom̄ sp̄c creati locales sunt. & quom̄ corp̄a. Ratio qualit̄ d̄s non solum unus. s; trinus sit. De uerbo intrinseco & extrinseco. Quod imago d̄i in rationali creatura expressior ē. & uestigium trinitatis inuenit̄ in ipsa Quom̄ tres p̄sone essentia una siue substantia De discretione nominum in t̄nitate. Quom̄ sp̄c sc̄s a patre & filio

mittitur eterna processione ab illis. et temporali aduentu
ad nos. Quare tria illa ineffabilia in deitate persone tres
dicuntur. et tria in humanitate non dicuntur. Quare potenti
a patri tribuitur. sapientia filio. bonitas spiritui sancto. siue benig
nitas Alia ratio ... quare illa que secundum substantiam dicuntur.
et communia sunt. personaliter sunt discreta. Quod uestigi
um trinitatis non solum in rationali creatura. sed etiam
in corporea. reperitur. Quod in his tribus omnia. Recapitulatio
supradictorum Breuis summa eorum que supradicta sunt cum
adiectione quorundam Incipit tercia pars de trinitate.

Qualiter ab inicio deus agnitus est. et quia unus.
et quia TRI NUS.

Scriptura dicit. Deum nemo uidit unquam Ta
men fides quod non uidit credit. Ex hoc meritum
fidei constat. non uidisse. et credere. Unde pulchre
illud dictum est. Credit ergo fides quod non uidit. Nam si ui
des. non est fides. Et non uidit quidem quod non credit.
Et uidit tamen aliquid per quod ammonita est. et excitata cre
dere quod non uidit. Deus enim sic ab inicio noticiam suam
ab homine temperauit. ut sicut nunquam quid esset totum poie
rat comprehendi. sic quia esset nunquam prorsus posset ignorari.

Propterea quippe Quare deus nec totus sciri nec totus ignorari
deus ab inicio nec totus conscientie humane mani potest.
festus esse uoluit. nec totus absconditus. ne si totus manifestus
esset. meritum fides non haberet. nec infidelitas locum.
Infidelitas enim de manifesto conuinceretur. et fides de occul
to non exerceretur. Si uero absconditus totus ~~non~~ esset. fides qui
dem ad scientiam non adiuuaretur. et infidelitas de ignoran
tia excusaretur. Quo circa oportuit. ut proderet se occul
tum deus. ne totus scelaretur. et prorsus nesciretur. et rursum ad
aliquid se proditum. et agnitum occultaret. ne totus ma
nifestaretur. ut aliquid esset. quod cor hominis enutriret

cognitum. et rursum aliquid quod absconditū ꝓuocaret.

Quib⁹ modis cognitio dei ad hominem uenit.

Et illud nunc considerandū est quom̄ deus p̄mum occult⁹ et absconditus et latens intantū a corde humano deꝑhens⁹ ē. ut sciri potuisset q̄a d̄s ē. ul' qd' erat credi. Modi ~~aut~~ sunt duo. et uie due. et manifestationes due. q̄b⁹ a p̄ncipio cordi humano latens ꝓdit⁹ ē. et indicatus occult⁹ d̄s. partim scil' ratione humana. partim reuelatione diuina. Et ratio quidē humana duplici inuestigatione d̄m deꝑhendit. partim uidel' in se. partim in his que erant ext' se. Similit' et reuelatio diuina duplici insinuatione eū q̄ nesciebat' ul' dubie credebatur. et n̄ cognitum indicauit. et partim creditū asseruit. Ha humanā ignorantiam tunc ab int⁹ ꝑ aspirationē illuminans edocuit. nunc u⁹ foris ul' ꝑ doctrine ~~eo~~ eruditionē instruxit. ul' ꝑ miraculoꝝ ostensionem confirmauit. Utrumq; manifestationis diuine modum quo ul' ratione humana d̄s ab homine cognit⁹ ē. ul' reuelatione diuina homini manifestat⁹. exponit apl's dicens. Quod notum d̄i erat manifestum est in illis. Deus enī illis reuelauit. et de inde subiungit. Inuisibilia enī ipsi⁹ a creatura mundi ꝑ ea que facta sunt. intellecta conspiciunt'. Cum enim dicit. quod notū d̄i erat. id ē noscibile de d̄o. ostendit nec totū absconditum. nec totum manifestum. Cum u⁹ dicit manifestum ē in illis. et non dicit manifestū ē illis. ostendit plane quō n̄ solum reuelatione diuina q̄ facta ~~sunt~~ illis fuerat. s; etiā ratione humana que in illis erat. notum illis factū erat. cū aut' subiungit d̄s enī illis reuelauit. ostendit qu'a ratio humana ad hec sublimia et alta inuestiganda ꝯ intelligenda infirma et insufficiens omnino fuisset. n̄ diuina

reuelatio illi in adiutoriū & firmamentū cognoscende
ueritatis adiuncta fuisset. postea ostenso eo ab intus quia
erat inuestigationis uel reuelationis. modo statim de illo
qui foris fit utroque sententiam simul subiungit dicens.
Inuisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea que facta sunt.
intellecta conspiciuntur. Inuisibilia enim dei que intus erant
& absondita erant. per ea que foris erant & nota erant. ui
sibilia uisa sunt. uel in conditione rerum a ratione huma
na. uel in gubernatione & administratione uisibilia facta
sunt. reuelatione diuina. Quod deus trinus & unus. quid
ita quod ab inicio proditus est deus conscientie in trinitate et quid in unitate
humane. & adiuta fides in diciis ueritatis confessa est deum
esse. & ipsum unum. deinde etiam trinum esse. Et in unitate
quidem confessa est eternitatem. & immensitatem. In eternitate autem
incommutabilitatem. in immensitate uero simplicitatem. hoc
est eternitatem sine tempore. & immensitatem sine quantitate.
In trinitate uero confessa est communionem unitatis. equalitatem
immensitatis. coeuitatem eternitatis. Et communionem
quidem unitatis sine diuisione. equalitatem immensitatis
sine diminutione. coeuitatem eternitatis sine ordine uel
successione. hoc est singulis in unitate totum. in immen
sitate plenum. in eternitate perfectum. Explicatio propo-
sitarum discretionum.
Nunc oportet per singula que proposita
sunt currentem modum considerare. qualiter mens humana
que tam longe a deo est. tanta de deo potuerit comprehen
dere. uel ratione propria directa. uel reuelatione diuina
adiuta. Et primum usque quo ipsa humana ratio ex insito
sibi lumine ueritatis conualuerit. dignum est conside
ratione. ne si uel totum homini detur. negare conuincamur
gratiam. aut si tollatur totum ignorantiam excusare. Itaque
utrumque modum humane inuestigationis ordine prosequ
mur. quo ratio hominis uel per se directa. uel ab aliis que

ext̄ se natura erant uisibilia ammonita ad d̄m cogno
scendum ē enisa. De illo cognitionis genere q̄ mens rōnalis in se

Et primum quod in se erat quō & hoc illi p̄mū d̄m uide-
erat & p̄ncipale. speculum contemplande ueritatis potest
inspiciam⁹. In eo igitur primum ⁊ principale inuisi
bilis deus quantum ad manifestationē expositum est
uideri poterat. quod illi⁹ imagini & similitudini p̄xi
mum ⁊ cognatū magis fuerat. Hoc aūt ipsa ratio erat
& mens ratione utens. quo ad p̄mam similitudinem
d̄i facta erat. & ut p̄ se inuenire posset eū a quo facta erat

Quia se ipsā uidet ēē mens rationalis. & q̄a se cepisse intelligit.

Non enī ut id loq̄mur quod p̄mum occurrit. & scien
tib⁹ nichil minus esse pot̄. se ipsam ēē aliquid ignora
re pot̄. cum ex his omnib⁹ quo in se hoc ē corp̄e suo
uisibilia uidet. nichil se ēē ul' ēē posse uidit. Secernit
g̊ ⁊ diuidit se p̄ se ab eo toto quod uisibile ui
det in se. ⁊ inuisibile omnino se ēē uidet. in eo quod se
uidet. & tamen uideri se non posse uidet. Uidet g̊ inui
sibilia ēē que tamen uisibilit̄ non uidet. quia se inui
sibile ēē uidet. & tamen uisibilit̄ non uidet. Quia d̄s ē

Cum g̊ de se dubitare non & quia sine principio est.
possit quō ē. quia se ignorare non pot̄. cogitur ex
se ⁊ hoc credere. quia aliquando se cepisse meminit.
quō non semp̄ est. quia se nescire non pot̄ cū ē. Cum ergo
p̄ se & in se cepisse. & inicium habuisse se uideat. nec
hoc ignorare pot̄. q̄m cū non fuit sibi ipsi ut ēēt inicium
⁊ subsistentiam omnino dare non potuit. Cuius d̄e rei ar

Ut g̊ inciperet quod non erat ab alio gumtū foris increatum
factum ē. qui erat. quē idcirco ipsum ab alio non cepis
se necesse ē. quō qui ab alio ēē accipit. p̄m⁹ omnib⁹ exis
tendi auctor ēē non potuit. Non ergo ab alio accip̄e esse n̄
potuit. qui omnib⁹ ēē dedit. & quē p̄p̄tea semp̄ fuisse

ut nunquā cepisse fateri oporteat. quō omne quod ali
quando eē incipit. auctorem habuit ꝑ quē cepit. Constat
ḡ nec dubitari ullom̄ pot̄. quia ille ꝑ quē cepit quod non
fuit. semꝑ. nūq̄m cepit. ſ; semꝑ fuit. Illū aut̄ rerum auc
torem & primum principiū hoc m̄ ratio inuestigat. ⁊ in
uentum pietas ueneratur. ⁊ ~~addorat~~ adorandū fides p̄dicat

Hoc aut̄ ratio Quod d̄s trinus et unus. Idm̄.

„inuentum in se ꝓbat. & in his que uidet extra se. quia
ortum & occasum habentia cuncta sine auctore nec ori
ginem habere possent. nec reꝑationē. Que in toto aliq̄n
do cepisse idcirco dubium eē. non pot̄. quia in partib⁹
suis sine cessatione cottidie & oriri uidet̄ quod non est.
& p̄terire quod ē. Omne aut̄ qd̄ mutabile ē aliquando
non fuisse necesse ē. quia quod stare non potuit cum p̄
sens fuit. indicat se aliquando non fuisse. p̄ quam fuit.
Sic respondent que foris sunt his que intus uident̄ ad
ueritatē cōꝓbandam. ⁊ auctorem suum natura clamat.
que se ab illo factam ostendit. Quod uere & summe

Ita ratio ꝑ rationē deū inuenit eē. & uenit V N V S.
ratio alia que non solū eē d̄m. ſ; unum eē. & trinum cōꝓbaret.
Et p̄mum ꝑ se. deinde ꝑ ea que erant ext̄ se. facta scd̄m
se. Vna pietas. una deuotio. una cultura. dominū unum.
deū unum. sic dixit ratio. ⁊ conꝓbauit in se. ne scisma men
tium fieret in plura p̄ncipia. ⁊ non esset certa sal⁹. & me
lius eē. ⁊ cōsonum magis ueritati. ⁊ cōsentaneum natu
re p̄ncipium unum. ⁊ finem unū. in quē habere posset̄
conuersionem que ab illo existerent omnia. alioquin
dispositionem eē uniuersitatis. sine capite. & p̄ncipio. &
moderatore. ⁊ clamauit illi natura foris & contestata est.
ad eandē ueritatem. & dixit op⁹ unū. auctorē unum. &
concordia una. consilium unum. ⁊ una amministratio
ꝓuidentiā unam. Et manifestat⁹ ē d̄s un⁹. creator unus.

moderator unus & rector: quia totū unum & ad to
tum unum. Quoniā inmutabilis est t d e v s;

Et aprobauit hoc ratio & acquieuit & dixit. quia
unus ne collectione diuersorum ~~ne~~ turba faceret. nec
conpositione partium ne massam formaret: nec simi
litudine multorum ne pluralitas superflua uel singulari
tas imperfecta appareret. Omnis enim unitas in simili
tudine sola consistens. plurimorum autē imperfectionem
ostendit in parte si minus ~~si~~ habent singula: aut superflu
am geminationē in toto. si perfecta sunt uniuersa. Et nō
ē in his omnibus unitas uera. s; emulantur solū hec unita
tem. quia quodamodo apppinquant ei. s; non contin
gunt ad illam. quō unū esse non ē. ⁊ quod sunt uere
unum non sunt. s; uniuntur tantum & accedunt ad
se. ⁊ fit illis simul eē & cōuenire in unū unum eē. nec ta
men uere unum sunt. quō essentialiter non sunt: nec ē
unum totū qd sunt. Deū autē uere unum oportet eē
& essentialiter unū eē. & inmutabiliter unum eē: ⁊ summe
unum eē. Quod enī essentialiter unū est: uere unum est.
Quod inmutabiliter unū ē: summe unum ē. Qd autē in
utroq; bonum ē: meliꝰ est utrūq; ~~eē meliꝰ ē~~. quā alterū
tantum. Et bonum eē essentialiter unum eē. ⁊ inmuta
biliter unum eē: & utrumq; eē meliꝰ est. Ds autē summū
bonum ē. & non potē de eē summo bono bonum quod
meliꝰ est. Et suadet ratio optimo dare qd meliꝰ ē bonū
Et idcirco fatetur deum suum & auctorē suū & principi
pium suum unum eē. quō hoc meliꝰ ē. & uere unum
eē quō ~~inuaria~~ substantialiter ē. & summe unum eē: quō
inuariabiliter unum ē. I t e m.

Et ascendit. & transit. & probat quō ita ē: & quō uariari et
mutari non potē ds omnino. Non enim augeri potē
qui immensꝰ ē. nec minui qui unus ē. nec loco mutari q

ubiq; ē. nec tempe qui ētīn ē. nec cognitione qui sapi
entissim ē nec affectu qui optim ē. Quod ratione creatura
Et clamat creatura recte considerata adiuuat ad cognoscendu-
foris & pbat rationem hanc & commendat quō ita ē. Et dm;
monstrat summa pulcritudo opis pfectam ee sapientia
conditoris. & opponit se pseuerantia decoris ipsi. & quia
non minuit quod institutum ē primum bonum. & dic
qm ētna ē sapientia ei. & minui ommno non pot nec de
crescit aliquando plenitudo sens illi aconsummatione.
Et exit ratio cum attestatione alia. & audet quō uolun
tas di eterna ē. & ita sentire bonum ē. Et quō hoc pbat
op ei qm non mutat. & ordo unusitatus idem pseuerās.
Et adicit ipsa rationem qm nichil nouum dō est. ut il
lud tunc ut nunc amare incipiat. quod p non nouerit.
aut obliuisci sic ho dilectionis antiquę. ut immemoria
non ueniat. qd p cognitum fuerat. aut erare bonum
estimans quod malum ē. ut diligat illud qd non oportet.
& postea quasi penitens & mutans cor, affectum mutans.
cum cepit agnoscere errorem suum. quia hec digna dō
n sunt. nec pbat ratio ita ut sentiamus de illo qui sapi
ens & bon. & pfectus. Et non inuenit mutabilitas in eo
ulla. cum omnia genera mutabilitatis fuerint inconsi
deratione adducta. siue quę incorpib inueniunt. siue
quę spirituum naturam contingunt. Quibus modis

Omne eni op aut loco mutat. corpora mutantur;
aut forma. aut tepe. Et quę forma mutantur. aut
augmentum suscipiunt. aut diminutione. aut altera-
tionem. Et quę alteratione quide suscipiunt. n illis
qcqm accedere uidetur. qd non erat. aut qd erat rece
dere pbatur. si; quod erat tantum alterat. & aliter ab et.
et non sit sine loco hoc. qm partes locum transmutant
in eode consistente toto. Et non sit tam n scdm locum.

nec tamen dicitur scdm locum ppt totum quod locum n̄
mutat. s; apparet tantum forma alia in toto ppt partes
que locum mutauerunt. Et ido hec mutatio scdm for-
mam dicit. quo hoc in toto manifeste uidet. & non di-
cit scdm locu. cu tamen in partib' scdm locum sit. qm
manifeste non uidetur. Et non e forma aliqd omnino
n̄ dispositio partium in toto. Et cum hoc mutatur qa
partes locum mutant. mutatur forma in toto. quia dis-
positio partium mutat. que e forma toti. & ita mutatio
forme in toto fieri non pot sine mutatione loci in parti-
b'. s; non dicit mutatio loci n̄ cum totum locu mutat
c̄sistentib' partib' in toto. Sic mutatio tempis sequitur
mutationem loci & forme. ⁊ non e unqm sine ipsis in
corpe. qm scdm has solum ordo in est. & successio que
temp' uocatur. Iterum considerandum est quo ex his tib'
mutationib' due extrinsec' fiunt. qm non mutant ee rei
s; circa rem aliqd hoc e mutatio loci & tempis. Iterum
prima mutatio scdam & terciā infert. quo causa illar
e. Scda aut terciam. quo causa est illi'. Tercia u infert
tantum. & non insunt. quo est effectus solum. Sola aut
mutatio forme intrinseca uocatur. qm non circa rem
s; in ipsa re mutat aliqd. & ipsa tamen non fit sine mu-
tatione loci & tempis. Quib' modis spc mutant v R.

Post has mutationes corpor qb' subiacent que corp
ralit mutant omnia. transim' ad spualē creaturam. mu-
tabilitate illi' c̄siderantes si qua har mutationum illi
conueniat. & si qua alia mutatio que ext naturam
corpor fit in illam cadat. Et uidemus quia spc omni-
no nec augmento partium crescere pot quoniam cor-
pus non e. nec de crescere diminutione quo simplex
est natura. & tamen affectu & cognitione mutatur
sps. & transit de hoc in illud & uariat. ~~& uariatur~~ & in

cissitudinē suscipit gaudii doloris & penitudinis &
uoluntatis. & crescit scientia & obliuio in eum cadit & ua
riat cogitationes. & succedent intelligit. Et est quasi for
me mutatio ista in eo mutatio scientie & affectus. & sequitur
istam temporalis mutatio. & subiacet tempori ppt ista que
uariant in eo. Hec ambiguum hoc ulli est de spū creato
qm uariat tempe. uariatur scdm hoc quod eadem non
pmanent in ipso. De mutatione u loci magna int cqui
rentes ambiguitas geratur. quo sunt qui dicunt nullu
spiritum mutari loco posse. quo loc ppe corpis sedes sit.
& capacitas corpis que determinatur scdm corp. aliqn
do qd in illa ē. aliqndo qd in ipsa ē. & non ē corp locus.
qm loc non ē aliqd. nec ponit aliquid locus. s; quasi ma
ne & uacuum ubi corp ~~non~~ ē. ul ee pot. & non ē corpus
ipse. nec tamen uocat locus nisi determinat p corpus
ul qd in ipso ē scdm finē dimensionis. ubi desinit corp
& ult non ē. siue scdm corp quod locum continet. scdm
ipsi corpis ~~circumpti~~ circūscriptionem. quo inter ipsam
corp non ē. Ita nichil ee posse in loco n qd dimensionem ht corpale & circū
corpis constat & circumscriptionem. & non posse ullomodo scriptionē. qm loc
spiū hoc conuenire. qui corpalis quantitatis expers est scdm dimensionē
pptea corp solum in loco esse & loco mutari tempe. Spm
aut creatum in loco non esse quo corp non ē. nec loco mu
tari s; tempe. Spm aut creatorē nec in loco ee nec loco mu
tari qm corpus non ē. nec tempe mutari qm inuariabilis
omnino ē. Propptea soli corpi recte assignari. & hoc ali
qd ee est. qm difinitum ē. & hic alicubi ee qm circumscrip
tum ē. & nunc aliquando ee qm uariabile est. Spiū uero
creato cuenire. & hoc aliqd ee qm difinitus est. & nunc
aliqndo ee qm uariabilis est. s; non hic alicubi ee. qm circū
scriptus non ē. qui dimensionis capax non ē. Creatorem
aut spm nec hoc aliquid ee qd difinitus non ē. nec hic alicubi

ee quod circumscript non e. nunc nec aliquando ee qm in
uariabilis e. psentem tamen ueracit & essentialit
omni quod hoc aliquid e. & omni quod hic alicubi e.
& omni qd nunc aliquando est. qm in omnib est. &
ubiq; est. & semp est. Semp sine tempe. ubiq; sine loco.
in omnib; sine termino. & difinitione. Et nos quide
hoz considerationem sublimem. neqquam facultatis
arguim. uerba tamen ~~capacitatis~~ supra capacitate &
possibilitatem minoz & simplicium intelligentie for
tia nimis iudicamus. Qd ds essentialit est. & uere e. & in om
ni creatura sine natura sine diffinitione. & in omi loco sine circu
scriptione. & in oi tpre sine uicissitudine vl mutatione

Censemus aut & omnino
ita oportere approbam multo sani & commodi ue
raciter affirmandum. qm ds substantialit siue essentia
lit & ppe & uere & in omni re siue natura siue essen
tia e. sine sui difinitione. & in omni loco sine circum
scriptione. & in omni tempe sine mutabilitate. Nam
id quod qdam insipientes immo solam carnem sapien
tes. & que carnis sunt solum considerantes. estimant
si corpaliu sordium & pollutionum inqnationes
dm contingere possint. si reb; omnib essentialit ul
substantialit in ee dicat. tam friuolum est. ut nec re
sponsione sit dignum. cu & ipse spc ~~sit~~ creatus cor
porei sordib inquinari non possit. Si enim sps sordes co
poree contingunt. dicant ipsi quomodo anima huma
na in carne posita immaculata ee possit. cum carni
humane sordib; nulla inquinatio. ul pollutio maior
inueniri potest. Dicant de carne lepsi. cui etiam conta
ctum homo semine sine horrore sustinere non pot.
quom animam scam & iustam non inquinet. que in
tantum in ea sine pollutione uiuit. ut ex ea etiam a
pollutione mundet. postremo respondeant qd poti

concedendum de d̄o estimant. ul' quia nusquam sit deus.
ul' ubiq; quod sit. Quod si absurdum omnino ē confiteri.
qm̄ d̄s nusquam ē. cogant̄ necesse est ipsi suo iudicio.
id q̄d ad dictum etiam commodi⁹ & pulchri⁹ suscipitur
confiteri. quō alicubi ē. Qui enim uocib⁹ seruire elege-
runt. poti⁹ quam ueritati. & id solum respuendum pu-
tant quod aures uulgaritatis abhorrent. iustum est
ut in hoc q̄q; a sententia sua non declinent. Dicant g̊ si
hoc aurib⁹ efferre p̄sumunt quō d̄s nusq̄m ē. & non
statim ex eo consequi arbitrentur. qm̄ quod nusquā
est ipsum omnino nichil ē. Si g̊ conuenient̄ dici non
pot̄. quia d̄s nusquam ē. quē esse & ueri⁹ omnib⁹ que
sunt ēē necesse ē credi. dicatur. ubi ē. Si enī alicubi
ē. & ubiq; non ē. est ubi ē. & est ubi non ē. & iā localis
fit d̄s. & t̄mino & fine concluditur. quod omnino in
possibile ē. Fatendū est itaq; confiteri & sine dubita-
tione c̄fitendum. quō diuina natura que p̄ inmēsi-
tate sui nusquam de ēē pot̄. in omī loco ueraciter
& essentialit̄ ē. nec tamen loco c̄prehendit̄ ullo. qm̄
omnino incircūscriptibilis est. Est g̊ ubi ē totum qd̄
continet totum. & penetrat totum. nec sine ea ēē po-
test aliquid ex omnib⁹ que facta sunt ab ea. que nec
p̄ sui simplicitate diuidi. nec p̄ sui puritate maculari.
nec p̄ sui inmensitate ullomodo comp̄hendi pot̄.

Quom̄ sp̄c creati locales sunt. & quomodo corpora.

Sane de sp̄ū creato hoc cōmodi⁹ dictu ad intelli-
gentiam hoc accommodati⁹ ēē fatemur. ut non solum
in loco ēē s; & localē esse sine dubitatione p̄nunciem⁹.
In loco quidē qm̄ hic alicubi presens cernitur. localē
ū qm̄ cum sit alicubi non ubiq; inuenitur. Omne enī
quod difinitum ē scd̄m aliq̄d locale est. qm̄ in eo ipso
qd̄ finē & t̄minum habet. locum habet. & de t̄minat

locum sicut determinatū est in loco. Sz corp⁹ quod dimensionē habet loco circumscribit. quō ei scdm locū principium et medium et finis assignat. Spc u° qm dimensionem non capit. sz difinitione sola tminat. circūscriptionem quidem non recipit loci. et tam loco quodam m° cōcludit. qm cum hic alicubi p̄sens sit. tot⁹ alibi non inuenitur. Itaq; corp⁹ locale ē. qm loco circūscribit. Spc aut quō in loco p̄p̄sentiam naturę et opationis concludit. localis et ipse uire nominat. Spc aut increatus qm omni loco presens ē. nec tam ullo loco concludi aut circūscribi pot. ueracit in omni loco ēē dicit. nec tamen localis aliqndo ulla ratione appellat. Non ignoro tamen quosdā ab omni spū locum uniūsalit remouere uoluisse. qm scdm dimensionē solum et circūscriptionē corporalē locum constare pbauerunt. Sz hoꝝ ut sup̄ diximus consideratio nimis a communi estimatione et possibilitate recessit. magis aut ea ponenda in usum loquendi quę se sponte acommodent. et nichil alatere ingerant alienum a ueritate. Ratio qualit ds

Nunc diximus quomodo n̄ solū unys. sz etiā trinus sit. ratio uera pbat qm deus unus est. et quę ad unitatē deitatis spectant. uera ēē considerant. Deinde etiam arguit et commdat. et arguit quō non solum unus sz et trinus est deus. et habet hui⁹ inuestigationis et considerationis bonę adō exemplaria uera. deus enim qui in se uideri non potuit. in opę suo manifestus est. et uidit eū ratio humana non in se qd inuisibilis fuit. sz in similitudine sua qm ad hoc facta est. ut uideat in ea deus.

Nam sicut De uerbo intrinseco et extrinseco. sapientia hominis non uidetur. nisi ab ipso homine donec exeat et manifestet p̄ uerbū. ita sapientia dei inuisibilis fuit. et non potuit cognosci nisi ab ipso solo cui

erat. donec manifestata ē ꝑ opus suum. Et erat ipsa sapi
entia uerbum. ~~ita sapientia~~ s; quasi uerbū intrinsecum.
& absonditum. quod omnino sciri non posset nisi ꝑ uerbū
extrinsecum manifestaretur. quē admodum & cogitatio
hominis quasi intrinsecum uerbum illius ē quod latet.
& absconditum ē donec reueletur ꝑ prolationem oris.
Et ē ipsa ꝓlatio uocis uerbum. similit̄ ut uerbum ē co
gitatio cordis. s; uerbum quod manifestū ē ꝓdit. & reue-
lat uerbum quod ē ocultum. Sic & indo uerbum intrin
secum & occultum & inuisibile uerbum fuit cordis eius.
& sapientia erat hoc uerbum & inuisibile. donec ma
nifestum ē ꝑ uerbum extrinsecum. quod uisibile factum
est. quod erat op⁹ ei⁹. sicut ꝑ uerbum oris manifestatum
ē uerbū cordis. Sic loquitur omnis natura auctorem
suū. & indicat quod factum ē. opificem intelligendi
sensum habentibus. Qd imago dī in rationali creatura expressior ē. ⁊ uestigiū trinitatis inuenitur in ipsa.

Et sunt in his simulachra
quedam quasi de longe significantia. & habentia simi
litudinē ꝓparte. Quedā uero expressa imagine & ꝑfecta
emulatione cōsignata. claram demonstrationē efficiunt.
In his ḡ cici⁹ quod inuisibile ē dī agnoscit. in quib⁹ euiden
tius manifesta declaratione demonstratur. Ea namq; ꝑ
fecti⁹ auctorem suū manifestant. que illi⁹ similitudini
uicini⁹ appꝓpinquant. Hoc aut̄ ē ipsa rationalis creatura
que excellent̄ & ꝓprie ad illius similitudinē facta est.
que tunc cici⁹ creatorem suum quē non uidet agnoscit.
cum se ipsam ad illi⁹ imaginem factam intelligit. In hoc
ḡ ꝑmum trinitatis uestigium inuentum est. cum agno
scere cepit ipsa quod erat in se. & ex eo considerauit qd
erat supra se. Vidit enim quō ex ipsa nascit̄ sapientia q̄
ē in ipsa. & diligit ipsa sapientiam suam. ⁊ ꝓcedit amor
ex ipsa sapientia sua qua amat eam genitam de se. &

in se manentē non diuidit a se. Et apparent tria q̄
dam in uno. mens. sapientia. & amor. et ē mens & sapi
entia, de mēte & de mente sapientia amor. & surgit quedam
trinitas. ꝯ unitas non recedit. et sunt simul trinitas et
unitas scdm potestatem & imaginis uirtutem. Et consce
dit mens ab istis ꝑ hec illuminata. & considerat creato
rem suum sapientem ēē. & sapientiam habere. & ex ipso
ēē sapientiā suā. nec fuisse unquā sine sapientia. qm̄
semꝑ sapiens fuit. & quia semꝑ sapientiam suā ipse di
lexit. & semꝑ amorem habuit ad sapientiā suā. & erat
coētn⁹ amor eterno. & coētne sapientie illi⁹. ¶ substantia.

Et rursum c̄siderat Quom̄ tres ꝑsone ēēntia una siue
q̄a n̄ pot̄ in dō ēē aliqd̄ diuersū ab ipso. q̄a & unum
ē totum quod ē. & ꝓpt̄ea uere est trinitas. & unitas ma
net. Quia enī ibi est q̄ a nullo ē. & ē ibi qui ab illo ē. &
parit̄ cum utroq; qui ab utroq; ē. trinitas est. Neq; enim
qui a nullo ē. esse pot̄ ille q̄ ab alio ē. & quod ab utroq; ē
ul' ille qui a nullo ē. ul' qui ab illo tantum ē ēē pot̄. Itaq;
trinitas uera ē & unitas manet ꝑfecta. qm̄ in dō nichil
ēē pt̄. qd̄ ds non ē. Natura siquidē indiuisa & unitas
uera scissionem ꝓhibet. discretio u̅ & ꝓprietas trinita
tem docet. De discretione nominum in trinitate.

Et posuit nomina fides. quib⁹ significaretur
quod credit̄. Et dict⁹ est pat̄ in trinitate. quia ab
ipso fili⁹ erat. q̄ de substantia sua erat. Qui enim gigni
de sua substantia gignit. & id qd̄ ipse ē gignit. Et ꝓp
t̄ea a quo erat quod cum ipso erat id ē quod ipse erat.
pat̄ dict⁹ est. quia ab ipso fili⁹ erat. Qui aūt ab utroq; erat
utriusq; fili⁹ non erat. ne duo essent patres unius filii. & pat̄
qui fili⁹ diceret̄. & c̄funderet̄ trinitatis discretio. s; spc̄
scs patris & filii ꝓcedens a patre & filio. Et ꝓfessa ē fide
catholica patrem & filium & spm̄ scm̄. Et est pat̄ qui

filium habet. & filꝰ qui patrē. & spūs scūs qui ē a patre & filio.
Et est quidē pat̄ spūs. quō deus ē. & ē pat̄ similiter scūs. quō
deus ē. Si uoluit fides unam in trinitate psonam distinguere
cum diceret spm̄ scm̄. Ipse enī ē qui ad sc̄ificationē datur
cum inspirat̄ sanctificandis. & non tamen uenit sine patre
& filio. quō trinitas est indiuisa. Quom̄ spūs scūs a patre & filio
missus ēt̄na processione ab illis & tēporali aduentu ad nos.
Si & dum spiran a patre & filio. hoc ē illi esse a patre & filio.
qđ ēt̄num illi ē. ne nom̄ sit pfunctionis. qui dat̄ ex tempe
& accipit̄. quia tempale non ē illi ēē a patre & filio Si ēt̄er-
num. p quo dari dicit̄. cum uenit a patre & filio. quia est
a patre & filio quod ēt̄num ē & non tempale illi. sicut
spūs scūs donum dī ē quia donum ē patris & filii. & cū dat̄
ex tempe dat̄. & datur a patre & filio. & dari a patre & filio
non aliud illi ē. quam cum dat̄. & a patre & filio. ex eo qđ
ēt̄num est illi a patre & filio. Et est in trinitate pat̄ & filꝰ.
& spūs scūs. pat̄ a se ipso. filꝰ a solo patre. spūs scūs a patre & filio.
& quia una nat̄a ē. & una substantia. una trinitas ē in
una nat̄a. & una substantia. Et cum mens una. qua discre-
ta sunt. & ppria in trinitate consideratꝰ. tria inuenit. & tres
constituit̄. Cum uero qđ ide est trib⁹ attendere cepit unum
ostenditur. Quare tria illa ineffabilia in deitate tres psone
dicunt̄. et tria in humanitate non dicunt ℣ R.
Et surgit rursꝰ ex aduerso alia dubietas. & pulsat mentē
pfundo rerum caligantium. Et exit questio & interrogat
se ipsam ratio. quare tria illa que in deitate repta sunt
psone dicantur. cum in trinitate illa. quā in semetipsa p
mum mens reputꝰ. tria similit̄ inuenta sint. nec tamen
tres psonas. in se mentem rationale continere. aut trib⁹
psonis constare animum rationabilis consideratio pa-
atur. Et diligent̄ inquirit ratio quare tria sit. cum nec
tria ēē dubitare liceat. nec quomodo sit facile sciri possit.

Et tamen uidet aliquid ex eo quod totum non uidet.
nec ignorare permittitur quod non sinitur apprehendere. Ui
det enim quoniam que in mente sunt non uere idem
sunt quod est ipsa mens. separantur enim a mente hec ali
quando. et cum affuerint recedunt. et redeunt iterum
cum abierint. et uariantur circa ipsam. nec uere sunt
idem cum ipsa. sed quasi affectiones quedam et forme ipsius
quibus non sit hoc aliquid esse. sed ad esse tantum, et quod est
hoc aliquid. Itaque cum sit homo ipse persona. hec autem tantum
affectiones quedam adherentes persone. et circa ipsam
existentes inueniantur. non est omnino eis proprium esse perso
na. sed persone in esse tantum. Cum autem que in deo sunt ali
ud ab ipso esse non possunt. nec quasi accidentia aut
affectiones extempore mutabiles aut separabiles natura
inconmutabili essentie. et cui idem totum sit esse quod
est. conuenire tria in eo ueraciter predicantur. et tribus unum
esse. et proprium idem esse. et eternum et perfectum asseritur.
et dicuntur tres tria persone non tres essentie. quia una
natura in tribus est perfecta singulis. et tribus indiuisa. Et
ideo dicuntur persone singule quia tres sunt. et unus deus
tres. quia una deitas in tribus. Quare potentia patri attribu
itur: sapientia filio. bonitas siue benignitas spiritui sancto.

Et attribuitur patri potentia. et filio sapientia. et
spiritui sancto bonitas. et discernuntur que communia sunt. in
quibus non dicitur quidem quod non est. Dicitur enim pater po
tens. et est potens pater. et non solus pater. quia potens est
pater et filius. et spiritus sanctus. Et non tres potentes sed unus po
tens. quia potentia una in natura una. et substantia
una. Et est filius sapiens. sed non solus sapiens. quia sa
piens est pater et filius et spiritus sanctus. et non tres sapientes.
sed unus sapiens. quia sapientia una in natura una. et sub
stantia una. sed et dicitur spiritus sanctus benignus. et bonus.

tamen quod est tacetur. ne cre
datur quod non est.

& ē quidē benign⁹ et bonus sp̄s sc̄s. ꝫ non solum benign⁹
& bonus ē sp̄c sc̄s. ꝫ bon⁹ est & benignus pat̄ & filius
& sp̄c sc̄s. nec tamen tres benigni & tres boni. ꝫ unus
benign⁹ & un⁹ bonus. quia benignitas una & bonitas
una. in natura una. & substātia una. Cauet aut̄ scri-
ptura conscientię humanę ne erraret in dō suo. simi
lia ~~in~~ hominib; quę non erant in ipso arbitrans. qm̄
ab hominib⁹ sumpta erant uocabula quędā non ad
omnē similitudinē. ad significanda quę dī erant
sup̄ homines. Et erat aliquid ibi simile. ne mutatio
aliena esset. ꝫ non totum ne idem crederet̄. quod in
tantum differebat. & dictus est pat̄ in dīitate. quō ibi
erat a quo erat. qui de sua substantia erat. Sicut q̄ gig-
nit de sua substantia gignit. & non ē qui gignit ipsę
quē gignit. ꝫ alt̄ ab altero. & non alt̄a natura gignen-
tis & geniti. Et erat in hoc similitudo int̄ diuina &
humana. & ꝓtęa ex hoc dict⁹ ē pat̄ ꝯ fili⁹. quia genuit
ille & iste genitus est. ꝯ non est qui genuit pater illę
qui genit⁹ ē filius. & tamen quō natura una est gignen
tis & geniti & substantia una. non aliud ē gignens
a genito quia deus ē. & ds unus gignens & genit⁹. quia
deitas una gignentis & geniti. ꝓtęrea unum in uenti sc̄
in illo quod deus erant quia unum erant totum quod
erant. ꝫ non unus in uno. quia pat̄ erat qui a nullo erat.
& fili⁹ qui a patre erat. & sp̄c sc̄s qui ab utroq; erat. qui
filius non erat qm̄ ab utroq; erat. & equaliter erat. Et
dictę sunt tres ꝑsonę tria hęc. quia unum quodq; triū
totum hoc erat. & ꝑsona erat. Hęc tamen una ꝑsona q̄a
unum hoc totum. ꝫ tres ꝑsonę quia tria in hoc uno. &
hoc unum totum. & hęc tria tres ꝑsonę. & hoc unum un⁹
ds. & hęc tria hoc unum. & tres ꝑsonę unus ds pat̄ &
fili⁹ & sp̄c sc̄s. Dict⁹ est ergo pat̄ quia de sua substantia

filium genuit. & erat in hoc similitudo. s; ne putaret
pat̄ p̄ore filio. & sicut semp̄ in hominib' est. & nunq̄m alit̄
ēē pot̄. nisi pat̄ filium ante cedat. ꝓp̄tea potens dict'
est pat̄. non quod sol' erat quia potens erat. ⁊ filius &
sp̄c scs̄. s; solus dicendus erat potens. quia de ipso solo
magis dubitari poterat. quasi de p̄iore & antiquo. &
annoꝝ numerositate defecto. & dictus ē filius sapi-
ens. non quod sol' erat s; quia de ipso solo magis du-
bitari poterat. q̄si de posteriore & ętate adhuc in
maturo. et sensu inp̄fecto. Id circo dictus ē pat̄ po-
tens. ne putet̄ p̄ior filio. & filius sapiens. ne credatur
patre posterior. & sp̄c scs̄ bonus siue benignus. ne
crudelis existimaretur ds̄. & consternaret̄ ad eum c̄
scientia humana. si sp̄m habere diceret̄ deus. & non
additum fuisset scs̄ ut benignus. q̄m sp̄c p̄se rigorē
quendā significare uidet̄. & crudelem denotare.

Alia ratio quare illa quę scd̄m substantiā dicunt̄ et
Preterea ꝓp̄t cōmunia s̄. p̄sonaliter sunt discreta.
simulachrum suum quo inuenta ē trinitas sū-
ma. & ipsā similit̄ trinitatē p̄ferebat. quasi uestigiū
quoddā & imaginē ineffabilis trinitatis. & in ipso hoc
ita ęrat. quō in mente rationali quasi potentia quędā
& uis quędā ęrat. ex qua ēē posset quod non dū ęrat.
Et ex ea natus ē intellectus. qui solum sapientia ęrat.
& sine ipso mens sapientia non ęrat. & p̄cessit nouissi-
me amoe siue gaudium mentis ad sapientiam suam.
& ipse solum dilectio ęrat. quia sine ipso in mente &
sapientia dilectio non erat. Et posita sunt hęc nomi-
na ad p̄p̄etatē. quia unum q̄dq; p̄se ęrat. & distincta
sunt tria hęc. primū potentia a qua sapientia ęrat.
de inde ipsa sapientia quę de potentia nata fuerat.
nouissime amoe qui de potentia simul & sapientia

ꝓcesserat. ⁊ distinguebantᷣ hec. qua prᵒ hic idē non erat.ꝛ
qꝫ sepabantᷣ abinuicem. & non constabant inuno. Prop
tēa inmente rationali aluud potentia ẽrat.ꝛqa ꝑ se erat
sine sapientia. & adhuc sapientia non erat. ⁊ uenit pᵒ
ea sapientia. & cum potentia ẽe ceꝑit. qsi aluud inalio.ᵃ
& erantᷣ ia duo potentia ⁊ sapientia. & additū ē tertium.
& tria ẽe ceꝑunt. potēta & sapiēta & amor.ꝛ& non erat
potentia de aliquo. & de ipsa potentia sapientia erat. amꝫ
autᷣ de potentia & sapientia ꝓcesserat. ⁊ non erat sapiᵇ
entia potēntia. ꝙa potentia ante sapientiam erat.ꝛ& de ip
sa sapientia exierat. Neq; rursum amꝫ potentia utꝫ sapi
entia dici poterat.ꝛꝙa ꝓcesserat tantū ab ipsis. & ipsa aliqñ
sine ipso exstiterant. ⁊ erant tria hec discreta inanima.ꝛ
& in his trib⁹ trinitas anime inuenta ē. ⁊ ascendit anima
ab his adsummā trinitatem. & inuenit ibi patrē ꝙ anullo
erat.ꝛsic inse potentia. & filium ꝙ apatre erat. sic inse sapi
entia. & spm̄ scm̄. ꝙ apatre & filio erat. sic inse dilectio.
apotentia & sapientia ꝓcesserat. ⁊ idō potentia patri
buit. quia inse similitudo fuerat illi⁹. & sapientiam filio.
qm̄ hec inse imago illi⁹ erat. quꝫ apotentia orta erat.ꝛdi
lectionem spiritui scō attribuit. qm̄ inse apotentia & sa
pientia ꝓcessit.ꝛsic spē scs apatre & filio qui dilectio ē
patris & filii. ⁊ sic quidē distinxit ueritatē adimaginē
ꝑ quā inuenerat ueritatē.ꝛut qđ hic ꝑpium inuentum est
adsignificationē.ᵃ illuc quasi singulare diceretᷣ adꝓpria
tē. ⁊ ꝙa tam̄ dō totum quod ē ẽe unū ē. & non potest
diuersum inueniri. qđ insimplici natā idē ē. neq; uniᵒ
ẽe pōt qđ alteriᵒ non ē.ꝛubi enim idē ē uniᵒ quod altē est.
Cum enī potentia patris aluud non sit quā essentia ei. ẽe
~~omnino ē.~~ neq; sapientia filii aliud quā essentia eius. neq;
amor spē sci aliud quā ẽentia ei.ꝛnec ẽe omnino ē. ubi
una ē ẽentia. unā esse potentiā. & unā sapientiā. & di-

lectionē unā. & cōmunē ēē. & totū ēē. & ꝓpe ēē. & eqlit ēē.
Itaq; potentia patris ē & filii ē. & spc̄ sci ē. & ꝓpe ē. &
equalit est. et sapientia filii est. et patris est. & spc̄ sci ē.
& ꝓprie ē. & equalit est. et amoe siue bonitas spc̄ sci ē.
et patris ē. et filii. ē. & ꝓpe ē & eqlit est. Et quia deo
habere idem ē. qd ēē. & omne quod in deo est. aliud quā
ds ēē non pot. pat potentia ē. & fili potentia. & spc̄ scs
potentia ē. & una potentia. quia ēēntia una. Similit pat
sapientia ē. & fili sapientia ē. & spirit sanct sapientia
ē. & una sapientia ~~una~~ quia ēēntia, una. & pat dilectio ē. &
fili dilectio ē. & spc̄ scs dilectio ē. & dilectio una. quia
essentia una. Sz pat potentia ē. & nulli potentia est. qa
a nullo ē. Similit sapientia ē pat. & nulli sapientia est.
qa a nullo ē. Dilectio ē pat. & nulli dilectio ē. qa a nullo
est. Fili aut potentia ē. & patris potentia ē. quia a patre
ē. & sapientia filius ē. & sapientia patris ē. qa a patre ē.
Spc̄ sanct dilectio ē. & dilectio patris & filii ē. quia a pa
tre & filio ē. Ubi diligent cauendum ē. ne in cōmunio
ne confundat quod distinguendu ē. neq; in singularita
te distinguat qd ꝓpriū est. hoc est cum ꝑsonas in trini
tate distinguere uolumus. non attribuimus uni quod
alteri commune ē. neq; cum ~~stantie~~ substantie unitatem
demonstrare assignem alti. quod uni propium ē. Quod
uestigiū trinitatis n̄ solu in rationali creatā. sz etiā in corpo
rea inuenitur.
Ecce demonstrauim uestigium aliqd
trinitatis summe qntum ualet ratio humana de
modico. qd suū ē. ⁊ datum ē illi. & ē in illa. ⁊ modicum ē
ad ꝑfectum totum. Tria enī inuenit in se. ⁊ ex his trinita
tem deꝑhendit que erat sup se. & contestata ē illi na
tra foris. sic de unitate dtitatis. & apparuerunt tria foris
signa trinitatis. sz non imago. ut illa que int erant. & hec
ipsa in ꝑfecta similitudine erant. Erat enī potentia int

& sapientia. & amoe. & tria hec imago erant. potentie cre
atoris. & sapientie & amoris. quia hic erant. & ibi erant. sed
hic ~~erant~~ in imagine. ibi in ueritate. Tamen utrobique erant
& idem erant. quia hoc hic erat. quod ibi erat. Sed quod hic erat
imago erat. quod ibi erat ueritas erat. Foris autem potentia non
erat. sed signum tantum. neque sapientia. sed significatio tan
tum. & ipsa signa nec potentia erant nec sapientia. nec
amoe. sicut intus. sed signa tantum potentie. & sapientie. &
amoris. Potentie enim signum fuit. rerum immensitas. sapi
entie pulchritudo. bonitatis utilitas. & non erant ipsa sig
na potentia vel sapientia vel bonitas. sed tantum signa horum attestantia
his que intus erant propria. Et probata trinitas est uera in opi
bus suis. nec potuit ratio his adicere quicquam que perfecta
erant. neque tollere aliquid que constabant discreta. Sunt
enim tria hec que omne rationale perficiunt. nec sine his per
fectum esse potest aliquid. similiter ad omnem effectum concur
runt tria hec. quorum si quid defuerit nichil absoluitur. et as
sunt pariter. omnia consummantur. Hec sunt potentia. &
scientia. & uoluntas. ex quibus si tollas unum in aliquo per
fectionem imminuis. si cuncta pariter constituas. nichil de
esse conferis. his & ipse rerum conditoe opera sua perfecit. & con
stat ipse perfectus. quoniam in ipso perfecta sunt. que nec in parte
augeri possunt quia plena sunt. nec in toto consumma
ri. quia perfecta sunt. nec in unitate diuidi. quia unum sunt.

Et quecumque de deo dicuntur. Quod in his tribus omnia.
& creduntur ueraciter in deo. ad hec tria ueraciter referuntur.
& constant in his tribus in ipso. quibus ut dictum est. si quid
tollas perfectum est. non est quod relinquitur. si quid adicere
coneris. maius non est quod explicatur. Si enim fortem dicis. & incor
ruptum & inuincibile. & inconmutabile. & cetera que sunt
similia his. totum hoc potentie est. Si prouidum. si inspecto
rem. si scrutantem occulta. & intelligentem. hoc totum sa

pientie est. Si pium. si mansuetum. si misericorde. si pati
entem. hoc totum bonitatis e. Et non pot his adicere ue
ritas quicqm. quia totu in his continet. qd pfectum e. &
uerum. ido tria hec trinitate monstrauerunt in simula
chro pfecto. & psuaserunt nichil adiciendum trib. quia
hoc pfectum est. & nichil tollendu. qm sic constat consu
matum. & tria hec in do unu erant. & in do unu erant. s;
distincta inuenta sunt hic ubi non erant unu. & ptea tri
nitatis imago facta sunt. & secuta e consideratio ppetate
inuenta. hic usq; ad ineffabile trinitate. Et distinxit ibi
ppium qd pprium hic erat tantum. & differens inuentu
est. Ibi aut in uno erat totum. & unum totu.

Nunc ergo dicim Recapitulatio supra dicto R. v. os.
quom ratio humana pmum in se dm repit & ext se
appbauit. & quom adiudicauit quia un est ds. & sim
plex nata. & immens & etn. magn & non qntitate. sim
plex & non paruitate. & quia trinus e. sine diuisione uni
tatis. & unus sine confusione trinitatis. ⁊ quom trinitas sum
ma inuenta e. p ea que erat imago illi in nob. & qm ar
guit n ee tres psonas in nob. ⁊ in do ee tres psonas. quia ds
sut. & quom nichil adici pot quia pfecta sunt. nec demi
aliquid quia discreta sut. ~~in nob~~. & quom distincta sunt
que in do sunt. scdm ea que discreta sunt in nob. qm imago
sunt ad illa. & demonstrauerunt trinitatem. Et hec qui
dem scdm rationis iudicium coniecim in unum. qm ita ue
ritas appbauit. Si qd igit additum e ex his que sup
eminent rationi. & non contingit ad ea sufficere. qm scdm
rationem formant. Alia sunt eni ex ratione. alia scdm rati
one. alia sup ratione. & pret hec que sunt cont rationem.
Ex ratione sut necessaria. scdm ratione sunt pbabilia. sup
rationem mirabilia. cont ratione incredibilia. Et duo
quide extrema omnino fide non capiunt. ~~Que eni sut ex~~

~~ratione omnino fide non capi~~ . Que enim sunt ex ratione omnino nota sunt. & credi non possunt quo sciunt. que uero cum ratione sunt. nulla similiter ratione credi possunt. quo non suscipiunt ulla ratione. nec acquiescit his ratio aliquando. Ergo que secundum rationem sunt. & que sunt supra rationem. tantum modo concipiunt fidem. & in primo quidem genere fides ratione adiuuatur. & ratio fide perficitur. quoniam secundum rationem sunt que creduntur. quorum ueritatem si ratio non comprehendit. fidei tamen illorum non contradicit. In his que supra rationem sunt. non adiuuatur fides a ratione ulla. quoniam non capit ea ratio que fides credit. & tamen est aliquid quo ratio admonetur uenerari. fide quam non comprehendit. Que dicta sunt ergo. & secundum rationem fuerunt probabilia rationi. et sponte acquieuit eis. Que uero supra rationem fuerunt ex diuina reuelatione prodita sunt. & non operata est in eis ratio. sed castigata. tamen ne ad illa contenderet. Nunc ergo sequitur demonstrare quantum his que in ratiocionando proposita sunt. & conducta probabiliter reuelatio diuina adiecerit. & que per inspirationem manifestata. et que per doctrinam asserta sunt. & que per miracula approbata. & ex his quantum uidebitur possibile erit. Breuis summa eorum que supra dicta sunt.

Ante omnem creaturam cum adiectione quorundam. creator erat. solus quidem sed tamen non solitarius. quia cum ipso erat sapientia sua. in qua omnia ab eterno per prouidentiam fuerunt. que ab ipso in tempore per essentiam facta sunt. Solus ergo fuit. quando preter ipsum nichil fuit. & tamen solitarius non fuit. quia aliena societate non eguit. qui sibi sufficiens fuit. cui nichil defuit. quoniam sicut dictum est totum in ipso per prouidentiam fuit. quod ab ipso per essentiam faciendum fuit. Hec ergo duo diligenter. & inter se distinguenda sunt. et in se consideranda. creator scilicet. & creatura. ne uel creatura eterna credatur. uel creator temporalis. In his enim duobus omnis cognitio constat ueritatis. Primum ergo considerare

oportet que de creatore dicenda sunt. vel credenda. Creatorem
igitur omnium rerum unum confitemur. et trinum. unum in
essentia. trinum in personis. quia essentia divinitatis una est. et in essen
tia una persone tres. pater et filius et spiritus sanctus. Pater a nullo est. filius
a patre solo est. spiritus sanctus a patre et filio. quemadmodum in una
anima mens est et intellectus et gaudium. et mens quidem a se
est. intellectus vero de sola mente est. de mente autem et intel
lectu gaudium. et hec tria ad substantiam una sunt anima.
Ita in corpore uno et figura est. et forma et pulcritudo. tria hec. et
videtur figura prima esse ad substantiam. deinde formam. et ex
utroque pulchritudo. et hec tria in uno corpore. et unum corpus.
ut in utraque natura imago creatoris eluceat. in prima quidem
ad similitudinem. in secunda autem ad similitudinis imitationem.
Sic ergo dicendum confitemur et in essentia unum. et in personis trinum.
et in unitate quidem agnoscimus eternitatem et immensitatem. in
eternitate autem incommutabilitatem. in immensitate vero simplici
tatem. hoc est eternitatem sine tempore. immensitatatem sine
quantitate. In trinitate confitemur communionem uni
tatis. equalitatem immensitatis. coeuitatem eternitatis. Et
communionem quidem unitatis. sine divisione. equalitatem
immensitatis sine diminutione. coeuitatem eternitatis sine
ordine vel successione. hoc est singulis in unitate totum. in immen
sitate plenum. in eternitate perfectum. Tres autem personas ni
chil aliud esse essentiam quam unam. quia tribus esse unum est
et una essentia est. Qua propter tres unum sunt. sed tres unus non sunt
quia si tres unum non essent. una essentia trium non esset. et
si tres unus essent. tres non essent. Id circo tres unum sunt. ne sub
stantia dividatur. et tres unus non sunt. ne persone confundantur.
Quod ergo pater est. filius est. quia una est natura patris et filii. sed non quia
pater est filius est. quia alia est persona patris. et alia filii. Item que
de deo secundum substantiam dicuntur. equaliter dicuntur de patre et
filio et spiritu sancto. quoniam substantia patris et filii et spiritus sancti una est.

& equalit̄ est. Deus nomen ē substātie. et hoc dō ēē ē. quod substā
tiam ēē. Idō pat̄ deus ē. & filius ds ē. & spc̄ sanct⁹ deus est. &
non tres dii. s; unus deus. quia una substantia. Et similit̄
alia que de dō scdm substantiam dicunt̄. equalit̄ dicunt̄.
& de singulis singularit̄ & equalit̄. & de omnib⁹ similit̄
non plurarit̄. s; singularit̄ ⁊ equalit̄. Et cum de singulis
singularit̄ dicunt̄. non minus dicitur. et cum omnibus de
communit̄ dicunt̄. non amplius pronunciat̄. Cum enim di
cit̄ pat̄ ē ds. non minus dicit̄. quam cum dicit̄ pat̄ ⁊ fili⁹ ⁊ pat̄
spc̄ sanct⁹ ē deus. Tota enim deitas in patre. et tota in filio.
& tota in spū sancto. nec minor in patre solo. quā simul in pa
tre & filio. & spū sancto. Similit̄ & de filio & de spū scō.
intelligendum ē. Unum nom̄ solū ē quod de singulis sin
gulariter dicit̄. in summa tamen non singularit̄ s; plu
ralit̄ pnunciat̄. cum tam̄ ad substantiā dicatur. Dicitur
namq; pat̄ ē psona. & fili⁹ ē psona. & spc̄ sanct⁹ ē psona. &
tamen simul dici non pot̄. pat̄ & fili⁹ & spc̄ scs̄ una ē pso
na s; ~~tres~~ psone. Hoc enim solum ex his que ad substantiā
dicunt̄. de singulis singularit̄ dicit̄. in summa tamen n̄
singularit̄ s; pluralit̄ pnunciat̄. Que scdm aūt relati
onem dicuntur. ad se dicunt̄. ⁊ de singulis singulariter
dicunt̄. in summa tamen nec singularit̄ nec plurarit̄
pnunciant̄. quō ad se dicta sunt. ⁊ idō ad inuicē dici n̄
possunt. Item qd ē patrem ēē. a se ipso est ēē. quod est
filiū ēē. a patre ē esse. quod ē spm̄ scm̄ ēē. ab utroq; est
ēē. filius nasci habet. spc̄ sanct⁹ pcedere. & soli⁹ filii est
nasci. non spc̄ sci. Quod enī nasci ē. de alio est ēē. non
tamen in aliud. Quod aū pcedere ē. de aliquo ē ēē. &
aliquotiens in aliud. Quod enī spirat̄. spiratur ab aliquo.
& spirat̄ in aliquo. Idō sumpta sunt uocabula ad signifi
candum id quod dicendum erat de dō. ut intelligi ali
quaten⁹ potuisset. qd conp̄hendi non poterat. Itē sic ab

initio suā ds noticiam tēpauit ab homine. ut nec tot manifest esset. nec tot absconditus. si enim tot absconditus esset. fides non exerceret. & infidelitas non conuinceret. Si uero tot esset manifest. fides non uiuaret. & infidelitas excusaret. Itē quatuor modis inuisibilis ds. ad noticiam hominis egreditur. duob intus. duob foris. intus p aspirationē & rationē. foris p creaturā & doctrinā. Ex his duo ad naturā ptinent. duo ad grām. Ratio & creta ad naturā ptinent. aspiratio & doctrina ad grām. Propptea pot hec in doctrina aspicienda sunt que auctoritas pbat. quia ratio humana nisi uerbo di fuerit illuminata. uiam ueritatis uidere non pot. Quarte partis capitula sunt hec.

Quod mod scriptura uoluntatē di accipiat. Prima beneplacitū dicitur. Secunda opatio. Tertia pmissio. Quod ds bona fecit. mala pmisit. Quare opatio & pmissio di. uoluntas dei dicunt. Quod duplex sit discretio uoluntatis di uoluntas in beneplacito ei. & in signo beneplaciti eius. Quarta in pceptione. Quinta in phibicione. Quod non sunt similia signa etni beneplaciti pceptio & phibicio. sic opatio & pmissio. Quom fallere uidetur ds pceptione ul phibitione. aliud innuens qm sit in beneplacito suo. Utrumq; dicunt sonare. ul quia ds pcipiat qd nolit. ul id qd nolit fieri pmittat. Quod deus non uult mala. qm uis uelit ut mala sint. quia hoc bonū ē. Quod semp implet uoluntas di. Quom mali excusabiles non sunt. quam uis per eos uoluntas di impleatur. Quare pcipit ds omne qd pcipit. Omne qd bonum dicitur ul scdm se. ul ad aliquod bonū dicit. Quod scdm se dicitur bonū. & uniusalit dicitur uere & summe bonum ee. De trib generib boni. Maius bonum illud ee. ex quo maius bonum ē. Quod ds ppt se id ē putilitate sua. pcommodo nichil pcipit. Quod deus hoc unicuiq; pcipue habet

quod bonum est. ipsi cui p̄cipit etiā si bonum ~~est~~ omnium non ē. Quod bonum uniu̅sitatis deus impedire non habet. etiā si illud alicui bonū non ē. Quod op̄atio ⁊ p̄missio d̄i signa ~~non~~ sunt quid ēē bonum sit etiam si illud ēē bonū non sit. preceptio ~~& p̄missio~~ & p̄hibitio signa sunt qd̄ bonum sit. etiam si illud ēē bonum non sit. Beneplacitū d̄i aliquando ēē ad rem. aliqn̄ ad actum rei. De ordine rerum in p̄mis. & scd̄is. & terciis. Incipit quarta pars de uoluntate dei que ęt̄na ē ⁊ una de signis uoluntatis ei⁹ que temporalia sunt. ⁊ scd̄m figurā uoluntas dicuntur.

PRIMA RERUM OMNIUM. q̄a s̄ signa uoluntatis causa uoluntas ē creatoris. quam nulla precedens causa mouit quia ęt̄na ē. nec subsequens aliqua confirmat. quō ~~ex ipsa~~ ex semetipsa mixa ē. Neq; enim idcirco iuste uoluit quia futurum iustum fuit qd̄ uoluit. s; qd̄ uoluit idcirco iustum fuit. q̄a ipse uoluit. Suum enim ac p̄p̄ium uoluntatis ei⁹ ē iustum ēē qd̄ ē. & ex ea quod in ea est iustū. iustum ē. quod ex ea ē iustum. qm̄ scd̄m eam ē iustum quod iustum est. Quodutiq; iustum non eēt. si scd̄m eam non esset. Cum g̊ queritur quare iustum ē quod iustū ē. conuenientissime respondetur. quō scd̄m uoluntatem d̄i est. q̄ iusta ē. Cum uero querit̄ quare & ipsa uoluntas dei iusta est. hoc sani⁹ respondet̄. quō p̄me cause nulla ē causa. cui ex se est ēē quod ē. Hęc aū sola ē. unde ortum ē quicquid ē. & ipsa non est orta s; ęterna. Qd̄ modis scriptura sacra uoluntatē d̄i accipiat.

Hic non p̄tereundum nobis est. quod sac̄ scriptā de uoluntate dei diu̅sis quib⁹ d̄a mod̄ loqui consueuit. & non est uoluntas diuersa. s; ~~locio~~ locutio diuersa ē. de uoluntate que non est diuersa. Nam uoluntas d̄i in sacro eloquio aliqn̄do accipit̄ illa que uere ē in ipso. & idē cū ipso. & coęt̄na ipsi.

aliq̃ndo ũ scd̃m quand̃a dicendi figurã uoluntas ei⁹
uocat̃. que scd̃m ꝓpetatẽ non ẽ uoluntas ei⁹. ꝫ signum
uoluntatis ei⁹. & dicit̃ ipsum signum uoluntatis ei⁹ uo
luntas. cum uoluntas non sit. ꝫ signum tantum: quẽad
modũ & signa ire ira dicunt̃. & dilectionis signa. dilectio
appellant̃. Et dicit̃ irat⁹ deus: ⁊ non ẽ ira in eo aliqua sed
signa tantum que foris fiunt. quib⁹ irat⁹ ostendit̃. ira ipsius
nominat̃. Et ẽ figura dicendi scd̃m quam non ẽ falsum
quod dicitur: ꝫ quod dicit̃ uerum similitudinis respectu
obumbrat̃. Et scd̃m istos modos figurarum quasi diuerse
uoluntates d̃o attribuunt̃. quia diuisa sunt illa que ꝑ figurã
dicunt̃ uoluntatis ei⁹: cum ea que scd̃m ꝓpetatem dicitur
una sit uoluntas. Prima uoluntas d̃i beneplacitũ dicitur.

Igitur que & p̃mum et p̃ncipalit̃ dicit̃ uoluntas dei illa est
que uere ẽ uoluntas eius. & hec una ẽ: nec multiplicitatem
recipit. nec mutabilitatem. Scd̃a opatio. t̃cia permissio.

De inde sequunt̃ due uoluntates id ẽ duo que dicunt̃ uo
luntates. & hec duo de d̃o dicunt̃. & d̃i uoluntates dicunt̃.
quia signa sunt uoluntatis ei⁹. harum uoluntatũ una ꝑ
mittens uocat̃. alia faciens. hoc est ꝑmissio & opatio: quia
ꝑmissio ei⁹ dicit̃ uoluntas eius. & opatio ei⁹ uoluntas ei⁹. quoniã
scd̃m ei⁹ uoluntatem fiunt. et signa sunt uoluntatis ei⁹: & sũt
duo ista quasi consequentia uoluntatis summe. & quasi ex
plicatio ei⁹ & effect⁹ illi⁹. & paria illi non tamen eo ẽtna. Quicq̃d
enim in illa semp ẽ. in istis aliquando ẽ: & quicq̃d in his aliq̃n
do non est. in illa numq̃m ẽ. Omne enim qd̃ ẽ in illa semp est.
& omne quod ẽ in istis. aliq̃ndo ẽ: quia nec aliq̃d ẽ. p̃ter eius
uoluntatem: nec aliquid fieri pot̃ ext̃ opationẽ ipsi⁹ siue ꝑ
missionem. Et sequunt̃ duo unam. & una in ambob⁹ inuent̃
quõ nec uolens opat̃. nec ꝑmittit nisi uolens: & tamen cũ fit
aliq̃d dicit̃ hoc uoluntas d̃i. q̃a uoluntate dei factũ ẽ. ut hoc
fieret ul̃ ꝑmissum. Et uoluntate fec̃ qd̃ fec̃. & bene fec̃. & bo

q̄d p̄misit.

num fecit quod fec̄. & uoluntarie p̄misit. & bene p̄misit. ~~quod p̄misit.~~ & bonum fuit q̄d p̄misit. etiam si id bonū non fuit q̄d p̄misit.

Bona enī p̄se fecit. Q̄d bona d̄s fecit. mala permisit.

& bene fecit. & mala p̄misit. ⁊ non fecit. ⁊ bene fecit. quō utrūq; bonum fuit. Et fuerunt bona bona. & mala mala. nec bona fuerunt mala. nec mala bona. s̄ bonū fuit ēē. & bona & mala. Et uoluit utrumq; esse deus. quia utrumq; esse bonū fuit. & utrūq; bonum non fuit. quia bonum malū non fuit. & id circo non uoluit d̄s malū. cum uoluit ut esset & malum. q̄d tamen non fec̄ in eo q̄d fec̄ bonum. s̄ p̄misit ut ēēt quia bonū fuit quod uoluit. Neq; id bonū malū fuit. s̄ ex malo bonum fec̄. nec malū bonū fuit. s̄ ex malo fecit bonum. q̄a ⁊ malis & bonis uti nouit ad bonum. Quare deus mala permisit.

Et id circo utrūq; uoluit. q̄ utrūq; bonū fuit.

Et fuit maius bonum ēē bonum & ex malo & ex bono quam ex solo bono. p̄ quo uoluit summum bonum ut esset hoc bonū. & quod uoluit fuit bonū. Sicut ḡ ēternę sapientię illius ignotum ēē non potuit omne quod futurum fuit. sic coeternę uoluntati eius displicere non potuit omē q̄d bonū fuit. Et uidit totū q̄d futurū fuit. ⁊ bonū ēē hoc totū ut ēēt totū. & uoluit ut ēēt totum. quia bonum fuit ut esset totum. Et uidit mala p̄cul quę futura erant cum bonis p̄ q̄m erant. & c̄sideraui quia malis adiunctis bona cōmendarent. & pulchriora fierent comparatione malorum. & bona essent mala int̄ bona quę non erant bona. q̄m ex eis ornarent bona & commendarent. & amplius bonum accipent ad decorē & pulchritudinem uniuersorum. Et respexit cuncta in ordine suo. & uidit bona ibi. & quę sibi bona non fuerunt. & uoluit sic ēē omnia. ut bonum fuit. quia ita bonum fuit ut uidit. & uoluit quod futurū fuit. Et pensauit ęquo iudicio uniuersa quę uidit in c̄placito uno quo bonum fuit. & iustū totum ita esse. & nichil aliud ēē. ⁊ uoluit totū ēē & aliud non esse. Et hac uoluntate p̄tea fecit ut bona ēēnt. q̄ ēē

bonum erat. sicut uiderat & uoluerat. Et pmisit, ut mala essent
que esse bonum erat. que cum bonis futura esse pre uiderat. & ut
essent cum bonis uoluerat quia bonum erat. Et erat quidem
uoluntas eius eterna. & de bonis & de malis que uoluit ut es
sent. sed non erat notum hominibus donec conplerentur & fie
rent. de quibus malis & bonis uoluntas eius erat ut essent.

Quare operatio et pmissio dei uoluntates eius dicuntur R.

Cum autem fecit bonum & pmisit malum. apparuit nobis
uoluntas eius de illo. quomodo esse uult. quod facit pro uel pmittit
ut sit. & non incipit tunc cum illo quod fit. uoluntas ~~quod~~ eius
que eterna est. sed ostenditur ex illo quando fit que occulta est.
Et ideo ipsum quod fit dicitur uoluntas eius quia signum est uo
luntatis eius. & apparet quasi & alia & alia uoluntas. quia
sunt alia unius uoluntatis Quod duplex sit discretio uolun-

Et exit inde nobis tatis dei in beneplacito eius. et in signo beneplaciti eius.
discretio cognoscende diuine uoluntatis in beneplacito
eius. & in signo beneplaciti ipsius. Et dicimus quia beneplaci
tum eius est uoluntas eius. & signum beneplaciti eius uocamus
uoluntatem eius. Et uerum est utrumque. & utrumque uere dicitur.
Sed beneplacitum eius eternum est. nec potest non esse quicquid
in illo est. & quicquid in illo non est. esse non potest. Nec contra
ipsum nec extra ipsum nec sine ipso aliquid est in omni
quod est. & constat ipsum. & ratum est. nec cassari potest
aliquando quod in ipso est. Omnia quecumque enim voluit fecit. in
hoc probatum est. quia non cassatur uoluntas eius. Et uo
luntati eius quis resistit. in hoc probatum est. quia non impe
ditur beneplacitum ipsius. Ita consonat rerum effectibus
beneplacitum ipsius. & ipsi effectus rerum non discordant ab
illo. Fit enim omne quod uult. semper uult ut fiat. quod
non semper est aliquando quod uult. Et hoc beneplacitum uni
uersale quod eternum est. & omnia fiunt temporibus suis
pariter simplici nutu iusticie sue approbat. ut ad effectum

et omne quod non uult non fit. et omne quod uult

pcedant & fiant pficit & consummat. & manifestet du-
ob his que subsecunt intempe pmissione & opatione
diuina. que & ipsa rerū omnium que effectum capiūt
ul subsistunt uniuersitatē cōplectunt. & respondent
illi qd unum ē in utroq; & in dissimile ad dissimilia om
nia beneplacitum creatoris. Et ppterea etiā ipsa duo uo
luntates dicunt. & ē uoluntas dī beneplacitum eius. &
uoluntas ei opatio ei. & uoluntas ei pmissio ei. Quarta ē

Et sequit adhuc in pceptione. qnta in phibitione.
pceptū ei & phibicio ei. & dicit utrūq; uoluntas ei.
quia cū qd fieri pcipit. monstrat se uelle ut fiat. &
cum qd fieri phibet. monstrat se uelle ut non fiat. Et
idcirco dicuntur hec similit uoluntas eius. quia signa
queda sunt uoluntatis ei. sicut opatio ei & pmissio eius.
s; dissimilit. & alio quodamodo significantia uolunta
tem ei & signa ex parte. Qd non sunt similia signa etni
beneplaciti pceptio ꝯ phibitio. sicut opatio et permissio.

Non enī sicut opatio eius & pmissio ei pomia tendun
t. quia sine his non fit aliquid. sic & pceptū ei & p
hibitio ei. s; ad rationale creatam dirigunt hec duo tan
tum. que sola capax ē pcepti & phibitionis. cauta scdm
insitam rationē ad utrumq;. Itaq; signa sunt ex parte
hec que non ptinent ad omnia neq; uniuersalit summā
uoluntatē. ꝯ que in ea sunt. omnia qu educunt ad ma
nifestationē sicut opatio & pmissio. s; ea tantum que ad
ipsos spectant quib fiunt hec. hoc est pceptum & phibi
tio significant. quō sunt in summa uoluntate & bene
placito suo etno. Neq; similia signa sunt hec. que ad m
opatio & pmissio eius certa sunt. & uera signa beneplaci
ti etni. Hec aut hoc est pceptum & phibitio non omnino
certum faciunt. quid fit in beneplacito etno. donec op
atione ul pmissione pbetur cū factū fuerit. Tunc enī

certum est cum hec fecerit deus. siue pmiserit ut fiat. & factum fuerit. quo in beneplacito etno ita fuit ut esset. uti factum e. scdm quod uoluntarie fecit siue pmisit. ut fieret quod factum est. quo ita bonum e ee ut est. Cum aut preceptum fuerit ul phibitum aliquid. non dum constat adhuc quid de ipso difinitum sit in beneplacito etno. donec illud rerum effect in euidentiam educat siue opatione siue pmissione ut bonu e ee. & beneplacitum quod est futurum ante quam est. Preceptum aut & phibitio innuunt tantum quo ita in uoluntate e iubentis ut fiat siue non fiat. & demonstratione faciunt qua iustum ꝯ pium e. non e aliud credere illum cui fit. etiam si aliud e in illo a quo fit. Et precipit sepe ut fiat quod futurum non est. nec fiet & phibet ut non fiat qd futum e & fiet. & non e in beneplacito nisi hoc solum ut sit quod fiet. quo bonum e ita ee. & non aliud qua fiet siue opatione dei qd bonum e. siue pmissione quod malum e. quod totum ee bonu ee. Et non respondet pceptum eius & phibitio ei beneplacito eius. sicut opatio ei & pmissio eius sz pcedunt ex aduerso. & dissimilit ordinant & non consentiunt aliquociens scdm id quod futurum est & fiet. Quom fallere uidet ds preceptione ul phibitione aliud innuens qua sit in beneplacito suo;

Et uidet precepta di fallaciae obnoxia & mentiri de ueritate. cum aliud significant de uoluntate eius & affirmant nob aliena que da & extnea. & que conducta sunt non neq; constat scdm beneplacitum ipsius qd ratum e de his omnib; que fiunt. Et gauit colluctat conscientia humana in duob aduersantibus que non conueniunt. ul qre pcepit deus qd noluit. ul quare factum non e quod uoluit. Si eni ut

rtas ẽm p̃cepto⁊ uidetur oĩno uoluisse qđ iussit. ⁊ si omnipo-
tentia ẽ in beneplacito. uidet̃ factum esse qđ uoluit. ⁊ Jon ẽ aut̃
factum qđ iussit⁊ factum ẽ qđ phibuit. Quid g̃ consequit̃ ad
hoc. nisi eum ut̃ noluisse id qđ p̃cepit. ut̃ n̄ potuisse qđ uoluit.
Qđ enī factum ẽ ab eo factum ẽ. ⁊ si factum n̄ ẽ. tam̄ p̃missum
ẽ. Cr si factum ẽ uoluntarie factum ẽ. ⁊ si factum ẽ p̃missū ẽ uo-
luntarie p̃missum ẽ⁊ quia neq; ad faciendum con̄ uoluntat̃
suam cōpelli potuit⁊ neq; ad p̃mittendum sine uoluntate co-
gi. J gr̄ qđ factum ẽ uoluntate ei factum ẽ. etiā si ip̄e uoluntā-
tem ei⁊ factum n̄ ẽ⁊ quō alia factum ẽ uoluntate. que uoluntati
ei⁊ amica n̄ ẽ. Tam̄ oĩno uoluit qđ factum ẽ. qm̄ bonum ẽ sic
factum ee ut factum ẽ. ⁊ sic ee ut ẽ. Quare g̃ p̃cepit ut alit̄ ee. ⁊ p
hibuit ne sic ee. cū bonum sit ita ee. ⁊ ita futurum fuit prīq̄
fuit. ⁊ beneplacitū quia bonum fuit ita ee. ⁊ aliter n̄ esse.
Qđ utrūq; sonare dicunt̄ vł quia ds p̃cepit. qđ nolit. vł qđ
Tali questione coartamur. ⁊ nolit fieri permit. t a t.
ducimur⁊ in ambiguum. ut n̄ facile audeamus hoc v̄ hoc
aliquid affirmare⁊ quia ds fieri p̃cepit qđ noluit. v̄ qđ noluit
fieri p̃misit. Cr tam̄ unum e duob⁹ facili⁹ app̄bam⁹. quia uolu-
it qđ p̃cepit bonum quā malū qđ p̃misit. concedim⁹ cū tam̄
qđ p̃cepit factum n̄ sit bonum⁊ ſ malum qō p̃misit. Leue enī ẽ
⁊ sine conscientie scrupulo dicē. ds uult bonum. Cr cum dr̄
bonum⁊ sonat ds uult bonum. Si ū dr̄ ds uult malum. gue
ẽ audituⁱ. ⁊ n̄ facile recipit hoc pia mens de bono. quia malū
uult. Videtur enim hoc solum dici. cum dr̄ ds uult malū.
quia bon⁹ malum diligit. ⁊ app̄bat qđ prauū ẽ. ⁊ amicā⁊ re-
putat iniquitatē. ⁊ gaudet quasi de consimili⁊ ⁊ bonum pu-
tat qđ malum ẽ. Cr ideo refutat hoc pia mens⁊ n̄. quia qđ dr̄
n̄ bene dr̄⁊ ſ; quia qđ bene dr̄ n̄ bene intelligit̄. Qđ ds n̄ uult
Non enim hoc mala quātus uelit ut mala sint. q. hoc bonū ẽ.
solum dr̄⁊ ſ; in eo qđ dr̄ aliud intelligit̄ur. qđ n̄ dr̄⁊ qm̄ ma-
lum ee uult. ⁊ malum non uult. Qō si hoc solum intelligendū

est in eo quod dicitur uult deus malum. dicendum omnino non
est. quomodo non approbat illud prorsus. neque estimat bonum. sed contra-
rium sibi bono malum. et a suo alienum et non desiderat
illud. quasi non conueniens et concordiam habens. cum eo quod
ipse est. et cum eo quod ab ipso est. et cum eo quod sibi simile est.
sed extraneum et longinquum. et in omni similitudine constitu-
tum. et tamen uult esse malum. et in eo non nisi bonum
uult. quia bonum est esse malum. et non uult ipsum malum
quia bonum non est ipsum malum. sed uult bonum tantum.
et diligit et dilectat in eo quasi in suo. et amico et cognato
et proximo. Et propter hoc bene sonat et libenter accipimus cum
dicitur deus uult bonum. quia illud tantum diligit. et non malum
cum quo sibi participatio nulla est. neque similitudo. siue
his que sunt ab ipso. et que habent similitudinem cum
ipso. Itaque uult deus bonum. et non uult deus malum. et uult
omne bonum. et omne malum non uult. et hoc totum suscipimus
et approbamus. et dicimus quia uerum est totum hoc. quomodo diligit
quod suum est totum. et non diligit quod a se est alienum. et non
diligit nisi quod suum est totum. neque odit nisi quod suum
non est. et totum suum diligit. et odit totum non suum.
Et ideo uoluit bonum quod precepit. et noluit malum quod permi-
sit. quia suum fuit bonum. et de suo. et amicum sibi et suum
Et dilexit suum et approbauit. et concupiuit ad se et ama-
uit in se desiderio eterno. Et malum quod suum non fuit
in se non dilexit. neque ad se concupiuit sed reprobauit et
renuit animo dilectionis. et non suscepit consensu
caritatis. ut locum illi daret in beneplacitis suis. Quod
semper impleatur uoluntas dei.
Sed dicis michi. Ergo si bonum
uoluit. immo quia uoluit bonum quod precepit. et ma-
lum quod permisit non uoluit. factum est quod noluit. et
quod uoluit factum non est. quoniam factum non est quod precepit sed quod
prohibuit. factum est quod permisit. Itaque factum non est quod

uoluit. sed quod noluit factum est. Immo factum est quod
uoluit. et non factum est nisi quod uoluit. quoniam sic uoluit
fieri. et sic esse ut factum est quoniam bonum sic erat fieri.
et sic esse ut factum est. et non aliter esse. sed sic esse bonum erat
etiam in eo quod bonum non erat. et ipsum quod bonum non
erat non uoluit. sed esse ipsum uoluit. quoniam id bonum erat.
Et factum est id. factum est quod uoluit. quoniam bonum erat. et
hoc uoluit. Tamen dicis. minus habuit uoluntas eius. et minus
adepta est. et minus impleta. et imperfecta remansit. quia
factum non est bonum quod uoluit. et quod noluit malum fa
ctum est. Non ergo consideras quoniam sicut malum non habet
quod factum est. quod noluit. ita nec bono caret quod factum
non est quod uoluit. Quod uult enim et diligit habet. et quod
non uult et odit non habet. et quod uult esse adipiscitur
quia fit. et quod uult non esse similiter quia non fit. et num
quam cassa est uoluntas eius ut non fiat quod uult. neque infirma
aliquando ut fiat quod non uult. Quomodo mali excusa
biles non sunt quamuis per eos uoluntas dei impleatur. R.

Set fortassis iterum mali excusabiles uideantur. cum mala
faciunt quoniam uoluntas dei impletur. etiam in malis que
faciunt. sed uoluntate sua mali iudicantur quia dei uolunta
ti contrarii sunt. non uoluntati eius resistendo ut fiat quod
non uult quia non possunt. sed resistere uolendo quia mali
sunt. Et ipsa mala uoluntas culpa est qua aliud uolunt.
facultas autem iusta quia aliud non possunt. Et cum uolunt
quod deus uult non ideo boni sunt. quia non propter hoc uolunt
quia deus uult. et quod uolunt ipsum deus non uult. quoniam ma
lum uolunt. et malum deus non uult. Approbant autem et di
ligunt quod deus odit. ac per hoc deo contrarii sunt et mali. et pec
catores et rei. non quidem faciendo quod deus iuste fieri nolit.
sed amando et approbando quod deus non diligit. Non igitur in
eo quia fit quod fit. uoluntatem dei impediunt. sed in ipso quod fit

a dilectione dī recedunt. & mali sunt non efficiendo cīrnū
ipsi⁹ uoluntatī. ſ; amando cōmunem eius dilectionī. & sic q̄dē
semp uoluntas dei implet̄. & n̄ excusant̄ mali. ppt̄ ea quo
mei. & p eos uoluntas dei implet̄. qm̄ sua uoluntate ad im-
plendam dī uoluntatem dirigunt̄. ſ; occulta ipsi⁹ dispōsi-
one qua aliud non possunt. ad implenda eius uoluntat̄
conducunt̄. ſ; dicis uerum. ſi dś uoluntas ee bonum ut
factum ē. quō bonū ē ea ee bonum. ⁊ non alit̄ ee qm̄ fac-
tum ē. cur g̃ p̄cepit q̄d factum n̄ ē. & phibuit quod factū
est. cū bonum sit utrumq;. & factum n̄ ee. quod factū n̄ ē.
& factum esse. q̄d factum est. Quare non potū p̄cepit ut
hoc fieret solum. qd bonum ee erat. & ut hoc solum non
fieret quod non ee bonum erat simulit̄. Quare p̄cepit

Sed hic alterius causam deus omne quod precipit.
& modū p̄cepti considerare oportet. & phibitionis
scdm eundē modū. Omē enim p̄ceptum. uel phibitio aut
ppt̄ ipsum. aquo fit. aut ppt̄ aliū pquo fit. Tota aut̄ pre
cepti utilitas & bonum. siue in eo q̄d faciendū p̄cipitur
siue in eo q̄d cauendum mandat̄. ad eum solum re-
fertur. pquo fit. siue idē sit ille. siue alius ab eo cui fit. uel
ab eo quo fit. Finis enim mandati fructus est. & utilitas. & cau
sa. & bonum. q̄d cōsequit̄ p̄ cōsummationē p̄cepti. & hoc bo
num adeū tantū refert̄ p q̄ fit p̄ceptum. & illius bonum
ee debet unpletio p̄cepti.

Iterū considerandum ē qm̄ omne q̄d bonū dicit̄. aut scdm se bo-
num dicit̄. aut ad aliquid. Quod scdm se bonum dicitur
substantialit̄ bonum dicit̄. quia ipsum bonum ē. quod n̄
ad aliquid. & non scdm se bonum dicit̄. n̄ substantialit̄ bo-
num dicit̄. quia ipsum bonū non ē. ſ; accidentalit̄. & de-
nominatiue quō ex ipso bonum ē. Quod da g̃ bonū. bonū
ē. q̄a ipsum bonum ē. aliud aut̄ bonum ē. quia alicui bo-
num est. ⁊ ipsum bonū non ē. Quod g̃ bonum ē & sibi bonū

& fit cui fit aut ppt̄ ipsū

ē. & alii bonum ē. in toto bonum ē. quod aū bonum ē & si
bi bonum ē. & alteri bonum ē. non ex parte bonum est.
sic qd bonum ē. & alteri bonum ē. & sibi non ē ex parte
bonum ē. Omē qd bonū dicit vl scdm se uel ad aliquid
Est adhuc aliud bonum & excelsius bonum dicitur.
bonis aliis quod uere bonū ē. quia in se bonum ē.
& uniuersaliter bonū. quia ad omnia bonum ē. & omniū
bonū ē. Quod enim se bonum ē uere bonū ē. & qd omniū
bonū ē. uniuersale bonum ē. & omē bonum ipsum est.
qm bonum omnium ipsum ē. nec extra ipsum ē bonum.
Quod aū a se bonum ē. non. non uere bonum ē. nec uerū
bonū ē. s; bonum tantum dicit. non quia ipsum bonū ē.
s; qa ex ipso bonum est & pdest. De trib generibus
Est g summum bonū quod ipsum BONI:
bonum ē. & ad omē bonū bonum ē. Medium u bonū
ē. qd ipsum bonum ē. & ad aliquid bonum ē. Bonum aū
infimum & qsi extraneum. & denominatiue solum cōduc
tum & non bonum ppium bonum. quod ad aliquid bonum
ē. & ipsum bonum n ē. Quod enī ipsum est bonum n ē. s; quod
ex ipso ē bonum ē. & id circo scdm aliquē modū. & ipsū
bonum ē. qm ex ipso bonum ē. ꝯ pdest. & ex eo bonum ē
ēē etiā qd bonum ipsum non est. qa n ēēt ipsum qd bo
num n ē. non esset quod ex ipso bonum ē. Neq; enī id cir
co pstant mala quo ex ipsis bonum ē. s; seruiunt
pstanti & largenti qa p ipsa non ē qd ex ipsis est.
Cum aūt Maius bonū ēē illud ex quo maius bonū est.
concurrunt duo ad unū qd bonum ē & alicubi bo
nū non ē. & quod bonū non ē, alicui bonū ē. & utrumq;
ēē non pot. s; ex duob; alterum ēē solum necesse ē. maius
bonum ē. hoc ēē bonum ē alicui. etiā si ipsum bonū n ē.
quā qd bonū ē solum. & alicui bonū non ē. Ex eo enim
qd bonum non ē. & alicui bonū ē. illud etiā seq necesse ē

quod bonum ē. & alicui bonum quod maius omnino bonum est. quō solum bonū ē. & alicui bonū non ē. Non enī bonum eēt. qd bonum non ē. & alicui bonum ē. nisi ex eo eēt. qd bonum ē. & alicui bonū est. Itaq; qd bonum ē. qm ipsū bonum ē. bonum non ē alicui. quō ex ipso bonū n̄ ē. & quod bonum n̄ ē. qm ipsum bonum n̄ ē. bonū ē alicui. quō ex ipso bonum ē. Et contingit hoc aliqndo. & in fine suo omnia iudicantur. siue bona sint siue mala. qm scriptura hoc manifeste ostendit. qa bonum unū & bonū ipsum aliū ē odoe uite. in uitam. aliis odoe mortis in mortē. qm ex bono malum. & ex malo bonum. & bonū malis ad malum. & malum bonis ad bonum. & qd bonum in toto ē maius ē. qm qd in parte ē solū. Et hoc pbatur in hunc modū. Omē enī uniuersale bonū maius ē. quā id qd in parte constat. & qd conducit magis & expedit. maius ipsum merito nominatur. Nunc aū congregemus in unum & colligamus que dicta sunt. qm impletio omnis mandati bonum ē illi. ppt quē factum ē ipsum mandatum. & quō omne bonum aut p se bonū ēnd ē. aut ad aliquid. & qd p se bonū non ē. & alicui bonum ē. non maius est bonum qm qd p se solum ē. & alicui bonum n̄ ē. & qd magis cōducit & expedit. iure semp maius estimatur bonum. qm in fructu suo ē omne bonum. & ē tantum omē qntū ē bonum. Qd ds ppt se id ē p utilitate sua l cōmodo nichil pcipit.

Nunc g uideamus omne qd pcipit ds. si ppt se pcipit aut ppt illum cui pcipit. Si ppt se pcipit ad bonum eius ē qd pcipit. & bonum illi ē precepti sui impletio. Sz quomodo pcipit ppt se. qui pfectu non indiget. in se. neq; bono alieno adiuuari pot. qui meliore eē non pot. Clamat hoc scriptura & pfector mādati in scriptura. ds meus estu. quō bonorum meorum non eges. Ergo ppt se non pcipit ds qd pcipit. sz ppt illum cui pcipit. quō bonum ē illi qd pcipitur. cui bonum pcipitur. Qd ds hoc unicuiq

p̄cipere habet quod bonū est ipsi cui precipit. etiam si bonum omnium non e s̄ t.

Ergo q̄m ꝓpt̄ illum mandatum cui fit ipsum mandatum. bonum ipsi ee debet cui mandat̄ mandatum. Neq; aliud mandari debet. n̄ quod bonum ē illi. cui mandatur mandatum. Frustra enim mandatum fieret. si illi ꝓpt̄ quē fieret bonum non esset. maxime cum a bono mandatum eet. q̄ nichil p̄t bonum mandare deberet. Neq; enim creature sue deus auctoe mali ee debet. neq; causationem ipsi assumere sibi. q̄si docendo corruperit. q̄d creauerat incœruptum. Non itaq; habet aliud illi p̄cipere. nisi solum q̄d bonum ē illi. a quo habet illa totum quod bonum habet. & q̄d malum habet nichil. Quō igit̄ creator nulli creature sue auctor mali ee pot̄. hoc solum illi p̄cipe habet qd̄ bonum ē illi. ut sincera sit ei instructio quemadmodū c̄ditio incorrupta fuit. Qd̄ bonū uniūsitatis d̄s impedire n̄ habet. etiā si illud bonū alicui n̄ ē.

Contingit aut̄ q̄d bonū ē alicui bonum ee illi. & non ee bonum ad omnia. & p̄tum q̄d malū ē alicui. malum ee illi. & bonū omnium ee. q̄m ex eo bonū ē omnium. & q̄d bonū ē. & alicui bonum ē. min ee bonū q̄m qd̄ malū ē. & alicui malum ē. quō ex eo ipso mai bonum ē. ex quo omniū bonum ē. & mai bonum ē ee. illud a quo mai bonū ē. etiā cum illud alicui bonū n̄ ē. q̄m in toto bonum ē. Non debet aut̄ in conpensatione minoris boni impediri quod mai ē. bonū. ab eo q̄ optimus ē. Et diximus q̄m maius bonū ē ee bonum ex malo & bono. q̄m ex solo bono. Permitti itaq; mala debuerunt ut eent. q̄m ut essent id bonū erat. ex q̄b; bonū futurum erat. Precepit itaq; d̄s q̄d bonū erat singulis. ꝯ p̄misit q̄d bonum erat uniūsis. q̄m & mai erat bonum uniūsitatis q̄d impedire non debuit. & non bonū erat. qd̄ malū erat alicui cuius auctoe ee n̄

potuit. Et ideo precepit unicuique quod bonum erat. et quod illi
bonum erat. in precipiendo illud. significauit se uelle illud.
et sunt signa uoluntatis eius precepta eius. et uocantur uoluntas
eius quia signa sunt uoluntatis eius. quomodo uult et approbat et di
ligit. et amica sibi iudicat bona que precipit. et mala que
prohibet odit. et detestatur. et inuenit concordiam et ami
citiam in illis. et uult tamen esse ipsa mala que non uult. propter
maius bonum quod ex illis est. quod magis uult. Sed non pertinet ad
nos. neque exigitur a nobis nisi quod nostrum est. et quod bonum est nostrum est
tantum. ut faciamus et approbemus et diligamus in nobis. sicut deus
diligit et approbat bonum nostrum tantum in nobis. ut eis simi
les simus diligendo et faciendo bona. sicut et ipse bona
tantum diligit et facit. Et cum precipitur nobis quod bonum nostrum
est. significatur nobis quia deus deus hoc uult. et pertinet ad
nos ita sentire et ita credere. quoniam deus hoc uult. quod preci
pit nobis ut faciamus. et non fit tamen nisi quod ipse uult fie
ri. siue faciamus siue non faciamus quod precipit nobis. et si fa
cimus bonum. uoluit hoc deus. et uoluit quod factum est hoc
et approbat quia factum est. et quod factum uult quia factum
est et bonum est. et si facimus malum uult quod non facimus
bonum. et approbat illud quoniam bonum est. et non approbat malum
quod facimus quoniam malum est. et tamen uult quod factum est.
quia factum est. quomodo id bonum est quia factum est. et uult ipse
quod bonum est. Et constat omnipotens uoluntas eius firma et cer
ta in beneplacito suo. approbans bona et permittens mala propter
bona. que nec potest impediri ut non fiat quod in ipsa est. neque
infirmari aliquando ut fiat quod in ipsa non est. Quod operatio et permis
sio dei signa sunt. quod esse bonum sit etiam si illud esse bonum non sit. precepta
et prohibitio signa sunt quod bonum sit etiam si illud esse bonum non sit.

Et sequuntur post ipsam signa eius et permissio eius et opera
tio eius. et ostendit quod in illa est. quoniam in ipsis idem est. Et
adduntur precepta et prohibitiones. et sunt ipsa quoque signa

& demonstrationes ~~tantum~~ uoluntatis summe. & con
placiti etiam per approbationem & dilectionem. non similia
quidem signa prioribus sed demonstrationes tantum. & signi
ficationes approbationis & conplaciti. in eo quod bonum
sit. & non in eo quid esse bonum sit. siue bonum ~~siue~~ ip
sum siue malum sit. Et ideo significant ipsa non hoc qui
dem quid in summa sit uoluntate ut fiat. sed quod in con
placito & approbatione sit si fiat. & tamen utrumque uo
luntatis esse. & hoc bonum esse. etiam si non fiat. illud
autem sic bonum esse ut fiat. Beneplacitum dei aliquando esse
ad rem. aliquando adicere ad actum rei.

Quicumque ergo discretionem uel distinctionem face
re uoluerit. loquens de uoluntate dei. hoc dicere
potest. diligenter considerandum esse quomodo quod deus in
alio hoc uult quod ipsum est. in alio autem solum hoc quia ip
sum est. Et in eo quidem quo uult ipsum quod est. rem app
bat. in eo uero quod uult ipsum quia est actum rei. In eo autem
quo approbat rem & non actum rei uult aliquid. & non
dum adhuc esse uult quod uult. in eo uero quo approbat
actum rei & non ipsam rem. aliquid esse uult. & non dum
tamen uult ipsum quod esse uult. Neque enim bonum est esse omne
quod ipsum bonum est. quemadmodum aliquando quod malum est
esse ipsum malum non est. Et non uult deus nisi quod bonum
est. ~~& ipsum esse non uult~~ etiam cum ipsum esse bonum non est.
& non uult esse nisi quod esse bonum est. etiam cum ipsum bo
num non est. Et cum uult aliquid quia bonum est. & ipsum
esse non uult quia bonum non est. perficitur uoluntas eius. & non
remanet sine effectu. etiam cum res non perficitur. quia sic
uult. & bonum est quod uult. Et cum non uult aliquid quia ma
lum est. & ipsum esse uult quia bonum est. perficitur ~~cum~~ uoluntas
cum res perficitur. quia sic uult. & bonum est quod uult. & semper im
pletur uoluntas eius. et numquam cassum est beneplacitum illius.

quia bonum ē semp quod uult. & ē semp ut uult. Et
hec sunt quinq; pposita: beneplacitum & pmissio &
opatio & pceptio. & phibitio. Et distinguitur benepla
citum in eo quos res appbatur: & in eo quo appbat actus
rei. & distinguit opatio in eo qd opat. & in eo qd co opat
qa alia facit ds opando que sol non facit. alia coopan
do que solus non facit. & distinguit pceptio in eam q
fit extrinsec psermonē. & in eam que fit intrinsec paspi
rationē. Et constat in his opib que de uoluntate dei
dicendu fuerat: q ē beneplacitum ei. & signum bene
placiti ei. Propt qd & multe dicunt uoluntates ei cū
sit una uoluntas ipsi. qa sunt multa signa uoluntatis
ipsi. sic scriptum ē. magna sut opa dni exquisita in
omnes uoluntates ei. pterea q ex ipsa & scdm ipsam st
multa. Hec de uoluntate dei diximus. quo ipsa ē pma
causa rerum omnium sic nob ppositum fuerat. & scdm
intelligentia psecuti sum. & sunt alia multa fortassis q
conphendi non possunt: & fugiunt ab intelligentia &
sermone nro. De ordine rerū in primis ⁊ secundis ⁊ tercijs.

Sic g cstat ordo rerum: ut pt pma pteriora seqntur.
Prima omium ē uoluntas creatoris qm ex ipsa sut
omnia: pt ipsam sequnt q sunt ex ipsa. Prima sunt q
in ea sut: scda s. que ex ea sunt. Que in ea sunt etna
sut. nec gdu habent nec successionem: quo in unitate
consistunt & in etnitate non transeunt. Que ex ea st
create sunt p eam. que causam sumpserunt ex ipsa.
non substantiam in ipsa: quia diuina nata substan
tialit ex se non genuit que causalit creauit: quia n
potest natalit ide ee qui fecit & quod factum est.
Que igit facta sunt unum non sunt: & in his que
dam prima sunt queda scda: non pma ad pma. s
ad scda pma. Que enim ad pma ante se scda sunt:

ad scda a se sunt pma. & scda ab ipsis tercia sunt ad
prima. Que in uoluntate dei etna & inuisibilia sunt.
prima omniu sut. que ex uoluntate dei tempalia
& inuisibilia sunt scda sunt pt pma. que tepalia &
uisibilia. tercia pt scda. Et in ipsis uisibilib que ratio
nalia sunt ppinquiora sunt inuisibilib. qa in ipso
inuisibilia sunt qd rationalia sunt. Ponunt g pmo
loco cause pmoediales & inuisibiles. & increate creandoꝝ
omniu in mente diuina. Scdo loco anglica natura in
uisibilis quide s; creata. tercio loco humana uisibilis
& inuisibilis & creata. scdm aliqd uisibilis. & scdm aliqd
inuisibilis. Quarto loco creatura corpea in toto uisibi
lis. & in toto tempalis Post pmas g causas, increatas & in
uisibiles exibit consideratio. & pcedet ad anglicam
natam rationale & inuisibilem. de inde ad humana
uisibilem & rationale de qua ppositum pmum fuit
ut consummet. Nam de uisibilib quide que ptrema
sunt. id circo pmam ppositionem fecim. ut de his que
parent ad latentium cognitione humana mentem.
comodi duceremus. Quinte partis capitula sunt hec.

Quod in principio creati sunt angli. Quod
rationalis creatura prima omnium facta digni
tate qm ad ipsam refert conditio reliquoꝝ sicut ipsi
conditio ad dm refert. quo ad similitudine di facta st
e sola. Quod in principio pmo simul facta sunt omnia
& corpea in materia. & incorpea in anglica nata. Quod
& corpea & incoepea nata scdm aliqd informis facta e.
& scdm aliqd formata. Quales fuerunt angli qndo
pmum facti sunt. Quod non facti sunt de materia p
iacente sic corpea De quatuor ppietatib anglice natu
re. De differentia liberi arbitrii. De differentia sub
stantie spualis. De differentia cognitionis. In quo si

miles conditi sunt. & inq̄ dissimiles De triplici potesta
te illoꝝ De triplici cognitione. Si ꝑfecti sunt angli aut
inꝑfecti. Quod trib⁹ mod' dicit̄ ꝑfectū. Scd'm temp⁹.
Scd'm naturam. Vniuersalit̄. Quod ꝑfecti conditi sunt
scd'm p̄mam ꝑfectionē. Si p̄scii fuerunt futuri euent⁹
sui. Quales conditi sūt boni. ul' mali. iusti. ul' iniusti.
beati an miseri. De libero arbitrio eoꝝ in prime condi
tionis p̄ncipio q̄ndo subsistere ceperunt. Quid sit li
berum arbitrium. Quod semꝑ liberum arbitrium non
ad p̄sens spectat. s; ad futurum nec ad omne s; ad con
tingens tantum. De auersione. & de lapsu maloꝝ &
de confirmatione & conuersione bonoꝝ. Quomodo
in labentib⁹ culpa gr̄am auertit instantib⁹ gr̄a meri
tum adiuuit. Quod in sola uoluntate & iusticia ē & i
iusticia. Quod peccatum nec substantia ē. nec de sub
stantia s; p̄uatio boni. Quomodo d's omnē uolunta
tem & potestatē angloꝝ. ad sue uoluntatis ordinem
& dispositionē intorquet. Quod trib⁹ mod' deus choercet
uoluntatem & potestatem maloꝝ angloꝝ. De occulta
dispositione d'i qua malas etiam uoluntates ad suam
uoluntatē intoequet. & disponit scd'm uoluntatem
suam. De ordinib⁹ angloꝝ quod in p̄ncipio ad'o condi
ti sunt. Si plures remanserunt quam ceciderunt De
discreta cognitione angloꝝ Vtrum om̄s sp̄s celestes mit
tant̄. De ministeriis angl'icis. Incipit q̄nta pars de cre
atione angloꝝ. ⁊ de libero arbitrio. ⁊ de ceteris que
De angloꝝ nat̄a spectāt ad nat̄ā angl'icā. siue ad of
ficiū l' ordinē.
p̄t alia que dicta s̄ de mundi excedio. & idcir
co p̄missa sunt. ut de uisibilib⁹ ad inuisibilia conscen
damus q̄stionem p̄ponitis q̄n creati s̄ angli. & quales
facti sunt dum conderent̄ primum. ac deinde quales
effecti sunt d'u diuiderent̄ auersione & c̄uersione. ⁊ q̄m

dispositi sunt dū iudicarētur dampnatione & glīfica-
tione. & de numero & de ordinib⁹ & de excellentia & de
differentia donoꝝ. & de officiis. & de nominib⁹ & de mo-
deratione & gubnatione dī in illis. & multa alia que
consecuntur ad illa. & que continentur in illis. Propterea nos
oportet de multitudine rerum latentium scdm nrām
possibilitatem doctrinam formare. & non pmittere q̄ c̄-
sequi possimus. Quod in principio creati sunt angeli.

Scriptura dic̄. quia pmo omnium creata ē sapi-
entia. & intelligimus sapientiam creatam dici ra-
tionalem creatam. quō & ipsa sapientia est. sicut lum̄
ē lucens ex lumine. non lumen illuminans. Nam illa
sapientia qua sapit ~~illa~~ sapientia ista creata non est.
Nec creata ē. nec aliunde ēē habet. sicut a lumine sa-
pe non habet. Ista que de semetipsa sape non habet.
neq; ēē [illegible] ala habet a semetipsa. & ipsa creata ē, in ici-
cium [illegible] ē era habet. Et dic̄ scriptura q̄ndo facta est
sapi[illegible] ē ill[illegible]entia ista. qm̄ pmo [illegible] omnium facta ē
sapien[illegible]ne[illegible]tia. & rursum alia scriptura dicit. In pn̄-
cipio creauit ds̄ celū & terram. Et uidentur quedam c̄-
traria oriri ex assertionib; istis. Nam si pmo omnium cre-
ata ē sapientia. omnia pt ipsam facta sunt. & facta s̄
pt ipsam celū & terra. & ipsa facta ē ante celum & tram.
Iterum si in pncipio creauit ds̄ celum & terrā nichil
factum ē ante celum & terram. nec facta ē ipsa sapi-
entia ante celum & terram. qd simul stare non potest.
Ppt hoc ne diuinarum scripturarum testimonia c̄tra-
ria ēē uideantur quod non omnino sentire fas ē. requirim⁹
intelligentiā ueritatis. quō in ueritate non repugnat
qd uerum ē. Quod rationalis creatura pma omniū fac-
ta ē dignitate. quō ad ipsā refert̄ conditio reliquoꝝ sic̄ ipsi⁹
conditio ad deū refert̄. quō ad similitudinē dī facta ē sola.

Dicimus quō creatura rationalis p̄or facta ē. & p̄t
eam facta ē corp̄ea creatura. non tamen tempe.
s; causa solum & respectu & dignitate. Nam ipsi⁹ cre
aturę condicio corp̄ę. ad ipsam refert̄ creaturam ra
tionalem scd̄mq; ipsam p̄fecta ē. sicut ipsi⁹ conditio ad
solum creatorē refert̄. quō scd̄m ipsum facta ē sola. So
la quippe rationalis creat̄a ad similitudinē d̄i facta le
git̄. & non dicit̄ qm̄ alia creat̄a aliq̄ p̄ter sola ratio
nalē ad similitudinē d̄i facta sit. licet omnis creatura
in ratione diuina & in p̄uidentia ęt̄na ipsi⁹ causam & si
militudinē habuerit. ex qua & secundum quam p̄
fecta sit in subsistentia sua. S; magna differentia est
& distantia magna similitudinem in d̄o habere. & ip
sum d̄m habere similitudinē. quāuis in d̄o nichil ēē
possit quasi minus aut diuisum. aut aliud ad eo. lon
ge tamen minus ē factum ēē aliquid [illegible] ad simili
tudinem ipsi⁹ qd̄ in d̄o ē. & in ratione [illegible] ei⁹ &
in p̄uidentia ipsi⁹. & factum ēē ad si[illegible] d̄ [illegible] mili
tudinem d̄i. & d̄o simile ēē. Nam in d̄o [illegible] quidē
omnia erant ante quam essent in se scd̄m rationem &
~~discretionem~~ creat̄am & p̄uidentiam ex qua fut̄a erant
s; quasi min⁹ erant singula p̄fecta. & unumqd̄q; hoc ali
quid & non totum scd̄m rationem & discretionē uni⁹
cui⁹q; quę ratio omnia continebat. & meliore erat in to
to. & quasi sup̄habundat singulis. & id̄o non erant sin
gula hoc totum. s; in toto erant singula. quō totum ad
totum. & ad singula singl̄a. & tamen d̄o in parte nichil
minus erat quam in toto. quia p ars & totum unum
erat. s; ratione & p̄uidentia una discreta sunt quę
futura erant in parte & toto. & minus fut̄a erant in
potestate quā in toto. id̄o & ipsa in ratione minus habu
erunt quō ex ratione minus fut̄a erant. tam̄ d̄s min⁹

non habuit qui in toto tot⁹ fuit. & pfect⁹ & unus. Ppt̄
hoc g̊ rationali creat̄e non unum aliqd aut hoc aut
illud in ratione diuina p exemplari sufficere potuit.
ad cui⁹ similitudinē formaret̄. s; quasi totum assum
psit deū. ut ei⁹ ipsi⁹ imago fieret & expressa ē ad to
tum emulans pfectionem. ut sicut deus spc̄ erat & un⁹
erat. & in ipso totum erat scd̄m rationem & pruidenti
am & p̄scientiam & creat̄am. sic ipsa spitalis eēt capax
in uno p̄scientie & pruidentie & rationis & intelligentie
omnium. Et eluxit imago pfecta imitās auctorem
suum. & apparuit quasi ipsum in altero & idē unum.
Et inuenta sunt in scd̄o quoq; que in p̄mo scd̄m emu
lationē & imitationē & imaginē & similitudinē. rati
ones & creat̄e. & similitudines & forme. & dispositiones
& pruidentie futuroꝝ que facienda fuerant. Et cum
facta sunt illa que facta sunt ad similitudinē hoꝝ fac
ta sunt que erant in scd̄o facta. sicut facta sunt ad si
militudinē illoꝝ que in p̄mo erant non facta. Scd̄m hui⁹
modi rationem & considerationē corpea creat̄a p̄t scd̄am
t̄cio loco creata ē in rationale. quō ad eam facta ē sicut
ipsa rationalis ad p̄mam facta ē in creatā nat̄am. Q̊d in
p̄ncipio p̄mo simul facta s̄ ꝯ corpea in materia. ꝯ i corporea i angl̄ica nat̄a.

Quantum ů ptinet ad momenta temporꝝ & interualla
& spacia. hoc interim commodi⁹ & ueritati uicinius
pfitemur. quō simul in tempe uno & in p̄ncipio tempis
quando tempa ipsa cepit̄ facta ē. siue creata parit̄ rerū
omnium uisibilium mat̄ia & inuisibilium. & in creat̄a
angl̄ica & spūali nat̄a. nec fuisse in tempe. nec cepisse in
tempe. alteram sine altera. nec p̄us unam quā alt̄am. s;
utrumq; simul in tempe fuisse & cum tempe. & tamen p̄oē
fuisse ad quam facta ē altera. & in qua fuerunt exempla
ria sapientie. quoꝝ effect⁹ sunt & exp̄ssiones que uisibilia

condita sunt. Et hoc modo primo omnium est creata sapientia. Qui autem dicunt ante celum et terram angelos creatos. et substitisse ante omnia que mutabilia facta sunt et conputant spacia et annos et secula quibus ante mundi constitutionem deo seruierunt. asserunt quomodo cum mundo tempus cepit et non fuit tempus ante mundum quomodo mutabilitas non fuit. et tamen fuisse angelos inmutabiliter et intemperabiliter prius quam mundus factus est. Et cum mundus cepit tunc primum cepisse tempus quomodo mutabilitas cepit. et factum mundum in principio temporis. Sed nos interim magis approbamus quod dictum est pro captu intelligentie nostre salua reuerentia secretorum. in quibus nichil temere asserendum putamus. et adhunc modum interim diffinimus quomodo simul facta sunt omnia et inuisibilia et uisibilia. sicut scriptura dicit. Qui uiuit in eternum. creauit omnia simul. Quod et corporea et incorporea natura et secundum aliquid informis facta est. et secundum aliquid formata.

Omnia quippe simul condita sunt quomodo uno et eodem tempore pariter cepisse credimus. et uisibilium omnium materiam et inuisibilium naturam utramque informem. et utramque secundum aliquid formatam. Sicut enim uisibilium et corporalium omnium materia in exordio illo conditionis primarie et formam confusionis habuit. et non habuit formam dispositionis donec postea formaretur. et ad ordinem conscendere ac dispositionem. ita spiritualis et angelica natura in sua conditione per sapientiam et discretionem secundum habitum nature formata fuit. et tamen illa quam postea per amorem et conuersionem ad creatorem suum acceptam erat formam non habuit. sed erat informis sine illa formanda ab illa. Quales fuerunt angeli quando primum facti sunt.

Amplius adhuc pro eo quales facti sunt angeli. diligentius inuestigandum rationem proponimus. Nam diximus quan

do facti sunt & quia facti sunt in principio & prima cre-
atura ante quam nichil factum est. secundum quam factum
est. & quod factum est cum ipsa. unde & secundum aliquid
ante omnia facta est ipsa que forma est omnium & cau-
sa. Deinde autem oportet ostendere quales facti sunt an
geli. tunc in ipso primordio & prima subsistentia. & ini-
cio conditionis sue. in eo quod primum esse ceperunt. & quale
illud fuit quod primum fuit in eis conditum esse.

Quod non facti sunt de materia preiacente sicut corpora.

Non enim in materia preiacente creata est spiritualis natura
quemadmodum corpoream diximus conditam fuisse.
quando non ita est. neque similis ipsa cuius simplicis subsi-
stentie non aliud esse potest id quod est. & id de quo est. quia
unum & simplex & indiuiduum & in materiale est totum
quod est. sed facta est in sua natura. & esse suo quantum ad
substantiam spiritale perfecta. non massa ~~ut~~ aut confu-
sa materia. aut rudis moles. aut aceruus aut congregatio
cumulata aut ex his aliquid quod illam non contingit.
sed personaliter distincta & expressa & consignata numero
spiritualis & intelligibilis discretionis. ut multitudo
rationalis & intelligibiles spiritus subsistentes habentes in
genitam rationem et formam sapientie concreate. & qua
litatem spiritalis intelligentie capacis secundum modum
& mensuram conditionis. perfectus sublimioris & illustratio
nis super uentre in ipsos. Liberum quoque arbitrium in ipso mox
exordio insitum innatumque pariter possidentes quo po
terant sine uiolentia ad utrumlibet propria uoluntate
deflecti. in altero adiuti sine coactione. in altero derelic
tis sine oppressione. De. iiii. proprietatibus naturae angelicae.

Siquis igitur quaerat qualis in exordio suo facta sit & condita
spiritualis natura. quatuor sunt ista que proposuimus & diximus
angelis in conditione sua attributa. hoc est primum substan

tiam simplicem & inmaterialem. & secundum discretionem personalem. & tertium. formam sapientie & intelligentie rationalem. quartum uero siue ad bonum siue ad malum liberam inclinande uoluntatis & electionis proprie potestatem. Et sequitur post hec consideratio magna & necessaria ad intelligentiam ueritatis. de spirituali substantia eorum & de sapientia eorum & de libertate arbitrii. & de ceteris que circa ista consistunt si omnibus equalia erant. que equaliter omnibus inerant. Equaliter omnibus enim inerant. que communia omnibus erant. de quibus nichil excipiebatur quod non erat in omnibus. sed non dum constat si equale erat quod equaliter inerat. Et hoc ~~equaliter~~ querendum est primum de substantia. postea de forma. ac deinde de potestate. In personis enim substantia est. in sapientia forma. in arbitrio potestas. Et ad substantiam quidem pertinet natura subtilitas. ad formam autem intelligentie claritas. ad potestatem uero motus intelligibilis. & appetitus & uoluntatis rationalis habilitas. De differentia cognitionis 15.

Hoc ergo queritur si essentie ille rationales que spiritus erant & natura simplices. & uita immortales. unius subtilitatis uel puritatis siue uigoris eiusdem uel quolibet alio nomine significandum sit. quo quelibet essentia bona. siue alia meliore aut decentiore forma iure appellatur. create sint. Sic enim corporum natura se demonstrat. & sunt quedam corpora solida magis & firma. & alia puriora apparent. & extersa magis & munda & clara. & quasi meliorem & digniorem substantiam uel essentiam uel formam habentia. & alia leuia & coaptata & promta & integra & incorrupta magis. & alia fragilia & corruptioni proxima. & infirma & feculenta & ulia. & ponderosa & incongrua. Et est pulchra tamen in uniuersitatis compage & ordine ista diuersitas. in qua minus bonum malum

non est. & differens bonum maius bonum est. Ad hunc quoque modum rationabile est illas quoque spirituales naturas que universaliter bone condite sunt. convenientes sue puritati & excellentie non indignas. & in essentia & in forma differentias & gradus in ipso mox exordio condicionis sue accepisse. quibus alii superiores. alii inferiores possent constitui secundum moderamen sapientie. cuncta bona creantis & bene ordinantis dei. Qui enim natura subtiles magis & sapientia amplius perspicaces creati sunt. hi merito dignitatis superiores sunt constituti. Qui vero & natura minus subtiles et sapientia minus perspicaces conditi sunt. merito dignitate inferius sunt ordinati. ita tamen ut & hi qui excellentiores constituti sunt. sine superbia prelati essent. & qui inferiores positi sunt. sine miseria subiecti. De differentia liberi arbitrij.

Sed ipsam & arbitrii libertatem secundum differentem nature virtutem & sapientie & cognitionis & intelligentie vim si quis differentem asignare voluerit. non est qui ex ratione occurrat. quia sicut differens vigor & subtilitas nature infirmitatem non adducit. minorque sapientie cognitio ignorantiam non ingerit. sic libertas inferior nullam arbitrio voluntatis necessitatem imponit. In quo similes conditi sunt. et in quo dissimiles.

Quod ergo spiritus erant. quod vita erant. quod indissolubiles vel immortales erant. equale omnibus erant. Quod autem natura potentes erant. quod essentia subtiles erant. quod intelligentia sapientes erant. & libertate voluntatis promptu ad utrumlibet & habiles. non equale omnibus erat. & tamen sufficienter erat. Istas discretiones invisibiles invisibilium & intelligibilium naturarum solus ponderare potuit. & unicuique mensuram & modum & terminum sapientia sua comprehendere. cui potentia conditum erat totum & providentia ordinatum. Nos vero caligante intelli

gentia timide incedimus ad illa. & palpamus sensu cogni
tionis infirme que uirtute non prehendimus. Que igitur
uis, & quanta potentia fuerit inuisibilium essentiarum
que ue sapientia qualisq; libtas. & quantū in his comu
ne omnib;. & quid singulis ppium ul singulare. ul diffe
rens datū sit. ualde ineffabile ē. & a sensu humano remo
tum. Sola enī diuina potestas & sapientia diuina nec
termino nec mensura concluditur. & arbitrii libtas eterni.
atq; inconmutabilis uoluntatis conplacitum nulla um
quam minoratione siue necessitatis angustia coartatur.
s; absolutum ē & dominans & sup excellens & efficax. &
nutus sui libtate singularit pfectum. ac ppa potestate
plenum. Omne enī quod creatum ē ex parte ē. & ex par
te potens ē. & sapiens. & libum ex parte. quia nec omnis
effectus potestati creatre subicitur. nec omne occultum sa
pientie manifestatur. nec omnis euentus electione sequitur.
aut uoluntati famulatur. s; scdm aliqd tantum possunt.
& sapiunt scdm aliquid. & libi sunt. Et pptea de termi
nanda ē potestas eorum. & de terminanda ē sapientia &
de terminanda ē libtas. Potestas aut ad opationem ptinet.
sapientia ad cognitionem. libtas ad uoluntatē. De triplici
potestate illorum;

Et exit primum triplex
discretio potestatis illorum. quō alia erat potestas quam
acceperant ad inuicem int se. Alia aut quam acceperat ad
ea que conditione ordinata fuerant sub se. Prima potes
tas uirtutis erat. scda dominationis. tcia administratio
nis. In ea potestate quā acceperant in se. omnes differentes
erant. In ea u quā acceperant int se. qdam excellentes. in
ea aut quā acceperant sub se. & differentes & excellentes.
In ea potestate quam in semetipsis singulis acceperant uni
cuiq; ad effectum famulabatur natura ppria. in ea u qm
ad se inuicem habebant. quibdam subiecta erat obedi

acceperant ad se.
alia quam

entia aliena. in ea autem quam ad inferiora possidebant potestate unicuiq; secundum uirtutem nature & dignitatem officii misterium exhibebat subiecta creatura. Hec de potentia prima rationalis nature dicta, future inuestigationi primam occasionem exponunt. De triplici cognitione.

De sapientia quoq; illorum in prima consideratione triplex nobis discretio occurrit. quo illuminabantur ~~triplex~~ triplicitur uel ad ita simplicitur. & erat trina cognitio in eis. ut agnoscerent quod facti erant. & a quo facti erant. & cum quo facti erant similiter. In eo quod facti erant mali & boni cognitionem acceperant. & ut intelligerent quod appetendum illis foret uel quod respuendum. secundum potentiam diuinitatis in se. & libertatem uoluntatis. Sed & ipsi a quo facti erant cognitionem acceperant ut intelligerent & scirent principium & finem suum a quo conditione processerant. & ad ipsum debuerant intentione conuerti. Iuxta uero cum quo facti erant cognitionem acceperant. ut scirent quod uel sibi inuicem pro diuina dispensatione & ordinatione deberent. uel quantum in his que conditione sibi subdita fuerant concessa potestate diuinitus sine presumptione ualerent. Et in hunc modum sapientes condite sunt. & discernentes et intelligentes spiritales ille substantie. & tantum in his omnibus sapientes quantum incipienti nature congruum fuit. uel pro merito uirtutis adipiscendo necessarium. Si perfecti facti sunt angeli. an imperfecti.

Multi enim nesciunt & ignorant estimantes superfluentem quandam sapientem eorum que ad rem non pertinent cognitionem & prouidentiam & prescientiam futurorum & eorum que circa se uentura erant fuisse in illis. & aliter imperfectos & ignorantes. & non sicut oportuit consummatos & plenos qualia facere omnipotentem non decuit. & perfectum & bonum. Sed non discernunt quia ad perfectionem aliquid facere ut perficiatur quod est imperfectum

& ideo inpfectū ut sit pmo inpfectum. deinde aut̄ pfectū.
& ut ab eo pficiat̄ non ē a quo inpfectum factum ē ut pfi-
ciat̄. non ē inpfectio facientis neq; turpitudo facti. qm̄
& aliter facere potuit qui fecit. & non alit̄ fieri debuit
quod factum est. S; et hoc dicendum quō pfectum ē
scd̄m aliquid habens totum quod habere debet. & si
non habeat quod habiturum ē totum. Qd tribus modis

Nam trib⁹ modis his pfectio constat. pfectum dicitur.
& nominat̄ conuenient̄ pfectum. Est enī scd̄m tēp⁹
pfectum. & ē scd̄m natam pfectum. & uniuersalit̄ pfe-
ctum. Primum pfectum ē. & quasi inicium faciens pfec
tionis scd̄m temp⁹ pfectum. Et sequit̄ quod maius est.
scd̄m naturam pfectum. & tercium ē maximum & su-
per excellēs. & uniuersalit̄ pfectum. Scd̄m tempus.

Scd̄m tēpus pfectum est. quod habet q̄cq̄d temp⁹
requirit. & conuenit scd̄m tēp⁹ haberi. Scd̄m naturā.

Scd̄m naturā pfectum ē. quod habet omne quod ul' datū
est nature sue ul' debitum. Vniuersaliter.

Vniuersalit̄ pfectum ē. cui nichil de ē. Prima pfectio est
nature condite. scd̄a pfectio ē nature glificate. tercio
pfectio ē & uera ē increate nature. Qd pfecti conditi sunt

Et adhunc modū non mirabile scd̄m pmā pfectionē.
est neq; inquestionem adducendum. quare non fue-
runt pfecti angli conditi. quia in pma pfectione creati
sunt. & ad scd̄am sub t̄cia. quō sicut non possunt ad terci-
am ptingere. sic neq; a scd̄a incipe debuerunt. alioquin
pficiendi locum aditumq; inuenire non ualuissent eun-
di in melius. nisi reliquum fuisset pt pma dona nature
quo crescere potuissent ul' deficere. Si pscij fuer̄ futuri euent⁹ sui.

Hic queritur si pscii fuerunt euent⁹ sui. & in sapien-
tia data agnouerunt quid futurum esset sup eos. Vi-
detur enim utrimq; aliquid inconuenientius occurrere.

Si enim qui futuri erant mali lapsum suum p̄sciuerunt. penāq; cognouerunt que ruinam sequi debuerat. & uitari non debuerat. tanta sibi mala imminere preuidentes. aut uitare uoluerunt. s; non potuerunt. & erant miseri. aut potuerunt & noluerunt. & stulti erant & maligni. Si aūt nescierunt ceci erant. neque agnouerunt quo p̄gerent. & incontingens ac fortuitum miserunt pedē ut ult̄ ~~miserunt~~ pcederent quo nesciebant. Et uidet̄ quasi aliq̄d absurditatis afferre. si hoc dicat̄. & meli⁹ sedere & aptum ēē magis. ut scientes dicant̄ eoꝝ que futura fuerant. Et repugnant iterum alia ratio quam cont̄ posuimus. & pot̄ facile mentib; infirmis scā dalū nasci in alterutrum nisi conueniat. Propt̄ hoc dicimus quia non erant p̄scii euent⁹ sui. neq; eis data ē cognitio eoꝝ que futā fuerant sup̄ eos. qm̄ non oportuit. ita ut liberam haberent electionem uoluntatis sue sine terrore & spe inuitoq;. Propt̄a monstr̄um ē eis quid faciendum esset n̄ q̄d esset futurum. ut nulla necessitate p̄uidentie impelli uiderent̄. s; ratione dirigi. & p̄p̄a deflecti uoluntate inā bob⁹. & ita bonum fuit & c̄ueniens. & non ē sic rep̄hensione dignum op⁹ di. quia ita fec̄ ut bonum fuit. Quales conditi s̄

Sed & multa alia querunt̄ de illa natura spiritali. que curiositas humane mentis quieta ēē non sinit. Int̄rogant si boni fuerunt ul̄ mali creati angl̄i. iusti. ul̄ iniusti. beati an miseri. & fortassis alia his similia. Et quia multa sunt talia que in questione coaceruant̄. non possum⁹ nos ad omnia p̄lixa responsione occurrere. s; breuit̄ difinimus quō tunc in illo p̄mo p̄ncipio & exordio inchoationis. quod humana consideratio ita breue & momentaneum simplicisq; instantis sine mora & int̄uallo p̄me subsistentie de nichilo in aliquid apparentis accipiat. ut id quod primum omnium illis erat intelligat. Hoc solum inuenit̄ inconditis quod natura c̄tulit c̄dicitionis. Quod enī ceprunt totū

boni l̄ mali. iusti an iniusti. beati an miseri.

acceperunt. & non poterat in illis ex illis quicquam esse. quoniam omni
no quod ex illis est posterius est illis. Itaque omne quod facti
sunt non fecerunt ipsi. sed tantum facti sunt. & quod facti sunt
boni facti sunt totum. Si enim quod facti sunt mali facti sunt. culpa est
facientis non facti. quia aliud esse non potuerunt. neque fa
cere ipsi cum facti sunt. tunc ut aliud essent quam fac
ti sunt. Itaque ex faciente erant quando primum erant totum
quod erant. & acceperant totum quod erant. & a se nichil habe
bant. qui & hoc quod erant ex nichilo. & a creatore ac
ceperant quod erant. Non potuit autem creatore optimus au
ctore mali esse. & ideo totum bonum erat quod ex ipso illis
erat. & totum bonum erat quomodo ex ipso totum erat. Hoc modo
probamus quomodo boni erant angeli quando primum facti sunt. & quod
boni facti sunt omnes. quomodo a bono facti sunt. qui malum facere non
potest. Sic itaque boni erant & non mali. & quemadmodum bo
ni erant. ita & iusti erant ~~& boni~~ & beati erant. sed ea bonita
te & iusticia & beatitudine quam natura incipiens acceperat.
non quam fecerat ipsa vel meruerat faciendo. Si enim boni
dicuntur boni erant. quemadmodum bonum erat quod bonus fecerat
totum. Et meliores si erant sicut erant. meliores erant pro eo
quod facti erant. non pro eo quod fecerant ipsi vel faciebant.
Similiter & quod iusti dicuntur. solum hoc illis erat iniustos
non fuisse. & quod beati non miseros extitisse. Veruntamen
neque iusti ad meritum. neque iniusti ad culpam. quemadmodum
neque ad glorificationem vel consummationem beati. vel ad
tormentum aut penam miseri verissime affirmantur. Et
forte expressius & ad intelligentiam evidentius sit nec bonos
nec malos. nec iustos nec iniustos. nec conversos nec aversos.
nec beatos nec miseros conditos asserenti. Nam qui bonos
dicit significat virtutem. qui iustos meritum. qui conver
sos dilectionem. qui beatas glificationem. De libero arbitrio illorum in primo
in illis autem quod erat primum incipere. conditionis principio quando
subsistere ceperunt.

uelle non erat aut facere. qui aduolendum & faciendu
tantum facti erant non uolentes aut facientes. Velle enī
aut facere motum habet. & de hoc in illud & successum &
moram. quod incipientis principii ēē non pot. Quod incipit
~~pientes~~ tantum. & amplius non ē adhuc. s; pmum ē & non
deinceps. Velle aut uoluntate ē uelle. conmouetur uolun-
tas & opat iam aliquid. & ē ibi hoc & illud. & de hoc in illud
quod uoluntas precessit ex qua uelle erat. cum adhuc uel-
le non erat. s; uoluntas tantum erat. ut ex ea uelle eēt. quod
incipientis non facere. erat aut. Non g sic intelligendum
est simplex pncipium & pma origo nascentis nature. s; unū
ipsum & hoc tantum & non amplius sine spacio & motu &
mora. que omnia subsecunt. postea in quib; uelle constat &
facere & pcessus motuum & actionum. pter pmum princi-
pium. Ex quo aut uoluntas mouebat uelle erat. & a uolun-
tate erat que libe mouebat. quia p se mouebat & non in pul-
su alieno. Et hoc ipsum meritum erat. & vocabat bonū ul
malum. quia libum erat. & ex se erat. Et ex tunc mereri ce-
punt. ex quo uoluntate moueri cepunt. & hoc pmum pt
principium erat. & a pmo principio erat. & n in ipso. quō ab
ipso tantum erat. Ex quo aut uoluntas erat libtas erat.
quia uoluntatis est libtas. quia potens erat p se moueri.
ut ult iret huc ul illuc sine coactione ul adiuta ul dere-
licta. quō libtas est uoluntatis. ex quo uoluntas ipsa ē in ip-
so pncipio pmo. Ppt hoc libum arbitrium in illis erat. quō
uoluntas in illis erat potens moueri. & ferri suo appetitu
in utrumq;. Quid sit liberum arbitrium.

Quō spontaneus mot ul uoluntarius appetit libum
arbitrium ē. libum quide in eo qd ē uoluntarius. ar-
bitrium u quod ē in eo appetit. S; & ipsa potestas & habi-
litas uoluntatis libtas ē. quo mouet ad utrumq; & liberū
arbitrium dicit uoluntatis. Voluntarie aut moueri & ferri

spontaneo appetitu. hoc ē potestate eligere & libtate iudicare. in quo constat libum arbitrium. Et ppt hoc facti sunt libi arbitrii. ut uoluntario appetitu mouerent secdm electionem uoluntatis. & inclinationem desiderii sui sine coactione. Verum tamen quod primū erat in illis incipere moueri erat. non neq; eligere. neq; concupiscere. quō simplex erat & principium primum. & tamen libum arbitrium iam tunc erat quō uoluntas erat. cui inerat hoc. & ex qua hoc subsequebat. quō ex hoc mota ē statim. & spontaneo appetitu ducta in electionem ppriam. Qd semp liberū arbitriū n̄ ad p̄sens spectat s; ad futurū. nec ad omne s; ad contingens tantum.

Sed & hoc sciendum ē quō libum arbitrium quod diximus primi principii eē ppt uoluntatem que erat in primo principio. hoc ipsum ad primum principium non erat. qm libum arbitrium ad p̄sens temp non refert. s; ad ea que futura sunt postea in contingenti. Omne enim quod est determinatum ē. nec pot aliud eē quā ē. dū ipsum ē. Et si aliud pot eē. potest aliud eē postea. & non aliud eē tunc quando ē hoc quod ē. s; postea ut desinat hoc eē quod est. & incipiat aliud eē quod non ē. Quod enim pot in p̄senti quidē pot. s; de p̄senti non pot. & si de p̄senti pot tamen non nisi ad futurum pot. Quod g primum facti s ipsi. non eē non potuerunt. quia facti sunt hoc totum & non fecerunt ipsi & non potuerunt non eē hoc cum primum erant. quoniam tunc & ipsum erant. & esse cepunt solummodo. Et si potestas illis erat ut aliud essent. quia libum arbitrium erat non tamen potestas illis ut tunc aliud eēnt quia hoc erat. s; ut hoc eē desinerent qd tunc erant. & aliud eē incipent quod non erant. Nec enim eē poterant quod non erant. nisi prius eē desinerent quod erant. & tunc deinde eē incipent. qd non erant. qm libum arbi-

tum de presenti ee non pot. etiam si ipsum in psenti est. sed
expectat semp ad futuros euent. et eos solummodo qui in
contingenti consistunt. futura quippe que ex necessitate
futura s libum arbitrium non secuntur. sed constant immo-
bilit ad unum tantum. nec recipient utrumlibet cntingen-
tis. Sic g libum arbitrium tunc in illis erat. non qde ut tc
aliud essent quam erant. sed potestatem qua habebant in
eo quod erant. ~~sed potestatem~~. ut hoc ee desinerent. et ali-
ud ee inciperent quod non erant. Et sic quide studiosius in
quirentib; ratio occurrit de statu pmo anglor et de pmoe-
dio ex sistentie illor quales facti sunt. pmum de natura
et de sapientia et de arbitrii libtate pposita. De auersione

Post hec consideratio ⁊ lapsu malor. ⁊ 8 ɔfirmatioe ⁊ ɔuersione bonor.
adducit inquirere quales effecti sunt. dum diuideren-
tur auersione et conuersione. Quod eni primo erant scdm
aliquid unum erant. quia omnes boni erant. et quod boni
erant non facientes sed facti erant. In hoc ~~loco~~ g unu erant.
quod boni facti erant. et nondum adhuc aliud erant. quam
facti erant. quia tunc primum facti erant. et nondu qcqam
fecerant. Ceperunt aut diuidi ab eo quod facti erant. ut
aliud iam eent ul pficientes sup illud ut boni eent. ul sub
illo deficientes ut mali eent. hoc e conuersio et auersio qua
diuisi sunt. qui unum erant. et boni natura ut sunt. alii sup
illud boni p iusticiam. alii sub illo mali p culpam. Conuersio
enim iustos fecit. et auersio iniustos. Vtraq; enim uolunta-
tis fuit. et uoluntas utrimq; libtatis. et pptea merito utraq;
inputatur. et utraq; merito iudicat. siue p bono merito ad
glam. siue p malo merito ad penam. Quom in labentib cul-

Qui aut ad bonum pa gram auertit. instantib gra meritu ad-
conuertebant uoluntarie mouebant. gra coopante iuuit.
sine actione. Qui aut a bono auertebantur. sponte pci-
pitabant gra deserente sine oppressione. et qui cuertebant

idcirco bene mouebant. quia gram cooperantem habuerunt.
s; qui auertebant non idcirco precipitabant. quia gram
cooperantem non habuerunt. s; id circo a gra deserebant.
quia auertebant & precipitabant. & qui auertebant non
prius auertebant & postea deserebantur. qui cum gra non
ceciderunt. & qui conuertebant non prius conuertebant &
postea assumebant. quia sine gra non profecerunt. Sed qui auer-
tebant in eo ipso deserebant. & qui conuertebant in eo ipso
assumebant pauersione deserti. & ad conuersionem assump
ti. Quod in sola uoluntate est & iusticia & iniusticia.

Quoniam uero in motu uoluntatis rationalis iusticia parit
& culpa inuenta est. quia motu uoluntatis factum est
ut mali fierent. auersi in quo erant a bono. & similiter motu
uoluntatis factum est ut boni essent. conuersi a bono in quo
erant ad bonum in quo non dum erant. propterea in motu rati-
onalis uoluntatis omne meritum constabat. quo uel boni uel
mali essent. Iuic ergo & malum & bonum querendum est. ubi
iusticia & culpa est. quoniam iusticia bonum est. & culpa malum
est. Et ipsa culpa nec uoluntas erat quomodo uoluntas malum
non erat. quoniam a deo data erat. nec motus uoluntatis malum
erat. quomodo ex uoluntate erat. & uoluntatis erat. & moueri
uoluntas a deo acceperat. nec id ad quod motus uoluntatis
erat malum erat. quomodo aliquid erat. & omne quod aliquid erat
a deo erat. & bonum erat. Quod peccatum nec substantia est nec
de substantia. s; priuatio boni.

Quid ergo illic malum erat.
nisi quia motus uoluntatis non erat ad quod esse debu-
erat. & ideo non erat quia ad aliud erat ad quod esse non de-
buerat. nec tamen ad hoc esse s; ad aliud non esse peccatum
erat. quia si illud non esset etiam si hoc esset peccatum non esset.
Mens itaque rationalis sicut uoluntatem acceperat. & in omni
uoluntate acceperat. sic ad que licite uoluntate moueri
posset acceperat. & ad illa moueri erat secundum mensuram

moueri. & moueri scdm mensuram. erat moueri scdm iusticiam. Et si ad illa tantum mota fuisset scdm iusticiam mota fuisset. & fuisset iusta uoluntas. quo scdm iusticiam mota fuisset. Quando aut adeam mota e que concessa fuerant. ext mensura mota e. & uno scdm mensuram mota non e. & ibi malum illi erat scdm mensuram non moueri. neq; illi malum erat moueri ad quod mota e. si scdm mensuram non moueri ad qd mota non e. qa si scdm mensuram mota fuisset. etia ad hoc peccatum mota non fuisset. Cet aut mensura moueri uoluntate. erat appetere quod concessum non erat. inquo scdm mensuram non moueri erat & id malu erat. ipsum aut occasio mali. Qua enim extra mensuram uoluntas mota e. scdm mensuram mota non e. nec tamen illi malum erat moueri ad qd mota e. si scdm mensuram non moueri secundu qd mota e. & hoc si non fuisset malu nullu fuisset. Hoc utaq; malum factum e uoluntati auertenti se & transgredienti mensuram. qd turpis facta e. & pua & inordinata. effluens & non tenens modum & legem pulchritudinis sue. Que aut recte mouebat & scdm creatoris uoluntate confirmabat. cuertebat ad eum a quo regebatur. & illi bonum erat. extra illu uoluntatem non moueri a quo erat. Quom ds omne uoluntate y potestate angloz ad

Considerandu e etia sue uoluntatis ordine y dispositione intor- quet.
hoc quomodo inuisibiles illas & spirituales naturas moderat ds. Si enim ubi arbitrii sunt. facium quod uolunt. & si facium quod uolunt. qmodo ex sententia dei pendet quod facium. Nam si dicem quo ideirco hoc facium qd uult ds. quia non aliud uolunt aut uelle possunt. qua qd uult ds. q & ipsum uelle tribuit. sicut posse concedit. hoc & si de bonis aliq modo conceditur. de malis nulla ratione approbatur. Malis siquide deus potestate tribuit solam non uoluntate. qa licet ex ipsi permissione sit quod malum possunt.

ex inspiratione tamen eius non est quod malum uolunt. Ma-
larum enim uoluntatum deus ordinatae est non creatae. Quo-
modo ergo non faciunt nisi quod deus uult. qui nunquam uolunt
nisi quod deus non uult. quia semper malum uolunt. quod nunquam
deus uult. Si enim faciunt quod uolunt. et uolunt quod deus non uult.
quomodo faciunt quod deus uult. Rursum quod si deus non uult quod
faciunt. quare permittit ut faciant quod non uult. cum fieri non
possit nisi eo permittente. nec permitti nisi eo uolente. Hinc co-
artamur diligentius inuestigare. quomodo rationale natu-
ram precipue illam quae uoluntate iniusta ad diuina uolun-
tate discordat. iusta dei moderatio gubernat. Hinc considera-
mus quatuor generales modos gubernationis diuine in ipsis
quibus disponuntur et ordinantur in omnibus quae agunt. ut et ip-
sa mala quae contra uoluntatem dei sunt. quia non approbatur a deo
quod mala sunt. extra eius dispositionem non effluunt in quibus
hoc bonum est. et placet quod ordinata sunt. Moderatur ergo
deus et regit secundum suam uoluntatem eos qui prauia et iniusta uo-
luntate contra suam nituntur uoluntatem. ut conducantur
et disponantur secundum ipsam qui surgunt contra ipsam. ad perfi-
ciendum quod illi fieri placet uoluntate quae displicet
illi. Quod deus .iiii. modis coherceat uoluntatem et potestatem malorum angelorum

Hoc autem moderamen quatuor ut diximus modis perficitur
aut termino naturaliter collate potestatis. aut mira-
culo temporaliter illatae impossibilitatis. aut obstaculo extrin-
secus adhibitae difficultatis. aut iudicio intrinsecus operantis dispo-
sitionis. Terminus naturaliter collatae potestatis est. quantum
naturaliter posse conceditur. Miraculum temporaliter illatae impossibili-
tatis est. quando id ipsum naturaliter posse subita et occulta uir-
tute diuinae presentiae sine exteriori impedimento compri-
mitur. Obstaculum extrinsecus adhibitae difficultatis est. quando
nutu diuino per alias potestates extrinsecus obuiantes ali-
arum uoluntatis ne ad effectum uenire possint impedi-

unt. Iudicium intrinsecus operantis dispositionis est quando ipsa
uis diuina que ab intus omnis creature presidet. illas etiam uo
luntates que contra suam uoluntatem orte sunt. ad perficiendam
suam uoluntatem intorquet. His ergo quatuor modis prauas uolun
tates angelorum et hominum deus ad imperium sue uoluntatis di
sponit. ut in eo etiam in quo displicet id quod est quia malum est.
placeat quia est. quod ordinatum est. De occulta dispositione
dei qua malas etiam uoluntates ad suam uoluntatem intorquet. et disponit secundum suam uoluntatem;

Se illo autem modo diuine moderationis quo malas etiam
uoluntates presidens occulta et inuisibili operatione ad su
um arbitrium temperat et inclinat. hoc sciendum est. ut credatur
deus malis uoluntatibus non dare corruptionem sed ordinem.
Omnis enim uoluntas prius est quam uelle. Et uelle quidem semper ad ali
quid est. quia omnis qui uult aliquid uult. uoluntas autem non
semper ad aliquid est. donec uelle est. quia non omnis qui uolun
tatem habet ad aliquid habet. donec ipsa uoluntate uelle
incipit. et aliquid uelle. sic non omnis qui uisionem habet statim
ad aliquid habet. donec ipsa uisione uidere incipit. et ali
quid uidere. Visionem habere enim aliquis et in tenebris
potest. quando non uidet. uidere autem non potest nisi in luce. quando aliquid
uidet. Sic et uoluntatem habere potest aliquis. et non dum
ad aliquid. uelle autem non potest nisi aliquid. Omnis autem uolun
tas. aut bona est. si uel ex natura est uel secundum iusticiam. aut ma
la est si preter naturam est. uel contra iusticiam. Voluntati ergo ma
le uicium ex ipsa est. quo mala est. ordo autem ex deo est. quo per
uelle siue ad hoc siue ad illud est. In uoluntate ergo iudici
um est. et ipsum malum est. et ex ipso uoluntas mala est. in uel
le autem et uicium est in quantum uelle ex uoluntate mala est. et
ordo est in quantum ad hoc uel ad hoc ex disponente est.
Et cum uelle ipsum ad hoc aliquid est. malum est quod ad
hoc est. quia mala uoluntate est. quod autem potius ad hoc quam
ad illud est bonum est. quia ordo est. et ex bene disponente est.

Omnis enim uoluntas alicuius est. sed non semper ad aliquid est. donec uelle incipiat. Velle autem omne et alicuius est. quia in aliquo est. et ad aliquid est. quia de aliquo est.

Potest ergo uoluntas mala in se corrumpi. et resolui per proprium uicium quod ei aliunde non datur. sed non potest per uelle extra se precipitari. nisi qua ei uia aperitur. Et qui precipiti qua uult ad ruinam uiam aperit. quodammodo ipsam inclinat non tamen inpellendo sed permittendo et non tenendo. nec auctoritate illi est ruendi sed incedendi ordinatae. Dominus inquid dauid precepit illi ut male dicat. et ego ait uocaui seruum meum nabuchodonosor ut dispergat terram. et in die illa sibilabit dominus muscae quae est in extremo flumine egypti. et api quae est in terra assur. et uenient et requiescent in torrentibus uallium. et cauernis petrarum. In quibus omnibus manifeste ostenditur. deus ad iudicia sua iusta conplenda. malas uoluntates hominum siue demonum quibus ipse uult modis. et occasionibus. siue intus siue foris. et excitare ad uolendum. et dirigere ad perficiendum. et ordinare ad subsistendum. in quibus quod sunt malae. dei non est. sed quod sunt ordinatae. Haec autem interna dispositio inuisibiliter presidentis tam occulta est. ut etiam ipsas uoluntates malas in quibus sit lateat. quae putant suo se solum arbitrio dirigi. quia se sentiunt preter acoactionem proprio appetitu moueri. Quia enim non inpelluntur. neque quam intelligunt quod diriguntur. et nesciunt se habere coram precedente ut ordinentur. quia non sentiunt retrorsum inpellentem ut precipitentur. De aliis modis diuinae gubernationis non multa hic disputare uolumus. quia per se magis patent. nec tantam questionem adducunt.

De ordinibus angelorum quod in principio a deo conditi sunt.

De ordinibus angelorum hoc auctoritas promulgauit. nouem in principio a deo conditos ordines angelorum. id est. angelos. archangelos. principatus. potestates. uirtutes. dominationes. thronos. cherubin et seraphym. ut addito homine denarius consummaretur perfectionis celestis. Non enim ut quidam putant conditio hominis ita ut restaurationem

angl'oꝝ ꝓuisa ē. quasi homo factus non fuisset nisi an
gl's cecidisset. S; id circo ad restaurandum & supplen
dum lapsoꝝ angl'oꝝ numerum homo factus dicitur. qa
cū homo pt modū creat illuc unde illi ceciderunt
duct' ē. illi' societatis numerus qui in cadentib' diminut'
fuerat. ꝑ hominem repat. Nouem sunt ordines angl'oꝝ q
ab inicio conditi s̄. & ex illis qui ceciderunt. quia in una
simul omnes malicia assenserunt. quasi unum ex se ꝑuerse
societatis ordinem ꝑfecerunt. Habet aut̄ traditio ex sin
gulis aliquos ordinib' cecidisse. Unde & apl's paulus cum
de malignoꝝ spūum tyrandine mentionē fecisset. pnci
patus. potestates tenebrarum nominauit. ut uidelicet
ostenderet quia idē nunc quisq; in malo ministerium
ex ꝑuersitate exercet. quod ad bonum ꝑficiendum exc̄
ditione accepit. Nusquam tamen in scripturis nequā sp's
seraphym appellatos inuenio. quia licet cēta dona pt rui
nam adhuc in malo possideant. caritatem tamen in dilec
tione dī nequaquā habere potuerunt. Si plures reman
serunt quam ceciderunt.

De numero aut̄ lapsoꝝ.
certa auctoritas nulla inuenitur. Omnino tamen ꝓ
babile uidet'. plures remansisse quam cecidisse. Ꝓpha
enim cum demonstret uirrus igneos consolans ait. Plu
res sunt qui nobiscum sunt. quam q cū illis. Hinc conici
mus plures ēē electos angl'os quam reꝓbos. Sunt q dicūt
tot electos ex hominib; ad numerum angl'oꝝ ascensuros.
quod ibi constat remansisse electos angl'os. ꝓpt scriptā
q ait. statuit terminos ppl'oꝝ. iuxta terminum angl'oꝝ
dī. Quod si uerum ē. cum multo plures sint in hominib'
reꝓbi quā electi. plures inueniunt̄ homines reꝓbi qm elec
ti angli. cum electi angli plures sint quā reꝓbi. plures
erunt homines reꝓbi. quā reꝓbi angli. quom̄ q uerum ē.
quod dicit̄ unus quisq; hominum duos angl'os habere

Si aut̄ hoīes reꝓbi plures s̄ quā elec
ti angli.

deputatos sibi. unum malū ad inpugnationē. & unū bonum ad defensionem. cum numerus hominum transcendat numerū angl̄oꝝ. Si enī in hominib⁹ plures mali sunt quam boni. & in angl̄is boni plures quam mali. cum positum sit tot electos futuros homines quod sunt angl̄i boni. constat sine ulla dubitatione plures eē homines bonos quā sunt angl̄i mali. multoq; plures homines malos quā angl̄os malos. q̄a plures sunt homines mali quā boni. cū plures sunt homines boni quā mali angl̄i. nisi forte dicat̄. idcirco quia simul non subsistit genus hominū s; ꝑtemꝑum successionem alii p⁹t alios secunt̄. posse eos qui in hominib; simul subsistunt angl̄ico comꝑari numero. licet uniūsitate precedant. Quod tam̄ q̄a certum eē non pot̄. melius inter occulta deputatur. ubi ignorantia non culpat̄. p̄sumptio arguit̄. De discreta cognominatione angelorum.

De cognitione sp̄uum hoc hic p̄cipue commemorandum putamus. quia nomina illis non ꝓpt̄ se s; ꝓpt̄ nos dicta s̄. Qui enī sibi noti s̄ contemplatione. nob̄ innotescunt cognitione. Jua g̊ dona grārum in singulis denotant̄ ex nomine. n̄ quę singularit̄ s; quę excellent̄ data sunt in participatione. In illa enim cęlesti patria ubi plenitudo boni ē. licet quędā data sint excellent̄. nichil possidet̄ singularit̄. Omnia enim in omib⁹ sunt. non quod ęqualit̄ quia alia aliis quędam sublimius possident. s; communit̄ quia om̄s omnia habent. Jtē sciendum quia omnia dona grārū suꝑiores ordines sublimius & ꝑfectius ꝑcęꝑunt. & tamen ex precipuis tantūm nomina sortiendo. cętera sequentib; post se ordinibus ad cognitionē relinquunt. ut uerbi grā seraphym q̄ ordo excellentissimus omnium existimat̄. tam dilectionē quā cognitionē diuinitatis. & cętera uirtutum dona cęteris omnib⁹ sublimius ꝑcipit. & tam̄ ab excellentiori dono.

id ē caritate uocabulum trahens. cetera sequentib⁹ p⁹t se or-
dinib⁹ ad denominationem relinquit. Proxim⁹ p⁹t hunc
ordo a proximo dono. id ē cognitione ueritatis. cherubym ap-
pellat⁹ ē. quod plenitudo scientie int̄pretat̄. sicut seraphym
ꝓpt̄ ignē dilectionis ardens ul' succendens dicit̄. Ad hunc mo-
dum etiam de sequentib⁹ intelligendum ē ordinib⁹. Utrū

Quert̄ etiam utrum omnes om̄s spc̄ celestes mittantur.
illi celestes spc̄ ad exteriora nuncianda mittant̄. Quida
putant alios ee̅ in illa multitudine qui foras ꝓ officio ad
exteriora nuncianda exeunt. alios qui int⁹ semp assistunt
sicut scriptum ē. milia milium mistrabant ei. & decies mi-
lies centena milia assistebant ei. Apl's aut̄ excellentiā
filii cōmendans p̄ anglis. om̄s administratorios spc̄ ee̅ in mi-
nisterium missos ꝓpt̄ eos qui hereditatē capiunt salutis c̄-
firmat. Hinc questio nascit̄. quom̄ om̄s mittunt̄ si quida
semp assistunt. & si omnes nuncii s̄. quom̄ quida semp as-
sistere dicunt̄. Si enim omnes nuncii sunt. omnes angli s̄.
Et si omnes angli sunt. quom̄ unus tantum int̄ nouem. or-
do hoc nomine censet̄. Quida putant in illa celesti cu-
ria om̄s quidē mitti. s; alios ex officio qui ꝓprie angli si-
ue archangli nominant̄. alios extempe & causa extra
communem dispensationē oborta. qui & ipsi quoq; cū
anglor⁹ ministerium extempe suscipiunt nomen in mi-
nisterio assumunt. sicut scriptum est. qui facit anglos
suos spc̄. quia uidelicet qui semp natā sps sunt. ꝓtempe
& officio aliquando angli. id ē nuncii fuit. Alii dicunt
tres ordines sup̄mos. id est seraphym & cherubym & thro-
nos. ad sola diuina & int̄na conuersationem habere. sempq;
creatori assistere. Inferiores aut̄ tres ad exteriora agen-
da & nuntianda mitti. tres aut̄ medios non solum dig-
nitate ul' loco s; officio etiam int̄ utrosq; consistere. qui
p̄ceptum diuinum a sup̄ioribus accipiunt & deferunt

ad inferiores. ac p hoc cum sup̄mi mediis. medii imis.
atq; hii nob̄ p̄ceptum diuinum nunciant. omnes me-
rito angli nominant̄. De ministeriis angelicis.

Ministeria anglorum & officia quida ita int̄pretant̄.
ut totum mundum id ē non solum uitam huma-
nam. s; omnia que ad humanam uitā ptinent scd̄m
di dispensationem ab anglis administrari putent sub
d̄o & scd̄m d̄m. Malos aut̄ ex officio potestatem non ha-
bere. s; aliquando ex pmissione potestatē accipe.

Sexte partis capitula sunt hec.

Quare d̄s hominem ex corpe & anima fecit. Quali
t̄ h̄o ad imaginē di & similitudinem di factus sit.
De creatione & origine anime. De libo arbitrio. De dupli-
ci sensu anime De duob⁹ bonis hominis. De duob⁹ p̄ceptis
nature & discipline De trib⁹ generib⁹ rerum De gemi-
na custodia uite inferioris. De trib⁹ statib⁹ hominis.
De p̄mo statu ante peccatum. De scientia hominis ante
peccatum De cognitione rerum uisibilium De cogniti-
one creatoris. De qualitate libi arbitrii p tres status De
uirtute hominis ante peccatum Qualit̄ creat⁹ sit p̄m⁹
homo scd̄m corp⁹. Quamdiu homo sin̄ peccasset in hac
uita inferiori manere debuisset De alimento ei⁹. De
studio. Si non peccasset homo q̄les filios geniusset.
Utrum iusti an iniusti nascerentur. Si patrne iusticie
heredes eent̄. Utrum simul transferendi fuissent an p
successiones. Utrum p fecti nascerent̄ statura & scien-
tia. De institutione p̄mi hominis. De institutione ho-
minis scd̄m supiorē uitam. De institutione hominis
scd̄m inferiorem uitā. De loco in quo positus ē p̄mus
homo. De ligno uite. De ligno scientie boni & mali.
Quod h̄o in paradyso positus ē n̄ creatus. Quare unus
p̄mū creat⁹ ē. Quare mulier de uiro facta. & quare

delatere. Quare dormienti costam abstracta ē. De sex modis operandi. Incipit Sexta Pars. quare deus hominē exanima et corpore fecit.

Que in prima parte huius operis de condicione hominis prosequenda distinximus. ordine nunc suscipimus explananda. Quatuor enim erant a principio proposita. primum quare creatus sit homo. secundum. qualis creatus sit. et qualiter institutus. tercium. qualiter lapsus sit. quartum. qualiter sit reparatus. Horum quidem quod primum positum ē. id ē causam creationis humane superius iam secundum possibilitatem nostram tractauimus. et idcirco nunc super ē. ut ad secundam partem in qua propositum ē. qualis creatus sit homo. et qualiter dispositus discuciendam transeamus. Deus omnipotens cuius beatitudo nec augeri potest omnino. quomodo perfecta est. nec minui. quomodo eterna ē. sola caritate. nulla sui necessitate ~~rationem~~ rationalem spiritum creauit. ut eum illius boni quod ipse erat. et quo ipse beatus erat participem faceret. Verum quia hoc ad felicitatis illius augmentum pertinuit. ut gratiam conditoris sui per quem glorificandus erat agnosceret. uoluit ipse conditor primus ei in sua conditione ostendere. quod postmodum in ipso facturus ~~est~~ erat ex dignitate. Creaturam ergo rationalem quam fecerat iussit partim in sua puritate persistere. partim eam corporeis indumentis et terrenis mansionibus copulans. luteam materiam fecit ad uite sensum uegetare. Hoc siquidem exemplo future societatis que inter ipsum spiritum rationalem in glorificationem eiusdem perficienda fuerat proposito. ut uidelicet ostenderetur quia quod tunc erat in conditione corporis spiritui. hoc secundum aliquid postmodum futurus erat. ex dignatione assumpsit spiritus sancti. Comprobauit ergo deus potentiam suam et gratiam. et ostendit primum fingendum hominem. quem postea exhibiturus erat hominem glorificando. ut sciret homo quia si potuit deus tam disparem naturam corporis et anime ad unam

confederationē atq; amicicia coniungere. neq̄quam ei
inpossibile futurum rationalis creatē humilitatē licet longe
inferiorem ad sue glē participationē sublimare. Rursū
si tantum gaudium est & tanta iocunditas uita ista
mortalis quę constat ex p̄sentia spc̄ in corpe corruptibili.
quanta iocunditas foret & q̄ntum gaudium uita illa in
mortalis ex presentia d̄itatis in spū rationali. Qd ḡ in par
te p̄ exemplo uniūsitatis humiliat ē rationalis sp̄s usq;
ad consortium terreni corpis. ne forte hoc ipsum ad dep̄
ssionem eius p̄tinere uideret. adiunxit p̄uidentia d̄i ut
p̄tmodum cū eodē corpe glificato ad consortium illoꝝ
qui in sua puritate p̄stiterant sublimaret. ut quod minus
ex dispensatione creatoris sui accepat condit. p̄ grām ei
dem p̄tmodum acciperet glificandus. Sic ḡ conditor deus
rationales sp̄s quos fecerat uaria sorte p̄ arbitrio omnipo
tentis uoluntatis suę disposuit. illis quos in sua puritate
reliquerat sursum in cęlo mansionē constituens. illos uo q̄s
corpib̄ terrenis sociauerat deorsum in terrena habitatione
disponens. utrisq; reglam p̄ponens obedientię. quatinus &
illi ab eo ubi erant n̄ caderent. & isti ab eo ubi erant ad id ubi
n̄ erant ascenderent. ut cum isti p̄uenissent. & illi non
discessissent supra id quod facti erant, ad id ad q̄d facti erant p̄tingerent. ut cum eo
eēnt a quo facti erant. Fecit itaq; deus hominē ex dupli
ci substantia. corp̄ scd̄m matriam de terra sumens. animū
uero sine matria de nichilo fingens. Qualit̄ homo ad ima
ginē ꝯ similitud̄ d̄i fact̄ sit.

Fact̄ ē aut̄ homo ad imaginē
& similitudinē d̄i. q̄a in anima quę potiore pars est
hominis erat. ul̄ ipse potius homo erat. fuit imago & simili
tudo d̄i. Imago scd̄m rationē. similitudo scd̄m dilectionē
Imago scd̄m cognitionē ueritatis. similitudo scd̄m amo
rem uirtutis. ul̄ imago scd̄m scientiam. similitudo scd̄m
substantiam. Imago quia omnia in ipsa scd̄m sapientiā.

similitudo quia una & simplex ipsa scdm essentiam. Imago
qa rationalis. similitudo qa spiritalis. Imago enī ptinet ad
ad figuram. similitudo ad naturam. Hec aut in anima sola fa
cta sunt. qa corpea nata similitudinē diuinitatis cape non
potuit. que ab ei excellentia & similitudine in hoc ipso lon
ge fuit quod corpea fuit. De creatione & origine anime;

Querunt aut quam plurima de origine anime qndo
creata fuit. & unde creata fuit & qlis creata fuit. Nos
uero in psenti adbreuiatione tā multiplices opiniones pseq
sup uacuum & infructuosum estimam. & hoc solum nob fussi
cere putam. si ea tantum que sentienda & differenda sunt
pponimus. In his g fides catholica hoc poti elegit. & ueritati
magis consentaneum iudicauit. ut credam. animam pmi
hominis qndo facta ē. non de piacente aliq matia factam s;
de nichilo creatā. neq; factam a pncipio qn angli facti sunt.
s; ptea cū cœp ipsum cui infundenda fuerat formatū ē ab
ipso creatore simul & factam & corpi sociatam. Utrum u in cor
pore ul extra corp creata sit. qnto dificili ē scire. tanto min
ē piculosum ignorare. Neq; u in hoc ingenium hominis ap
pbandum estimetur si his que dificilia sunt ptinacit isistit.
s; poti si ea que scienda sunt prudent discernit. Qualis enī
stulticie ē psumere in his que n possunt sciri. & deficere in
his que non debent ignorari. Propterea qntum sane fidi satis
ē queram agnoscere. & ea que curiositas sola scrutari sua
det desistam inuestigare. Creauit deus animā pmi homi
nis de nichilo. & inspirauit eam corpi de terra p materiam
sumpto & formato. dans ei sensum & discretionē boni & ma
li. & ut corp ipsum sibi sociatum psensum uiuificaret.
p rationē regeret. & in ipso homine sens esset subdit rationi.
ratio creatori. ut scdm rationē corp moueret psensum. ra
tio aut libo arbitrio moueret scdm dm. De libero ar-

Porro tres sunt mot in homine. mot mentis. bitrio;

motꝰ corpis. motꝰ sensualitatis. Motus mentis in uoluntate ē. motꝰ corpis in opē. motꝰ sensualitatis medi⁹ in dilectione. In motu mentis solo libum arbitrium ē. in motu corpis & sensualitatis illa sunt quę sequuntur libum arbitrium. Sic enī pma fuit dispensatio naturę. Nam motꝰ mentis uoluntari⁹ ē appetitꝰ. in uoluntario libum in appetitu arbitrium. Mens igitur p se mouetur. & ē pmꝰ uoluntatis motus. Motꝰ uoluntatis sequitur motū corpis. Mens itaq; sic dixi p se moueri habet. s; scdm se moueri non debet. immo scdm uoluntatē creatoris sui quę forma illi ē & exemplar & pposita regla quā sequitur. Et ppt hoc si scdm dm mouetur hoc ē iusticia. si pret dm mouetur ul' cont deum mouetur. hoc ē iniusticia. Ergo motꝰ mentis iusticia semp ē ul' iniusticia. motꝰ aut corpis semp ē obedientia. Quod enī mens mouetur libtate mouetur. quia uoluntarie mouetur. & p se mouetur. & eiꝰ ē quod mouetur ul' ad meritum si bene ul' si male ad culpam. Quod aut corpꝰ mouetur necessitate mouetur. quia ab alio mouetur. hoc ē a mente. nec suum ē quod mouetur. s; illi⁹ a quo mouetur. siue ad meritum si bene. siue ad culpā si male. Ita motꝰ mentis dominatur motui corpis. lege naturę subiecto. & quando abutitur illo uicium ē in pantis. debitum obedientis. Nec culpatur qui ducitur. quia necessitate ducitur. s; culpatur qui ducit. qa in subiectum libtate abutitur. Porro uoluntas si iusticiā tenuisset haberet non solum motum corpis obedientem. s; motum sensualitatis consentientem. Nunc u° quō rectitudinem suā ipsa n̄ tenuit. habet quidem adhuc exi dulgentia creatoris motum corpis obedientem. ex iun dicta aut motu sensualitatis contra dicentem. Cui⁹ uiolentiam aliqndo infirmata sequitur. aliquando aū corroborata cohercet & moderatur. Si aut motꝰ sensualitatis dominatur motui mentis. dnatur etiam motui corpis q subie

ctus ē illi. & tunc regnare peccatum incipit in nr̄o mor-
tali corpe. Si aut̄ non dn̄at̄ utit̄ mens seruicio corpis sui.
& exhibet menbra sua arma iusticie. & sunt simul mot⁹
mentis & corpis. mot⁹ seorsum motus sensualitatis. & pfi-
citur iusticia & iniquitas cohibetur. De duplici sensu anime.

Anima aut̄ rationalis idcirco duplici sensu instructa ē.
ut & uisibilia foris capet p carnem. int⁹ p rationem. q̄-
tinus & uisibilia & inuisibilia ad laude creatoris illam ex-
citarent. Neq; enim in omnib⁹ opib; ~~daret̄~~ suis deus a rationali
creatura laudaret̄. si non omnia opa di a rationali creatura
cognoscerent̄. Ut q̄ pfecta ēēt laus di monstrata sunt ra-
tionali creatē opa di. ut eum int⁹ & foris miraret̄ & p animi
rationē pficeret ad dilectionē. facta ē creatura una cui⁹ sens⁹
tot⁹ int⁹ erat. & creat̄a alia facta ē cui⁹ sensus totus foris erat.
Sensus anglor̄ intus erat. & sens⁹ brutor̄ animalium foris
erat. Angli quor̄ sens⁹ int⁹ erat. contemplabant̄ que int⁹ erant.
& p ea que foris erant. Bruta animalia quor̄ sens⁹ foris erat. c̄-
tingebant uisibilia que foris erant. s; non p ea similit̄ inui-
sibilia que int⁹ erant. qm̄ q̄ inuisibilia uident in ipsis uisibi-
lia uident. quō uisibilia in inuisibilib⁹ cognoscuntur. s; non
eque qui uisibilia uident. inuisibilia in eis uident. q̄a sens⁹
quo inuisibilia pcipiunt̄. in summis infima cōphendit. s; sens⁹
quo uisibilia contingunt̄ in infimis sūma n̄ capit. Sic itaq;
una creat̄a erat. cui⁹ sens⁹ totus int⁹ erat. & alia creat̄a erat.
cui⁹ sens⁹ tot⁹ foris erat. & posit⁹ ē homo in medio. ut int⁹ & foris
sensum haberet. Int⁹ ad inuisibilia. foris ad uisibilia. Int⁹ p sen-
sum rationis. foris p sensum carnis. ut ingrederet̄ & contem-
plaretur. & egrederet̄ & c̄templaret̄. Int⁹ sapientiam. foris
opa sapientie. ut utrumq; contemplaret̄. & utrumq; reficeret̄.
Videret & gauderet. amaret & laudaret. Sapientia intus
pascua erat. op⁹ sapientie pascua foris erat. & admissus ē sens⁹
hominis ut ad utrumq; iret. & in utroq; refectionem īueniret.

Iret p cognitionē. reficeret p dilectionē. Sapientia lib erat
scriptus int. op sapientie lib erat scriptus foris. Voluit aut pt
ea adhuc alit foris scribi sapientia, ut manifestius uideret. & p
fectius cognosceret. ut oculus hominis illuminaret ad scrip
turam scdam quam caligauerat ad pmam; fecit g op scdm
pt pmum. & illud euidentius erat. qm non solum demonstra
uit. s; etiam illuminauit. Assumpsit carnem non amittens
diuinitatem. & pposit ē lib scptus int & foris. Foris inhumani
tate. int in diuinitate. ut foris legetur p imitationem. int
p contemplacionē. Foris ad sanitatem. int ad felicitatem.
Foris ad meritum. int ad gaudium. Int in principio erat
uerbum. foris uerbum caro factum ē. & habitauit in no
bis. Lib ergo unus erat semel int scptus. & foris bis. Foris pmū
p uisibilium conditionem. scdo foris p carnis assumptio
nem. Primum ad iocunditatē. scdo ad sanitatē. Primo
ad naturam. scdo ctra culpam. Primo ut natura foueretur.
scdo ut uicium sanaretur. & natura beatificaretur. De du

Quia uero homo ex duplici natura ob bonis hominis
conpactus fuerat ut totus beatificaretur. duo illi bona
conditor suus a principio pparabat. unum uisibile alte
rum inuisibile. unum corpale. alterum spuale. unum
transitorium. alterum etnum. utrumq; plenū. & utrumq;
in suo genere pfectum. Unum carni. alterum spui. ut in
uno sensu carnis ad iocunditatem foueretur. in altero
sensus mentis ad felicitatē repleretur. Carni uisibilia. spui
inuisibilia. Carni ad solatium. spui ad gaudium. Ex his
bonis unum dedit. alterū pmisit. unū ut gratis posside
ret. alterum ut p meritum quereret. Quod uisibile erat
bonum gratis dedit. quod aut inuisibile erat. merito q
rendum pposuit. ut ex dono gratuito pbaret. & excellentia
pmissionis. & fides pmittentis. Si enim tale & tantum est
qd gratis dedit. quale & qntum ēe putandū ē illud pq

seruicium querit. Rursum si tanta bonitas illi inerat. ut
nullis meritis tam multa daret. quomodo malicia ei messe
poterit. ut seruientes ei non remuneret. Ad hoc spectabat
quod uisibilia omnia gratis data sunt homini. & continuo
creatus dns rerum constitutus est. Postea uero obedientia iniuncta
est illi. & preceptum datur. ut premium mereretur. deinde remunera-
retur. Non remuneraretur in his que iam data fuerant in dono.
sed in his que proposita fuerant in premio. Neque uero idcirco ser-
uicium ab homine quesitum est. quod omnes conditor homi-
nis a se facti seruitio indigeret. sed ut ipse homo bona me-
rito acquisita gloriosius possideret. Et quia plus erat sum-
me bonitati & meritum dare & premium. quam sine
merito solum premium. pro temporalibus autem & transitoriis
homo seruire non debuit. ne dignitas humane condi-
tionis ad uilitatem duceretur. si pro his que subiecta illi fu-
erant seruire cogeretur. Propter hoc inuisibilia quasi uera bo-
na seruienti post meritum promittuntur. ista quasi modica &
transitoria gratis inter merendum adiciuntur. Ista uero inte-
rim ad solatium. illa postea ad gaudium. Ista ad sustenta-
tionem. illa ad glorificationem. Sine illis homo non potest
beatificari in patria. sine istis non potest sustentari in
uia. Propter quod & talis factus est homo. ut interim nunc ad
tempus istis indigeret. quatinus per ista indigentiam suam in il-
lis agnosceret. & ut intelligeret quia quod ipse erat bonum
sibi sufficiens non erat. nisi & illud quoque habere mereretur
bonum a quo erat. Hoc autem bonum illi fuit. quod ipse sibi suffi-
ciens non fuit. Magna quippe dignitas est humane condi-
cionis. quod talis facta est. ut nullum ei bonum preter summum
sufficeret. & rursum magna libertas. quod in tantum arbitrio
suo dimissa est. ut ad ipsum bonum suum cogi non posset.
quatinus sola uoluntate ad illud iret. quod sola dilectione possi-
dere deberet. Ut ergo interioris uite bonum querere ad

disceret exterior uita ei⁹ talis facta ē. ut ad temp⁹ ꝑ se sta
re non sufficiens. alio p̄ter se & extra se bono sustentāte
indigeret. De duob⁹ preceptis naturę & disciplinę.

Bonum homini ad̄o ul̄ datum ul̄ promissum nichil ꝓ
fuisset. n̄ & ad illud qd̄ datum fuerat apponeret̄ custo
dia. ne amitteretur. & ad illud qd̄ ꝓmissum fuerat aperi
tur uia. ut quereret̄ & inueniret̄. ꝓp̄tęa ad bonū datum
posita ē custodia. p̄ceptum nat̄ę. & ad bonū ꝓmissum ap
ta ē uia. p̄ceptum disciplinę. Duo ista p̄cepta data sunt ho
mini. preceptū naturę. & preceptum disciplinę. Precep
tum nat̄ę fuit. quod int⁹ aspiratum ē ꝑ naturam. p̄ceptū
u⁹ disciplinę. qd̄ foris appositum ē ad disciplinam. Int⁹ ꝑsen
sum. foris ꝑ uerbum. In his duob⁹ mandatis totum contine
tur. quicquid homini ul̄ faciendū ul̄ cauendum p̄cipit̄.
In p̄cepto nat̄ę tria sunt. p̄ceptio. ꝓhibitio. concessio. Pre
ceptum aut̄ nat̄ę nos nichil aliud intelligim⁹. quā ipsam
discretionē nat̄alem. quę intrinsec⁹ aspirata ē. ut ꝑ eam ho
erudiret̄ de his quę sibi ul̄ appetenda uel fugienda fue
rant. Quasi enim quod d̄a p̄ceptum dare erat discretionem
& intelligentiā agendi. cordi hominis inspirare. Quid ergo
cognitio faciendoꝝ fuit. nisi quęd̄a ad cor hominis facta p̄
ceptio. & quid rursum cognitio uitandoꝝ fuit. n̄ quęd̄a ꝓhi
bitio. Quid uero cognitio eoꝝ quę media fuerunt. estimar
da ē. n̄ quęd̄a c̄cessio. ut illic homo suo arbitrio relinqueretur
ubi quamcumq; partem elegisset non lederet̄. D̄o g̊ p̄cipe
erat docere hominem quę sibi forent necessaria. ꝓhibere
aut̄ demonstrare noxia. c̄cedere u⁹ insinuare ad utrūmli
bet se habentia. De trib⁹ generibus rerum;

In rebus enim uisibilib⁹ quę ꝓp̄t inferiorē uitam hominis
conditę sunt. tria rerum genera creata inueniunt̄. quęd̄a
scilicet. ad usum ipsi⁹ uitę necessaria. in tantum ut ledatur
si eis non utat̄. quęd̄a uero noxia. quib⁹ si utitur ledit̄. alia

aut media sunt. quibus uti et non uti sine lesione potest. Nam
quia uita ista inferior superioris uite imago est. congruum erat
ut in illis que ad hanc uitam facta sunt. eorum que ad superiorem
uitam spectant documentum homini proponeretur. Sunt autem
que per ista foris demonstrari debuerunt. quedam inter noxia
uite spiritali. quibus ipsa similiter uti sine lesione non potest. ut
sunt omnia uicia que anime corruptionem adducunt. Sunt
item inter quedam salubria et necessaria. quibus sine lesione
carere non potest. qualis est cognitio dei et cognitio sui. et uir-
tutes omnes que sanitatem anime operantur et nutrimentum
prestant. Sunt item alia que ad esse et ab esse sine lesione pos-
sunt. et hec ad utrumlibet se habent. quia salutem nec impe-
diunt quasi noxia. nec uelut necessaria operantur. qualis
est cognitio rerum extrinsecarum et alia quedam eiusmo-
di. Ad necessaria ergo et salubria pertinet preceptio. ad noxia
prohibitio. ad media concessio. De gemina custodia uite inferioris;

Data est homini ratio et prouidentia. per quam hanc uitam suam
inferiorem custodiret. eadem prouidentia naturali fugi-
endo noxia. salubria appetendo. medius ad utrumlibet
utens. Hac ergo custodia munitus negligentiam uitare potuit.
sed uiolentiam repellere non potuit. In prouidentia enim homi-
nis erat omnem negligentiam cauere. sed non eque in potesta-
te hominis erat omnem uiolentiam repellere. Propterea ra-
tioni humane adiuncta est prouidentia diuina. quatinus
ratio humana in parte una uigilaret contra negligentiam.
prouidentia diuina in parte altera staret contra uiolentiam.
Hac itaque gemina custodia munita ciuitas uite humane
nullis aduersis lederetur. quia si ratio humana non tepuisset
aduersus negligentiam. prouidentia diuina numquam
in homine uiolentie locum dedisset. Quia uero ratio pri-
mum per negligentiam locum suum deseruit. diuina post-
modum prouidentia uiste se a custodia sua subtraxit. ut

iam inuita hominis non nunquam uolentia preualeat. & ratio ipsa iam nunc etiam inuita cogatur sustinere. quod ꝑ pus sponte cauere neglexerit. De trib⁹ statibus hominis.

Sed forta ssis alicui querendum uideat qualit homo ante peccatum uolentia aliquam pati potuisset. qui si non peccasset sicut uidetur pati omnino non potuisset. Si ergo omnino pati non potuit. uolentia ei nocere non potuit. neq; opus habuit custodia ne uolentiam pateret. qui quod cuiq; ullarum sibi fuisset. nichil omnino ~~non potuisset~~. pateret. Ha sim olentiam pati potuit. qm etiam mori non potuit. Iam mori potuit. quomodo immortalis fuit. Propt huiusmodi rationes soluendas que abbis qui diligenti secreta scrutari solent obiciunt. tres status uite humane ꝑma consideratione distinguimus. & in his qualis homo fuerit siue i corpe siue in anima. quantumq; abeo quod ꝑmu factus e mutat sit. aut in quo idem ꝑstiterit necessario determinandu putamus. Prim⁹ status hominis fuit ante peccatum. in eo quod fuit e diuus. Sed⁹ stat e ꝑ peccatum. si tamen stat⁹ dicend e. & non pot⁹ ruina. in qua ꝑ peccatu & ꝑ penam peccati ꝑ peccatum sequens e lapsus. Tert⁹ status erit hominis ꝑ resurrectionem amortui. quando plene & pfecte tam a peccato quam a pena peccati liberabit. & non solum in id quod fuit conditus. s; sup id e usq ad illud ad quod condit⁹ fuit restitui et. In ꝑmo statu duxit d⁹s & homo. in sc̃do statu duxit diabolus & homo. in tertio statu totum d⁹s accipiet. In ꝑmo statu laus di erat. & aliqꝑ ter laudem. nichil tamen cont laudem di. In sc̃do nichil g du ad laudem. s; totum cont laudem di. In tertio statu ad laude totum. nichil ꝑ ter laude. nec extra laude di. Ad laude dei caritas. ꝑ ter laude necessitas. cont laudem uniꝝ. In ꝑmo statu caritas & necessitas. in sc̃do statu necessitas

& impunitas. in tertio statu sola caritas. De primo statu hominis.

Quarum aut plurima de primo statu hominis quam. qualis fuit ho ꝓsequi percaret. & quam immortalis. si non peccasset. an impassibilis. an passibilis. de immortalis. passibilis an impassibilis. de quarum de transitu ad superiorem. de quarum & de propagatione filiorum de utra & de matrimonio. de sequentium pt ipsum. & multa alia que inquirunt quere. unde tamen secundi dicuntur. Nos uero unam malumus prosequi materiam & capacitate remota fuerit. reliquam oportet. & abbis que dubia non sunt. & dicunt tantum distinguere. Ita paulatim dicimus nullum erit. si presumptas ymaginarias

De secunda hominis ante peccatum.

Ag quent de pmo homine qualis ante peccatum. Satis animam quide rationalem fuisse boni & mali. Sciendum q; rerum omnium dominus hominem statuit & cuius humanu corpus ꝓfectum factum credimus. tm q; omnia adam uenerans & sciendam ei dum tacet quam congrua fuit. ꝓfectam max secundum ad illam non studio aut disciplina illa tempis ꝓfecisse. Si simul & semel. ab ipso exordio una assumpsit. dum ipsum ei quem illa ꝓcepisse. Templum autem cognoscere eum eruditum constat. cognoscere ipsum fecerit a quo factus erat. & cognoscere quid factus erat. & quod sibi faciendum esset. & quem q; illi q d secum factum erat. & quid faciendum erat. De cognitione rerum

& iniquitas. in tercio statu sola caritas. De primo statu ante peccatum.

Querunt autem plurima de primo statu hominis ante peccatum. qualis fuit homo prius quam peccaret. & qualis futurus fuisset si non peccasset. an in corpore & in anima mortalis an inmortalis. passibilis an inpassibilis. de termino inferioris uite. & de transitu ad superiorem. de qualitate & modo uiuendi de propagatione filiorum. de uita & de meritis nascentium ab ipso. & sequentium post ipsum. & multa alia que licet aliquando curiositate querantur. utiliter tamen sciuntur. si cum discretione discutiantur. Nos uero in tam multis precipue que an tam intelligentia & capacitate remota sunt. responsionem rationem moderari oportet. & ab his que dubia non sunt. ea que probabiliter ~~que~~ dicuntur tantum distinguere. Ita periculum diligentis inquisitionis nullum erit. si presumptio temerarie assertionis non fuerit. De scientia hominis ante peccat. ꝯ oz;

Si ergo queritur de primo homine qualis ante peccatum fuerit. secundum animam quidem rationalis fuit. habens discretionem boni & mali. Scientiam quoque rerum quantum ad principium conditionis pertinuit perfectam. Nam sicut quantum pertinet ad perfectionem stature & etatis humani corporis. primum hominem perfectum factum credimus. ita quoque quantum ad animam cognitionem ueritatis & scientiam eam dum taxat que prime perfectioni congrua fuit. perfectam mox conditum accepisse putamus. & ad illam non studio aut disciplina aliqua per interualla temporis profecisse. sed simul & semel ab ipso sue conditionis exordio una ac simplici diuine aspirationis illuminationem illam percepisse. Triplici autem cognitione primum hominem eruditum constat. cognitione scilicet creatoris sui. ut agnosceret a quo factus erat. & cognitione sui ut agnosceret quod factus erat. & quod sibi faciendum erat. deinde cognitionem quoque illius quod secum factum erat. & quid sibi de illo & in illo faciendum erat. De cognitione rerum uisibilium.

Rerum enim uisibilium omnium que cum homine & ppt̄
hominem facte erant pfectam cognitionē hominē acce
pisse nulli dubium ēē debet. quantum uidel' siue ad ani
me eruditionem. siue ad corpalis usus necessitudinē ptine
re uidebat̄. Nam idcirco ipse creator non a se aut ab anglo
aliquo singulis quibus q; animalibus s; ab homine nomina fre
mari uoluit. ut manifeste ostenderet quod singulorum natā
& usum & officia ex insita sibi homo ratione agnouit. Que
enim ppt̄ illum creata erant, ab illo regenda & disponenda erat.
& idcirco horum omnium ds illi & tribuit scientiam. & puide
tiam reliquit. Ait namq; apls. Numqd cura ē dō de bubus.
Curam et eni boum & puidentiam ceterorumq; animaliū
ds homini reliquid. ut dominationi illius subicerent & ra
tione illius regerentur. ut a quibus debuerat obsequium accipe.
sciret etiā illis necessaria puidere. Hanc aut̄ scientiam quē
admodum & illam qua carnis sue cōmoda & necessaria
puidere debuerat. quia homo peccando non pdidit. id
circo ds pt modum illum pscriptas suas de eiusmodi erudi
re non curauit. De scientia uero anime sola idcirco homo
cum repabat̄ erudiendus fuit. quō sola illa p' peccando
amisit. De cognitione creatoris.

Cognitionem uero creatoris sui pmum hominē habuisse
dubium non ē. quō si puita tempali conseruanda in
rebus transitoriis tam magnam scientiam accepit. multo ma
gis puita etna adipiscenda excellentiorem & abundan
tiorem in celestibus cognitionem habere debuit. Cognouit
g homo creatorē suum non ea cognitione que foris exau
ditu pcipit̄ solo. s; ea potius que intus paspirationem ministra
tur. non ea qua ds modo acredentibus absens fide queritur.
s; ea qua tunc ppsentiam contemplationis scienti manifestus
cernebat̄. Sciendum tamen ē. quod illam pmam cognitio
nem quam de creatore suo habuit sicut maiorem ꝯ certio

rem illa cognitione que nunc in sola fide constat ueracit̄
dicimus. ita etiam illa que p̄t modum in excellentia contem
plationis diuine manifeste reuelabit̄. minorem necesse est
confiteamur. Cognouit g̊ creatorem suum homo. non tamen
ita excellent̄ sicut p̄tea cognoscere debuisset. si p̄stetisset. Sic̄
enim inobedientia hominis p̄subsequentem ignorantiam
p̄me cognitioni multum abstulit. sic eidem cognitioni si ī
obedientia homo p̄stitisset. p̄subsequentem reuelationem
plurimum addendum fuit. Modum uero diuine cognitio
nis quam p̄mus ille homo habuisse creditur. explicare dif
ficile ē. excepto eo quod diximus quia p̄int̄nam aspiratio
nem inuisibilit̄ edoctus. nullatenus de ipso creatore suo dubi
tare potuit. De Cognitione Sui.

Porro cognitionem sui eundē hominem a p̄ma conditio
ne sua talem accepisse credimus. ut & debitum obedien
tie sue erga supiorem agnosceret. & debitum p̄uidentie sue
erga inferiorem non ignoraret. Hoc siquidē erat semetipsum
agnosere conditionem & ordinem. & debitum suum siue
sup̄se siue in se. siue subse non ignorare. intelligere qualis
factus ~~sit~~ eēt. & q̄lit̄ incedere deberet. quid agere. quid caue
re similit̄. hoc totum erat semetipsum agnoscere. Si hoꝝ cog
nitionem & discretionē homo non habuisset. semetipsum n̄
cognouisset. Neq; p̄uaricationis hoꝝ p̄t modum extitisse &
reus. si p̄us ad eoꝝ cognitionē non fuisset illuminat̄. Si aut̄
queritur utrum homo iam tunc a p̄ncipio cognitionē eoꝝ q̄e
circa ipsum uentura fuerunt habuit. idē. si lapsum suum
& ruinam p̄scierit. & cetera mala omnia que p̄mum in ipsū
p̄tea p̄ ipsum in omnes qui fuerunt ex ipso transierunt. & si
militer si p̄scierit bona que habiturus fuisset sin obedien
tia p̄stitisse. illud omnino p̄babile & consequens eē uidet̄.
quod ad institutionem & formam recte uiuendi magis spe
ctabat ut ei facienda indicerent̄ poti q̄m ut futa p̄dicerent̄.

Illud namq; & arbitri libtatem. & obedientie puritatem minu
ere omnino uideret. si ipse homo ante meritum futuroꝝ
p̄scius diceret. quia nec bona sperare cum p̄scientia maloꝝ
potuisset. neq; cum p̄sentia bonoꝝ mala uentura timuisse.
Propterea hoc igitur magis conueniens iudicatur primum ho
minem eoꝝ quidē que facienda fuerant scientiam & pre
ceptum accepisse se eoꝝ que fuerant futura p̄scientiam
non habuisse. ut libum arbitrium ad utramq; partem sta
ret. Et hoc quidē de scientia hois q̄ntum ad primum statū
ꝑtinet dixisse sufficiat. De q̄litate liberi arbitrij ꝑtres stat.

De arbitrii uero libtate quantum ad eundem statum
spectat in p̄senti adicimus. libum arbitrium hominē
ante peccatum habuisse nullatenus ambigendum ē. ea sane
libtate qua potuit siue ad bonum siue ad malum uolun
tatis sue appetitum inclinare. Ad bonum grā adiuuan
te. ad malum u̅ solum ꝑmittente non cogente. Prima g̅
libtas arbitrii fuit posse peccare. & non posse peccare. sic
ultima erit libtas posse non peccare. & non posse pec
care. Prima ergo libtas ad bonum quidē adiutorium
habuit. s; ad malum infirmitatē non habuit. sic tamen ut
nec ad bonum cogeret. nec cont̄ malum teneretur. Ulti
ma libtas in bono grām habebit. in malo infirmitatem n̄
habebit. nec solum grām in bono adiuuantē. s; etiam cōt̄
malum confirmantem. Adiuuantē ut sit posse non pec
care. confirmantem ut sit non posse peccare. Media
libtas pt̄ peccatum reparationē quidē grām non ha
bet in bono. s; infirmitatem & in malo. & idcirco in ea ē
posse peccare. & non posse non peccare. Posse peccare.
quia libtatem habet sine grā confirmante. non posse non pec
care. q̄a infirmitatem habet sine grā adiuuante. Me
dia libtas pt̄ reparationem ante ~~confirmante~~ confirma
tionem. habet grām in bono. infirmitatem in malo. Grām

in bono adiuuantē ꝓpt̄ libtatem. & grām contra malu adiuuantē ꝓpt̄ infirmitatem. ut sit in ea posse pecca re ꝓpt̄ libtatem & infirmitatem. & posse non peccare ꝓpt̄ libtatem & grām adiuuantem. non dum tamen non posse peccare ꝓpt̄ infirmitatem adhuc ꝑfecte non ablatam. & ꝓpt̄ grām confirmantē adhuc ꝑfecte non consummatam. Cum aut̄ infirmitas tota e medio sublata fuerit. & grā confirmans fuerit consummata. erit non posse peccare. non q̄a ul' tuc aut arbitri libtas. aut nature habilitas destruat̄. s; quod grā confirmans qua p̄sente peccatum nequaquā in ēē pt̄ ampli⁹ non auferat̄. De uirtute hominis ante peccatum.

Si aut̄ querit̄ an uirtutes aliquē in ipso p̄mo homine ante peccatum fuerint. & si in ipso uirtutes fuerint. utrū in eis aliquid meruerit. cum certe uideantur uirtutes sine merito ēē non posse. Nos quidē uirtutes duplicit̄ haberi respondem⁹. scd̄m naturam scil' & scd̄m grām. Uirt⁹ namq; nichil aliud ē q̄m affectus mentis scd̄m rationem ordinatus. qui scd̄m uarias eiusdē mentis amplificationes plurimi ēē dicunt̄. unam tamen radicem & originem habentes uoluntatē. Una enim uoluntas scd̄m quod se ad uaria appetendo ul' fugiendo inclinat. uarios format affect⁹. nomina sortit̄. cum tamen omnia hec in una sint uoluntate. & una uoluntas. Uoluntas aut̄ aliq̄n ꝑ naturā surgit. aliq̄n excitat̄ ꝑ grām. & ē quidē ipsa nat̄a ꝑ grām. s; alia ē grā creatrix. alia saluatrix. Ꝑ grām creatricem facta sunt que non erant. ꝑ grām saluatricem reꝑant̄ que ꝑierant. Gratia creatrix primum nature condite quedam bona inseruit. grā saluatrix & bona que natura p̄mum corrupta ꝑdidit restaurat. & que in ꝑfecta n̄dū accepit aspirat. Ꝑ p̄ma bona libum arbitrium reꝑatur. ꝑ scd̄a bona libum arbitrium oꝑat̄. In primis bonis deus in homine oꝑat̄. & in scd̄is bonis d̄s homini cooꝑatur. Prima bona donum d̄i s̄. non meritum hominis. Scd̄a bona. & d̄i sunt ꝑ

ꝑ ydiuisa scd̄m eosdē affectus

donum. & hominis ꝑ meritum. Prima bona grā sunt. scda
bona grā ꝑ grā. Quando uo uoluntas hominis scdm naturā
solam mouet. extra naturā non meretur. Quando uo scdm
dm mouet. sup naturam meret. quo illum meret ꝑ quē & ꝓpt
quē mouet. Omnis enim qui uult aliquid uult. & ꝓpt ali
quid uult quod uult. Qui cum ꝗ uult aliquid. & ꝓptea
solummodo uult quod uult. quia natura hoc uult. uelle habet ex na
tura. qui aut aliquid uult & ꝓpterea uult quod uult.
quia ds hoc uult. uelle habet ex grā. et in hoc meritum
hominis ē. qd ꝓpt dm uult qd uult. & ꝓpt deum facit
quod facit. Hoc namq; ds reddere habet. qd ꝓpt ipsum
fit. siue uoluntate sola inuolendo. siue & uoluntate &
opē in faciendo. Bona igit nature & affectus ordinati se
cundu naturā. uirtutes sunt naturales. que & si laudabi
les s̄ qa bone sunt. & a natura sunt. non s̄ tamen digne me
rito illo quod ē sup naturam. quia nichil in se habent pret
naturam. Nichil tamen mereri etiam eiusmodi uirtutes n̄
michi conuenient dici posse uidetur. quam uis extra bona
hec que ꝓpt naturam condita sunt. nichil mereantur que
ex sola sunt natura. Uirtutes aut quas grā reparatrix na
ture sup addita format. quia in merito aliquid sup naturam
accipiunt. in pmio etiam sup naturam remunerari digne s̄.
ut quib; amoe di causa ē in opē. prescientia di pmium sit
in retributione. S; in his uirtutib; que ꝑ grām reparatricem s̄. p
mum sps scs bonam uoluntatē opatur. de inde bone uo
luntati mouenti se & opanti coopat. Primum bonam uolu
tatē aspirat ut sit. de inde bone uoluntati inspirat. ut mo
ueat. & opet & uacua non sit. primum opat eam. deinde
opat ꝑ eam. Bona enim uoluntas instrumentum ē. spc scs
artifex. Quem admodum aut artifex pmum instrumentū
opatur. deinde ꝑ instrumentum opatur. & qd instrumentū
opat pmum solus ipse opat. qd uo ptea ꝑ instrumentū opatur

non solus operatur ipse. sed instrumentum etiam ipsum per quod ipse operatur. sic spiritus sanctus qui primum uoluntatem bonam in homine operatur. solus ipse operatur. Quod uero postea per bonam uoluntatem operatur. non solus ipse operatur. sed uoluntas etiam per quam operatur. tamen opus bonum ex spiritu est. qui operatur non ex uoluntate hominis per quam operatur. In ipsa quidem est bonum. sed ex ipsa non est. Ex ipsa non est quam aliunde accepit. in ipsa tamen est quam habet quod accepit. Et idem ipsum et suum est in quantum habet. et non suum in quantum a semetipsa non habet. Tali igitur distinctione facta quia scilicet quedam uirtutes ex sola natura sunt. quedam ex gratia. si queritur utrum primus homo in illo primo conditionis sue statu uirtutes aliquas habuerit. nullatenus ambigendo putamus affectus bonos et ordinatos nature illius a prima sua origine insertos. per quos ad bonitatem et iusticiam exequendam naturali appetitu trahebatur. et in his quidem affectibus bonis naturales uirtutes constitisse. quibus a principio natura hominis formata est et instructa. De his autem uirtutibus que uoluntate bona. ex amore diuino mota perficiuntur. nichil temere circa ipsum quantum ad primum illum statum pertinet diffinire uolumus. precipue cum opere caritatis illius nullum siue ex auctoritate siue ex ratione argumentum certum habeamus. Et siquidem amare creatorem suum cepit. hoc tamen omnino laudabile non fuit. quia non perseuerauit. quia motus incipientis uirtutis extinctus est. et abolitus est per tepore culpe subsequentis.

Qualis sit primus homo creatus secundum corpus.

Nunc superest ut consideremus etiam qualis primus homo secundum corpus factus sit. hoc est mortalis an immortalis. passibilis an inpassibilis. et cetera que de statu corporis humani querenda uidentur. Primus igitur homo quantum ad naturam corporis terreni et immortalis factus est secundum aliquid quia potuit non mori. et secundum aliquid mortalis. quia potuit mori. Sicut enim in illo primo statu habuit posse peccare. et posse non peccare. quo hec fuit prima

arbitrii libtas. ita etiam in eodē statu habuit posse mori. et
posse non mori. ~~posse~~. quō ista fuit p̄ma corp̄is humani immor-
talitas. In scdō statu habet posse mori et non posse non
mori. sicut etiam peccare. posse et non posse non peccare
habet. quō in hoc statu ē et moriendi et peccandi neces
sitas. Moriendi necessitas quamdiu ad ē uita. peccandi
necessitas q̄diu ab ē grā. In tercio statu habebit posse n̄
mori. et non posse ~~non~~ mori. sic etiam posse non peccare
et non posse ~~non~~ peccare. quō ad hunc statum ptinet et
moriendi et peccandi impossibilitas. utrq; tamen ex grā
non ex natura. quia si grā non ad eēt in altero moriendi.
in altero peccandi nature possibilitas non de eēt. Si g̊
ultima immortalitas ex grā erit ubi moriendi possibili
tas non erit. q̄ntō magis prima immortalitas ex natura
non fuit. ubi moriendi possibilitas fuit. Ergo p̄m̄ homo
ante peccatum immortalis fuit. quō in corp̄e ei corrup
tio et infirmitas nulla fuit. et extrinsecꝰ ꝓpt̄ cetā fomenta
ciborꝫ quibꝰ corp̄alem uitam nutrire et sustentare debuit.
specialē in ligno uite medicinam accep̄at. quia eandē
uitam cōt̄ mortis defectum sanam atq; in ~~corp~~ corruptam
potuit conseruare. donec ad ueram immortalitatē ubi
iam mori non posset transferret. et translat̄ confirmare
tur. Sic g̊ immortalē non dicimus p̄mum hominem fu
isse ante peccatum ut mori omnino non posset. sic etiam
nequaq̄m impassibilē fuisse credere debemus. quasi ni
chil omnino potuisset pati. quia natā in se passibilem ha
buerit. s; tamen si non peccasset sicut non mortuus ita
etiam siue ad molestiam uoluntatis in mente. siue ad cor
ruptionem integritatis in corp̄e passꝰ omnino aliquid non fu
isse. Nam quod p̄m̄ hōmo ille non scdm q̄litatem corp̄is
terreni. s; ex beneficio uitalis edulii non mori potuit
manifeste scriptura ostendit. ubi eum ab eodem ~~loco~~

ligno eiectum. ne uitam ipsam ꝑpetuam conseruare pos-
se testat dicens. Ecce adam quasi unꝰ ex nob factus ē. sciens
bonum & malum. Hunc ḡ forte mittat manum suam &
sumat etiā de ligno uite & uiuat in ēternum. eiecit dns ds
adam de loco uoluptatis. Qui ḡ de ligno uite eiectꝰ dicit
ne semꝑ uiueret. manifeste ostenditur: ex ipsiꝰ ligni bene-
ficii hoc habiturus ut semꝑ uiueret. Sic itaq; primus
homo ante peccatum natura mortalis & passibilis fuit.
qui tamen ex beneficio creatoris ꝑcedente. & ꝓpꝰ studio
subsequente facere potuisset. ut nec moreretur: nec in
uita corruptionem pateret. Quia ḡ naturam homo pas-
sibilē habuit. contra passionem custodia ei necessaria fu-
it. ut uidelicet ꝑrationem ꝓpriam contra neglientiam
cauendam excitaretur: & ꝑprouidentiam diuinam
contra uiolentiam omnē illesꝰ seruaret. & sic utrunq; munit
nec moreret nec patereret. Quādiu homo si n̄ peccasset. ī hac uita inferiori manere debuisset.

Quamdiu aut in hac uita terrena homo manere debu-
isse. argumentū aliud haberi non potest. nisi quia
ꝓbabile omnino ē. quod pt ꝑactam obedientiam si in ipsa
obedientia ꝑstitisse. statim ad ꝑmium ipsiꝰ obedientie
transferri debuisset. quatinꝰ sine mortis interpositione de ꝑ-
mo statu ubi habuit posse non mori. ad alium statum tran-
siret. ubi ampliꝰ mori iam omnino non posse. De alimento eiꝰ.

Interim uero uitā terrenam fructibꝫ terrenis nutriret. donec ad
illam uitam transferret. ubi nullis ꝓrsꝰ alimentis indige-
ret. sicut scriptum ē. factꝰ ē ꝑmus homo in animam uiuen-
tem. scds in spm uiuificantem. Quia enim omne qd uiuit
uitam habe. qd aū uiuificat uitam dat. plus ē omnino
uiuificare qm uiuere. ꝓpt qd quia uita ꝑma ꝑse stare non
potuit. uita aut nouissima aliunde sustentari opꝰ non ha-
bebit. Primꝰ ho in animam uiuentē factus dicitur: que ui-
tam quidem in se habuit. sed corpi ꝑse solam uitam dare n̄

potuit. scd's aut in spm uiuificantē qui & uitam habebit
in se & corpi dabit p se. De studio vitę.

Si aut queritur quo studio uita humana si homo non pec
casset colenda & exercenda fuisset. non inconuenienter
dicit pret intna & spuali studia sapientię & diuinę conte
plationis. foris etiam in terre cultura. siue in arando siue se
minando siue in plantando & ceteris eiusmodi opib' quib'
natā bona exculta pfectum capit in meli'. pmum hominē
non laborem s; ad delectationem exercendum. ut & opus
eet ad delectationē & exemplum ad eruditionem. Sic
namq; exterioe homo exercendus erat. ut ab ipso studio ex
terioris opis forma sumeretur studii intioris.
in eo qd foris faceret. agnosceret quid sibi int' faciendum eet.
Nam & int' similit q uedā tra erat que bona qdē creata
erat. & tamen si bene excoleret adhuc melioe eē poterat.
que culta fruct' bonos daret. neglecta u mala & noxia ger
mina pferret. Si non peccasset homo qles filios genuisset.

Post ista que iam dicta sunt. etiam illud querendum
uidet. ~~querendum~~ qualit homo filios pcreare potu
isse si non peccasset. qualesq; futuri essent qui ex eo nasci
turi eent. In eiusmodi g sicut iam sepe diximus diligenter
considerare oportet. ut ab his que dubia non sunt ea que
pbabilit tantum dicunt discernamus. Que enim nec auc
toritas pbat nec ratio arguit. manifesta inter dubia relin
quunt. tamen etiam ista non inutilit aliquando in questionem
admittunt. ut uel inueniat quod uerum ē. ul saltim quod
falsum ē non credatur. Utrū iusti an iniusti nascerentur.

Quia u coniugium int masculu & feminam ante peccatū
ado institutum. eisq; ut cesscerent & multiplicarentur
dono benedictionis concessum atq; iniunctum legimus. comi
xtionem carnis in plis generatione sine turpitudine & con
cupiscentia futuram nullaten' dubitare debem'. Qui g sine

peccato generaren tur: consequens omnino ē quod etiam sine pec
cato nascerent. quēadmodum hii q̄modo generant cum c̄
cupiscentia. quasi ex ipso radicis sue uicio corruptionem
trahentes nascunt cum culpa. Si paterne iusticie heredes ēent;
Illud etiam dignum inquisitione uidet. si paterne obedien
tie meritū p incorruptam originem ad posteros omnes
transire debuerat. quemadmodum nunc inobedientie illi⁹
culpa p eunde originem uiciatam in uniuersos se effunden
do dilatat. Q⁹d si uerum ē. ita nunc in nascentib⁹ foret ex me
rito parentum originalis iusticia. sicut nunc inuenit in
eisdem ex solo paterne transgressionis reatu originalis cul
pa. Idcirco tamen temere asserendum non ē. quia non simi
lit uidet q⁹d quēadmodū nunc natura p inobedientiam ad
corruptionē mutata cernitur. ita etiam tunc p obedientiā
obseruatam nisi usq; ad temp⁹ p̄finitum adō seruata fuisse
ad incœruptionē mutaret. Semel enim transgredi plena
inobedientia fuit. s; non similit p fecta obedientia fuisse:
si in ipsa obedientia homo usq; in finem non p stitisset. Ꝓpt
ea sicut inobedientia uno tempe consummata natura
ad corruptionē mutauit. ita etiam obedientia naturam
ad incœruptionē non mutasse: donec tempe suo usq; in
finem seruatam p fecta fuisset. Qui aut interim genera
rent a natura non dum adhuc ad ueram incœruptionē
transformata seminarent. neq; nascendo originalis iusticie
meritum accipent. quō & ipsi a quib; nascerent non dū
adhuc p fecte obedientie iusticiam haberent. Non aut
potuit natura nascentib; dare q⁹d in generationib; non
dum adhuc possidebat. quēadmodum & hii qui nunc in
~~pectore~~ peccato generant. non aliud trahunt q̄m uici
um. q⁹d a natura a qua seminantur accipiunt. Sic itaq;
p̄m⁹ homo tempe ~~obientie~~ obedientie sue casto coniugio
ad ꝓpagationem posteritatis institutioni diuine deseruiens

filios generaret. sine peccato quidē quō ex natura ab
omni uicio liba. s; non similit̄ paterne iusticie heredes.
quō ipsa natura non dum foret ad incœruptionis p̄miū.
q̄d nisi p̄t p̄actam obedientiam dandum non erat trans
formata. Postq̄m aut̄ a uita terrena ad celestem & spiri
tualē statum transformatus fuisset ampli⁹ generare non
debuerat. sicut m̄ p̄ inobedientiam mortalitati subdit⁹
a carnis tamen p̄pagatione non cessat. Propt̄ea ḡ non ui
detur una ēē utrobiq; conditio. quia ratio eadem utriq;
non apparet. Sunt tamen qui credunt ueracit̄ asserendū
q̄d p̄mi⁹ homo si non peccasset nullos filios nisi bonos gera
sset. ~~& ne omnino~~ & nemo omnium qui ex ei⁹ carne na
scerent̄ dampnaret̄. Tamen illud merito querit̄. si sola
p̄mi hominis obedientia p̄bata omnib⁹ posteris ex ea na
scituris ad meritum sufficere debuisset. aut si singuli
quiq; p̄t eum temp̄ib; suis quē admodum ipse p̄mus ho
p̄batus ē. siue eidem siue alteri⁹ cuiuslib & mandati obser
uantia p̄bandi fuissent. Et p̄t fortassis non absurde cre
di quod idē mandatum quod p̄mo parenti datum est.
p̄teri quoq; illi⁹ obseruare debuerint. ut singuli p̄p̄ia ob
edientia p̄barentur. & singuli p̄ suis meritis digna re
muneratione glificarentur. Primam tamen obedi
entiam obseruatam causam fore grē ad uitcis in om̄s
sequentes. & ipsam obedientiam obediendo imitantes.

De termino aut̄ hui⁹ uite inferioris in qua usq; ad temp⁹ definitum homo manere debuerat. do
nec celesti ac uere immortali uita sup̄induceret̄. & p̄t
p̄actam obedientiam ad p̄mium obedientie sine mortis
interpositione transferretur. hoc magis rationi consen
taneum & fide dignum uidet̄. quod sicut in hac uita
mortali aliis p̄ mortē decedentib; alij p̄ natiuitatem

Utrū simul transferendi fuissent. an per successiones.

uicturi succedunt. ita quoq; tunc p̄cedentib⁹ p⁹t terminū
hui⁹ uite temp̄alis ad uitam ęt̄nam translatis. hii qui ex eis
his nati fuissent decedentibus succederent. & ipsi quoq; tē
p̄a sua impleturi & obedientiam seruaturi donec tandem
numerus ad uitam p̄destinatoꝝ impleret̄. & temp⁹ huic infe
riori uitę in genere humano deputatum consummaret̄.

Si uero queritur quales homo utrū p̄fecti nascerent̄ statura
filios generare debuisset si non peccasset. & scientia.
utrum uidel' quēadmodum ipse primus homo & sel scd̄m statū corp̄is. ꝯ scd̄m
sensum mentis p̄fect⁹ mox condit⁹ ē. ita quoq; qui ex eo na
scituri fuissent tam corp̄ę quam sensu in ipso mox natiui
tatis suę ex ordio p̄fecti ēē deberent ... nos scd̄m estimati
onem nr̄am id magis app̄bamus. ut ere p̄m⁹ quidē homo
sicut diximus & corp̄ę & sensu p̄ qual fectus mox factus
fuisse credat̄. illos uero qui ex ipso nascerent̄ eadem lege
qua & nunc natiuitatem humanam ordinatam cernim⁹
paruos nascituros. ac deinde p̄int̄ualla temporꝝ tam in sen
su animi quam in statura temp̄ali incrementū accepturos.
Sic enim in omni genere rerum aliam legem p̄mam con
ditionem habuisse credimus. atq; aliam subsequentem
p̄pagationem. Prima enim omnia p̄fectę facta sunt. cęt̄a
aut̄ omnia que ex ipsis oriuntur. & p⁹t ipsa subsequunt̄.
nisi p̄interualla temporꝝ crescendo ad p̄fectionem ueni
re non possunt. Hoc in arboribus & plantis. & germinib⁹
cunctis. hoc in bestiis. & cunctis uiuentib⁹ cernim⁹. quia
a modico uniuersa incipiunt. ac deinde paulatim p̄in
crementa ordine ad p̄fectionem euadunt. Quo circa ne
quaquam p̄uicio humanę naturę deputandum ē si in
p̄ncipio suo a p̄fecto inchoata. p̄subsequentē p̄pagationē
a modico a maiora & meliora p̄ficiat. & de corp̄ę quidem hu
mano fortassis difficile non erit. neq; inconueniens uidebit̄
hoc in estimatione recip̄ę. uerum de sensu & d' cognitione

uerutatis fortasse mun̄ plubile estimatur: quod lucet
hūi qui sine peccatw nascerentur: sensu & intelligentia
mentis unperfecti nascerent̄: ꝓptea quod omnis ignorantia
irrationali creatura. non nisi ex pena peccati ee̅ uide
atur: S; si qui hoc dicunt nonsatis diligent̄ consideram
t̄ qa non omnis qui aliquid nescit aut aliqd mun̄ pfecte sci
t statim ignorantiam habere sui ignorantia ee̅ dicendus
e̅: quia ignorantia non dicit̄. nisi tunc solum cum idqd
ignorari non debuisset nescitur. Talis ignorantia itaq; non i
ex pena peccati inee̅ cognoscit̄: cum mens alumine ueri
tatis excecata ne ea que scire deberet cognoscere ualeat
ꝓpio uicio obscurat̄. ... Iuam u̇ que innascentiu̇ cuncti &
nunc a principio ett. I inee̅ uidet̄. & tunc quoq; inee̅ de
buisse creditur dicer sens⁹ siue cognitionis unperfectione
natur̄e ee̅ non culpe̅. / ex hoc manifeste liquet quia dom
inus in euanglio cum sub typo anime samaritanam de oc
cultis suis conueniret. primum eam qnq; uiros habuisse ac
deinde que̅ nunc habet uirum ei non ee̅ testat̄ e̅ dicens. /
qnq; enim uiros habuisti. & nunc que̅ habes non e̅ tuus
uir. Qui sunt enim qnq; uiri quib⁹ anima rationalis p̄mu
legitime copulata ducitur. nisi quinq; sens⁹ corpis scdm
quos p̄ma etas uite humane non nisi rationis discretione
gubnatur. Scdm quoz uidet̄ sensuum affect⁹ incedere
si illi etati non nata s; uicium ee̅t. nequaqua ipsi sensui u
ri. s; potu adulteri appellari fuissent. Ꝓptea cum ptea sub
unctum est quia ille que̅ habebat uir⁹ eius non ee̅t. ma
nifeste demonstratum e̅. qua hii quos p⁹ habuerat qnq;
hoc e̅ legitimi & non aligeni fuissent. Naturale siquide
humane nature e̅. in p̄ma etate scdm solos sensuum affect⁹
moueri atq; incedere. Cum u̇ ad annos discretionis puene
rit. si relicta ueritate errore̅ sequitur. ipse ei error tunc
non marit⁹ s; adulter appellat̄. Quod aut̄ p⁹ scdm solu motu

sensuum incedens opatur: nec malum ei adculpam. nec bonū
admerituꝫ reputatur: Non igitꝫ insanuꝫ: etiam inpeccato
natus uicium ē sine cognitione nasci. Si hoc est uicium ē. cū
tali sedi uicio nasci. unde primodum cum ad annos discretio-
nis puenerunt contingat eos si grām adiuuantem non ha
buerunt. a cognitione ueritatis illa dum taxat que ad sa
luteꝫ pinet ꝓpediri. Quod si uerū ē. neq; uicium fuisse
illis q̄ sine peccato nascerentur. sine etiam cognitione nasci.
qa nichil inse nascendo haberent. Vnde prea cum ad tēp⁹
cognoscendi puenissent. potuissent a cognitione ueritatis
ꝓpediri. Et nos quidem sedm hunc modum in rebus occul
tis eaque magis pbabilia nob⁹ uidebant elegimus. uaram
ut in nulla parte dubia pcertis asserere psumam⁹. Pe aut
quod ꝓpositum nob⁹ fuit tractare qualis primus homo con
ditꝰ est. hoc psenti adbreuiationi sufficere uolumus. Hunc
restat ut id etiam q̄d scīm⁹ hoc ē scil. q̄liter instituꝰ sit ad ō.
quantū interim animo occurrerit. & ꝓpositio nro conueni
re uidebit explicemus.

De Institutione Primi Hominis.

Qualit primꝰ ho institutꝰ sit
ad ō. & recte ad uiuendum informat. ut plenius ualeam
agnoscere. q̄d nos oportet supius iam dicta admeditum re
uocare. Diximus namq; supius duo bona a principio homini
ad ō ꝓparata. unum corpale aliud spuale. unum usibi
le aliud inusibile. unum tran sitorū aliud etnum. unū
corpi aliud spui. unū uite superiori aliud uite inferiori.
ut utq; uita iocunditatem suam haberet. alia adsomentū
alia ad gaudium. alia ad necessitatē. alia ad felicitatem.
alia ad usum tempis alia ad fructum etnitatis. Hoy itaq;
bonoꝝ que aduitamq; uitam ꝓtinebant spui q̄ ipsi carni
in homine psidebat cura inuicta ē. q̄m scīm⁹ alterum hoc
ē corpale bonum ad usum inferioris uite ꝓprouidentia
disponeret. alterum ū hoc ē spuale bonū ad fructum uite

superioris per obedientiam quereret. Utrumque ergo ad spiritum rationalem pertinuit, ut et carni sue prouideret et sibi. Carni quidem sue in bono quod sibi ad usum eiusdem carnis erat subditum, sibi autem in bono illo quod non solum carni, sed ipsi quoque qui carni superior fuit, extitit dignitate prelatum. Qua propter ad inferius quidem bonis conseruanda prouidentia pertinuit, ad superius autem bonum obtinendum obedientia necessaria fuit. Prouidentia in precepto nature, obedientia in precepto discipline. Prouidentia ex ratione, obedientia ex preceptione. Sic itaque primus homo instituitus est ut uite inferioris bonum per prouidentiam custodiret, uite autem superioris bonum per obedientiam quereret. Si ergo secundum hanc institutionem incessisset perfectam iusticiam tenuisset, et sicut alienus fuisset a culpa, ita etiam liber et immunis permansisset a pena. Ut autem huius institutionis modum utrimque perfectius agnoscamus, utriusque uite rationem et formam et ea que ad utramque uitam spectare uidentur bona, eorumque usus diligentius nos considerare oportet. De institutione hominis secundum inferiorem uitam.

Duo igitur bona que superius distinximus deus homini ab initio preparauerat, alterum temporale et alterum eternum, utrumque plenum et perfectum. Alterum id est temporale bonum plenum statim condito apposuit, alterum id est eternum plenum post meritum dandum proposuit. Illi quod dederat custodiam apposuit cum prouidentia sua preceptum nature, ad aliud quod proposuerat uiam aperuit cum gratia sua preceptum discipline. Preceptum autem nature tria continet, preceptionem, prohibitionem, concessionem. Preceptio naturalis est, discretio naturalis, per quam inspiratum est homini que sunt nature sue necessaria. Prohibitio uero est, per quam insinuatum est illi que sunt noxia. Concessio autem est, discretio illorum que media sunt, id est quibus uti

ut non uti sine periculo uel incommodo potest. Si ergo homo
per naturale preceptum instructus negligentiam cauere
uoluisset, diuina prouidentia nulla eum uiolentia oppri-
mi uel noceri permitteret. De institutione hominis secundum superiorem

Poterat itaque homo per preceptum nature conseruare uitam
bonum temporale quod habuit, sed per illud non potuit
eternum illud bonum quod nec dum habuit adipisci.
Neque enim ad uitam superiorem obtinendum meritum
illi foret. si aut uitaret huic uite noxia. aut que salu-
bria sunt appeteret, siue ad utrumlibet mediis utere-
tur: quoniam in his omnibus non tam precipientis affectum. quam
commodum obedientis attenderet. Itaque ut homo super
hanc uitam aliquid mereretur: necessarium fuit ut
preceptio nature preceptum discipl[illegible]ine adderetur. et ut
in ipsius precepti executione homo non [illegible] tam precepti utilita-
tem quam precipientis dilectionem amplecti probaretur:
Sed quid erit amplius quod ad experiendam obedientiam ho-
minis illius precipiatur. cum totum [illegible] quod ad uitam pertinet hu-
manam. in precepto nature [illegible] contineatur. Quecumque
enim propter hominem facta sunt: [illegible]oribus on[illegible] aut necessaria ui-
te sunt humane. et pertinent [illegible]hro adu[illegible] ad preceptionem.
aut noxia et pertinent ad prohi[illegible]catur. De [illegible]bitionem. aut
media et pertinent ad conces[illegible]undita[illegible]sionem. Mandatum
autem discipline neque de precepti [illegible]ndu[illegible]one neque de prohi-
bitione naturali sumi poterat. [illegible]ne si uel eadem precipere
deus aut prohiberet que preceperat ~~aut~~ et prohibuerat. meritum
ut dictum est ad uitam obedienti non esset. Si uero inuto-
libet mutaret mandatum. ut uel necessaria prohiberet uel
noxia precipere. naturam a se factam iniuste lederet. et
in repugnantia mandatorum suorum quecumque pars ad
affectum duceretur. hominem in necessitatem preuarica-
tionis precipitaret. cum ex duobus contrariis alterum sine altero

transgressione impleri non posset. Oportuit ergo ut de con-
cessione naturali preceptum discipline sumeretur. quia
solummodo meritum esse potuit. ubi liberum arbitrium fu-
it. et ubi homo ad utrumlibet se pro voto inclinare po-
tuit. Sic tamen oportebat ut de ipsa concessione pre-
ceptum discipline sumeretur. quatinus per preceptum con-
cessio ipsa non mutaretur. idem. ut preceptum naturam rei.
de qua fieri debebat non corrumperet. neque contra pri-
mum institutum vite humane noxiam faceret. quatinus
sola inobedientia prevaricatori non ipsius in qua prevari-
cabatur rei natura noceret. Cum autem de concessione natura-
li preceptum discipline formandum fuisset. congruum
fuit magis. ut secundum prohibitionem hoc fieret. non secundum
preceptionem. ne [illegible] diabolus posset obedientiam ho-
minis calumpni[illegible]ari. et in uno tantum non in pluribus.
ne inobedientia ipsa valeret ab homine excusari. Si
enim dixisset deus homini. ut de ligno scientie boni et
mali manducaret. [illegible] haberet diabolus adversus homi-
nem aliquid quod dicere [illegible]cion[illegible] posset. quia videlicet in execu-
tione mandati [illegible]ue sup[illegible] magis commodum suum quam
preceptum creatoris [illegible]it. alte[illegible] sui respexisset. et ad perficien-
dum id quod precep[illegible]ium et [illegible]tum fuerat non amore dei.
sed delectatione [illegible]n. stati[illegible] cibi adductus fuisset. Rursum
si multa de his [illegible]n post[illegible] que naturaliter concessa fuerant
deus homini prohibuisset et pauca concessisset. prevari-
cationis sue homo adversus deum excusationem habere
videretur. pro eo quod necessitate magis quam voluntate ad pre-
varicationem impulsus demonstretur. Propterea deus hominem
ad experiendam obedientiam mandato informans multa
concessit. et pauca prohibuit. ut ipsa obedientia esset libera
et que prohibuit idcirco potius prohibuit. quam precepit. ut
obedientia ipsa pura esset. De omni ligno inquit paradi-

si comede. de ligno uero scientie boni et mali ne comedas.
ut scilicet prius infirmitate sensus hominis humani per conces-
sionem consolaretur. ne forte postea ad prohibitionem terreret.
Si ergo homo in hac obedientia perstitisset. post tempus difinitum ad eo
ad illud bonum quod ei in celis preparatum fuerat sine
mortis dolore transferri debuisset cum omni prole sua.
post ipsum subsequente in consortio beatorum angelorum uita
celesti sine fine uicturus. De loco in quo positus est

Plantauerat autem dominus deus sicut primus homo.
dicit scriptura paradysum uoluptatis a principio. in
quo posuit hominem quem formauerat. Qualis autem pa-
radysus fuerit uel homo probandus et exercendus positus est. subse-
quitur scriptura dicit. Produxitque dominus deus de humo om-
ne lignum pulcrum uisu et aduescendum suaue. lignum
etiam uite in medio paradisi lignumque scientie boni et
mali. et fluuius egrediebatur de loco uoluptatis ad irrigandum
paradysum. qui inde diuiditur in quatuor capita. Patet ergo quan-
te amenitatis locus ille fuit. in quo natura hominis adhuc
a corruptione aliena foueri. atque nutriri debuit. qui fon-
tibus et fluminibus irriguus. arboribus omni generis frondosus
et nemorosus. fructu tam pulchro ad uidendum quam sua-
ui aduescendum refertus predicatur. De ligno uite.

Ubi inter cetera dei dona ad iocunditatem uite humane
preparata. etiam illud mirandum commemoratur.
quod lignum ibi uite esse dicitur. cuius uirtus tam mirabilis fu-
isse perhibetur. ut certis temporibus sumptum uitam corporalem
in homine quamdiu ipse homo illo uteretur. non solum
a morte sed ab omni etiam defectu illesum custodire po-
tuisset. De ligno scientie boni et mali.

Lignum etiam scientie boni et mali ibi fuisse
narratur. quod non similiter quidem ex natura sua scientiam
boni et mali homini dare potuit. quemadmodum lignum

uite uitam in homine corporalem ex natura sua & uirtu
te sibi indita adeo potuit conseruare. sed idcirco tantum
lignum scientie boni & mali dicitur. quia ad probandam obe
dientiam hominis siue inobedientiam experienda prepara
tur. Erant enim quedam bona que nec dum homo per experien
tiam cognouerat. & erant similiter quedam mala. que nec
dum homo per experientiam nescierat. Et positum est quasi
in medio lignum scientie boni & mali. ut per illud homo
uel obediendo ad bona gustanda & cognoscenda transi
ret. uel non obediendo ad mala sentienda & percipienda
pertingeret. Sic igitur in loco isto boni siue mali cognoscendi
occasionem accipere debuit. non tantum ex natura lig
ni que hoc boni ex se dare non potuit. sed quia in eo uel
obediendo boni uel non obediendo ~~non~~ mali. pro debita re
muneratione occasionem accepit. Si uero aliter uim huius
nominis interpretari uoluerimus. dicere poterimus. quia
ante peccatum & bonum & malum sciuit. bonum quidem & per
scientiam et per experientiam. malum uero per solam scienti
am. Postquam autem lignum ~~uetitu~~ uetitum tetigit. malum
etiam iam per experientiam cognoscere cepit. atque per experien
tiam ipsius mali bonum quoque quam stricte fuerat tenen
dum agnouit. Sic igitur lignum istud per uirtutem obedien
tie uel per inobedientie culpam. prodesse aut nocere homi
ni potuit. Quantum autem spectabat ad naturam ipsius.
tale fuisse creditur. ut siue ederet siue non ederet homo
fructum eius non lederet. Conuenienter autem lignum uite
ex sua natura uirtutem tribuit. lignum uero scientie boni &
mali uirtutis tantum occasionem prestitit. quia bona in
ferioris uite ex natura sunt. bona uero superioris uite ex gratia.

In tali igitur loco & talibus deliciis Quod homo in paradyso positus
referto positus est homo non creatus. est non creatus.
quatinus beneficium dei non nature imputaret sed gratie. sicut

scriptum ē. Tulit dominus d̄s hominē. & posuit eum in paradysum uoluptatis. Quē enī & tulisse & p̄tea in paradyso posuisse dicitur. quoniam alibi creatus sit. ut & hic poneret aliunde assumpt̄ manifeste demonstratur.

Creauit g̊ d̄s hominē. Quare un̄ primus creatus est.

Primum unum. ut unum eēt gn̄is humani p̄ncipium. q̄tin̄ in hoc diaboli sup̄bia confunderetur. & humanę naturę humilitas diuinę imaginis similitudine gl̄ificaret. Diabolus namq; aliud ad̄o pincipium ēē concupierat. & idcirco ut magis ei̅ sup̄bia confunderet̄ hoc homo in dono accepit quod ille p̄uerse rap̄e uoluit. & obtinere non potuit. ut in hoc etiam imago d̄i in homine appareret. q̄d sicut d̄s omnib; reb̄ creationis principium extitit. ita iste, cū omib̄ hominib̄ p̄ncipium eēt generationis. & omnes homines dum se ab uno & unum ēē cognoserent. om̄s, se quasi unum amarent. Quare mulier d̄ uiro facta ē. & q̄re de latere.

Postea uero in adiutorium generationis de ipso uiro mulier facta est. quō si aliunde fieret. unum p̄fecto omnium hominum principium non eēt. Facta est aut̄ de latere uiri. ut ostenderet̄ quia in consortium creabatur dilectionis. ne forte si fuisset de capitę facta. p̄ferenda uideretur uiro ad dominationē. aut si de pedib̄ subicienda ad seruitutem. Quia g̊ uiro nec d̄na nec ancilla parabatur s; socia. nec de capitę nec de pedib; s; de latere fuerat p̄ducenda. ut iuxta se ponendam cognosceret. quam de iuxta se sumptam didicisset. Quare dormienti costa ē abstracta.

Sane dormienti uiro poti̅ quam uigilanti costa de qua mulieris corp̄ fabricaretur subtracta ē. ne in eo penam aliquam sensisse putaretur. & diuinę simul potentię op̄ mirabile p̄baretur. quę hominis dormientis latus ap̄uit. & eum tamen aquiete soporis sui minime suscitauit. Quantum u̅ p̄tinet ad spiritale intel-

~~lectum~~ ligentiam. idcirco primus adam dormiendo materiam
unde illi sponsa crearetur de latere suo prestitit. quo scdm
adam postea in cruce somno mortis soporatus. ut sponsa illius
ecclia formaretur. sanguinem cum latere aqua de fundendo
sacramenta ministrauit. Porro quod de costa uiri mulie-
ris corpus factum dicitur. ita intelligendum est. ut de ipsius co-
ste sola substantia sine omni extrinseco additamento per di-
uinam potentiam in semetipsa multiplicata idem corpus factum
credatur. eo sane miraculo quo postea de quinque panibus
in manibus ihu celesti benedictione multiplicatis. quinque sunt
hominum milia saciata. De sex modis operandi.

Sane sex sunt opera quibus omnia que ~~sunt~~ fiunt ad effectum
producuntur. Primum opus est de nichilo aliquid facere.
scdm opus est de aliquo aliqua facere scdm substantiam et
quantitatem in maius. tercium opus est. de aliquibus aliquid face-
re scdm substantiam et quantitatem in minus. quartum opus
est de aliquo aliqua facere non tantum scdm substantiam et
quantitatem in maius. quintum opus est. de aliquibus aliquid facere
non tamen scdm substantiam et quantitatem in minus. sextum
opus est de aliquo nichil facere. Ex hiis sex operibus quatuor soli-
do possibilia sunt. duo reliqua tantum creature possibili-
tati conueniunt. De nichilo enim aliquid facere. et de aliquo
aliqua facere in maius. et de aliquibus aliquid in minus. siue
de aliquo nichil. solus deus potest. Duo reliqua idem est de aliquo
aliqua non in maius. sicut totum cum in partes diuiditur
uel de aliquibus aliquid non in minus. quemadmodum cum partes in
toto uniuntur. creatura facere potest. Cuius opus recte propterea ni-
chil esse dicitur. quia per eius opus essentiis rerum siue incon-
iungendo diuisa. siue in diuidendo coniuncta nichil
tollitur uel confertur. Ybi aliter de nichilo aliquid fit. quia hoc
ipsum aliquid ut fit. in eo fit. quod nisi fieret id ipsum
quod est aliquid non esset. Rursum cum de aliquo plus fit. ali

quid fit. ¶ quia nichil eo q̄d iam aliquid ē aliq̄d fieret. ipsum
q̄d ꝓtea plus ibi esset. non esset. Rursum cum de aliquib; aliq̄d fit.
aliquid fit. ¶ quia nichil illud quod p̄ius ibi plus fuit aliquid
factum esset. ¶ ideo quod minꝰ modo est. illud omnino non
esset. De nichilo aliquid facere ē. ¶ quando id quod pꝰ nichil
erat. ut aliq̄d esset factum ē. Cum aūt ꝓtea id q̄d pꝰ fac
tum parū erat. maius factum ē. ¶ de aliquo aliquid in
maꝰ factum ē. Cum ū quod magnum factum ē minꝰ aliq̄n
do fit. ¶ de aliquo aliquid in minꝰ fit. Primum ē opꝰ creatio
nis secūm est opꝰ multiplicationis. ¶ tertiū opꝰ est unionis
siue collectionis. Inpmo opē fit aliquid & de nichilo. ¶ inse
cundo opē similiter fit aliquid & de aliquo. ¶ in tertio opē
fit aliquid quidem ſ; non de nichilo. quia quod fit habē
materiam neq; de aliquo quia cum fit ipsum habet in ma
teria formam. ſ; cum duo simt unum fit aliud & transit
in illud ut sit illud. ¶ & desinit quidē ēe quod ē. & tamen
non desinit ēe. quia incipit ēe q̄d non ē. & cum fit illud
quod ēe incipit aliq̄d fit. ¶ quia illud aliq̄d ē q̄d ēe incipit.
& q̄d fit. & tamen de nichilo illud fit quod fit. quia pꝰ q̄m
fieret hoc aliquid fuit. ¶ nec rursum de aliquo illud fit q̄d
fit. quia desinit ēe quod pius fuit. quando ēe incipit hoc
quod prius non fuit. Q̄d dicimus ꝓ exemplo. ¶ in aliquo exp
manus. Omne quod ē unum ē. ¶ & omne quod unum ēe de
sinit. in hoc ipso etiam ēe desinit. quod unum ēe desinit.
Ita sine unitate nichil subsistere pot. Verum ex his que sūt
& unum sūt. alia unitatē suam ex multis colligunt. q̄lia
sūt composita & ex partib; consistentia. que unum quu
dem ēe habent. ſ; ex uno non habent quia constant ex
pluribus. ¶ alia unitatē suam ex uno habent & in uno
habent. quia unum & idē ē ipsum & quo est. ex quo ſ.
ex ipsum q̄d sūt. ¶ q̄lia sunt simplicia omnia & ex partib; n
consistentia. Compositus ergo unum ēe aliud non ē. q̄m

unita ee. & ido uere unum ee non e. qua ex multis
& unmultis e. Quib; aut simplex e ee. uere
ee e. qua unu e totu. qd e & ex quo e. S; ex his rur-
sum que simplicitate unum sunt. alia unita te suam
ex multis non colligunt. qa non st composita. nec uni
tatem suam unmulta effundunt qa multiplicari non
possunt. neq; ee matia q les st incorpei spc. qui neq; ex
matia s qa simplices s. neq; matia ee possunt qa cor-
pora sunt. Alia quidem unitatem suam similr ex mul
tis non colligunt. qua simplicia sunt. S; tam unitate
suam unmultis effundunt. qua multiplicant. & sunt
matia. qualia sunt corpa simplicia quos athomos di-
cunt. Que quide ex materia non sunt. quia simplicia
sunt. s; tam matia siunt. qa in semetipsis multiplicant
& in augmentum excrescunt. Quando u simplex siue
athomus simplex fact e. de nichilo aliquid factum est.
q̄ndo u id ipsu simplex cep in semetipso multiplicat
& in plura excrescit. fit aliquid de aliquo unmai. Quod
licet mirabile uideat. tamen mai e de nichilo aliquid
facere. quam de aliquo plus facere. hoc modo opandi
de substantia coste in se duuna uirtute. ab q; extrinse
co additamento multiplicata corp mulieris factum e
Neq; enim conuenit ut costam ullam extrinsecus ad
ditamentum accepisse dicamus. quam in eam q̄ntita
tem excrescere que cepi mulieris formando fuisse
re potuisset. quo si hoc uerum ee. non de costa qde
s; de illo quod pt costam additum e. quod utiq; mul
to magis fuit. cep mulieris factum ee conuenientius
dici debuisset. hoc siquide unmatia mai & principa
li fuisset. & principalis matia uocari debuisset. Non
utiq; coste illi extrinsec aliquid additum e. s; ipsa ex
semetipsa duuna uirtute opante multiplicata est.

mul-
tis
unum
bis rur-
te suam
ex
nec uni
tatem
non
qua
cor-
pora
ex mul
tis
tam unitate
& sunt
materia. qualia
quos athomos di-
Que quide ex materia non sunt quia simplicia
sunt. s; tam materia fiunt. qa in semetipsis multiplicant
& in augmentum excrescunt. Quando u simplex siue
athomus simplex fact e. de nichilo aliquid factum est.
q̄ndo u id ipsu simplex cep in semetipso multiplicat
& in plura excrescit. fit aliquid de aliquo unmai. Quod
licet mirabile uideat. tamen mai e de nichilo aliquid
facere. quam de aliquo plus facere. hoc modo opandi
de substantia coste in se duuna uirtute. ab q; extrinse
co additamento multiplicata corp mulieris factum e
Neq; enim conuenit ut costam ullam extrinsecus ad
ditamentum accepisse dicamus. quam in eam q̄ntita
tem excrescere que cepi mulieris formando fuisse
re potuisset. quo si hoc uerum ee. non de costa qde
s; de illo quod pt costam additum e. quod utiq; mul
to magis fuit. cep mulieris factum ee conuenientius
dici debuisset. hoc siquide unmatia mai & principa
li fuisset. & principalis matia uocari debuisset. Non
utiq; coste illi extrinsec aliquid additum e. s; ipsa ex
semetipsa duuna uirtute opante multiplicata est.

Oquam magna multitudo dulcedinis tue dne quā abscondisti timentibus te Efficisti eis qui sperant

quemadmodum p̄ter naturam humanam a p̄mis paren
tib⁹ in subsequentē generationē seminatam a modico
iam in tantum multiplicatam cernimus. ut multa ho
minum milia ex ea iam excreuisse uideamus. & hoc totū
ad scd̄m op⁹ ꝑtinet quando de aliquo fiunt aliqua in mai⁹.
Cum aūt ꝑ collectionem & unionem multa in simplicem
essentiam redeunt. sicut p̄⁹ crescendo ꝑ multiplicatio
nem a simplici essentia plurima exiuerunt. tercium opus
est. quod utrum in occulto naturę sinum circa aliquas
essentias diuina potentia opet̄. ut scil' aliqua a multipli
citate ad simplicitatē reducat. quę p̄⁹ a simplicitate ad
multiplicitatem ꝓduxerat. sicut scire non possum⁹ ita
etiam ꝑtinacit̄ negare non debem⁹. Hoc tantum consi
derandum ē. quia aliud op⁹ est. cum simplex essentia mul
tiplicat̄. aliud cum multiplex in simplicitatē reducitur.
Post ista tria opa quę soli d̄o possibilia sunt. sequitur
quartum & quintum op⁹. quę etiam creaturę conueniūt.
in quib⁹ nichil aliud ē facere. quam ul' coniuncta disiungere. ł separata ꝯiunge
re. Sextum op⁹ est hoc. aliquid in nichilum redigere q̄d
soli d̄o possibile ē. Quod siue aliq̄n faciat. siue non faciat
d̄s. hoc tamen omnino certum ē. quia qui potuit de nichi
lo omnia creare. posset etiam si uellet creata in nichilum
redigere. Post ~~po~~ senarium qui op̄ib⁹ deputatur. septenarius
sequit̄. cui non op⁹ s; quies debet̄. Hęc opa idcirco distin
ximus ꝓpt̄ eos qui mirari solent ul' potius dubitare. q̄
modo de costa uiri mulier facta ~~est~~. sit. & quomodo de
modico paterno semine tam numerosa ꝓles excrescere pos
sit. Septimę partis Capitula sunt hęc.

De lapsu p̄mi hominis. Quare diabolus in forma
aliena ad hominem uenit. Quare p̄⁹ ad feminam
uenit. Quare ab interrogatione exors⁹ ē. Quod non soli
uiro p̄ceptum sit datum. De modo temptationis. Quę

mala fuerunt in originali peccato. Quod mulier delectatione promissionis persuasioni assensum dedit De duobus generibus temptationum. Quis plus peccauit adam uel eua De appetitu iusti et appetitu commodi. Vtrum homo uolens aut nolens appetitum iusti perdidit Quod iusticia sit mensura. De mensura inferiori. De mensura superiori Quid malum fuit in homine Quod ~~modo~~ homo in appetitu iusti peccauit in appetitu commodi punitus est. Quare inferior appetitus mensuram non tenet Quod spiritui carnis causa iniuncta est. Quod necessitas concupiscendi non excusat quod uoluntate uenit. Quod commodum et ordinatum appetendum Quod nichil appetitur nisi commodum Quomodo necessitas ex uoluntate uenit. Quid generati trahimus quod regeneraturi amittimus De originali peccato Quod modis dicatur originale peccatum. Quod primo homini actuale. hoc nobis originale. Quid sit nobis originale peccatum Quomodo originale peccatum a patribus in filios transeat Quod anima non sit extraduce Quomodo per carnem peccatum transit ad animam Quomodo ignorantia uicium sit. Quod angeli facti sunt ut ab intus erudirentur. homines a foris. Vnde concupiscentia nascitur: et unde ignorantia Quomodo anima peccati originalis particeps fiat. Ratio quorundam de animabus incœporandis Quomodo a patribus iustis peccatores filii nascuntur. Vtrum omnia peccata precedentium patrum in filio transeat. Incipit Septima pars. De lapsu primi hominis.

Domino igitur mundi homine. prouidentia diuina in loco deliciarum quasi in parte potiori constituto. et ad conseruanda bona que habebat. eadem dei prouidentia rationi humane adiuncta munito. atque ad illa bona que habiturus erat querenda et optinenda precepto obedientie cum gratia cooperante instructo. uidit diabolus

ꝛ unde
ꝛ unde
ꝛ ipse
ꝛ ꝑ
ꝛ ꝛ
ꝛ ꝛ
ꝛ ꝛ

inconspectu uirtutis. Stans coram femina hostis superius ex so
la malicia cogitata non dum dicta confunditur. et quasi se
iam primo quam etiam loqueretur deprehensum metuens. non audet
exire in uerba persuasionis. donec animum temptande per in
trogationem persentiat. Cur inquid precepit deus uobis. ut non
comederetis de omni ligno paradysi. Cui respondit mu
lier. De fructu lignorum que sunt in paradyso uescimur. et
de fructu uero ligni quod est in medio paradysi precepit nobis
deus ne comederemus. et ne tangeremus illud. ne forte mo
riamur. Dixit autem serpens ad mulierem. nequaquam morte mo
riemini. Considerate incrementa perditionis. primum di
xerat deus. in quocumque die comederis ex eo morte morieris.
Deinde mulier dixit. ne forte moriamur. Nouissime ... ser
pens dixit. nequaquam morte moriemini. Deus affirmatu ma
uit. mulier dubitauit. diabolus negauit. Nequaquam e. h quam autem
diabolus coram muliere uerba dei negare presumpsisset. si non primo
ipsam mulierem dubitantem inuenisset. Que ergo dubitauit
ab affirmante recessit. et neganti appinquauit. Ipsa igitur
secundum aliquid incho auit maliciam. que temptatori iniquae
persuasionis dedit audaciam. Quod non soli uiro pre
ceptum datum sit.

Sane hoc considerandum est quod non quemadmodum superius uidetur soli uiro preceptum
est datum. Ipsa enim mulier hic testatur sibi quoque mandatum
ut lignum scientie boni et mali non tangeret. sed uoluit
scriptura ostendere. quia mulier que uiro subiecta fuit
diuinum mandatum non nisi mediante uiro accipere de
buit. ut sermo dei quasi primum in mediante aduirum
fieret. deinde mediante uiro ad mulierem quoque que sub
iecta uiro fuit. et consilio uiri instituenda perueniret.

De modo temptationis.

Hoc autem diligenter considerandum est. quam callide hostis primum quod
mulier timuit. malum negandum remouit. ac deinde

q̄d ipse intendit. malum libe p̄suasit. nouissime aut̄ ad
ipsam p̄suasionem suffulciendā p̄missionem adiunxit.
et ut eadem p̄suasio cici reciperet. p̄missionem duplicauit.
Qui enī unam tantum cōmestionem suasit. p̄ una duo re-
ponens. in p̄mio similitudinē dī scientiāq; boni et mali spo-
pondit. In p̄suasione ḡ cibi hominē temptauit gula. In p̄
missione deitatis et cognitionis. uana glā et auaricia. in
moderata nāq; edendi concupiscentia gula ē. desiderium
aut̄ inordinatū excellendi uana glā. nimi uero appetit
habendi ul possidendi auaricia. Que mala fuerint in o-
riginali ḡ peccato tria uicia fuerunt. riginali pecco,
inobedientie due peccatū unum. Tria uicia fuerunt. sup̄ia.
auaricia. gula. Due inobedientie. una in p̄cepto nature.
altera in precepto discipline. Et hec omnia quia uno actu
completa sunt. unde peccatum dicitur. In uiciis p̄ma fuit
sup̄ia. scda auaricia. tercia gula. In sup̄ia. et auaricia
inobedientia fuit de p̄cepto nature. in gula sola inobe-
dientia fuit de p̄cepto discipline. Nusquam enim legit̄ ds p̄hibuis-
se homini. ne similitudinē diuinitatis ul scientiam boni
et mali concupisceret. Quia tamen inordinate hec concu-
piscens cont̄ rationē suam fecit. quo dām naturalis disci-
pline p̄cepti p̄uaricatie extitit. De solo ligno scientie boni
et mali legimus. quia p̄hibuit ds homini ne illud contin-
geret. et idcirco dum mulier illud appetendo tetigit.
de p̄cepto discipline inobedientie reatum incurrit.
Qd mulier delectatione p̄missi p̄suasioni assensū dedit.
Idcirco aut̄ sup̄iam et auariciam in originali peccato p̄ q̄m
gule inicium mentem hominis deceptam obtinuisse
dicim. q̄a n̄ p̄ mulier id q̄d p̄mittebatur appeteret. neq̄
q̄m p̄modū in eo quod suadebat̄ assensum p̄buisset. S;
quia p̄ p̄uerse delectata ē in p̄missione. p̄modū stulte
assensum p̄buit in p̄suasione. Primū enim p̄missam excellentiam

p̄ sup̄biam appetiit. deinde p̄missam habundantiā
& qualē talē excellentiam decebat. p̄ auariciam con
cupiuit. Postremo ut hec duo p̄ uoto obtinere mereret.
cibum uetitum gule uicio corrupta gustare consensit.
Primū q̄dē consensit p̄p̄t alia que dilexit. postea respi
ciens & concupiscibile uidens. tantum in c̄cupiscentiam
exarsit. ut iam etiam si p̄mium nullū eēt. p̄p̄t se tamen
placeret q̄d uidit. Primū g̊ quasi p̄cio conducta ē ad con
sensum. p̄tea p̄p̄a delectatione extracta ad actum. In su
p̄ia & auaricia p̄cii cupiditate allecta se uendidit. in
gula aūt p̄tea delectata. libent̄ iam g̊tis seruire cepit.
Nam cum amore p̄missionis p̄ mens stulta flecteretur.
uidit inquid scriptura mulier lignum q̄d eēt pulchrū
uisu & aduescendum suaue. & tulit de fructu eius & cō
medit. Primum p̄ sup̄biam & auariciam uidere consensit.
p̄tea in uisu spēm agnouit. deinde in specie suauitatē
dep̄hendit. p̄ suauitatē aūt in concupiscentiam gule ex
arsit. nouissime p̄ concupiscentiā deuicta. accepit & cō
medit. Sic igit̄ p̄mum p̄ precio ad seruiendū peccato se
uendidit. p̄tea uero p̄pria delectatione euicta. libent̄
iam etiam g̊tis seruire cepit. Ita nonnumq̄m mens iusta
in sua inp̄fectione p̄mum quodam p̄posito p̄mio ad ser
uiendum d̄o excitatur. deinde cum in amorem bonita
tis excrescere cep̄it. in eius seruitute sola uoluntaria
delectatione tenet̄. De duob̄ generib̄ temptationum.

Porro sciendū ē duo ēē temptationū genera. unum
exteri alterum interi. Exterior temptatio est q̄n
do, ex motu praue delectationis int̄ animus ad peccan
dū sollicitatur. Hec aūt temptatio difficili uincit̄. q̄a
interi oppugnans de nr̄o c̄tra nos roboratur. P̄p̄tea dia
bol̄ ueniam non meruit. q̄a sine ulla tēptatione pec
cauit. homo uero q̄a sola exteriori temptatione pulsat̄

At nob̄ extrinsec̄ ma
lū siue uisibilit̄
siue inuisibilit̄
faciendū suggerit̄.
interior tēptatio ē. q̄n

cecidit. tanto grauius plectendus erat. quanto leuiori inpulsu prostratus fuerat. Et tamen quia aliquam quamuis modicam ad cadendum occasionem habuit. idcirco hunc tandem dei gratia aduenia erexit. Nos uero quanto grauiorem inpeccando temptationis uiolentiam patimur. tanto leuiori piaculo ad gratiam amissam reuocamur. Quis plus peccauit

Querunt etiam quidam quis plus peccauerit adam uel eua. adam uel eua. sicut dicit apostolus. mulier seducta est. et non uir. Eua quippe seducta est. quia uerum esse credidit quod diabolus dixit. et idcirco non solum inordinate similitudinem dei cum conscientia boni et mali appeciit. sed in tantam etiam prolapsam peruersitatem ueri simile putatur. ut dum ex inuidia lignum scientie boni et mali homini uetuisse crederet. ne ipse homo ex eo gustando ad equalitatem ipsius proficere potuisset. Hec est enim illa peruersa similitudo que creature non conuenit. que ex imitatione non querit. sed ex comparatione. Hanc ergo mulier in superbiam elata appeciit. et ne hanc habere potuisset. ipsum creatorem inuidia tractum lignum hoc uetuisse putauit. Voluntaria ergo malicia se contra creatorem suum erexit. peruerse contra ipsum uolendo et impie de ipso sentiendo. Adam uero non est seductus. quia quod diabolus promisit. falsum esse sciebat. neque idcirco pomum uetitum comedit. quasi per illa comestionem deo parificari se posse crederet. uel etiam parificari uellet. sed tantum ne mulieris animum que sibi per affectum dilectionis sociata fuerat eius peticioni et uoluntati resistendo contristaret. maxime quia putauit se et mulieri morem gerere. et postea per penitentiam et uenie postulationem creatori posse placere. Vere igitur dictum est. quia minus peccauit. qui de penitentia et mia cogitauit. Peccauit tamen quia peccanti consensit. et peccantem non correxit. et idcirco que in peccato originali est culpa. quamuis dissimiliter ad utrumque tamen

tota redundat. in illa quidē quia peccauit. in illum uō
quia peccanti consensit. & peccatum illi consentiendo su
um fecit. & hoc modo quidem primus homo a diabolo sedu
ctus ē ut peccaret. Si autē interius considerare uoluerimus
quomodo peccatum in eum uenit. aut etiam quid sit
ipsum peccatum. qd̄ naturam bonam uiciat & tollit pul
chritudinem integritatis illius. quedam de interioris homi
nis qualitate que ad hanc considerationē necessaria ui
debuntur. in medium pponere oportet. De appetitu iusti.

Duo quedā posuerat ds̄ in appetitu commodi.
in homine a principio. quibus natura illius tota regeretur
& conduceretur ad consumationē finis sue. Duo hec erant appe
titus iusti. & appetitus cōmodi. Unum idē appetitum iusti
dederat. ut in esset ad uoluntatē. alterum idē appetitū
cōmodi dederat. ut in ēēt scdm necessitatem. Unum
uoluntarium. alterū necessarium. Appetitum iusti
pptea uoluntarium ēē uoluit. ut in eo pmereretur ho
siue bonū si uidel eum retineret cū posset deserere. siue
malū se eum desereret. cum posset retinere. Appetitū
autē cōmodi pptea necessarium uoluit ēē ds̄. quatinus in eo
remuneraretur homo siue ad penam. siue altum. id est
appetitum iusti desereret. siue ad glam si eundē appeti
tum scilicet iusti retineret. In appetitu ḡ iusti ds̄ meri
tum hominis constituit. in appetitu uō commodi pmiū.
Postea appetitum iusti solum uoluntati hominis
subiecit. quia nisi in uoluntate & libo arbitrio meri
tum ēē non potuit. Post hos duos appetitus duo effec
tus illorum sequebantur iustum & cōmodū. dissimiliter tamen
& ordine contrario. Appetitus qui pre iusti siue effectus
separabilis ē. quia scdm uoluntatem inest. sed effectus illius
idē iustum siue iusticiam inseparabilis ab illo ē. quia ap
petitus iusti sine iusticia ēē non potest. Ipsum enim iusticia

appetere. scdm aliqd iusticiam habere ē. Affectꝰ ḡ iusti
auoluntate separari pot. s; effectus eius idē iusticia ab
affectu ipso separi non potest. Rursum appetitꝰ cōmodi
inseparabilis est. q̄a scdm necessitatē inest. & auolunta-
te rationali numquam separari potest. Effectus aut̄ eiꝰ
idē cōmodū ab eo separabilis ē. quia desiderari cōmodū
suum etiam cum non habet̄ potest. & in hoc summa con
stat pena. cū creatura pene adicta neq; cōmodum suum
fastidire pot̄. ppt̄ inmutabile naturam. nec habere pot̄
ppt̄ inremissibile culpam. Ppt̄ea ḡ ds affectum iusticie
homini separabile dedit. & ipsi affectui cum inēēt. effectū
suū hoc est iusticiā inseparabilit̄ ad ēē instituit. affectū ū
cōmodi inseparabile ~~instituit~~ tribuit. & effectum illiꝰ hoc ē
cōmodū non eque inseparabilit̄ ad ēē p̄cepit. q̄tinꝰ homo
ul' illo solo scili appetitu iusti amisso huiꝰ & illiꝰ effectum
pderet. ul' illo solo retento uniꝰ & alteriꝰ effectum retine-
ret. S; homo solum quod potuit fecit. & quia appetitū
iusti sponte dereliqd. idcirco merito & iusticiam & cōmo
dū pdidit. solū appetitum cōmodi ad augmentum infeli
citatis retinens. Sicut enī augmentū glē fuisset in iusticia
pseueranti non posse ab amore & desiderio habiti bono te-
pescere. ita cumulꝰ miserie ē ab appetitu boni non posse
se q̄mius illud adipisci nequeat cohibere. Utrū homo uolens

Sed mirum uidet̄ si homo pꝰ aut nolens appetitū iusti pdidit.
appetitum iusticie habuit. quomodo pt̄ea illum ami
sit. utrum uideli nolens aut uolens illum deseruit. Si enī
illum nolens deseruit ul' si uolens potiꝰ pdidit. necessitatem
passus ē. iniquitatem non fecit. neq; uiolentiā patientis
culpa dicenda ē s; inferentis. Si aut̄ uoluntas in eo p̄cessisse
dicitur: q̄a iusticie affectum spontanea quadam delibati
one abiecit. iā ipsa desertio iusticie p̄mum peccatum fuisse
negat̄. q̄a uoluntas mala illā p̄cessit pq̄m facta ē. Neq; pot̄

inuenire unde uoluntas talis homini aduenerit. qua uel
let bonum quod habuit deserere. quo neq; a semetipso uel
le habere potuit. q̄a neq; ad̄o quicq̄m pret̄ cōmodū & iustū
uelle accepit. Sz considerandum ē quia cum iustum ap
petere nichil aliud sit quam iusticiam uelle. appetitū
iusti deserere. idem ē qd̄ iusticiā uelle desinere. Qui aūt
desinit non uolendo uelle desinit. sz a uoluntate cessando.
quēadmodū ille q̄ aliqd facere ~~non~~ desinit. non faciendo
desinit. sz cessando tantum ⁊ quiescendo ab eo quod fecit.
Quia ḡ homo appetitum iusti deserens non uelle cepit q̄d
p̄ noluit. sz tantum q̄d p̄ uoluit. uelle desiit. non necesse ē
ut hoc aut uolens aut nolens fecisse dicat̄. Noluit tamen
aliquid. quod quia cum isto uelle non potuit. desiit istud uel
le q̄d uoluit. Nec id̄o uoluit illud. q̄a istud uelle desiit. sz poti
id̄o istud uelle desiit. quia illud uoluit. Peccatum tamen et ī
iquitas eius ꝓpt̄ea non ex eo pendet quia illud uoluit. sz q̄a ist
ud uelle desiit. q̄m si hoc uelle non desiit. siue illud siue ali
ud uolendo numquam peccare potuisset. Quid aūt illud fu
isse dicet̄ q̄d uolendo iustum uelle desiit. nisi quia aliquid ex
tra mensuram uoluit. in qua sola iusticia fuit. Quicqd enim
extra m̄surā ē. iustum ēē non pot̄. sz que fuerit ista mensura in
qua uoluntas hominis ēē debuerat. ut bona ēēt & malum in
ea non eēt. hoc diligent̄ considerare oportet. Quod iusticia sit mensura.

Duo bona p̄parauerat d̄s homini. unum tempale aliud eternum. ut tempali uteretur. et̄no
frueret̄. Sz q̄a bonis uti aut frui laudabile n̄ est. nisi bene
utaris & fruaris. definita ē homini mensura scd̄m q̄m bonis
suis tempalib̄ bene uteret̄. et̄nis bene frueret̄. De mensura inferior.

Mod̄ aūt mensure in usu inferioris boni. quadripartit̄ constabat. Primo ut uteret̄ his tantum quibus
uti deberet. scd̄o ut qualit̄ deberet. t̄cio u̅ quantum. quarto
uero q̄ndo. Hoꝝ q̄d cumq; homo p̄te riret. mensurā amitteret.

Mod⁹ aũt mensure in fructu sup̃ioris
bonⁱ. bi ꝑ⁹ tantũ inueniebaũ. Primo ut sciret homo q̃l uter
illo bono frui deberet. ⁊ secdo ut etiam quando eum illo bono
frui conueniret agnosceret. Nam quo bono ibi fruendum eet
ideirco querendu non erat. ⁊ quo non nisi unum bonum solum
ibi erat. Similr & quantũ illo bono fruendu erat omnino q̃
rendu non erat. ⁊ cum sine dubitatione constaret. quia q̃nto
magis illo frueret quis. tanto uberiꝰ uite utiq; felicie eet. Huic aũ
solum mensura quantitatis querenda e. ubi parum aut mini-
mum ee pot. fruct⁹ aũt boni huⁱ ta se habet. ut in eo qui mⁿ
possidet plenũ sit. & qui ampli non sit superfluum. In hoc ugũ
solo mensura constabat. ut agnosceret qualit illo bono frui
deberet. ne inordinate illud non quide admirationem sic
create conueniꝰ. s. adeq̃ tate q̃d create possibilitatem tan
scendit possidere concupisceret. Similr ut adtenderet ne
illud ante tempꝰ p̃ripe festinaret. cum illud p⁹ quã obedien
tiam consumasset accipe non deberet. Sic g̃ in his bonis cõmo
dum hominis constitutum erat. sic in mensura utendi ul fru
endi bonis his iustitia eius ee debuerat. Et quemadmodum
uoluntas ei data fuerat qua bona sua & in bonis suis cõmodum
suum appeteret. ita & uoluntas ei insitum fuerat. ut ipsa ei
mensura secm quam eisdem bonis suis uti ul frui debuerat
non displiceret. In eo ugũ q̃d bona sua amauit. consideram⁹
appetitum cõmodi. in eo aũt q̃d mensurã in bonis suis dilexit.
intelligim⁹ appetitũ iusti. Si g̃ mensurã homo semp dilexisset.
appetitũ iusti non amisisset. mensuram aũt dilexisset semp
si extra mensuram nichil uoluisset. Ex quo aũt ext mensuram
aliquid uelle cepit. mensurã uelle cessauit. Postq̃m aũt cessa
uit uelle mensurã. distulit amare iustitiam. & in ipso iu
stitiam p̃didit. quo ipsũ iustitie amore amisit. Sicut enim
iustitia amatori suo de ee non potest. ita illi a quo non amat
nullatenꝰ adee potest. In hoc g̃ in iustitia hominis fuit. quod

~~quod~~ appetitum suum extra mensuram extendit. & scdm qualitatem cum creatori suo parificari uoluit. & scdm temp cum ante meritum p̄mium preripe festinauit. Cum igit̄ sūmum bonum appeciit bonum appetiit. s; non bene apeciit quia illud & immoderate & intempestiue aprehendere concupiuit. Quid malū fuit in homine.

Videte g̊ quod malum ibi fuit. Nam bonum quod appetebatur malum non fuit. & uoluntas qua appetebat̄ similit̄ inquantum uoluntas fuit. & inquantum ad bonum fuit malum non fuit. s; quod sine mensura appetebatur hoc solum malum fuit. Ergo uoluntati hominis nec hoc malū ē q̊d uoluntas ē quia aliquid ē. & omne qd aliquid est bonum ē. nec hoc malum ē ad qd est. quia similit̄ aliqd ē. & omne quod aliquid ē bonū ē. Hoc enim ēē non ē aliquid ēē. s; ē aliquid non ēē. quod ēē deberet. & ido malum nichil ē. cum id quod ēē deberet non est. Hoc g̊ malum id ē non ēē q̊d ēē deberet. cum alibi ul' pena sit ul' ad penam sit. in rationali uoluntati culpa ē. quia quotiens & p ipsam ē ex ipsa in ipsa ē. Ex ipsa quidē. quia libo ~~quia~~ p ipsam arbitrio ipsi⁹ facta ē. In quo quidē a similitudine di puersa quadā imitatione recedit. ex quo & p quem & in quo ē omne quod ē. quia cum praua efficitur ex ipsa. & p ipsam & in ipsa hoc solum ē q̊d nichil ē. Et hoc illi peccatum ē & iniusticia & culpa. ex qua turpis apparet. & rep̄hensibilis & digna rep̄batione. quia non habent formam suam nec decorem. nec pulchritudinem. p qua amari debuisset & adduci in glam. Q̊d homo in appetitu iusti peccauit. in appetitu commodi punitus est.

Quia g̊ homo appetitum iusti deserens peccauit. in retento appetitu cōmodi punit⁹ ē. Nam & ille p̄tea sic dat⁹ ē. ut inseparabilit̄ rationali uoluntati ad eēt. q̄tin in eo ul' puniret̄ si a iusticia recederet. ul' remuneraretur

si in iusticia p̄maneret. cum utiq; penam omnino pati non posset. si cōmodum nullum appeteret. Incōmodū quippe nichil aliud ēē constat. nisi quod uoluntati siue appetitui contrarium ēē p̄bat. Quia ḡ homo appetitū iusticie deseruit. appetitus cōmodi solus illi ad penā remansit. In quo q̄dem duplicit punit. siue cū ab his que ordinate appetit restringit. siue cū ad alia cōmoda que ordinate appeti non possunt. appetenda relaxatur. In altero est pena. in altero pena & culpa. Mensura enim superioris appetitus in libro arbitrio posita fuerat. mensura uo inferioris appetitus concessa in dono. Qua p̄pt illam tenere uelle uirtutis fuisse. istam aut retinere ~~possibilitatis~~ posse felicitatis. Vnde sicut culpa fuit illam non tenuisse. ita pena facta ē istam amisisse. In qua tamen pena etiam culpa fuit. quia & hic q̄q; mensurā non tenere contra iusticiam fuit. Hec aut p̄cedentis culpe pena fuit. quia nisi sp̄s in appetitu suo mensurā deseruisset. caro substantia spūi aduersus ipsum sp̄m in suo appetitu terminum mensure non transiret.

Quare inferior appetitus mensurā n̄ tenet.

Ds eternū p̄mi hominis corpus sanum & integrum condiderat. Sanum quia nichil illi inerat ad corruptionem. integrū q̄a nichil deerat ei ad p̄fectionem. Sed in utroq; tale posuerat conditionē. ut nec integritas nec sanitas sine amminiculo posset conseruari. Itaq; in rebus creatis forinsecus quedam ordinauit. que ad conseruandam atq; tuendam incolomitatē siue integritatem eius ualere potuiss;

Qd spūi carnis causa iniuncta est.

Horum aut p̄uidendorum causam & officium spūi qui corpori p̄sidebat iniunxit. Nam sicut ds p̄sidebat spūi. ita & sp̄s p̄sidebat carni. & ipsa caro iumentū sp̄c erat. Propterea ad sessorem p̄tinebat. ut iumento suo pabulum

culpa

ꝓuideret ne deficeret. Et hoc solum fortassis tunc suffi-
cere potuisset. Nam modo p̄ter pabulum & freno & cal-
caribꝰ necesse habet. freno quidē ut furentē & p̄cipitē
a malo cohibeat. calcaribꝰ aūt ut ad bonum faciendū
excitet pigram. Tunc ḡ solum pabulū ministrans sine
freno & calcaribꝰ suauit̄ potaret̄. & si forte frenum ibi
eēt. quo ꝑ se nescia incedere regeret̄. nec pungi tamen
opꝰ haberet. quia non eēt pigra. nec cohiberi quia non es-
set inpetuosa. Quia igit̄ sp̄c sessoe erat. iniunctum ē ei
officium. ut iumento suo pabulū ꝓuideret. Ne uō in illo
exequendo si hoc sola p̄ceptione non etiam ex amore im-
pleret. seruili conditione p̄meret̄. dedit illi ds affectum
quo corpꝰ suum amaret. & sicut eiꝰ integritatē & sanita-
tem diligeret. sic etiam omnia que ad illam conseruandā
ualerent libent̄ ꝓuideret. Rursum ne ul̄ in illis querendis
laboe eēt. ul̄ insumendis ꝑiculum. indigentiam simul &
appetitum carnale certa mensura tempauit. quatinꝰ ei
ad fomentum & pauca sufficere potuisset & ad sacietatē
modica. Itaq; ꝓuidentia carnis non tam laboe quā oblecta-
mentum. & excitatio futura foret. si homo iusticiā tenuis-
sent. S; quia sp̄s supra se elatꝰ appetitum suum ult̄ mensu-
ram cohibere noluit. idcirco ad laborē & miseriā illiꝰ factū
ē. ut iam in appetitu carnis sue mensurā tenere non posset.
Ꝓpt̄ peccatū enī sp̄s puniendū fregit deus mœtalitate inte-
gritatē corpis humani. & ob hoc pluribꝰ iam fomentis in-
diget q̄m priꝰ. tam ad reparandā incolomitatē q̄ntū ꝑiit.
quam ad conseruandā q̄ntū remansit. Hinc illa dira ne-
cessitas gignit̄. ut ext̄ œdinē p̄me dispositionis necessario
appetitum extendat. q̄tinꝰ non solum sp̄c natam custodiat.
s; ut ipsiꝰ nature uicium & corruptionē expellat. Sp̄s enī
sicut natalit̄ ei datum ē cōmodum carnis sue diligere. sic
natalit̄ etiam habet ut eiꝰ incōmodū non possit amare.

Q^d necessitas concupiscendi n̄ excusat quę a uoluntate uenit.

Sciendum ꝯ est quō hęc necessitas concupiscendi non
ido culpa non est. quia necessitas ē. quia ut eēt hęc
necessitas. non necessitas causa fuit s; uoluntas. S; q^d dice-
m^o. Si hoc naturalit̄ habet homo ut incōmodum suum
amare non possit. neq; cōmodum suum fastidire. ḡ quicq^d
appetit cōmodum illi ē. & non appetit unq^m nisi cōmodū
suum. Quod si uerum ē. quare reprehenditur aliq^ndo ul̄
accusat̄ ꝑ eo quod appetit. cum non appetit unq^m nisi cōmo
dum suum. & hoc ei appetere natalit̄ datum sit. in tantum
ut ipsa natā in eo q^d facta ē immobilit̄ consistente. aliud
omnino p̄ter cōmodum suum appetere non possit.

Sed aliud ē id q^d Q^d cōmodum & ordinatū appetendū.
aliquando cōmodū ē appetere. eo d̄e m^o quo cōmodum
non ē. atq; aliud id q^d cōmodū est desiderare. eo modo quo
cōmodū est. Omne enim q^d cōmodū ē. aliq^mo do commodum
ē. similit̄ omne quod incōmodum ē. aliq^m incōmodū ē. & n̄
uniūsalit̄. Qui ḡ appetit quod aliq^m cōmodum ē. & non ap
petit eo modo quo cōmodum ē. tamen putans cōmodum ēē eo
modo q^o appetit. iste non nisi commodum appetit. q^mius cō
modum non sit. illud quod appetit. q^a ꝓpt̄ cōmodū appetit
quod appetit. & putat q^d cōmodum suum in illo ēē quod ap-
petit. Non ḡ decipitur in eo q^d cōmodum appetit. quia scit
cōmodum suum esse q^d appetit. s; decipit̄ in eo q^d cōmodū
suū ēē putat ubi n̄ ē. in illo uidel̄ q^d ꝓpt̄ cōmodū suū ap
petit. Qui aūt appetit cōmodū q^d cōmodū ē. & in eo modo
appetit q^d cōmodū ē. ordinatū tamen non ē. non in eo malū
constat quod appetit q^d cōmodū ē. s; in eo q^d ordinatum ē.
Sic enī datum ē illi q^d cōmodū ē appetere. ita etiā ꝓhibitū
illi ē appetere. q^d ē inordinatū. Cum ḡ in unū concurrunt
q^d aliquomodo cōmodū ē. & quod ordinatum n̄ ē. s; appe
tit̄ ei ad cōmodū in affectu. q^a hoc natē ē insitum. refrenans

ordinata
tamen in ab effectu ꝓpt̄ debitū rationis. cui ad inordinata
ire n̄ ē concessum. In hoc enī eius pulchritudo apparet. & dignitas rationis. q̄d affectum suū ab inordinatis cohibet. q̄m idcirco plurima cōmoda ēē debuerunt. a q̄bus dū ratio p̄sidens affectū q̄ntū in se erant effluentem restringeret. q̄nta foret dignitas & excellentia illius appareret. Q̄d nichil appetitur nisi commodum.

Si ḡ dicimus q̄a nichil omnino natura appetere pot̄ p̄ter cōmodū. non ido falsum existimandum ē q̄a quedā appetit in q̄bus cōmodū eius non ē q̄ndo decipit. ul' etiā quia quedā appetit in q̄bus aliq̄d cōmodū est. s; ordinatū non ē quō p̄uaricat. Videmus q̄n infirmus potionē appetit uel sectionem. non tamen amaritudinē appetit ul' dolorem s; sanitatē. Et sunt quedā dulcia que appetunt & male appetunt quia inordinata sunt. nec tamen mala s̄. q̄a dulcia sunt. s; quia inordinata sunt. Et rursum s̄ quedā amara que appetunt. & bene appetunt quia ordinata sunt. nec tamen bona sunt. quia amara sunt. s; quia ordinata s̄. Et fit nonnumq̄m ut ea que dulcia sunt aliquid in se boni habeant. & multū mali generent ex se. & fit bonū paruū in illis. & magnū malū ex illis. & rursum fit. ut ea que amara sunt. aliquid mali in se habeant. & multum boni generent ex se. & paruū fit malū in illis. & bonum magnum ex illis. Et ꝓpt̄ea inprudentes q̄ p̄sentia uident. futura non p̄uident. parua mala fugiunt & magna incurrunt. & parua similit̄ bona eligunt. & magna ꝑdunt. Et in his omnibus tamen n̄ n̄ cōmodum appetit. q̄n ordinate quidē bene. q̄n u̅ inordinate male. nec tamen idcirco male q̄a cōmodū. s; ido male quia inordinatū. Quom̄ necessitas ex uoluntate uenit.

Si aut̄ excusabilis uidetur homo ꝓ eo quod natura infirmitate mortalitatis corrupta affectum suū iā ex ne

cessitate ultra mensurā effluentē ꝑ se cohibere non potest.
cōsiderandū ē quia non pot̄ excusare illa necessitas. q̄m
p̄cedens opata ē uoluntas. Culpa enī uoluntaria penā
meruit. pena aut̄ opata ē infirmitatē. infirmitas aut̄
induxit necessitatē. & idcirco q̄a necessitatē opata ē uo
luntas. ipsam uoluntatē excusare non pot̄ necessitas.
Transgressionē ḡ appetit̄ sup̄oris. que sola fuit culpa. sub
secuta ē transgressio inferioris. que ē & pena & culpa.
Ispū sola culpa. in carne pena & culpa. Concupiscentia
spē inordinata culpa. concupiscentia carnis pena & cul
pa. Pena p̄cedentis culpe. & culpa subsequentis pene.

Quando ḡ caro Q̄d generati trahim⁹ q̄d regenerati amittim⁹,
mœtalis ꝑcoitum ad regenerandā ꝓle seminatur
in concupiscentia. ad nascituram ꝓle in carne ꝑcupisen
tiam trāsit pena & culpa. Quando uero ꝑsacramentū re
demptionis regenerant̄. qui generati s̄ in pena & culpa.
emundatis ꝑ spm̄ regenerationis in ipso originali uicio
tollit̄. non pena sed culpa. Culpa idcirco quippe tollit̄.
ut iustificent̄. pena ů idcirco remanet ut exerceant̄.

De originali peccato multe De originali peccato.
ac difficiles oriunt̄ questiones. que utrum credendo
meli⁹ quam discutiendo si tamen discussionem aliquā
admittunt. que plenam solutionē habere non possunt
tractentur ignoro. Primū querit̄ quid sit originale
peccatū. deinde q̄m̄ a patrib⁹ p̄cipue ab his in quib⁹ ꝑsa
cramentū regenerationis solutum ē. in filios transducat̄.
utrū ꝑ sola animā siue ꝑ solam carnē. ul' ꝑ animā simul
& carnem. Et si ꝑ sola animā ~~carnē~~ utrū ꝑ creationē. ul' ꝑ
traductionē. Si aut̄ ꝑ sola carnē. q̄re in animā redundat
q̄d non est ex anima. Q̄d modis dicat̄ originale peccatū.

Originale peccatū duplicit̄ intelligi pot̄. siue uidel'
p̄ma illa inobedientia hominis. que p̄ma omnium

peccatorum fuit. et subsequentium omnium origo extitit. Siue
uicium illud est quo ab illo transducto uniuersi oriuntur. qui
ab illo per carnis propagationem transducuntur. Hoc autem uicium
originis humane duplici corruptione naturam inficit. ig
norantia. scilicet mentem. et concupiscentia carnem. Hec duo
mala in primo quidem parente pena fuerunt precedentis culpe
et culpa actualis. in nobis autem culpa subsequentis pene
et culpa simul et pena originalis. Quando igitur originale
peccatum quantum ad primum hominem dicimus. intelligimus primam
culpe inobedientie illius. que illi quidem originalis dicitur. non
quod ab illa uel cum illa originem acceperat natura illius. sed quod ex
illa quasi prima omnium postmodum orta sunt. et exierunt subse
quentia omnia mala illius. Quia autem in illo a prima origine nul
lum peccatum descendit. illud etiam peccatum quod in illo
originale dicitur actuale illius fuit. quia profecto qui nascen
do peccatum non traxit peccatum non habuit. nisi quod
agendo perpetrauit. Quod primo homini actuale. hoc nobis originale.

Nos autem qui ab illo nascendo originem traximus. quod illi
actuale fuit. originale habemus. quia in nos per sola natiui
tatem descendit. quod in illo per actionem fuit. Natura enim nostra
corruptionem quam in illo per illius actionem accepit. per nostram solum
ad nos natiuitatem transduxit. et ideo nos nascendo pecca
tum concipimus. quod ille non nascendo sed agendo habuit a quo per
natiuitatem uenimus. In illo quippe spiritus per superbiam contra crea
torem tumens obedientiam non tenuit. et idcirco creatore
adulsciscenda iniuriam suam spiritum quidem ignorantia. carnem
uero concupiscentia dampnauit. ut in se bonum agendo non
uideant. in carne autem sua malum agere concupiscat. Hec
duo uicia ad puniendam superbiam hominis iuste in ipso con
firmantur. ignorantia quidem dum ab animo subtrahitur lumen
ueritatis. concupiscentia uero dum caro percutitur pena morta
litatis. Hanc igitur originalem corruptionem natura primum

uciata ad ꝑtem trāsduxit. ignorantiā aīme. car-
nis uō concupiscentiā ad corruptionē ministrans. Q'd sit
Si g̃ quer̄ quid sit originale peccatum innob. originale peccm.
uitelligē corruptio. siue uicium q'd nascendo cont̄him. ꝑ
ignorantiā inmente. ꝑ concupiscentiā in carne. Quom origi-
Post q̄m g̃ demonstratū est quid sit nale pecc̄m apatb̄ in filios
originale peccatum. consequens ē ut etiā inuestigem⁹ trāseat
q̄lit̄ apatb̄ trāsducat̄ ad filios. idē siue scd̄m sola aīmā
siue scd̄m sola carnē. siue scd̄m utrūq; Quida originale pec-
catum non solū ꝑ carnē. s; etiā ꝑ aīmā apatb̄ in filios des
cendere putauerunt. q̄m non sola carnē. s; etiā aīmā q̄q;
extraduce māia ēē crediderunt. Sicut enī ingeneratione
plus de carne patris substantialit̄ caro trahit. ita etiam
de gignentis anima, genita essentialit̄ deduci abhis esti-
matur. ꝑ quod sicut de corrupta carne caro corrupta
seminat̄. ita etiā de anima peccatrice. anima peccatrix
corruptione originali infecta trahit̄. Quod anima non
His aut quida doctor multas hinc sit extraduce.
inde rationes & auctoritates opposuisse inueniunt. q̄b
non animam s; sola carnē extraduce ēē astruere conati sunt.
Sed hec quidē ratio ꝑma ē. q'd spūali nat̄e non conuenit
neq; ex matriam ēē. q̄m essentialit̄ simplex ē. s; neq; mate-
riam ēē. q̄m immutabilis sue simplicitate induidue sēp
consistens. augeri ul multiplicari omnino n̄ ꝑt. Simplex
enī nat̄a ꝑpagationē non facit. ubi aliud q'd ꝑpagandū
ē aquo ꝑpagandū ē pars sumi non ꝑt. ubi totum transierit. Q'd g̃ unū ē me
fuerit. nichil exeo remanet illi aquo ē. sicut totū ꝑmanet duo si totū tran
nichil conferē illi ad quod ē. Si g̃ anima ex anima gignit
sicut caro ex carne, dicant quod q̄m illa simplex substan
tia aut tota gignente remanet sin gentiū transierit.
aut tota ingignente ingenitū transeat. sin gignente
remanserit. n forte oīs animas consubstantiales dicere

uelint. & illam naturam simplicē in ꝓpagatione filioꝝ ꝑ
sonalit̄ quidē multiplicari. s; essentialit̄ non diuidi. n̄
attendentes quanta inconuenientia hanc assertionē se
quat̄. si una & eadē essentia simul beatitudini & dampna
tioni glē & penē addicta credat̄. ~~Psto~~ Postremo cū dicat
auctoritas. reuertat̄ puluis in terrā suam de qua sump
tus ē. & spc̄ redeat ad dn̄m q̄ dedit illū. manifeste ostē
dit̄. quia non sp̄s de spū. s; caro de carne matialit̄ trans
ducat̄. Quāuis enī nr̄a corpa p̄mo loco matialit̄ de nr̄a
sumpta n̄ sint. idcirco tamen non incōuenient̄ de t̄ra sup
ta ēē dicunt̄. q̄a p̄mi hominis corp⁹ aq̄ nr̄a corpa matiali
ter descenderūt de terra ꝑ matiā sūptū ē. Quod licet
sub eodē intellectu de spiritib⁹ q̄q; nr̄is etiā si de tr̄aduce
ēē crederent̄. dici posset quia a dn̄o data sunt. in eo qd̄
a dn̄o dat⁹ ē p̄m⁹ ille sp̄s aq̄ ꝑ materiā descenderunt. ta
men in hoc ꝓbabili⁹ constat animas ex tr̄aduce non ēē. q̄d
sicut in p̄mo homine corp⁹ de t̄ra sumptū. sp̄s ū a dn̄o da
tus legit̄. ita etiā ratio expostulat. ut in sequentib⁹ q̄q;
omib⁹ caro q̄dē de carne descendere. sp̄s aūt a dn̄o ue
nire credat̄. Veruntamē cū sp̄m rationalē a dn̄o datum
siue inspiratum legim⁹. neq̄quā eū quasi matialit̄ de
diuina essentia siue substantia sumptū credere debem⁹.
S; quia corp⁹ ꝑ matiam de t̄ra uenit. spc̄ aūt sine p̄iacen
te matia ꝑ solā creatoris potentiā ēē accepit. sic cœp⁹
ab illo ē. ex q̄ matiā traxit. sic spc̄ ab illo ē. ꝑ quē & a quo
ēē accepit. Ꝑ illū uidel̄ cum fecit. ab illo aūt cū dedit.
Dicit rursum psalmista. q̄ finxit singillatim corda eoꝝ.
Corda q̄ppe idē rationales spc̄ siue animas d̄s singillatī
fingere dicit̄. q̄a ea non alia ex aliis quē admodū in cœ
pali natā apparet. s; singula ꝑ se de nichilo creare ꝑhi
bet̄. Propt̄ea cū in lege scriptū sit. si quis ꝑcusserit muli
erē pregnantē & illa abortiuū fecerit. si non fuerit for

matū multet̄ pecunia. si aut̄ formatū fuerit reddet ani
mam ꝑ anima. aꝑte declarat̄ quia cū caro ex carne semi
nat̄. anima similit̄ ex anima non trahit̄. Si enī cū carne
anima seminat̄. q̄re in abortiuuo & non formati anima
ꝑ anima n̄ redderet̄. Cum ḡ in abortiuo tantū forma
to anima ꝑ anima reddi iubet̄. q̄d nisi in eo quod nec
dū formatū ē animā adhuc non ēē ostendit̄. ut uidel
quē admodū in p̄mo homine p̄ corp̄ formatum deinde
animā infusam legim̄. ita etiā in subsequentib̄ omnib̄
p̄ in uulua corp̄ humanū formari. deinde animā in
fundi credam̄. Qd̄ si cui forte mirū uideat̄. quomodo
pat̄num semen in uulua ante animationē ut̄ cresce
re possit uel uegetari. uel etiā usq; ad humani corp̄is
effigiē ꝑmoueri. uideat quom̄ arbusta & plante & gra
mina uniuersa eiusmodi animā non habentia. sola uiri
ditate uegetant̄ & crescant. & motu suo in formā ꝑp̄o ge
neri conuenientē ꝑducunt̄. his ḡ & huiuscemodi rationib̄
ꝑbabile factum ē animas extraduce non ēē. s; nouas de ni
chilo creatas nouis cottidie corp̄ib̄ de pat̄no semine in uul
ua formatis ad uiuificationē infundi. In quib̄ tamen om
nib̄ nulla unq̄m ratio siue auctoritas in tantum p̄ualere
potuit. ut dubietatē tolleret questionis. excepto eo solo
qd̄ fides catholica magis credendū elegit. animas cotti
die corp̄ib̄ uiuificandis sociandas de nichilo fieri. q̄m
sc̄dm corp̄is naturā humane & carnis ꝓp̄etatem de tradu
ce ꝑpagari. Si aut̄ anime extraduce ēē dicerent̄. n̄
tanta questio eēt. q̄a manifestiōe iusticia eēt in eo. qd̄
peccatum originale a patrib̄ in filios transire dicitur.
s; nos si occulta dī iudicia ratione conp̄hendere non
possum̄. tamen ꝑsoluendis dubiis dubia alia asserere
non debemus. Querit̄ tam̄ si anime extraduce non sūt.
q̄m̄ peccato parentū filii obnoxii efficiunt̄. Qd̄ enī in

parente peccatū ē. ꝑ illā utiq; naturā solā in filium de
scendit. que sola ꝑegrinatione a patre in filium transit.
Si ḡ sola caro seminat. ꝑ solam utiq; carnē peccatū ori
ginale transducit. Quod si uerū est. duo nob querenda
occurrunt. unū scil q̄m ꝑ solā carnē anima sine peccatū
a patre in filium transeat. alterū q̄m anima illi peccati
q̄d ꝑ solā carnē & in sola carne descendit particeps fiat.
Nā caro sine anima q̄m peccatū habere pot. q̄ sine aīa
omnino peccare n̄ pot. Si ḡ in carne aīa peccatū n̄ fuit.
q̄m ꝑ carnē aut ī carne ad aīam peccatū trāsire potuit.
Q̄d enī aliqn̄ in carne n̄ fuit. ex carne illud ꝑtmodū aīa
n̄ accepit. Quom̄ ꝑ carnē peccatū transit ad animā.
Duo uicia humana natura a p̄ma sui cœruptione
concepit. a q̄b subsequentiū malorū omīū ꝓpago ꝑtmodū
pullulauit. Hec aūt erant ignorantia boni. & concupis
centia mali. Quorū unū idē ignorantia mentē infecit.
alterū idē c̄cupiscentia carnē maculauit. Ignorantia
pena fuit elationis. c̄cupscentia effect mortalitatis. Ita
q̄tuor mala ī homine apparent. sup̄a. ignorantia. morta
litas. c̄cupiscentia. Sup̄ia mentis culpa tantū. mortalitas
carnis pena tantū. ignorantia & culpa & pena in mente.
concupiscentia culpa & pena in carne. Propt̄ elationem
animꝰ obscurat ē ꝑ ignorantiam. ꝓpt̄ mortalitatē caro
emollita ē ꝑ concupiscentiā. Quia enī animꝰ c̄t dm̄ ꝑ ela
tionē tumuit. ignorantia ꝑcussus lum̄ ueritatis amisit.
Q̄a u̅ caro mortalitate ꝑcussa ē. ipsa sui languoris infir
mitate dissoluta. extra mensurā p̄me dispositionis deside
ria sua extendit. Hec ē enī ipsa que carnis c̄cupiscentia
uocat naturalis. idē appetit siue affect. ordinē transgre
diens. & mensurā transcendens. Ordinē transgrediens. q̄n
do mouet ad ea que n̄ debet. mensuram transcendens
q̄ndo mouet alit q̄m debet. Ordinē enī appetit transgre

appetim° que

dam. qndo ea ſ appetere non debem°. Cenſura enī appetit
non tenet. qndo etiā ea que appetenda ſunt. aliq appeti
m° q̄m debem°. Sic g̈ culpa p̄ma & p̄ena ultima. duo media
orta ſunt culpa ꝫ p̄ena. Ignorantia boni culpa & pena in
mente. concupiſcentia mali culpa ꝫ p̄ena in carne. in q̄bꝫ
peccati originalis radix cōſiſtit. Q̄a g̈ caro humana apare
tib° cum mortalitate ſeminat. in eo ipſo q°d ſeminata ſub
iacet mortalitati. uuificata p°mo du carnalis cōcupiſcen
tie ſubiecta inuenit necessitati. q̄a ipſa mortalitatis infir
mitas causa e. q̄m ſeq̄t concupiſcendi neceſſitas. Caro g̈
que in concupiſcentia ſeminat. cū mortalitate concipit
cū neceſſitate concupiſcendi naſcit. in eo aq° ſeminat cul
pā habet & actum culpe. In eo q°d ſeminat nec culpā ha
bet. nec actum culpe ſ; cauſā. in eo q°d naſcit causam
culpe & culpam habet ſ; actum non habet. Cauſa culpe
mortalitatis e. culpa concupiſcentia e. act° culpe cōcupiſ
cere e. causa culpe radix eſt. Culpa ipſa arbor e. actus
culpe fruct°. In eo itaq; q°d ſeminat corruptio mortali
tatis e. in eo aut quod naſcit uicium cōcupiſcentie e. In
eo aū q°d mouetur p concupiſcentia act°. q̄ amotu uo
luntatis inchoat. motu opis pficit. Non itaq; naſcentes ppt̄a
ſine uicio ee exiſtimāt. q̄a non cōcupiſcunt. q̄m radicit uu
cui cōcupiſcentie in ipſis e. p q°d ppt̄a cū opant cōcupiſcunt.
Ignorantia aut non ppt̄a Quomodo ignorantia uicii ſit.
uicii in eis e. q̄m cum naſcunt ueritate non cognoſcunt
q̄ndo non debent. ſ; q̄a tunc cū naſcunt uicium in eis e.
quo ppt̄a impediunt ne ueritate agnoſcant q̄ndo de
bent. Naſci quippe ſine cognitione. natura e, non culpa.
Si in eo uicio naſci quo ppt̄a a cognitione ueritatis impe
diant. culpa e non natura. Hoc aut uicii in corruptio
ne carnis eſt. & in corruptione ſenſ° carnalis. q̄ ſenſ° ſi in
tegritate ſuam haberet. p fect° & ueritati iudicii ueritatis

pea que foris uidentur ammonitus. sine labore concipieret.
Quia uero ex carne corrupta integritate sua priuatus est. puram
sine confusione erroris ueritatem haurire non potest. rentur

Angeli quippe quia perfecti Quod angeli facti sunt ut abintus erudi
sunt facti abintus eruditi sunt. homines autem excep
to deum taxat primo illo qui sicut suo modo perfectus factus est. ita et ip
se quoque abintus eruditus est. quia per intuitualia temporum ad cogni
tionem promoueri debuerunt. per species rerum temporalium
et uisibilium foris ad cognitionem ueritatis excitandi
et erudiendi fuerunt. Que tamen excitatio et erudicio
naturaliter et sine labore homini ad esset. si sensus hominis in car
ne mortali per peccatum corruptus non fuisset. ut tunc ple
num ac perfectum constaret. quod ait apostolus. Inuisibilia eius a cre
atura mundi per ea que facta sunt. intellecta conspiciuntur.

In carne igitur mortali Vnde concupiscentia nascitur. et unde ignorantia.
ex sensualitate corrupta. nascitur uicium concupiscentie.
ex sensu corrupto. uicium ignorantie. Ibi quia appetitus que
rende necessitatis ultra mensuram se extendit. hic autem quia
instrumentum concipiende ueritatis ab integritatis uigore de
ficit. Hoc autem difficultatem questionis maximam adducit.
quod originale peccatum non nisi in solo carnalis corruptionis
uicio assignare uidemur. quod tamen usque ad participatio
nem anime rationalis extendi necesse est confiteamur. fiat

Quomodo autem Quomodo anima peccati originalis particeps
anima que munda ac sine uicio creatur. particeps fiat
illius uicii quod per solam carnem adducitur dignum inquisitione esset.
si aliqua hoc diligentia inuestigari potuisset. Nunc autem quia
scientie humane expositum non est ad cognitionem. fide a
nobis credendum est. non curiositate inquirendum. Nam si dixerimus
animam quando corpori commiscetur uoluntate quadam ad delecta
tionem culpe inclinari. iam non originali tantum sed actuali
quoque peccato obnoxiam esse demonstramus. si uero necessitate aliqua

ad c̄sortiū cœpis. & ad c̄tagiū uicii cœpalis detrusā c̄fitem̄.
ex ipsa necessitate a reatu absolutā ēē ostendim̄. Q°d enī om-
nino necessitatis ē. inputabile n̄ ē. Q°d aut̄ uoluntatis ē.
n̄ originale s; proprium ē. Constat ḡ q̄a rationalis aīa cœpi
humano infusa nec uoluntate corrūpit̄. ne peccatū sit
actuale. nec necessitate cœrūpit̄. ne uiciū sit n̄ inputa-
bile. Non itaq; malū illi ē aut mala uoluntas. q̄a nec dū
uelle accepit. aut op° malū q̄a nondū adhuc bene ul' ma-
le agere potuit. s; malū illi ē q̄a talis ē. que n̄ p gr̄am ad
iuuet̄. nec cognitionē ueritatis p̄cipe. neq; concupiscentie
carnis sue resistere possit. Hoc aut̄ illi inest n̄ de integrita-
te c̄ditionis s; de societate carnis cœruptibilis. q°d uidel'
corruptio. q̄a a p̄mo parente in omnē posteritatē p carnis
ppagationē transducit̄. peccati originalis macula in uicio
ignorantie & c̄cupiscentie ad uniuersos dilatat̄. Quod si q̄-
rit̄ q̄ iusticia anime imputet̄. q°d neq; ex creatione acce-
pit. neq; uoluntate ppetuit. s; ex sola carnis societate con-
traxit. Quā tam̄ societatē non ipsa suo arbitrio uendica-
uit. s; p̄cepto & dispositione creatoris sui suscepit. nos
tandē id q°d uerū ē pfiteri oportet. iusticiā diuinā in hoc
inrep̄hensibilē quidē ēē. s; conp̄hensibilē non esse.

Ratio quorundā de animabus incorporandis.

Nam hii q̄ dicunt d̄m a p̄ncipio pposuisse animas cor-
pib° uiuificandis sociare. & corpum quidē generandoꝝ
homini officiū iniunxisse. animarū aut̄ creandarū pote
statē sibi retinuisse. ut homo iust° corpa munda genera
ret. d̄s iust° animas mundas crearet & corpib° sociaret.
& si homo op° suū corrupit. d̄s ppositū suum mutare non
debuit. ppteaq; d̄m scd̄m ppositū bonū animas mundas
creare & corpib; sociare. in q̄b° dum corruptionē inueni-
unt. & corruptionē trahunt non hoc ex d̄o ēē q̄ sine cœ-
ruptione illas fecit. s; ex homine q̄ corpū natam corrupit.

Qr g̃ hoc dicunt ratione d̃iuine iustic̃ie non exponunt. qa
sic̃ q̃ diuina bonitate non punit ut eas malas faceret. / sic
nec conuenire ~~de~~ debat. ut ꝓponeret ubi collocare. 7 ubi
malas fieri necesse ee. ℔ ong magnope insustendu e ut ratio
one uniuersi ges. / q̃d fide magis qua ratione scrutari oportet.

Quomodo a patrib⁹ iustis peccatores filij nascuntur.

Quer tam q̃m originale peccatu contahunt q̃ generant̃
ab his q̃ originalis peccati siue ꝑsac̃menta fidei. siue solasi
de remissione accepunt. Quom eni a patrib⁹ in filios transire
pot. q̃d in ipsis patrib⁹ non e. ℣; sciendu e q̃d originale pe
catum q̃d a patrib⁹ ꝑ carnis generatione adfilios transdu
cit. / q̃m uis in his q̃ gignunt q̃ntu adculpa remissum sit.
q̃ntu tam adpenam remansit. Qntu adculpa dimissum
q̃ a n̄ imputat. / quantu adpenem retentu. q̃ a non tollit.
Hoc e eni q̃d ait apls. ℣am nichil dampnationis e his qui
sunt in xpo ihu. / ut uidet ostenderet. q̃ a his q̃ sunt rena
ti in xpo ihu. q̃ amuis infirmitas originalis corruptionis
non tollit. / int uenientem tam regenerationis sacramto
ad dapnatione non imputat. q̃ b; fomes q̃ de peccatu nec
pot. / ℣; peccatu dampnari n̄ pot. quadiu libtate sua custo
diunt & spm adoptionis uolumarie peccando n̄ amittit
libam eni aseruitute peccati subcorruptione q̃ de morta
litatis necessitate uenem. / ℣; dominio peccati non n̄ uolun
tate subicimur. Apt q̃d ide apls ait. ℔ non regnet peccatu
in uro mortali corpe. Corp quide nrm necessitate mortale
in ipsa corruptionis radice fomitis peccatu portat. / ℣; ubi
sps libtatis e. peccatu ipsu adregnandu surgere non po
test. Sic itaq; originale peccatum in patrib⁹ p regenera
one deletu e. quantu adculpa. / q̃ tam adpena remane
ad eos q̃ generant̃ transiens non solu adpena constat. ſ
ena adculpa imputat. 7 donec p̃cepto lauacro regenera
tionis in ipsis q̃q; culpa deleat̃. ena si pena remaneat.

Utrū omnia peccata p̄cedentiū patrū ad filios transeant.

Uerit̄ aut̄ utrū omīa peccata p̄cedentiū patrū ad fi-
lios tanseat̄. sic illud p̄mi parentis delictum in om̄s qui
ex ipso nati s̄. redundasse uidem̄. Q̄d si uerū ē. q̄nto p̄te-
riores. tanto q; utiq; s̄ miserabiliores. Nec equa uidet̄ c̄ditio
ut tēp̄ p̄iudicet ueritati. n̄ forte natura q̄nto magis corrū-
pit̄. tanto deterior seminat̄. Cum enī dicat scriptura. redd̄a pec-
cata patrū in filios usq; in t̄ciā & quartā generationē. ma-
nifeste ostendit̄. q̄d a filiis pecc̄a patrū req̄rant̄. S; q̄re
usq; in t̄ciā & q̄rtā generationē. & n̄ usq; q̄q; facile n̄ ē mon-
strari. n̄ forte ea que p̄ iusticiā in omēm generationē exq̄ri
potuerūt. p̄miam in t̄ciā & q̄rtā generationē terminant̄.
ne forte iudiciū inportabile fieret. si cuncta p̄cedentium
pecc̄a in subsequentib; ultio diuina puniret. Q̄d aut̄ in
alio loco dicit̄ fili n̄ portabit iniq̄tatē pat̄s. neq; pat̄ iniq̄-
tatē filii. de illa ueracit̄ iniq̄tate intelligit̄. q̄m p̄sonalit̄
discreti & essentialit̄ ab inuicē diuisi pat̄ & fili opant̄. Ex
q̄ enī ~~pat̄~~ fili a patre. & pat̄ a filio ali in p̄sona effect̄ ē. sic ut̄-
q; p̄p̄o arbitrio op̄ari habet. sic q̄d alt̄ facit deinceps alteri
inputari non debet. Q̄d g̃ dictū ē redd̄a pecc̄a patrū in fili-
os. de illis peccatis intelligi oportet. q̄ patres c̄miserūt. p̄ q̄m
de ipsis nascerent̄ hii ad quos pecc̄a eorū redundare debuer̄.
Q̄re g̃ usq; in t̄ciā & q̄rtā generationē. n̄ q̄a ul̄ p̄miam rigore
iusticie tēp̄at̄. ul̄ p̄t̄ciā & quartā generationē om̄is genera-
tio intelligit̄. ul̄ q̄d magis p̄babile uidet̄. eo usq; pecc̄a patrū
in filiis puniri dicunt̄. quo ipsi filii eorū de patrū pecc̄a uiden-
tes imitant̄. ut intelligam̄ non unq̄m filios in peccatis paren-
tū fieri participes. n̄ p̄ fuerunt peccando effecti imitatores.
ut suo q̄sq; peccato non alieno dampnet̄. d̄u alienū suū facit
q̄d amando & seq̄ndo imitat̄. Sic enī generalit̄ dictū c̄ueni-
enti intelligit̄. fili non portabit iniq̄tatē pat̄s. & pat̄ non
portabit iniq̄tatē filii. ut nūq̄m pecc̄a aliena noceant. n̄

his q̄ ea peccando mutant. Cū enī cont̄ id q̄d dictū fuerat
patres comedere uuā acerba & dentes filiorū obstupuerunt
oppositū sit. filius non portabit iniq̄tatē patris. & pat̄ non pœ
tabit iniq̄tatē filii. anima que peccauerit ipsa morietur.
necesse ē ut sup̄iori sententia p̄cedentiū patrū pecca ad
subsequentes filios transire significatū accipimus. in subse
q̄nti assertione suo q̄mq; peccato teneri. neq; p̄cedentia
pecca patrū ad subsequentes filios redundare intelligamus.
Q̄d si uerū ē. constat q̄a pecca patrū actualia ad filios non
transeunt. s; originale solū q̄d ceteris omib̄ tanto magis fuit.
q̄nto p̄ceteris omnib; naturam ipsam mutare potuit. Q̄d q̄dē
in eadē corruptione seminatum ad posteritatē p̄transit.
qua in p̄ma radice sua naturā humanā corruptā infecit.

Octaue partis Capitula Sunt H x c;

De eo q̄d tria consideranda sunt circa reparationē hominis. De q̄n
q; locis Quomodo dispositus ē homo ad penitentiā De causa hoīs
aduersus dm̄ & diabolū. De discretione iudiciorū Cur ds
homo. Quid ad nos p̄tinuit passio xpi De iusticia potestatis
& eq̄itatis. De iusticia paciente & cogente Q̄d alit̄ ds re
demisse potuisset hominē si uoluisset Qua ratione institu
ta sūt sacramēta. De tēpe institutionis sacramētorū De insti
tutione coniugii ante peccatū. Incipit Octaua Pars.

De eo q̄d tria ꝯsideranda sunt circa reparationē hominis.

Prima culpa hominis fuit sup̄bia. q̄m triplex pena subsecuta ē. Vna que pena ē
tantum. id ē. mortalitas corporis. due reliquę
que & pene sūt & culpe. Quarū una ē cōcu
piscentia carnis. altera ē ignorantia mētis. Quia ḡ homo ta
li pena p̄cussus ē. p̄q̄m culpa non purgaret̄ s; augeret̄. n̄ p̄
grām p̄mo dū libat̄ fuisset. p̄ penā tēpalē ad penā ēternam
descenderet. Ne aū dāpnand̄ inueniret̄ si statim iudica
ret̄ dilatū ē iudiciū eius. ꝯ q̄a eū diuina mīa ad salutem

p̄ordinauit. in hoc tēp̄e ex pe clationis & dilationis locū
a penitentie & correctionis assignauit. ⁊ quatenꝰ eū uteri
p̄ gr̄am suā tale efficeret. quē ī de n̄ solū miscdit. s; etiā uisū
ad salutē iudicare ualeret. Tria g̃ hec in reparatione hominis
p̄mo loco. cōsideranda occurrūt. ⁊ tēpˢ. locˢ. remediū. Tempˢ ē p
sens uita ab inicio mundi usq; ad finē sēcī. Locˢ ē mundˢ iste. ⁊
Remediū intˢ constat. in fide. in sacrām̄tis. in opibˢ bonis. Tem
pus longū ne inparat p̄occupet. locˢ asp. ut p̄uaricator. casti
get. ⁊ remediū efficax. ut infirm̄ sanet. De quinq; locis ·;·

Quinq; sunt loca. Vn̄ inqˢ ē solū bonū. & summū bonū. ⁊
Vnˢ unquo ē solū malum. & summū malū. Post hec alia
duo. alt̄ sub summo inqˢ ē solū bonū s; non sūmū. ⁊ alt̄ sup
mū. inquo ē solū malū s; non sūmū. ⁊ in medio unˢ inqˢ ē & bo
nū & malū. neutrū sūmū. In cēlo ē solum bonū & sūmū. ⁊ in
inferno ē solū malū & sūmū. In paradyso ē solū bonū. s; n
summū. ⁊ in igne purgatorio solū malū. & n̄ summū. ⁊ in mun
do ē bonū & malū. neutrū summū. Paradysˢ ē locˢ inchoan
tium & in meliꝰ pficientiū. & udō ibi solū ēē bonū debuit. ⁊ qa
creāta a malo inicianda non sunt. ⁊ non tam̄ summū ēē debuit.
quia si summū eēt ibi bonū. ullic posset pfectˢ non eēt. Cēlū
locˢ ē consūmatorꝝ bonorꝝ & p̄ disciplinam ad summū pfectū
p̄ungentiū. Vnde solū sūmūq; bonū in eo collocatū ē. Infer
n̄ ē locˢ confirmatorꝝ malorꝝ & disciplinā irrecup̄abiliter de
serentiū. ⁊ udō solū ibi & summū malū positū ē. Purgatoriꝰ
ignis ē locˢ in p̄ma correctione. nuꝰ correctorꝝ. & in sēda
pficiendorꝝ. ⁊ udō ibi solū malū habere debuit. ⁊ ut pote
perior eēt. ubi & bonū & malū simul consistit. Mundus est
locˢ errantiū. & reparandorꝝ. ⁊ udō simul bonū & malum
in eo ordinatum ē. ut p̄ bonū q̄dē cōsolationē accipiat. ⁊ p
malū ad correctionē. Non tam̄ sūmū bonū. aut sūmum
malū ibi ē. ut sic q̄ & p̄sistentes in malo deficere. & rece
dentes a malo pficere possint. Sic g̃ cēlū unsūmo ē. ꝑ cēlū

paradysus. post paradysum mundus. post mundum ignis purgato
rius. post ignem purgatorium infernus. Diabolus ergo qui a summo ceciderat
in imo detrusus est. propterea quia reparandus non erat. Homo autem
quia non a summo corruit. non est positus in imo. sed in medio collocatus
ut ei locus esset quo ascendere posset. per meritum iusticie vel des
cendere per reatum culpe. Quomodo dispositus est homo
ad penitentiam.

Positus est ergo homo in mundo
isto. in loco penitentie spacio penitendi indulto. ut ma
la corrigeret bona repararet. ut tandem correctus ad iudicium
veniens non pro culpa penam. sed pro iusticia gloriam sibi preparatam
acciperet. Restat ergo ut dum tempus est. et consilium exquirat et auxi
lium requirat correctionis et liberationis sue. Sed quia per se ad neu
trum sufficiens invenitur. necesse est ut ille qui per gratiam suam differt
iudicium. interim per eandem gratiam ostendat evadendi consili
um. et post consilium conferat auxilium. Sic itaque oportet ut inte
rim deponat personam iudicis. et assumat personam prius consiliatoris
postea auxiliatoris. ita dum taxat. ut primo hominem totum sibi dimittat. quatinus ipse
homo et ignorantiam suam expiatur. et intelligat se indigere
consilio. deinde etiam defectum suum sentiat. et agnoscat se
opus habere auxilio. Tali ergo ratione in tempore naturalis legis
totus homo dimissus est sibi. postea in tempore scripte legis cognoscenti
ignorantiam suam datum est consilium. Postremo in tempore gratie
confitenti defectum suum. prestitum est auxilium. Consilium erat
in ratione satisfactionis. auxilium erat in effectum redempti
onis. Ut ergo rationem satisfactionis quam pro peccato suo homo cre
atori suo persoluere debebat. evidentius cognoscere possimus.
causam hominis prius necesse est paulisper attentius consideremus.
Causa vero hec inter personas tres agenda formatur. idem dicitur.

De causa hominis adversus dominum

Sed hominem et diabolum.
Si ergo tres in causam veniunt. homo. deus. et diabolus. ~~adversus~~ diabolus.
diabolus deo iniuriam fecisse convincitur. quia sicut unum eius hominem
et fraudulenter abduxit et violenter tenuit. Homo similiter

dō iniuriā fecisse cuncti. q̄a ꝙ p̄ceptū ei⁹ contēpsit. ꝙ se sub
manu alienā ponens. suę seruituti dampnū illi intulit. Jtē
diabolus homini iniuriā fecisse cuncti. q̄a illū ꝙ p⁹ bona p
mittendo decepit. ꝙ mala inferendo nocuit. Jnuste ḡ diabo-
lus tenet hominē. ſ; homo iuste tenet. q̄a diabolus nūq̄m
meruit ut hominē sibi subditū p̄meret. ſ; homo meruit p̄cul-
pā suā. ut ab eo p̄mi p̄mitteret. Licet enī ignoraret falsū eē qđ
diabol⁹ p̄misit non tām ignorauit. qđ illud ēt̄a suū eē cū
creatoris uoluntatē cupiscere non debuit. Juste ḡ subditꝰ est
homo diabolo q̄ntū p̄tinet ad culpā suā. inuste aūt q̄ntum
p̄tinet ad diaboli fraudulentiā. Si ḡ homo talē patronū haberet
cuⁱ potentia diabol⁹ incausam adduci posset. iuste dominio
eⁱ homo ēt̄raderetur. q̄a diabolus nullā iustā causā habuit. q̄ sibi ius
in homine uendicare debuerit. Pat⁹ aūt nullꝰ talis inuenire
poterat n̄ dś. S; dś causā hominis suscipe noluit. q̄a homini
adhuc p culpa sua irat⁹ fuit. Oportuit ḡ ut p⁹ ho dm placaret.
& sic deinde dō patrocinante cū diabolo causā iuret. S; dm
rationabilit̄ placare non poterat. nisi ꝙ dāpnū qđ intulerat
restauraret. & de ēmptu faceret sat⁹. Homo ū nichil ha-
buit qđ digne dō p ablato dampno rep̄ensaret. q̄a siqđ de
rationali creatura redderet. p rationali sublata creatura
min⁹ eēt. S; nec hominē p hominē reddere potuit. quia
iustū & innocentē abstulerat. & neminē n̄ peccatorē inue-
nit. Nichil ḡ homo inuenit unde dm sibi placare posset.
quia siue sua siue se ipsū daret. digna rep̄ensatione n̄ eēt.
Videns ḡ dś hominē sua uirtute ingū dampnationis euade-
re non posse. miser⁹ ē ei. & p̄mū ḡtuito p̄uenit eū p̄mia
sola. ut deinde liberet p iusticiā. hoc ē. q̄a ho ex se iusticiā
euadendi non habuit. dś homini p̄mia iusticiā dedit.
Neq; enī ereptio hominis p se ēt̄ rationabilis eēt. n̄ earumq;
parte iusta fieret. hoc ē sic dś iusticiā habuit hominē
req̄rendi. ita & homo iusticiā haberet euadendi. S; hanc

iustiã homo nũqm̃ habere potuisset. ñ ds illu pmiam suã illud tribueret. Vt g̃ ds ab homine placari posset. deus de dẽt gratis homini qd homo ex debito dõ redderet. Vtrũ g̃ homin homine quẽ homo p homine redderet. qui digna recompensatio fieret. pori non solũ eq̃lis s; maior eẽt. Vt g̃ p homine redderet homo. maior hoiẽ fact ẽ ds ho p hoiẽ & dedit se ho homini. ut se assumeret ab hoiẽ. Incarnat ẽ dñi ds filius. & dat ẽ hominib; ds ho xpc. sic ysayas ait. Puer natus ẽ nob. & filius datus ẽ nob. & regia. Quid g̃ homini dat ẽ xpc. dñi fuit mia. qd ab homine redimit ẽ xpc. fuit homi nis iustitia. In natiuitate enim xpi. iuste placat ẽ ds homini. qa talis homo inuent ẽ p hominẽ. q̃ n solũ ut dictũ ẽ par. s. etiã maior erit hoiẽ. Ido in natiuitate xpi angli mundo pa ce nunciant dicentes. Gla in excelsis dõ. & in terra pax hominib; bone uoluntatis. Ad huc supat homini ut sicut restaurando dãpnũ placauerat ita. ut qq; p contemptu satisfaciendo digni fierent euadere pena. Sic hoc euenien ti fieri non poterat. nisi ut pena qm̃ non debebat ponere & obedient suscipet. ut de pena qua p inobediẽtia meru erat. eripi dignus fieret. Hanc aut penã homo peccator sol uere non poterat. q̃ qm̃cũq; pena susciperet. non ñ digne & iuste ppt contẽptũ primi reatum sustinéret. Vt g̃ homo iuste debuam pena euaderet. necesse fuit ut talis homo p hoiẽ pena susciperet. qui nichil pene debuisset. & talis nullus inueniri poterat. nisi xpc. & p nascendo debitũ hominis pat soluit. & moriendo reatũ hominis expiauit ut cũ ipse p hoiẽ morte quã n debebat sustinéret. iuste homo ppt ipsum mortẽ qm̃ debebat euaderet. etiã locũ calumpniandi diabol non inueniret. quia & ipse ho mini dominari non debuit. & homo liber dignus fuit. Ide maq; & iudiciũ mtm & causã mam fecit. sic scptũ ẽ. qm̃ fecisti iudiciũ meũ. & causã meã causa mam fecit. quia

debitū patri ꝓnob̄ solui. & moriendo reatū expiauit. Judi-
cū ū. q̄ descendens ad inferos. & portas mortis frangens ca
ptiuitatē que ibidē tenebat̄ subauit. Judiciū g̃ diaboli
aduers⁹ dm̄ factū ē statim ab initio scī. / iudiciū hominis
adūs⁹ diabolū in passione xp̄i. Judiciū hominis adūs⁹ dm̄
differt̄. usq; in consūmationē scī. / & ido ho si p⁹ ꝓpm̄ do
reconciliari uoluerit. pt iudiciū suū sine timore damp-
nationis exspectabit. De discretione iudicior̄ v os;

Quatuor sunt iudicia. scdm̄ pscientiā. scdm̄ causā. /
scdm̄ opationē. scdm̄ rēbutionē. Scdm̄ pscientiā iudi-
cari fium⁹. p⁹ quā ēem⁹. Scdm̄ causā iudicam̄. / ex q̄ ēe incipi-
m⁹. q̄ndo bonu⁹ uł malus sum⁹. Scdm̄ opationē iudicam̄. / q̄n
do opib⁹ foris ostendim⁹. quales uł ap̄ nos sum⁹. Scdm̄ rē-
butionē iudicabim̄. / q̄ndo in pcipiendo mercede opum
cognoscem⁹. q̄les ab ētno ap̄ dm̄ puisi fium⁹. Ex his q̄tuor
iudiciis duo sunt occulta. iudicium scdm̄ pscientiā & iu
diciū scdm̄ causā. / & ido ines iudiciū humanū non recipit̄.
Duo manifesta idē iudiciū scdm̄ opationē. & iudiciū scdm̄
rēbutionē. / in quor⁹ altero. idē. iudicio scdm̄ opationē ho-
minib⁹ ado in pīsenti iudicandi potestas dat̄. / alterū ū hoc ē
iudiciū scdm̄ rēbutionē non ab hominib⁹ s; ado cūctā homi
nib⁹ iudicabit̄. S; scdm̄ iudiciū pscientiā occultū ē & immu
tabile. / iudiciū scdm̄ causā occultū & mutabile. / iudiciū
scdm̄ opationē manifestū. & mutabile. / iudiciū scdm̄ rēbu
tionē manifestū & immutabile. Judiciū scdm̄ opationē ima-
go q̄dam̄ ē. & sacramentū iudicii scdm̄ rēbutionē. / quia
illud manifestat ~~ut~~ causā & pscientiā minuit. / hoc ū ma
nifestabit causā & confirmabit pscientiā. Item considēran
du ē qt iudiciū alit̄ fit. ubi sententia dictat̄. / alit̄ ubi pfert̄.
Indictanda q̄dē sententia omnis iudicii. iudicat simul pat̄
& filius & sps scs. / inferenda quidē iudicat solus filius. q̄a
qui indiuiduitate sua cū patre & filio & spū sco omnis iudicii

sententiā dictare habuit. in humanitate sua omnis iudi
cii sententiā pferre solus accepit. Propterea humanitas
que sententiā dictare non habuit. quantū ad dictan
dā sententiā dixit. ego non iudico quēqm. & tam qa p
ferre habet. scdm hoc qd dictā ē subdidit. sic audio iu
dico. Qd enī int audit ubi sententia dictat. foris iudicat
ubi pfertur. His itaq; breuit de discretione iudiciorū p
positis. nunc ad ipsā narrationis nrē seriē reuitamur.

Factus est itaq; ds homo. ut hominē Cur deus homo.
quē fecerat liberaret. ut idē eēt creator hominis & re
deptor. Missus ē filius. ut in adoptione patna assensū su
ū demonstraret. Venit sapientia ut uinceret maliciā.
ut hostis qui astucia uicerat. prudentia uinceret. Quid

Suscepit de natura ad nos ptinuit passio xpi.
hostiā pnatura. ut de pnro eēt holocaustū offerendū
pnob. ut in hoc ipso ad nos ptineret redemptio. quia
de nro sumpta erat immolatio. Cui quidē redemptio
nis participes efficim. si ipsi redeptori pcarnē nob soci
ato pfidē unimur. Natura quidē humana tota ppec
catum corrupta fuerat. & tota ppt peccatū dampnatio
ni debita erat. & idcirco si tota dampnata fuisset. iniu
sticia non fuisset. Venit aut & elegit grā quos dā de mas
sa uniuersitatis pmiam ad salutem. quos dā aut piustici
am deseruit ad dampnationē. Et quos pmiam saluauit
non sine iusticia saluauit. quia in ei potestate erat. ut hoc
iuste facere posset. quos tam si non saluasset iuste fecisse.
quia in eorū merito erat. ut si hoc faceret iniustū non eēt.

Iusticia enī alia ē De iusticia potestatis & equitatis.
scdm debitū facientis. alia scdm meritū pacientis. Iusticia
cia ē potestatis. qua sine iniustica licet facienti si uelit
qd ei potestati debet. Iusticia equitatis ē. que retribuit pacien
ti etiam si nolit. qd ei merito debet. Cū g ds punit peccato

scdm debitū faci
entis ē potestatis. iu
sticia scdm meritū pa
cientis ē equitatis. Justi

ñ iuste facit. / qua ei potestati debetur: ut hoc possit siue
iut. / æ iuste punit qui pecc. qua secdm meritū suū ei re
tribuit. qd ei merito debet. / æ ē illic potestas iusta qua ds iu
ste facit æ ipse iust ē. hic retributio equa qua peccator iu
ste pecc. qua tam ipse non ē iust. ⁊; pena ei iusta ē. Cū
ū deus iustificat peccatorē iuste agit. æ iusta ē iusticia
potestatis qua ei licet hoc. / qua ū iustificat. ~~iustitia~~ iust ē iustcia
qm accepit. ⁊; ñ in eo qd ei ira meritū suū accepit. ⁊; tam inius
st ñ ē. qa ñ facit ipse qd accipit. qua pse ñ accipit. ⁊; pa
ti tantū qd accipit. æ ē iust qi facit. qua facit. æ iusticia
q facit. æ ē iust qui accipit. iusticia qm accipit. ñ tam qua
~~qa~~ accipit. qa sine iusticia ~~sola~~ sua pola gram iusticiā accipit.
tē sciendū De iusticia pacientē æ cogentē,
qua iusticia alia pacies ē / alia cogens. Iusticia patiens ē / qsi fiat aliqd ei ē
~~quasi~~ fiat. inius ti ñ ē. Iusticia cogens ē / qua fit aliqd iuste
fit. ut si ñ fieret inius ti eet. Pt qd iusticia patiens dispen
satione habet / iusticia cogens necessitate Sic g ds de mas
sa generis humani qs da ad saluationē assumens iusticia
utitur debite potestatis / qs da ū adductionē deserens iusti
cia utit licite equitatis. Illic de debito suo / hic de merito mo.
Si g eos qs nē ad saluationē assumit desereret. in iusticia ñ
eet / qm secdm merita sua recipet iusticiā equitatis. Si aut eos
quos nunc deserit assumeret simlit in iusticia ñ eet / quam
ex saluationē uteret iusticia potestatis. Siue g in his qui
dampnant. siue in his q saluant. iusticia patiens ē / p quam
illud qd fit. fit iust ē. ut etiā si aliter fieret in iust ñ eet. Na
æ hi q secdm merita sua dampnant / iuste p gram di iuste sal
uari potuissent. si ds uoluisset. Et rursum q p gram di iuste
saluant / secdm merita sua iuste dampnari potuissent. si
eos ds saluare uoluisset Sic g qd uolunt utrūq; qd iusti
fiunt. ut etiā si aliter uoluisset. in iust ñ fuisset / qa potestas
ē in uoluntate ei qua sine in iusticia facere illi licet qdcūq; uoluerit.

Qd aliter ds redemisse potuiss; hominē si uoluisset.

Propter qd ueracit̄ pfitem̄ qd redeptionē generis huma
ni alio etiā m̄ ds pficere potuisset si uoluisset. S; quia iste
nrē infirmitate conuenientior fuit ut ds homo fieret. & p
hominē mortalitatē hominis assumens ad speciē sue im
mortalitatis hominē reformaret. ut n̄ diffidat iā homo se
ad bona illi posse ascendere. quē ad sua mala toleranda
uidet descendisse. & ut in dō humanitatis glificata exem
plū glificationis eēt hominib; ut in eo qd pass ē. uideant
qd ei debebant retribuere. in eo aū qd glificat ē. conside
rent. qd ab eo debebant exspectare. ut ipse & uia sit in
exemplo. & ueritas in pmisso. & uita in pmio. Qua ratione
instituta sunt sacramenta.

Post qm̄ pm̄ parens
generis humani. ppt̄ inobedientie culpā a paradyso
exulans in hunc mundū uenit. diabol uis tyrannicū in
illo exercens. sic eū p fraudulent̄ seduxerat. ita p tm̄ dū
uiolent̄ possidebat. S; di pruidentia que hūc ad salutē
disponebat. sic iusticie rigorē pmiam tempauit. ut eū ad
tēp qdē ab illo pmi pmitteret. & tam̄ ne ab illo in etnū p
meret. ex ipsa ei pena remediū ppararet. Itaq; iā tūc ab ip
so mundi exordio. sacramta salutis sue homini pposuit. q
b eū sub exspectatione future scificationis cōsignaret. qtin
ea quisq; fide recta & spe firma ppt̄ obedientiā institucionis di
uine pciperet. & iā sub iugo posit ad cōsoetiū libtatis ptineret.
Aposuit itaq; edictū informans ac hominē erudiens. ut qcū
q; eū saluatorē atq; libatorē exspectare eligeret. eidē sue
electionis uotū in pceptione sacramtoꝝ ei appbare debu
isset. Aposuit & diabol sacmta sua. qb suos sibi alligaret.
qtin ab illis q ei impiū detrectabant. qnto eos manifestius
discerneret tnto securi possideret. Cepit g gen humanū max
in partes cōtrarias diuidi. aliis diaboli sacmta suscipientib;
aliis u suscipientib; sacmta xpi. & facte sūt due familie

una xpi. alia diaboli. Quod enī uerbū incarnatū dixerunt
regē q̄ hunc mundū intrauit assumpta humanitate cū di
abolo pugnaturus. & eū exinde quasi tyrannū & uolentē in
alieno dominante expulsurus. Et quod oēs potes scos q̄ ante
incarnationē ab initio fuerunt electi appellauerī. mulies
qsdā optimos regē uenturū in acie p̄cedentes. ipsis q̄b⁹ tē sci
ficabant sacramētis. qsi q̄b⁹ armis munita atq; p̄uncta. Quod
uē eos q̄ p̄ incarnationē usq; in finē mundi electi subsecunt.
mulies alios. nō tamē aliū q; ipsum regē suū p̄cedentē una
nimit atq; alacē subsequentes. habentes & nouū ipsi arma
noua tamē adepte de armatu. & contē eunde pugnatū. Siue q̄
p̄cedentes siue subsequentes unī regis sacramenta portantes
uni regi militantes. & unum tyrannū supantes. Illi uenturū
p̄cedentes. isti p̄cedentē subsequentes. Vnde patet q̄ ab ini
cio. & si in nomine xpi tamē xpiani fuerunt. Terena tria enim
sunt tempa. p quē p̄sentis sci spaciū decurrit. Primū est
tempus naturalis legis. Secūm tempus scripte legis. tertiū ē tempus
grē. Primū ē ab adā usq; ad moysen. Secūm a moyse usq; ad
xpm. tertiū a xpo usq; ad finē seculi. Similit sunt tria genera ho
minū. idē homines naturalis legis. homines scripte legis. ho
mines grē. Homines naturalis legis duri possunt. qui sola natu
rali ratione uitā suā diriguntē uel potī homines naturales
legis ducunt. qui secūm concupiscentia unquaq; nati sunt am
bulant. Homines scripte legis sunt hī q̄ exterīb⁹ p̄ceptis ad be
ne formandū uiuendū informant. Homines grē sunt hī. qui
p aspiratione spē sci afflati. & illuminati ut bonū qd faciēn
dū ē agnoscant. & inflamant ut diligant. & corroborant ut
p̄ficiant. & ut idē manifestiori distinctione signem. homines
naturalis legis sunt. a pte mali. homines scripte legis facte boni.
homines grē uere boni. facte boni sunt electi. a pte mali sunt
delecti. qui p gog & magog significati sunt. qd uniuersaliter uerbis
& delectis. & in p̄seruatione ppli dī uenti p̄dicant. q̄a hec duo

genera hominū sēp uere bonos psequēntur. In primo genere conti-
nentur pagani. in scdo genere iudei. in tercio xpiani. Ista tria ge-
nera hominū ab inicio nunquam defuerunt. tamen tempus naturalis
legis ad aptē malos ptinet. quia illi tunc et numero plures
et statu excellentiores fuerunt. Tempus scriptę legis ad ficte
bonos. quia tunc homines in timore seruientes. opus mundabant
n̄ animū. Tēpus grē aduere bonos ptinet. quia mo et si nume-
ro plures non sunt. tamen statu sunt excellentiores. et dī grā pu-
blice ante ferunt etiā ab his q̄ eis moribus cōtradicunt. Scias
g̃ quocūq; tpre ab inicio mundi usq; ad finē scli. nullū fuisse
ut ēē uere bonū. n̄ iustificatū p grām. Grā aut nūquam ali-
quē adipisci potuisse. n̄ p xpm. ita ut omīs siue pcedentes si-
ue subsequentes uno scīficationis remedio saluatos agnoscas.
Aspice g̃ castra regis nr̄i et acies exercitus ei. in armis spiritalibus
fulgentes. et quanta pcedentiū sequentiūq; pplorum multitudi-
ne stipatus incedat. De tpre institutionis sacramentorum.

Tempus institutionis sacramentorum ab eo cepisse creditur. quo
primus parens merito inobedientie a gaudiis paradysi ex-
pulsus. in huius uitę mortalis exilium cū tota posteritate usq;
in finē prime corruptionis obnoxius tenetur. Ex quo enī homo a statu
prime corruptionis lapsus. in corpe p mortalitatē et in anima
p iniquitatē egrotare cepit. continuo ds repando in sacramentis
suis medicinā pparauit. que quidē put ratio postulabat et
causa diuersis temporibus et locis ad curationē illius exhibuit. ante
alia legē. alia sub lege. alia sub grā. Diuersa quidē in spē. unū
tamen effectū habentia. et unū sanitatē pficientia. Si quis g̃ que-
rat tempus institucionis sacramentorum. sciat quia quamdiu morbus est.
tempus medicinę ē. Presens uita a principio scli usq; in finē p
mortalitatē decurrens. tempus est morbi. et tempus remedii. In
ipsa et ppt ipsā instituta s̄ sacramenta. quedā a principio ipsius que
suo tēpe occurrerunt. et ad sanitatē quantū ipsis datū erat.
et p ipsa dandū erat restituenda ualuerunt. Et ista sacram

ta suo tempe expleta cessauerunt. ⁊ alia ꝑfilis adeande sa-
nitatē ꝑficiendā sū cceſſerunt. ⁊ rursū ꝑ illa alia ꝙſi
nouissime ad unctā sunt. q̄b⁹ alia succedere non debuerūt. ⁊
uelud medicamēta ꝑ festa que morbū ipsū cōsumerent. ⁊ ꝑ
festa sanitatē plene restaurarent. ⁊ hēc omia facta sūt scd̄m
uduciū ⁊ dispensationē medici. morbū qui ipsū uidet. ⁊ q̄lia
ei. remedia singulis tēp⁹ adhibenda eēnt agnouit. Porro
unū sacrāmtū etiā ante peccatū hominis instituū inuenit.
cuiugū nāq; ꝑ etiā q̄m homo peccaret sanctū legit. ubi re
ste scripture mulier facta uiro adiutoriū sociata me
morat. Cui⁹ tam institutionis causa nō ad remediū non fuit.
ſ; ad officiū. quia morb⁹ in homine nondum fuit. qui sanaret. ſ;
nec que exerceret. Ꝑ nec que actib⁹ causis institutionis sacra
mtoꝝ duas tantū hic inuenim⁹. eruditionē scil. ⁊ exercitatio
nē humiliatio enī ibi necessaria non fuit. ubi supbia nulla
fuit. ſ; ratio que eruditet ad maiorē cognitionem. ⁊ ut⁹
que ꝓmoueret ad maiorē ꝑfectionē. Inuenit nāq; hoc sa
crāmtum singularē habens legē que admodū singularē
habet institutionē. Q uidet ordo postulare ꝑ q̄m adea que
de ceteris dicenda sunt sacrāmtis discutienda accedamus
deisto singularū quelā que ad ꝓmā institutionē spectare
uidebunt ꝓmittere. his que ad scd̄m ei⁹ institutionē ꝓnet
sequenti narationi reseruatis. Habet enī hoc sacrāmtū du
plicē institutionē. unam ante ~~peccatū~~ ꝓceptū ad officiū. alia
ꝑ peccatū ad remediū. ⁊ scd̄m illā q̄ dē qua singularū in
stitutū ē. singlārit tractari debet. ut ꝑ ea scd̄m illā que ce
teris intempe conungit. inceteris ~~nam~~ narratione n̄ sepet.

§ De Institutione coniugij ante peccatum.

Sacrāmtū ~~conugii~~ coniugū solū ex omnib⁹ sacrāmtis que
ad remedium hominis instituta s. ante peccatū hominis le
gīt institutū. n tam ꝑ peccatū ſ; ad sacrāmtū solū. ⁊ ad
officiū. Ad sacrāmtū ꝑ eruditionē. ad officiū ꝑ ~~ad~~ ex-

ercitationē Erant enī duo hec in cōiugio ipso. cōiugiū ipsū. & con
iugii officiū. & utrūq; sacramētum erat Constabat coniugi
um in cōsensu federis socialis. officiū ~~congu~~ coniugii cōstabat
in copula carnis. Coniugiū sacramētū fuit cuiusdā societatis
spūalis. que p dilectionē erat. int̄ dm̄ & animā In qua societate
aīa sponsa erat. & ds sponsus. Officiū coniugii sacramētū fuit
cuiusdā societatis. que futura erat p carnē assumptā int̄ xpm̄
& ecclīam. In qua societate xpc̄ sponsus futurus erat. & sponsa
ecclīa. Et qui sponsus erat. utrobiq; supiore erat. & eius dilectio p
pietatē trahebat̄ ad inferiorē. Que aūt sponsa erat. utro
biq; inferiore erat. quia sibi sufficiens non erat. & p se stare
non poterat. & pp̄tea eius dilectio necessitate magis conuerte
bat̄ ad supiorē. Supior diligendo beneficium p̄stitit. infe
rior diligendo beneficiū accepit. Huius g̊ societas que utrim
q; dilectione mutua constabat. sacramētū ē formatū quar
do coniugiū institutū ē alterius societatis sacramētū in cōiugi
alterius societatis sacramētū in cōiugii officio. Pp̄tea natā huma
na duplici q̄litate distincta ē. ut in uiro q̄dē robustiore. in fe
mina ů infirmiore. & aliena ope egens appareret. & iuncti
st̄ duo in unū una dilectione & societate una. & ut in una di
lectione eēnt. & p dilectionē unā. in una societate mane
rent. Et uir q̄dē ut imago dī fieret. in hoc sacramēto pieta
te ad dilectionē inclinaret̄. femina ů. ut formā anime ra
tionalis exp̄meret. necessitate magis & q̄si respectu cōmo
ditatis. cuiusdā amare p suaderet̄. sic tam̄. ut utriq; uolun
taria eēt dilectio. q̄a si uoluntaria n̄ eēt nec uera dilectio
nec uere dilectionis sacramētū eē posset. Iterū ut aliud sa
cramētū in hac societate formaret̄ p̄cepit ds. ut masculus &
femina in una carne iungerent̄. ut sic p̄ in sacramēto con
iugii p dilectionē unū erant. ita p̄ modū in officio cōiugii
unū fierent p unā carnis cōmixtionē. ut ostenderet̄. q̄a q̄
p̄ in sua diuinitate p dilectionē iunctus erat anime. p̄ mo

ꝺu ꝑassumptā carnē junctꝰ ē ecclie ſue. Jterū ne ociosū
tēt societas coniugalis uīt masculū & femina. ꝓptea
ꝓ sacramētū coniugū additū ē officiū coniugū qꝺ inē
mixtione carnis explere debuerat. ut ineo coniuncti
& exercerent ꝑ obediemā aduinitē. ac fructificaret
ꝑplus generationē. Jnquo officio masculo q̄ꝺē qui sup
ior erat datū ē. qꝺ ꝓpagandū fuisset de suo seminare.
femine aūt ēcipe & parere. ut in eā ꝺē similitudine de
monstrarēt. qm̄ in nulla inuisibili societate alia rationalis
nullatenꝰ fructificare posset. n̄ ꝑ semīnitū adō concipet.
Erat adhuc aliud in natura humana qꝺ ꝑ societatē con
iugū monstrari debuisset. Sic quippe condit ē homo ut
qꝺā in eo sub ꝑmū eēt. & in homine nichil altīꝰ eēt. & sub
iectum illi. deinde aliud nouissimū & in uno constitutū
ex ceteris duob subiectū. Erat quippe in homine ratio sub
ꝓmo loco constituta solis diuinis & inuisibilibꝫ intendens.
& diuinę uoluntati se conformans. Pē hec alia q̄ꝺā ratio ad
corpalia & uisibilia respiciens. que superiore subiciebat
& abilla informata subiectā sibi sensualitatē dominabat.
que ꝺcio & in uno loco fuerat constituta. Sic itaq; tria inuen
ta sunt in homine. sapientia. prudentia. & sensualitas. Sa
pientia scil hoc ē ratio aduina. prudentia aū hoc ē ratio
ad humana. sensualitas ū hoc ē affectꝰ suue appetitꝰ adita
na. Equib ꝓma ratio regebat tantū. & n̄ regebat. sensua
litas ultima regebat tantū & n̄ regebat. media ū ratio &
superiori regebat. & inferi regebat. ad hanc similitudinē
tria animalia foris facta sūt. unū rationale qꝺ dīnabatur.
aliud irrationale qꝺ subiciebat. tertiū rationale simili
qꝺ a superiori q̄ꝺē regebat. & cum superiore & inferiore do
minabat. Erat g̀ uir imago sapientie. femina forma
prudentie. bestie aūt similitudo sensualitatis. & concu
piscentie. ꝓptea species femine peccatū suadendo decepit.

post illud aū aliud sub illo eēt

femina uero uirum decepta ad consensum inclinauit. quia
concupiscentia prudentie carnis primum delectationem pecca
ti suggerit. deinde prudentia carnis per dilectionem pecca
ti decepta. rationem ad consensum iniquitatis trahit. Propter
has et huiusmodi rationes discreta est humana natura. ut in
altera parte robustior esset. in altera uero infirmior demonstra
retur. ut in ea unum inueniretur. quod regeret. et aliud quod re
geretur. Adiuncta est deinde foris in carne etiam discretio sen
suum. Que quidem quantum ad uirtutem sacramenti in coniugio ne
cessaria non fuit. s; quia sine ea in officio coniugii mini
sterium generandi impleri non potuit. Sic ergo ante pecca
tum institutum est coniugium. et coniugii officium utrumque
ad sacramentum. ut coniugium quidem sanctificaretur puram men
tis dilectione. officium quoque coniugii impleretur sine carnis
pollutione. Nunc uero quia per peccatum hominis caro huma
na corrupta est. iam post peccatum carnis commixtio sine car
nali concupiscentia fieri non potest. Fortassis autem aliquem
mouere potest. quare post peccatum homo hoc potissimum
opus sine peccato explere non potest. S; diligenter considerantem
ratio manifesta occurrit. Quamdiu enim spiritus rationalis
creatori suo subiectus fuit. nullam in carne sua contradi
ctionem inuenit. et erant menbra corporis imperio anime
subiecta. ut nec preter ipsam aliquando mouerentur. neque ad ali
quid contra ipsam. Postquam autem spiritus aduersus creatorem su
um per superiam intumuit. merito in suo inferiori uis antique
dominationis amisit. ut menbra corporis iam eius imperio ad
iniuriam creatoris ulciscendam contradicerent. que illi
nisi per creatorem subiecta esse non deberent. Quia uero uita hu
mana nullatenus subsistere posset. sine menbris corporis sui
nullam spiritus rationalis potestatem haberet. uindictam suam
deus in parte per iusticiam exercuit. et in parte misericor
diter temperauit. quatinus simul et culpa plecteretur. et natura fo

ueret. Ut g̃ inobedientia manifesta fieret unum in corpe
humano menbru potestati anime subtraxit. p q̃ posteritas
in carne seminanda fuit. ut om̃s qui p illud generant. se
filios inobedientie ee intelligant. & ex sua origine qua
les & ex qualib̃ generent agnoscant. Quia g̃ in hoc menbro
p q̃d humana ppagatio transire debuit. signu inobedientie
e positum. cunctis p illud transeuntib; manifeste ostendit.
quo cu culpa inobedientie generant. Quasi eni in hoc titulo
qui porte inscript̃ e. p quã transeunt agnoscunt unde ue
niunt & quo uadunt. Ppt hoc g̃ cetera menbra corpis que
imperium rationis secunt. sine culpa opari possunt. hoc u̇
menbrum in q̃ concupiscentia p̃cipue regnat. quia nutum
uoluntatis non sequit sine culpa non opat. In tantu eni hoc
menbru corpis imperiu anime n̄ sequit. ut sic aliq̃ndo n̄ mo
uet q̃n uult. sic sepe etiam q̃ndo non uult mouet. Ex inde
g̃ carnale commertiu ab homine exerceri n̄ debuit. ex quo
illud sine t̃pi concupiscentia & carnis libidine exerceri
non potuit. Ipse enim sibi hoc illicitu fecit. ex quo se tale
fecit. qui illud licite implere non possit. S; q̃a carnis humane
infirmitas t̃pi ad omne concupissentiã effluerit. si non in par
te aliq̃ licite exciperet. ~~non~~ concessum e p̃tea ad remedium q̃d
p̃ ad officiu solu fuerat institutu. ut du p indulgentiam p ma
iore malo euitando agit. ipsum q̃d ei inest malu infirmita
tis p pudiciciã coniugale excuset. Et de p̃ma quide institu
cione coniugu. hec in p̃senti loco dicta sufficere possunt.

Q Hone partis Capitula Sunt he c.

Quatuor ee consideranda in institutione sacram̃tor.
Quid sit sacram̃tu. Quare instituta sint sacram̃ta. De distin
ctione triu opu. & triu opantium. Institutione sacram̃tor
q̃ntu ad dm dispensationis ee. q̃ntu ad homine necessitatis
De materia sacram̃tor. De trib̃ que necessaria sunt ad salu
tem. Quod sint genera sacram̃tor.

Incipit .vona. pars. Quatuor ēē consideranda in institutione Sacra ꝺ̄e ꝯ̄t.

Tractare volentib⁹ de sacrāmtis. q̄tuor ꝑmū considerāda occurrūt. ꝑmū uidet̄ q̄d sit sacrāmtū. 2ꝯ sēdm quare instituta sint sacrāmta. 3ꝯ eōrum. que sit unicuiusq; sacrāmti matria in qua conficit̄. & sanctificat̄. 4ꝯ quot q̄d sunt genera sacrāmtoꝝ. hoc ē diffinitio. causa. materia. diuisio. Hec enī q̄tuor si diligenti ꝑscrutione discussa fuerint. intelligentiā facere possunt de his que ꝓpposita sunt. Primū ḡ ꝑmo tractandū suscipiam.

Quid sit sacrāmtum? Quid sit Sacramentum.

Quidoctores breui descriptione signauerunt. Sacrāmtū ē sacre rei signū. Que admodū enī in homine duo sunt corꝓ. & anima. & in scriptura duo similit̄ littera. & sensus. sic in omni sacrāmto aliud ē quod uisibilit̄ foris tractat̄ & cernit̄. aliud q̄d inuisibilit̄ intꝰ creditur & ꝓcipit̄. Quod foris ē uisibile & materiale sacrāmtū ē. q̄d intꝰ est inuisibile & spirituale res siue uirtꝰ sacrāmti. Semp tamen sacrāmtum quod foris tractat̄ & sanctificat̄. signum ē spūalis grē. que res sacrāmti ē. & inuisibilit̄ ꝓcipit̄. Non tamen omne signum sacre rei sacrāmtum conueniēt dici potest. quo & litere sacroꝝ sensuū. & forme siue picture sacrarū rerum signa sunt. q̄rum tamen sacrāmta rationabilit̄ dici non possunt. & ut certo supmemorata descripto ad inꝓpriationē siue exꝓssionē uocis magis quā ad diffinitionē referenda uidet̄. Siquis aut̄ plenius & ꝑfectius q̄d sit sacrāmtū diffinire uoluerit. dicere pot. q̄ sacrāmtum ē corpale uel materiale elementum foris sensibilit̄ ꝓpositū. ex similitudine repsentans & ex institutione significans. & ex sanctificatione contenens aliq̄m inuisibilem & spūalem gram. Hec diffinitio tam ꝑpria & ꝑfecta cognoscit̄. ut omni sacrāmto soli; conueniat & conueniat. Omne enī q̄d hec ta habet sacrāmtum ē. & omne q̄d his tribꝰ caret. sacrāmtū

pe dici non pot. Debet enī omne sacramētū similitudinē
qndā habere ad ipsā rem cui ē sacramētū scdm quā habile
sit ad eandē rē suā repsentandā. institutionē qq; p qm or-
dinatū sit ad illā significandā. postremo significationē p
quā contineat & efficax sit ad eandē significandis conferen-
dā. Hoc aut int ee uidet qd omē sacramētū similitudinē q
dē habet ex pma conditione. institutionē ex sup addita dis-
pensatione. scīficationē ex apposita uerbi ul signi benedic-
tione. Vt g in uno sacramento ea que de omnib dicta sunt ta
hec qualit sint agnoscam. aqm baptismi p exemplo assumim.
Ibi enī est aque uisibile elemētum qd ē sacramētū. & inueni unt
hec tria in uno. Repsentatio ex similitudine. significatio ex
institucione. uirt sanctificatione. Et ipsa similitudo ex crea-
tione ē. ipsa institucio ex dispensatione. ipsa scīficatio ex
benedictione. Prima indita p creatorē. scdā adiuncta p sal-
uatorē. tercia ministrata p dispensatorē. Est g aqua uisibile sa-
cramētum. & grā inuisibis res siue uirt sacramēti. Habet aut om-
nis aqua ex natāli qualitate similitudinē qndā cū grā spc
sci. quia sic hec abluit sordes corpum. ita illa mundat inq-
namēta animarū. Ex hac qdē ingenita qlitate omnis aqua
spiritale grām repsentare habuit. p qm etiā illā ex sup addi-
ta institutione significauit. Venit aut saluator & institu-
it uisibile p aquā ablutionē corpoꝝ ad significandā inui-
sibile p spūale grām emundationē animarū. & ex eo iā aq
n ex sola naturali similitudine repsentat. s; ex sup addita
etiā institutione significat grām spūale. S; quia duo hec
sicut diximus. nondū adhuc ad pfectum sufficiunt. accedit
uerbū sanctificans ad elemētū & fit sacramētum. ut sit sacra-
mētum aque uisibilis. ex similitudine repsentans. ex insti-
tutione significans. ex scīficatione continens grām spūale.
Adhunc modū inceteris qq; sacramētis tria hec considerare opoe-
tet. Quare instituta sunt Sacra m e n t a.

Prima g̊

ꝓpositionis parte exposita. ad scd̄am transeam⁹. Triplici ex causa sacramenta instituta ēē noscunt̄. ꝓpt̄ humiliationē. ꝓpt̄ erudicionē. ꝓpt̄ exercitationē. Ꝓpt̄ humiliationē quidē. ut d̄u homo rationalis creat̄a insensibilib; elem̄tis que natura infra ipsum condita fuerunt ex p̄cepto creatoris sui subicit̄. ex hac ipsa sua humiliatione creatori suo reconciliari mereat̄. Homo namq; ita fact⁹ erat. ut bonū ei⁹ sol⁹ ille eēt aq̊ erat. cetera omnia sub ipso facta ~~sunt~~. non ut in eis eēt ei⁹ bonū. s; ut eis eēt illi⁹ obseq̄ium. Omne enī bonū mai⁹ ē illo cui⁹ ē bonū. q̄a uere bonū non ē. n̄ q̊d bonū facit illū cui⁹ ē bonū. Omnis g̊ q̄ bon⁹ ē. & ex bono suo bon⁹ ē. inferior ē ipso bono q̊ bon⁹ ē. q̄a sine ipso bono bon⁹ non ē. Si g̊ bonū hominis sup̄ hominē erat. solus ille bonū hominis erat. q̄ sup̄ hominē erat. Huic g̊ bono homo q̄mdiu in ordine conditionis sue ꝑstitit. sine medio mediante iungebat̄. & eo libe fruebat̄. quia & uoluntate ad illud ibat & libtate in illo stabat. Ꝑtq̄m aūt ꝑconcupiscentiā abstract⁹ a sup̄iori uertebat̄. ad inferiora conuers⁹ p̄cipitabat̄. & illi se subiacebat quod bonū suū faciebat. Iusta g̊ reconpensatione qui suo sup̄iori ꝑ obedientiā subdit⁹ ēē noluit. ꝑconcupiscentiam suo se inferiori subiecit. ut iam ipsum int̄ se & d̄m medium inueniat diuisionis. non mediatorē reconciliationis. Hoc enī medio diuidente humana mens. & obnubilat̄ ne creatorē suū agnoscere ualeat. & refrigescit ne ipsum ꝑ dilectionē req̄rat. Iustum g̊ ē ut homo q̄ p̄⁹ d̄m sup̄biendo deserens terrenis se ꝑ concupiscentiā subdidit. nunc ꝑ humilitatē d̄m req̄rens. ut plen⁹ affectum sue deuotionis insinuet eisdē se ꝓpt̄ p̄ceptum d̄i ꝑ ~~in~~obedientiā inclinet. Sic enī ꝑniciosa fuit elatio sup̄iori nolle subici. sic laudabilis & fructuosa deuotio ē. sup̄iorē etiam inferiorib⁹ inclinari. Et quēadmodū dampnabilis fuit sup̄bia p̄sentem despicere. sic laudabilis humilitas ē absentē querere. & ꝑseueranti amore usq; ad inuentionē ab inq̄sitione non cessa

re. ut sit deuotio in humilitate. & humilitas in deuotione. Homo
Nemo siquide. qui nesciat hominē rationale mutis & insen
sibilibz elemtis conditione supiorē existere. & tam cū eisdem
homo unbis salutē querere iubet. ad experienda obedientie
ipsi⁹ uirtutē. q̄d aliud quā suo inferiori superior subicit. Hoc
ē qđ infidelium occuli q̄ uisibilia solū uident sacramta sa
lutis ueneran despiciunt. q̄ a mei tantum qđ foris ē. contēp
tibile in specie uisibili cernentes. inuisibile uirtutē int & e
fructum obedientie non agnoscunt. Non enī sciunt qđ fide
les salutē exuisis elementis non querunt. nā sibi sine uisis
querunt. Si ex illo & ab illo querunt inuisis aq̄ iubentē querere
& credunt se peipe inuisis. Non enī uisa tribuunt qđ tribuit pisa.
Si iste pisa salutē p̄bet. q̄ inuisis salutē querere iubet. Hoc m
g intelligendū ē qđ uisibilia sacramta ppt humiliationē
hominis diuinit⁹ instituta. ITEM.

Propt eruditionē q̄q; instituta sunt sacramta. ut p id qđ
foris in sacramto inuisibili cernit. ad inuisibilē uirtu
tem que int⁹ in re sacramti constat. agnoscenda mens huma
na eruditur. Homo enī q̄ uisibilia nouerat. inuisibilia n̄ nouerat.
diuina agnoscere nullaten⁹ posset agnoscere. nisi humanis
excitat⁹ & uelut⁹ dum ei bonū inuisibile qđ amiserat reddit.
foris ei eide significatio p species uisibiles adhibet. ut foris ex
citet. & int⁹ reperiat. & inde qđ tractat & uidet agnoscat quale
sit qđ p cepit & n̄ uidet. Dona enī gre spualia q̄si quedā am
dota inuisibilia sunt. que dū in sacramtis uisibilibz q̄si q̄bdā
uasculis hominī porrigunt. quid aliud q̄m ex parenti specie
int⁹ occulta ostendit. Iger enī medicamta uidere non pot.
Si uas inq̄ medicamtū dat uidere pot. Et ppt hoc in ipsa ua
sis specie int⁹ ei exprimit medicine. ut agnoscat qđ accepit.
& p ipsam agnitionē p ficiat ad uitā sanitionē. Sic itaq; intelli
gendū ē qđ diuim⁹. ppt eruditionē sacramta instituta. & ppt
exercitationē simili instituta sunt sacramta. ut dū mens

humana ꝑ uarias opũ species foris exercitata colũt. admul-
tiplicẽ uarius fructũ uteri secundet. Bonũ hominis qđ ũnũ
erat. & qmdiu homo illi ꝑdilectionẽ adhesit. hac multiplicita-
te nẽ egerit. Postq̃m aũ mtẽ suã pẽcupiscentiã admultiplicia hec
& ĩsitoria diuudi ꝑmisit. stabilis ee nõ potuit. qa sic multa dili-
gens inbis passerũ diuudũ. sic mutabilia sequens uanat. Quic-
qd eni inbis omnib; adrẽqem & cõsolationẽ appetit. ipsa ei mu-
tabilitatis condicio ad laborẽ & dolorẽ conuertit. Vnde fit
ut sic adhec ne deficiat ire cõpellit. sic abbis ꝑmodu ut reqes-
cat exire cogit. ut appareat alt caym uag & ꝑfug sup terram.
Vag & uanis q̃rens consolationẽ. ꝑfug inuenta ubiq; declinas
afflictionẽ. Ambulat homo. si semp ambulauerit deficit. sedet
ũ uel ne deficiat. & tam si semp sederit deficit. Surrim & defi-
cim. manducam ne deficiam. & tam si semp manducarem. de-
ficerem. cuerit ad dolorẽ. qđ quesmi e ad cõsolationẽ. Sic omi
mutabilitas hominis defectũ habet nẽ ꝑfectũ. & deficim qa mu-
tam. Quitam mq̃m mutari cessam. ne deficiam. Quia g uita
hominis sic sine mutabilitate ee nõ pot. cont illã que de-
fectũ generat mutabilitatẽ alia ei mutabilitas que ꝑfectum
parit opponit. ut qa stare nõ pot. ut semp ide sit. mouetur & ꝑ
mouetur. ut melius sit. Primũ eni bonũ erat in summo stare.
scdm bonũ adsupiora ascendere. & ideirco uita mutabilis sine
sua mutabilitate dissoluta addeteriora semp deficeret. talib;
studiis mutanda fuerat. mqb & rerũ uanitate foris excuata. &
emulationẽ uirtutũ int accensa ꝑficiendi occasionẽ inuenirt.
Diuisa sunt cẽpa & distincta loca ꝑposite species corpales. iunc
ta studia. & opa exercenda. ut medicina interioris hominis
exterioꝛ homo ꝑpararet. & ei sub ee & ꝑdesse addisceret. Ha
cũ ꝑpius uita humana ꝑ duo exercitationũ genera cucurris-
set. i altero ad necessitatẽ. i altro ad uoluptatem. in altro adusũ.
i altro aduicũ. adusũ ꝓpatam. aduicũ ꝓculpa. dinũ adsu-
stentationẽ. altũ ad subuersionẽ. cgruũ erat ut icũ qq; exer

citationis gen⁹ adiungeret. ut p illud unū ex duob⁹ p̄mis euacu-
aret. q̄a erat nocens. alt̄ū p̄ficeret q̄a n̄ erat sufficiens. Proposita sūt
g̊ homini foris op̄a uirtutū ad edificationē interiorē exercen-
d̄a. ut illis occupat⁹ ne umq̄m uacaret ad op̄a iniq̄tatis. nec
semp̄ ad op̄a necessitatis. In his aū uirtutū studiis mirabili dis-
pensatione d̄s & multiplicitatē p̄uidit. & uarietatē & int̄-
missionē. ut humana mens & in multiplicitate exercitationē.
& in uarietate delectationē. & in int̄missione recreationē inue-
niat. Sacr̄a sūt quēd̄a loca edificatē basilicē & det̄minata tē-
p̄a certa q̄b; ppl̄s fidelis in unū congreget. ut unitas cōmendet.
ut grās reddat. p̄ces offerat. uota p̄soluat. Illic d̄s nunc in silen-
tio supplicit̄ exorat. nunc consonis uocibus de uote conlaudat. ut ui-
cissim fideliū corda nc̄ conponant̄ ad req̄ē. nc̄ excitant̄ ad de-
uotionē. In ipsis q̄q; diuinis p̄conijs n̄ eadē semp̄ forma exhi-
bet̄ collaudationis. Hunc psalmodyē accedunt ad deuoti-
onē. nc̄ ymni & cantica ad diuinā excitant iocunditatem.
nc̄ lectiones recitant̄ ad fœmā morū. & uitē bonē instructionē.
Ipē etiā acciones nr̄ē in diuinis obseq̄is n̄ eadē semp̄ institu-
tionis fœma p̄cedūt. Hūc erecti. nc̄ p̄strati. nc̄ inclinatione.
nc̄ cūersione. ex gestu op̄is statū mentis exp̄mim⁹. S; & ipsa
in q̄b; se op̄ando exercet. diuinū cultū adornat fideliū de-
uotio. multa & multifaria simili ratione p̄uisa sunt. ut
sint plurima & sac̄ & sacramenta. q̄tin⁹ fides in eis & mat̄iā
exercitationis & causā recreationis p̄fectam inueniat. Sic
enī fidelis anim⁹ d̄u foris ad uaria exercitationis sc̄ē studia
ducit̄. magis semp̄ ac magis int⁹ ex ipsa sua deuotione ad san-
ctitatē innouat̄. & ad hunc modū q̄dē intelligendū puta-
m⁹ q̄d dictū ē. sacramēta p̄pt̄ exercitationē instituta.

De distinctione trium operum. & trium operantiū.

Est g̊ t̄plex causa institutionis sacramentoꝝ omnium.
humiliatio. eruditio. & exercitatio hominis. Que causæ si
n̄ eent. sacr̄mēta omnino id ē. ~~sacr̄oꝝ~~ sacroꝝ signa ul̄ instrumēta

elemta p se ee ñ possent. Quod enī elemta sacramta sī. ñ nata
ꝑma facta. si; apposita institutio p dispensatiōne. & gra infusa
p benedictiōne. Que due si elementa p ꝑmā natā ñ accepissent.
sacramta ꝑpe ee non potuissent. Velut ꝑmū natā habilitate. ut ee
possent. adiunxit scdā institutio auctoritate ut hoc fierent.
addidit tria benedictio sanctitate ut hoc eent. Prima facta p
creatorē. scda ꝓposita p saluatorē. tria administrata p dispensa
torē. Primū creatur p maiestate uasa sacramēti. pia saluatur p in
stitutionē eadē ꝓposita. ꝑmo du dispensatur p benedictionē hec
ipsa mundāt. & gra inplent. & apparet mirabile q̄a q̄ manet
fuit. qđ mūd erat fecit. & q̄ munde sunt. fec qđ mūdi sunt. Plus enī
sanctificatio contulit q̄m creatio. q̄m increatione natā accepe
runt ut ee nt. in sc̄ificatione gram ut bona eent & sca. Si g̊ ds cr
at sacerdos sanctificat. plus homo facere uidet q̄m ds. Quod
omnino absurdū & inconueniens eet. sinon qđ homo fac. hoc
etiā faceret ds. Deus enī sine homine creat. si; homo sine dō non
sanctificat. ut gra qđā m̄ a summo incipiat. & in imo cōsummet.
& in hoc ipso descens gr̄e nob significet. ñ gra q̄a descenderet.
iacentes non eleuaret. Creauit ds ꝑmū p se & in suo. hoc e sol in
maiestate instituit. pia saluauit p se q̄de si; in nro hoc e sol in hu
manitate. Sc̄ificat ꝑremo sacerdos neq; p se neq; in suo. q̄a nec
sol ipse e q̄ opat. nec unt ipsi e que ad sanctificationē ubi.
Ipse enī ministrantī coopat. cui unuit p ministeriū ministran
tis qđ sc̄ificandū e sc̄ificat. ut sit q̄de una unt p unū op adu
nū effectū. q̄ q̄de unt in duob; simul opantib; sic discernit. q̄m
p alterū dat. p alterū ministrat. Alt e aq dat. alt p q̄m mundt.
& cū uenit ipsa gra. ad nos p illū uenit aq uenit. q̄m ministran
ti coopat auctre muneris. si; ñ similit a illo uenit p q̄m uenit.
q̄a auctre muneris ee ñ pot. q̄ solū e minister dispensationis.
Nemo g ducat q̄m ho sc̄ificat q̄ndo ds p hominē sc̄ificat. q̄m
in hoc ueri ho facit qđ ds peu fac. Nā qđ p se fac in suo fac. ho
uere ñ fac. q̄m ueritate ñ fac. q̄m p se & in suo ñ in malū facit. Sic

q̄ ds sol⁹ mirabilia fac̄. qm̄ de ipso scriptā dic̄. q̄ fac̄ mirabilia solus. qm̄ sine ipso nullus fac̄. & omnis q̄ fac̄ p̄ ipsum fac̄. & p̄ omnē q̄ fac̄ ipse fac̄. ido q; sol⁹ fac̄. qm̄ ipsi⁹ soli⁹ ē q̄d omnis q̄ fac̄ q̄ fac̄. & tam̄ de seruo di scriptū ē. fec̄ enī mirabilia inuita sua qm̄ ex dō fec̄. & p̄ eū ds fec̄. nec contrarietas illa ex his p̄cedit. sic ds sol⁹ scificat & benedicit. qm̄ ab ipso omnis scificatio & benedictio ē. & tam̄ sacerdos minister di sanctificat & benedicit. qm̄ p̄ ipsum queda scificatio & benedictio ē. que & ipsa q̄q; a dō ē q̄ ē auctoe in dono. & p̄ dm̄ q̄ coopatoe ē in ministerio. Tali consideratione rationabilit̄ distinguit̄. q̄d in sacramētis omnib; sigillatim. ul' creatio q̄ntū ad naturā elemēti. ul' institutio & scificatio q̄ntū ad uirtutē sacramēti opat̄. & in ipsa scificatione q̄ntū ex illo ē q̄ datoe ē muneris. & q̄ntū ex ipso ul' poti⁹ p̄ illū qui solū minister ē dispensationis. Ptremo q̄nq; discreta & distincta ab inuicē ad cognitionē p̄cedit̄. ds medic⁹. ho egrot⁹. sacerdos minister ul' nunci⁹. grā antidotum. uas sacrāmētū. Medic⁹ donat. minister dispensat. uas seruat. que sanat p̄cipientē egrotū p̄ grām spiritalē. Si q̄ uasa spiritalis grē sacramēta n̄ ex suo sanat q̄a uasa egrotū non curant s; medicina. non q̄ ad hoc instituta sunt sacramēta. ut ex eis eēt q̄d in eis eēt. s; ut p̄iciā suā medic⁹ ostenderet. in illo remedio p̄parauit. a q̄ languid⁹ occasionē mœbi accepit. Quia enī ho uisibilia c̄cupiscens cœrupt⁹ fuerat. congrue reparand⁹ in eisdē uisibilib; salutis occasionē recipe debebat. ut p̄ eadē resurgeret p̄ que corruerat. Institutionē sacramentorum quantū ad deum dispensationis esse. quantum ad hominem

Institutio q̄ sacramētoꝝ Ine cessitatis.

q̄ntū ad dm̄ auctorē dispensationis ē. q̄ntū ad hominē u⁹ obedientē necessitatis. qm̄ in potestate di ē. & p̄ter ista hominē saluare. s; in potestate hominis n̄ ē. sine istis ad salutē p̄uenire. Potuit enī ds hominē saluare etiā si ista n̄ instituisset. s; ho nullatenus saluare potuisset si ista contempneret. Dic̄ scriptā. n̄ pot̄ saluari q̄ baptizat⁹ n̄ fuerit. q̄ hoc ul' hoc n̄ fecerit. saluari n̄ potest.

Homo sine bis saluari n̄ pot̄. ſ; ds̄ sine bis saluare pot̄.

Et ē sic mur q̄a uer ū est. & q̄a saluari non pot̄ ho q̄ carit bis sine q̄b; ab homine sal⁹ haberi non pot̄. Homo sine bis q̄ppe saluari posset si sine bis saluare inpotestate hominis esset. & si posset ho p arbitriū suū usta que ad salutē obtinenda ꝓposita sunt relinq̄ re. & secd̄m suā electionē alia ad salutē uia puenire. Cd q̄a homini omnino impossibile ē. ꝓpt̄ea rectissime dicit̄. q̄a homo sine bis omnino saluari n̄ pot̄. Ds aut̄ sine bis homine saluare n̄ pot̄. qui uirtute suā & sanctificatione & salutē q̄q; q̄cūq; ipse uoluerit modo homini largiri pot̄. Uno namq; spū q̄ docet hominē sine uerbo. iustificare etiā ualet si uoluerit sine sacramēto. q̄a uirt⁹ dī ex necessitate elementis non subdit̄ur. etiā si ex dī ex dispensatione ꝓ sacramēta donet̄. Hinc ē q̄d quos dā etiā sine eiusdī sacramēti iustificatos legum⁹ & credim⁹ saluatos. q̄madmodū ieremy. & iuuenē scīficatus legit̄. & iohannes baptista ex utero matris spū scō inplendus ꝓpheta. & qui sub naturali lege iusti dō placuerunt. hec sacramēta habuisse n̄ legim⁹. de quor⁹ tam salute n̄ dubitam⁹. & qui ex illis sacramēta usta pt̄ iustificationē susceperunt. signa magis iusticie sue habuerunt in usta q̄m causam exitus. Quia ꝓ spm dī q̄d q̄d ēfert̄ iustus sine iusti ꝓcepti. dāpnabilit̄ iusti non caruerunt. q̄a ut usta non reciperent ul' ratio tempus non poposcit ul' necessitas non ꝓmisit. nūq̄m contemptū religionis effic. Iustus in elementis sic legē iustitie constituat. ut dicat hominē nec iustificari posse sine bis. etiā si iust⁹ fuerit gram iustificantē habuerit. nec saluari posse sine bis, etiā si iust⁹ fuerit. & cū ab bis ꝓcipiendis ut' articul⁹ necessitatis excludit. ut' sic dicitur ad hec ꝓcipienda ratio tempus non constringit. q̄madmodū hi q̄ sub naturali lege tam iusti. eiusdī sacramēti non habuerunt. sic & ꝓcepti eiusdī non tenebant. Quicumq; grem sacramēti in fide recta & caritate uera habuerunt. sacramenti iusti dampnabilit̄ n̄ caruerunt. quia ea ul' ꝓmpte suscipere n̄ debuerunt. ul' ꝓ imminente necessitate suscipere n̄ potuerunt.

Quid ergo tibi uidetur tu quicumque sacramenta dei ueneraris. et cum te sacra
menta dei honorare putas. deum inhonoras. Sacramentis indicis necessi
tatem. et auctori sacramentorum tollis potestatem. et negas pietatem. Dicis
mihi quia qui non habet sacramenta dei saluari non potest. et ego dico tibi
qui habet uirtutem sacramentorum dei perire non potest. Aut nega uirtu
tem esse posse ubi sacramentum non est. aut si concedis uirtutem nega damp
nationem. Quid est maius sacramentum. aut uirtus sacramenti. Quid est maius
aqua uel fides. Si uis dicere uerum. dic fides. Si ergo sacramentum aque quod
minus est saluat. quos dea non habentes fidem. et non imputatur eis quod fidem non
habent. quia eam habere non possunt. quomodo fides que maior est non libe
rat habentes fidem et sacramentum aque non habentes. non multo ma
gis parcetur eis pro eo quod sacramentum aque non habent. quod quidem habe
re uoluerunt sed non potuerunt. Sed dicis. quomodo ergo intelligemus quod scrip
tum est. nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto. non potest introire in reg
num dei. Et ego te interrogo. quomodo intelligendum putas quod scriptum est. qui
credit in me mortem non uidebit in eternum. Tu dicis quoniam qui hoc non
facit non saluatur. et ego dico quoniam qui hoc facit non dampnatur. Quis
ergo medius locus erit eiusmodi. homines capiens non saluandos. quia aquam
non habent, nec dampnandos quia fidem ~~non~~ habent. Est homo qui
fidem habet et cum dilectionem. fide aquam non habet. non tamen aquam
contempnens. sed aquam habere uolens et non ualens. Hunc ergo aqua ab
sens dampnabit. et non potius fides et deuotio presens saluabit. Quid
ergo ais mihi est cum sacramentis. Habeo fidem et dilectionem et uirtutes alias.
et bonus ero. et sufficiet mihi. Uide ergo si dilectionem dei habere potes precepta
eius contempnere. Si ergo dilectionem dei habes. stude. satage. conare.
quantum potest perficere mandata eius. et si incidis in necessitatem. quere pi
etatem. Si enim necessitas non est que pretendatur. contemptus non excusatur.
Uide ergo quia sacramenta dei medicine sunt spirituales. que foris cœperibus
adhibentur per uisibilem speciem. sed intus animas sanant per inuisibilem ueri
tatem. Quorum quidem institutio quantum ad precipientem dispensationis est.
susceptio uero quantum ad obedientem necessitatis. Uis scire quia in istis
uisibilibus speciebus ad curandos mœbos spirituales. remedium deus non sumit.

s; solu sacramentu constituit. Accipe sacramentu de sacramento.
Egrotauit ezechias. & missus e ad eum ysaias pphetā q ei mortem
imminentē p̄duceret. Quo audito territ & timore compunct. la
crimas cum p̄ce fudit. & miam impetrauit. Remittit continuo
ysaias. ut q̄ndecim annos sue uite illi adiciendos annuncier. & ad
uirtute sacramti ampli⁹ cōmendanda uuln⁹ ei curando. nouā
nouo m⁹ medicinā p̄pararet. Apposita e medicina foris. ut ut occ
culta uti⁹ operaret. & non erat sanitas ex medicina. qm sēm se con
traria sanitati erat medicina. ut apte monstraret. qm ex illa
non erat. q̄d pulsa erat. Magnū de sacramentis sacramtum com
mendatiue. Iger e gen⁹ humanū q̄d laugēt. & uti⁹ p̄ni q̄tate &
foris p̄mortalitate. Ad quē sermo pphetē mittit. ut eimorsi im
minens non solu p̄sens s; futura annunciet. Qui territ. & fun
it. Ploramt & orant. & miam impetrant. Remittit sermo pphe
tē qui nos de longioris uite spacio indulto ceros efficit. q
quia ead nos scriptura de eine uite p̄missione consolit pe
nitentes. que de ppetue mortis dampnatione terret inpec
cato psistentes. Apponit medicina curandis uulneribꝫ nris
que cū ex suu q̄litate morbo contraria ostendit. incuratione
egroti non medicine s; medentis uti⁹ euidentissime declarat.
Ista medicina ipsa sunt sacramta. que du foris nob p̄mu
stros sacre dispensationis cōp̄alit adhibent. uulnera anima
rū nrārū inuisibilit curant. ut curam & sanam ad ppetue ui
te repmissionē p̄ungere possim⁹. Que q̄dē uita q̄ndecim annoꝝ
numero signata e. q ex impsenti p̄ntis mensis septenario in
choat. & in futuro p̄mortalitate carnis octonario p̄ficit. Que
tam medicina q̄nti⁹ ad sua natiua speclat. morbu augere ha
buit. n curare. qa terrena omnia q̄nti⁹ ad ullos qualitate &
miam infirmitate p̄munt. corruptione animarū operari solet.
pot⁹ q̄m curatione. p̄ que tam ds cū miam sanitate p̄fic. q̄d ali
ud q̄m sue uirtutis potentia euidenter ostendit. & cū ineode
m p̄ciat remediū. aq infirmitatis & corruptionis causa

ñi morbu. ℔ hon tñaq; uſus aſcnb; t̄ q̄d p̄ſtā nob mmſtrat. neq;
millis uſibile tia uenerem̄ ſpem. ut inuſibile eis ſubicere
comuncam̄ uernate. Hac conſideratione diligent̄ intuemb;
manifestum fit. q̄mtū ul' illi debeant q̄d foris inſpecie ſacra
menta uſibilit̄ cernit. ul' illi q̄d inuurtute ſacramti unt̄ in
uſibilit̄ op̄at. Et hec q̄dē omnia ad hoc ſperant q̄d ꝓpoſitū
erat inueſtigandu. q̄re uidel' inſtituta ſint ſacramenta.

De materia Sacra oꝝ to ruꝝ.

Reſtat nūc tcia pars de q̄ntue que ꝓpoſit̄ fuerant diſcu
genda. Inplici matia omnia diuina ſacramta ẽficiunt̄.
idē. aut inreb; aut infactis. aut inuerb. Quia em̄ tot̄ ho cor
rupt̄ erat. totū q̄d hominis foris erat ad ſacramtū ſumendum
erat. ut totū in ſacramento foris ſcīfic et̄. & intotu uurt̄ ſacram
tu unt̄ remediū op̄et̄. Inaq; inreb; ſacramta ſcīficanda erant. ut
ſcīficaret̄ hominis matia infactis ut opa. inductis ut uba. ut totū
udel' ſcm ſit. & q̄d homo ẽ. & q̄d hominis ẽ. Inreb; conficiunt̄
ſacramta. ſic udel' ſacramtum baptiſmi in aqua. ſacramtū uncti
onis in oleo. ſacramtū corp̄is & ſanguinis xp̄i in pane & uino.
& que cūq; ſunt alie cōpales ſpecies inq̄b; ſacramta diuina con
ficiunt̄. Infactis etiā inueniunt̄ ſacramta. que admodū cū ſig
nū crucis ut' ꝓmunimine cont̄ aduſas poteſtates ſ opponemus. ul'
ꝓſcīficatione q̄b̄q; reb; ſcīficandis inꝑmentis facim. ul' cū etiā ex
panſis manib; ſiue eleuatis inoratione. inclinatione ſiue erectī
one ſiue conuerſione ſiue alio q̄cūq; geſtu ul' motu ul' actu ſedm
aliqd & ſacre rei ſacramtū exꝑmim. Inductis ſacramtū inuenit.
que admodū ẽ inuocatio ꝺ̄ni ſuper. & cetera eiusmodi. q̄cunq; uer
boꝝ planone ſacrū aliqd & ſacratū ſignificam & exꝑmim. Pce
ro ſciendū ẽ q̄d cū his tribꝫ modis ſacramta conficiant. illa tam ma
gis ꝓpe & ꝓncipalit̄ ſacramta dicunt̄. inq̄b; uurt̄ ẽ ꝓſcīficatio
nē & effect̄ ſaluus ꝓ opationē. His breuit̄ de matia ſacramtoꝝ
ꝑlubatis. ad ſequentia tranſeam.

Quod ſint genera Sacra oꝝ to ruꝝ.

Tria genera sacramentorum in prima consideratione discernenda occurrunt. Sunt enim quedam sacramenta in quibus principaliter salus constat et percipitur. sicut aqua baptismatis et perceptio corporis et sanguinis xpi. Alia sunt que et si necessaria non sint ad salutem. quia sine his salus haberi potest. proficiunt tamen ad sanctificationem. quia his uirtus exerceri et gratia ampliore acquiri potest. ut aqua aspersionis et suceptio cineris et similia. Sunt rursus alia sacramenta que ad hoc solum instituta esse uidentur. ut per ipsa ea que ceteris sacramentis sanctificandis et instituendis necessaria sunt. quodammodo preparentur et sanctificentur. uel circa personas in sacris ordinibus proficiendis. uel in his que ad habitum sacrorum ordinum pertinent iniciandis et ceteris huiusmodi. Prima ergo ad salutem. secunda ad exercitationem. tercia ad preparationem constituta sunt. His ergo prout ratio postulare uidebatur pertractatis. ad ea que restant explicanda transeamus.

De tribus que necessaria sunt ad salutem.

Tria sane sunt ~~genera~~ que ab inicio siue ante aduentum xpi. siue post ad salutem obtinendam necessaria fuerunt. id est. fides. et sacramenta fidei. et opera bona. Que tria coherent. ut salutis effectum habere non possint. si simul non fuerint. Fides enim sine operibus teste scriptura mortua est. Et rursum. ubi fides non est. bonum opus esse non potest. Item qui fidem operantem habent. si sacramenta dei suscipere renuunt saluari non possunt. quia dilectionem dei non habent. cuius precepta in sacramentis eius contempnunt. Verum tamen ubi fides est cum dilectione. sic non minuitur meritum etiam si opus quod in uero proposito deuotionis est exterius non perficitur. sic salutis effectus non impeditur. etiam si sacramentum quod in uera uoluntate et desiderio est. articulo necessitatis excluditur. Ubi autem tria simul haberi possunt. sine periculo salutis nullatenus abesse possunt. quia nec fides meritum habet si dum potest operari negligit. nec opus bonum est aliquod si sine fide fit. Et rursum. fides operans hominem sanctificare non sufficit. si eam que in sacramentis dei constat sanctificationem suscipere contempnit. Tria ergo simul sunt. fides. sacramentum. opus.

In fide xpiana fortitudo tribuitur. in sacramentis arma. in operibus uero hominis tela contra diabolum pugnaturo. Decime partis Capitula sunt hec.

De fide septem esse inquirenda. Quid fides sit. Que sunt in quibus fides constat. De incremento fidei. De his que ad fidem pertinent. Si secundum temporum mutationes mutata sit fides. Quid sit quod nichil minus unquam fides habere potuit. Recapitulatio supradictorum. De sacramento fidei et uirtute. Incipit decima Pars. De fide Septem esse inquirenda.

De fide tractare uolentibus septem inquirenda proponimus. Quid sit fides. in quo constat fides. De incremento fidei. De his que pertinent ad fidem. Si ab initio secundum mutationem temporum mutata sit fides credentium. Quid sit quod minus nichil unquam uera fides habere potuit. De sacramento fidei. et uirtute ipsius. Singula ordine suo prosequantur. Quid sit fides.

Fides est ut ait apostolus substantia rerum sperandarum. argumentum non apparentium. Si per fidem ea que creduntur fide significantia intelligimus. sicut per uisionem non nunquam ea quam uidemus sed quod uidemus accipimus. conuenienter fides substantia rerum sperandarum dicitur. quia fide ea que uere subsistunt. bona sperantibus et exspectantibus illa uentura creduntur. Secundum quam acceptionem non irrationabiliter etiam argumentum non apparentium dicitur. quia que ratione humana non comprehendimus. sola fide nobis credibilia esse et uera persuademus. Quod si hanc difinitionem alio modo exponimus. possumus dicere quia fides non in eo quod sit sed quod faciat difinitur. ut sit sensus. fides est substantia. id est. subsistentia rerum sperandarum. id est. futurorum bonorum que uentura sperantur a nobis. et que sola digna sunt spe et expectatione nostra, quoniam in ipsis constat bonum nostrum. Est ergo fides substantia rerum sperandarum quia bona inuisibilia que per actum non dum presentia sunt. iam per fidem in cordibus nostris subsistunt. et ipsa fides ergo eorum in nobis est subsistentia eorum. Cum enim res quelibet apud nos subsistant. uel per actum quando uidelicet presentes sensu comprehenduntur. uel intellectu quando absentes. uel etiam non exsistentes in similitudine sua. et in imaginatione

ꝓintellectū capuum. ut ex̄pientiā q̄ndo ea innob sunt. sentiunt
anob. ut ē gaudium. tristicia. timor. & amor. que subsistunt
innob. & sentiunt anob. nullo hoy modoy inuisibilia di com
phendunt anob. que credi solū possunt & comphendi omnino
non possunt. Neq; enī actu psentia sunt. ut sensu comphendan
t. q̄a nec corpa sunt. nec incorpalib subsistunt. neq; insimilitu
dine aliqua imaginabilit abanima comphendi possunt. qua
longe omnē similitudinē & excepoy corporaliū sue duumo
dis & puritatis excellentia transcendunt. neq; q̄madmodū ulla
que innob sunt. & sentiunt anob. q̄m nec de substantia animi
sunt. neq; de his que in animo subsistunt. Ergo sola fide subsi
stunt innob. & subsistentia coy ē fides coy. qua credunt q̄a sunt.
s; non q̄lia s comphendunt. Ergo ds credi potest. comphendi om
mino non pot. Dicis m. Q̄d dicam. Q̄d ē ds. Ego tibi respondeo.
q̄ndo q̄a ineducibile omnino ē. q̄d ds ē. Saltem inq̄s. Quid co
gitabo. q̄ndo cogitare uolo q̄d ē ds. Amplī dico. q̄a incogitabi
lis ē ds. Quid dr. ut cogitet. scdm aliq̄d dr. y scdm aliq̄d cogitet.
Q̄d enī scdm aliq̄d dici ut cogitare non pot. dici omnino & co
gitari non pot. Quid q̄ dices & cogitabis. cum id q̄d ē dicere. ut
cogitare uolueris. Si terrā cogitas. si celū cogitas. si omnia q̄ in
terra. & incelo sunt cogitas. nichil hoy ē ds. Denuq; si spm cogitā
s ianimā cogitas. hoc non ē ds. Scio inq̄d. q̄a hoc non ē ds. tamen
hoc simile ē do. & insimilitudine sua ds demonstrari pot. Iude
quale simile. Si spm demonstrare uelles. & corp ostendere. qualis
similitudo hec eet. Et tam plus longe ē ds & sps. q̄m spc & corp.
Omne enī q̄d creatū ē min abinuicē distat. q̄m ille q̄ fecit abeo
q̄d fec. non pot cogitari ds. q̄d ē enī a si credi pot. q̄a ē. non q̄lis ē
comphendi. Q̄d inq̄d apls. nec oculus uidit. nec in cor hominis as
cendit. nec auris audiuit. hoc ē illud q̄d dicere uolum. si tamen
dicere possum. q̄d cogitare non possum. Q̄d nec oculus uidit. nec
auris audiuit. q̄a sensus non pcipit. nec in cor hominis ascendit.
q̄a cogitatione non comphendit. Tam enī ta q̄dā cep. y spc. y ds.

& corp⁹ quidē mundus erat. anima spē. & ipsa anima ⁴ si in medio
q̄dā erat. habens extra se mundū. int̄ se dm̄. & accepat oculū q̄ ex
tra se mundū uideret. & ea quę in mundo erant. & hic erat
oculus carnis. Alium oculū accepat q̄ se ipsam uideret. & ea quę
ipsa erant. hic ē oculus rationis. Alium rursum oculū accepat
q̄ int̄ se dm̄ uideret. & ea quę in dō erant. & hic ē oculus cōtē
plationis. Hos ⁱ g oculos ⁴ in dū anima aptos & reuelatos habe
bat. clare uidebat. & recte discernebat. Postq̄m aūt tenebrę
peccati unitā intrauerunt. oculus q̄dē contemplationis ex
tinct⁹ ē ut nichil uideret. Oculus ū rationis supp⁹ effect⁹ est. ut
dubie uideret. Solus ille oculus qui extrinsec⁹ fuit. in sua cla
ritate p̄mansit. q̄ ⁴ in dū lumen clarum habet. ad iudicū du
bium non habet. Oculus ū rationis quādu lum̄ ē nubilū ē. ad
iudicū certū habere non pot̄. quia quod clare non uidet dis
cernit ambigue. Hinc ē q̄d corda hominum facili⁹ sibi consen
tiunt in his quę oculo carnis p̄cipiunt. quā in his quę acie
mentis & sensu rationis attingunt. quia ubi in uidendo nō
caligant. in iudicando non discrepant. Homo ⁱ g q̄ oculū car
nis habet. mundū uidere pot̄. & ea quę in mundo sunt. Ite
q̄ oculū rationis ex parte habet. animū similit̄ ex parte
uidet. & ea quę in animo sunt. Qua ū oculū contemplatio
nis non habet. dm̄ ea quę in dō sunt uidere non ualet. fides ⁱ g
necessaria ē qua credant̄ quę non uidentur. & subsistant in
nob⁹ p fidē. quę non du p̄sentia nob⁹ sunt p̄ spem. Sic uaq; sub
stantia ullo⁹ ē fides. quia p̄ sola fide nūc subsistunt in nob⁹. &
argumentū ullo⁹ simili ē fides. quia p̄ sola fide p̄bant̄ a nob⁹.
Non enī aliud argumentum mai⁹ de ullis dubitatis ad⁹ p ferre pos
sumus. ⁷ a qm̄ q̄d illa credunt̄ fide. quę ratione non comprehendunt̄.
Quod enī aliud argumentū ad illa ēē ~~non~~ pot̄. q̄b⁹ simle & con
parabile nichil ēē pot̄. cū unq; argumentū nullatenus ēē pot̄.
nisi aliq̄ cū illo ad q̄d argumentum ēēt. similitudine haberet.
Quę ⁱ g similitudine omīne & comparatione transcendunt qua

similitudine argui & conpbari possunt. nisi qa ex fide & deuotione p̄decessoꝝ scoꝝ colligam. qm ad illa que fuerā p̄dicanda bona. incredulū ēē debem. O magna eni ratio hec ē. & omnino fide digna. qa neq; qm sci & uisu oms pene uite desiderio tanta constantia p̄sentē uitā mām despicerent. si non ampli aliqd & ultra mām intelligentiā de illi ueritate p̄sensissent. Sic itaq; fides substantia ē rerū sperandarū. qa p eam iam q̄dam que futura sūt subsistunt in nob. & argumentum non apparentiū qm p ea que occultā sunt. pbant. in nob. S; qa in hac discretione non q̄d sit fides. s; q̄d faciat ostenditur fides. nec ea que de preteritis ul de p̄sentib; habet fides diffinit. Si q̄s plena ac generale diffinitione fidei signare uoluerit. ducere pot fidē ēē certitudinē q̄dā animi de reb absentib; sup opinione. & infra scientiā constitutā. Sunt eni q̄dā qui audita statim omnino repellunt. & cōtradicunt his que dicunt. & hi sunt negantes. Alii uero in his que audiunt alteram q̄meliq; partē eligunt ad estimationē. s; non ad pbandā affirmationē. Quā, uni eni unū ex duob magis pbabile intelligunt utrum tam adhuc an ipsū uerū sit asserere non p̄sumunt. hi sunt estimantes. Alii sic alteram partē approbant. ut ei approbatione etiam assertione assumant. hi s credentes. Pot ista genera cognitionis illud p̄fecto sequit. cum res non exaudita solo s; p̄sua p̄sentia noticiā. Perfecto eni agnoscunt qui ipsam rē ut ē in sui p̄sentia p̄scientia cōprehendunt. hi sunt scientes. Primi g sūt negantes. Secundi dubitantes. Tertii estimantes. Quarti credentes. Quinti scientes. Ex his g cōuincit pot. q̄re fide certitudinē appellauim. qm ubi ē ad huc dubitatio. fides non ē. Patet ergo q̄re ipsa certitudine q̄m fide appellauimus sup opinione. ul estimatione & infra scientiā dicim ēē constitutā. qa nimirū credere aliqd sic nil ē q̄m scire. sic plus ē q̄m estimare. Nil duco non q̄ntum, ad meritū. s; q̄ntum ad cognitionē. Nisi eni credere aliq̄n q̄ntū admeritū plus ēet q̄m uidere. neq; q̄m usio subtraheret ut fides mereret. nec dictū fuisset beatū. q non uiderunt & crediderunt, p̄terea dari credere aliq̄ndo plus ēe q̄m uidere. s; q̄ntū

ad meritū. non q̄ntū ad gaudiū. Alioquin q̄ntū ad cumulū felici-
tatis. & p̄fectionē ueritatis. plus ē p̄sentē uidere q̄m absentē crede-
re. sic & plus ē stare fide. q̄m nutare estimatione. Recte ḡ dictum
ē certitudo rerū absentium. sup̄ opinionē & infra scientiā constitu-
ta. Quāuis non nunq̄m etiā in ipsa que ex p̄senti contemplatione
nascit̄ certitudo. ab usiue fides appellat̄. De illa aut̄ que p̄pe ap-
pellat̄ fides. dictum ē. Ita si uides. non ē fides. Que sint in quib̄
fides constat.

Duo sunt in q̄b̄ fides constat.
cognitio & affect̄. id ē. constantia ul' firmitas credendi. In al-
t̄o constat. q̄a ipsa illud ē. in alt̄o constat. q̄a ipsa in illo ē. In affec-
tu enī substantia fidi inuenit̄. in cognitione mat̄ia. Aliud est
enī fides qua credit̄. aliud q̄d fide credit̄. In affectu inuenit̄ fi-
des. in cognitione id q̄d credit̄ fide. Ꝓpt̄ea fides que in affectu
habet substantiā. q̄a ipse affect̄ ē fides. in cognitione habet ma-
teriam. q̄a de illo & ad illud q̄d in cognitione ē fides ē. Credere
ḡ in affectu ē. q̄d ū credit̄ in cognitione. Cognitionē aut̄ hic in-
telligim̄ scientiā rerū. non illā que ex p̄sentia ipsarum conp̄hendit̄.
s; illā que auditu solo p̄cipit̄. & ex uerbor̄ significatione ma-
nifestat̄. cū id q̄d dicit̄ & ab illo qui audit intelligit̄ q̄d dr̄. etiā
si nesciat utrum sit ul' non sit. ita ut dr̄. scientia tam̄ ē in q̄ntum
intelligit & scit. q̄d ē q̄d dr̄. Hec aut̄ scientia cognitio ē. que sic
sine illa scientia ēē pot̄. q̄ res ēē ul' non ēē scit̄. ita sine fide ēē pot̄.
qua res ēē ul' non ēē credit̄. Ad hanc cognitionē fides si accedat. ut
credat̄ q̄d audiebat̄. & intelligebatur. est credulitas in cognitione.
& inuenit̄ in credulitate fidi substantia in cognitione mat̄ia. Pot̄
aut̄ cognitio huiusmodi sine omni fide ēē. fides aut̄ sine omni cognitio-
ne ēē non pot̄. q̄m qui audit aliquid & intelligit. non semp̄ credit.
Qui aut̄ nichil intelligit. nichil credit. q̄mus aliq̄ndo credere pos-
sit. q̄d n̄ intelligit. nā & fides ē etiā de fide. qua credit̄ q̄d nescit̄.
quia scienti & credenti credit̄. Iue enī q̄ credenti credit. non inc̄-
uenient̄ credere dr̄. q̄d ille credit. cui credit. & si nesciat illud
q̄d sit. q̄d credit. & scit cui credit. Tales sūt simplices in sc̄a ecc̄lia

q̄ ꝑfectionē credentib⁹ & cognoscentib; credunt. q̄ nimirū in sua sim
plicitate saluant̄. nec ab illoꝝ merito alieni sunt. q̄mius ad cogniti
onē illoꝝ non ꝑtingant. sic scriptum ē. Boues arabant. & asini pasce
bant̄ iuxta eos. Simplices q̄ppe in scā ecclia q̄mius cum ꝑfectis oc
culta sacramentoꝝ dī rimari non ualeant. quia tam̄ se ab illoꝝ so
cietate non diuidunt. q̄si iuxta eos positi in eadē fide & spe bene
oꝑando se pascunt. Sic ḡ fides aliqn̄ cū cognitione ē qn̄ scit̄ q̄d
credit̄. aliqn̄ se in cognitioē qn̄ scienti tantū & credenti creditur.
Necesse ē tam̄ semꝑ aliq̄m ēē cognitionē cū fide. quę ipsam fidē
ꝑintentionē dirigat. quia si nichil ex his quę credenda sunt
cognosceret̄. non haberet fides q̄ se ꝑintentionē in bono oꝑe di
rigeret. neq; ad q̄d bene oꝑando spem suā excitaret. S; aliud
ē in q̄b; dā cognitionē fide transcendere. aliud illa quę nunq̄m
ignoranda sunt credenda nescire. Illic meritū fides habet. ubi
etiā cognitioē n̄ discernit. hic q̄a a cognitioē omnino destituit̄
cadit ipsa. fides q; ēē desistit. De Incre... mento fidei.

Duo sunt scd̄m quę fides crescere dr̄. Cognitio & affect⁹. id ē. con
stantia ul' firmitas credendi. Scd̄m cognitioēm fides crescit
q̄ndo erudit̄ ad scientiam. scd̄m affectum crescit. qn̄ ad deuoti
onē excitat̄. & roborat̄ ad constantiā. Quoꝝ dā fides ~~fides~~ cogni
tioē magna ē. affectu parua. q̄rundā u̅ affectu magna est.
cognitioē parua. Alii fidē & cognitionē & affectu magnā ha
bent. alii cognitioē. & affectu paruā. Neruntam̄ affectum mag
nū in fide magis laudabile ēē. q̄m cognitionē magnā. dn̄s ma
nifeste ostendit. ubi fidē grano sinapis cōparauit. q̄d q̄ntitate
q̄dē paruū ē s; non feruore. Hinc mulieri chananeę parū q̄dē
adhuc scienti s; multū confidenti dictum ē. Mulier magna ē
fides tua. Illa nāq; apt̄ dm̄ fides magna reputat̄. quę & si minus
uigeat scientia. ꝑ constantiā tam̄ fortis ostendit̄. Cum ḡ fides cog
nitioē crescit adiuuat̄. cū u̅ affectu crescit ꝓmeret̄. Item scd̄m i
cremēta fidi. ita genera credentiū inueniunt̄. Quidā enī fideles
s̄ q̄ sola pietate credere eligunt. q̄d tantū utrum credendū sit

ut non credendu ratione non conp̄hendum. alii ratione appbant
qd fide credum. alii puritate cordis & munda conscientia uitei ia
gustare incipiunt. qd fide credum. In p̄mus sola pietas facit electi
one. in secundus ratio adiungit appbationē. in tertius purtas intel
ligentiæ appehendit certitudinē. Quartū gen̄ hominū ē. qb̄ crede
re ē solum fidi non contra dicere. qui consuetudine uiuendi ma
gis q̄m uirtute credendi fidē nominant. Solis enī transeuntib̄ in
tenta nunq̄m mentē adfutura cogitanda subleuant. & q̄muis fidi
xp̄iane sacramenta cū ceteris fidelib̄ usu p̄cipiunt. q̄re tam xp̄ian⁹
sit homo. ut quę spes xp̄iano sit in exspectatione futuroꝝ bonoꝝ n̄
attendunt. Hi q̄muis nomine fidei dicant. re tam & ueritate lon
ge sunt a fide. tam huiusmodi aliq̄n diuina gra uisitant. & ad sui
consideratione erectant. ut q̄re homo natus sit. & si alia p̄ hanc uita
sequat inquirant. si p̄mia uitis. & peccatoꝝ tormenta reposita
sunt. & si p̄ finē opis sequat p̄miū uite retributionis. Tali q̄ conside
ratione incorde aborta magno mox trepidationis motu de dubio
uite mortalis conscientia ipsa concutit. & q̄nto magis sibi errantis
piculū immineꝝ cernit. tanto magis ad cognitionē ueritatis pue
nire satagit. Considerat in hoc mundo tam diuisas ee hominū estima
tiones. sup̄ his unquib̄ salus hominis constat. Pagani in plurib⁹ uni
tate diuinitatis scindunt. iudi creatorē confitent. saluatorē n̄
cognoscunt. & in his omnib̄ mens fluctuat. & nisi pietate insuo
teneret. fretassis abiecta ueritate falsitatē sequeret. Accedit ad
hec spūs scō suggerentis ratio. q̄m simulus dubiis si unū aliq̄d relin
quit. ut unū aliud eligat. dubietas non tollit. s; mutat. Accedit
ad hanc alia ratio maxime meli ee confitenti unū p̄ncipiū q̄m multa.
q̄m ubi multitudo ē aut pluralitas supflua ē. aut unitas imperfec
ta. Ad huc ampli⁹ celuis ē creatorē pariter confitenti & saluatorē.
qua creatorē solum. q̄m qui creatorē dicit maiestatē confitet.
Qui saluatorē intelligit. pietatē uenerat. Ex mai⁹ bonū hominis
ē. ut in dō suo & maiestatem inueniat. q̄m oculo cordis con
templet. & humanitatem. q̄m oculo carnis speculet. ut uo

homo in dō beatificet. His rationib⁹ anim⁹ confortat⁹ ad ampli-
orē religionis diuinę deuotionē excitat. deuotione aut mundat. &
purificat. ut mundo corde iā q̄dam̄ p̄gustare incipiat. id ad q̄d
fide & deuotione cognoscendū festinat. Ita munda conscientia ī
uisibilib; documētis & secreta ac familiari uisitatione de dō suo
cottidie erudit. & certificat. ut in tantū, ut iam q̄dam̄ cū p̄contē-
platione p̄sentē habere incipiat. & nulla iā ratione ab ei⁹ fide
& dilectione etiā si tot⁹ mund⁹ in miracula uertat. auelli queat.
Isti sunt g̊ tres grad⁹ p̄motionis fidi. q̄b; fides crescens ad p̄fectum
conscendit. Prim⁹ p̄pietatē eligere. scd̄s p̄rationē app̄bare. tercius
p̄ueritatē app̄hendere. De his quę ad fidem p̄tinent.

Queritur etiā quę res ad fidē p̄tineant. quas credere oportet
eū qui fidelis uire nominat. Nam fides illa qua aliq̄d credi-
t hoc modo ut qui credit fide illa fidelis non dicat. p̄sentis p̄positi
non ē. Sine fide etiā infideles non uiuere ex hoc manifestum ē. q̄m
omnis homo in hac uita uiuens sic habet quędā quę p̄ exp̄ientiam
sentiat. ita quędā etiā habet quę non uisa nec exp̄ta sola fide cre-
dat. Fidē tam̄ quę in dm̄ ē nequaq̄m habē dr̄. n̄ q̄ illa credit quę
credendo & amando dm̄ ho p̄meret. Hęc sunt g̊ quę ad fidē p̄tine-
re dicunt. quę credendo homo fidelis nominat. Quę ů ista sint si
diligent inquirim⁹. in duob⁹ hęc p̄ncipalit constare inuenim⁹. Sunt
enī quędā duo & hęc duo in uno sunt. & unū sunt duo hęc. Creatoe
& saluatoe duo sunt nomina. & res una. tam̄ aliud notat creator.
aliud saluatoe. Creator quia fecit nos. saluatoe q̄a redemit nos. Primū
n̄ eram⁹ & facti sum⁹. p̄tea p̄ieram⁹ & redempti sum⁹. & a buno utrūq;
factū ē. ut bonū nr̄m totum eēt ab uno. & totū in uno & unū. Crea-
tori debem⁹ q̄d sum⁹. saluatori q̄d rep̄ati sum⁹. Hęc sunt g̊ duo quę fidi
p̄posita sunt credenda. creatoe & saluatoe & quę p̄tinent ad crea-
torē. & quę p̄tinent ad saluatorē similit. Creatoe & quę p̄tinent ad
creatorē. hęc ē una pars fidi. saluatoe & quę p̄tinent ad saluatorē
hęc ē alta. In p̄ma parte discernit fides int̄ creatorē & op̄a sua.
in scd̄a parte discernit fides int̄ sal[illegible]tantū [illegible]uatorē ⁊ sacm̄ta sua.

ad creatorē pūnent opa condicionis que sex diebꝰ facta sunt. ad saluatorē pūnent opa restaurationis que complent sex etatibꝰ. In pma parte ad fidē pūnent confiteri unū creatorē. & ab eo facta omnia ee. que habent ee. In scda parte ad fidē pūnet uenerari unū saluatorē. & ab eo repata ee. p dna. quibꝰ datū ē ul dandū beatū ee. In pma parte recta fides. unū creatorē & creaturā ita discernere debet. ut unicuiq; hoy qd suū ē tribuat. & uicissim alii ppetatē una altera nō transfundat. id ē. ut nec creature attribuat creatoris maiestatē. nec creatori asscribat creature infirmitatē. nec ecclesiastice tempe nec creaturā tendat eternitate. Ita fides si unicuiq; qd suū ē tribuat. recte offert. si uim utrumq; bene discernit recte docuit. & non peccat. Si ū unqlibet hoy delinqt. fides sana necesse ē detrimentū patit. Nam illi qui creaturā p dō colentes gemino errore decepti. uel creaturā eternā ul dim temporalē ee. crediderunt. quid isti aliud fecisse credendi sunt. qm excellentiā factoris opi. & infirmitatē facture tribuisse creatori. Rursꝰ philosophi gentiliū qmuis unū creatorē & opa sua recte discernunt. nequaqm tam fideles appellandi s. qa fidē de saluatore non habuerunt. Secundū ḡ de inde ea que in scda parte posuim. ubi pmū in saluatore agnoscim redemptionē. in sacramentis ei redemptionis pparationē. Prima pars spectat fidei addebitū nature. scda pars fidei spectat addebitum grē. Illa credere debem. quia pnaturam condti sum. ista credere debem. quia p grām repati sum. Si secundum mutationes temporum. mutata sit fides.

Sequenti de hinc duo illa que in pma distinctione huius tractationis ppositum. quinto & sexto loco pmisimꝰ q̄tue ista dequibꝰ hactenꝰ tractatum ē psequenda. Quoꝝ unū ē si scdm mutationē temporū ab inicio fides credentiū mutata sit. siue una eadēq; fidei forma & in his que ab inicio fuerunt. & q̄ usq; in finē credentes futuri sunt scis constat. Alterū ū ḷ qd sit q̄ ab inicio nichil minꝰ unqm recta fides habere potuit. id ē. qd sit illud cui nichil unqm demi potuit. ut fides recta constaret. eni si aduci aliqd potuit. ut cresceret. Hec duo ratione cohērent. & ob hoc indi-

uise tractari exposcunt. Hec leui cosideratione inhuiō op ee
puteō. ubi tam multe sunt estimationes hominū. & tā diuersa
fide de recta fide dispuāt. Hec paruū hoc ee piculū e. Quomodo
enī de his que credenda sunt. fide bene sentire possum. fide p
sa fide mala sentiō. Plūra cōsiderāda sunt diligēt singula
que dicunt. ut ea ducam & sentiam inquib; dū fide rectam astru
ere nitūr, sane fidi obuiare non conuincam. Sunt homines qu
quasi pietate quadā impii indm efficiunt. & dum ultra ul qd in
uestigate e sentiunt. ipsam uestigate offendunt. Hec aūt ig
norantia multos pene errores. tam de bonitate qm de uestigate
Dicunt alii bonitati diuine non ee ~~consentiens~~ conuenies. ut in
opa sua crudelis ee ducat. & ut aliq excelsa fecit pene pmittat
q nichil ad hoc fecit ut peat. Ita dū se honorare putant bonitate
offendunt uestigate. Qui enī puis fuit ut non existentia crearet.
iust e. ut errantia & delinquentia iuuaret. Alii dicunt adiusti
cia hominis punere. ut in hac uita sine pugna uiuat. cum poci
iust ee non possit. si non pugnat. Neq; enī adiusticia huiusmōi pe
nes non temptari. s; a temptatione non superari. nec ut qui bonus est
numqm cadat. s; cū ceciderit ut resurgat. Similr si q dicunt fi
delē non ee. qui ul alii ee credit quedā. qa pfirmitate cōphen
dere non pōt. qlē ipsa uestigate e. ul non omnia credit. qa pig
norantiā capere non pōt omnī e. Ethi beatificandā putant fide ue
ram in multitudine cognitionis poci quā magnitudine deuotio
nis. cum pietas diuina non attendat quanta cognitione credat. s;
magis qnta deuotione id qd creditū diligat. Hoc idcirco cōmemora
m qa agnouim quosdā ee mīs discretos qui humane possibilitatis
mensurā nescium. qa possibilitate suā non attendunt. & fiat attendant
dant maiori stultitia estimant. hoc omnes ee debere q se pceteris
uident ampli aliquid accepisse. Affirmam fidelē nulla ratione
ee ducendū. q non magna quide & multa & sublimia fidi sacramta
agnouerit. & de maiestate creatoris. & de humilitate saluatoris q
rumdā disputationū pfunditate & rerū gestarū serie memoria ē pre-

& putandū

hendit. Ipsam quoq; diuinitatis natam rudib⁹ animis & uix ad ea
que uident sufficientib⁹ explicanda & corpeam ab incorpea nata
subtili qda consideratione discernenda pponunt. S; illa qq; q de
sacramentis redemptionis nre in natiuitate & passione & resurrecti
one & ascensione saluatoris nri mundo iam manifesta sunt. omnib;
ab inicio mundi iustis. fidelib; tam minorib; qm maiorib; eade cog
nitione patuisse uentura. qm a nob nunc cogscoscunt preterita. Alio
qn non uere dicendu fide hoz omniu habuisse. q ista non agnouert.
Ista aut omia que in sacramento nre redemptionis completa sunt.
cos & credidisse & agnouisse. non solu hac ratione pbare se putant. qd
quemadmodu nos m ad illa redemptione non ptineremus. nisi hec omia
iam facta agnosceremus. & agnita crederemus. sic qde illi p hec saluati
non fuissent. n hec omia & facienda agnouissent. & agnita credidisset.
ueru etia quia aliquotiens scpte testant. nullu ab inicio sine fide
xpi ee saluatum. & beat augustin de ipso hoc loquens sic ait. Eade
fides mediatoris saluos iustos faciebat antiquos. pusillos cum mag
nis. non uet testamentu qd in seruitute generat. non lex que non
sic data e ut possit uiuificare. s; gra di p xpm hiesum. qa sic nos cre
dim xpm in carne uenisse sic illi uenturum. sic nos mortuu. ita illi
morituru. sic nos resurrexisse. ita illi resurrecturu. & nos illi ad iu
dicium uenturu uiuoz & mortuoz. Hec au si uera st sic ab illis estiman
tur & sic appositis auctoritatib; affirmari uident. fuit antiquis temp
porib; aut p rara salus. aut nimiu numerosa pfectio. quoz quide qd
libet sape discretionis terminos excedere e. Quod si uidet tolerabi
lius immo & do digni iudicat. replesse poci & ditasse secula illa mul
titudine pfectoz magis qm saluandoz tanta fuisse paucitate coniten
tum. qtin & salui non pauci tunc fierent & oms nichilomin repleti
spu pphetico. nec du reuelata mysteria iam tunc penetrarent. si in
quam hoc recipit benedicim quide dm indonis suis. s; qd tempi gre
reseruatum sit non uidem. n qd temp gre illud poci iuxta sententia
hanc fuerit appellandu. in quo tot & tante di pplo diuicie spe af
fluebant. ut illud prs incredibili felicitati cerneret impletu qd

moyses optabat cum diceret. Quis dabit ut om̄s ꝓphetent. Queso
quid simile attulit euglium. Frustra glat̄ paulus de p̄miciis
spc̄. quas putat se cum sociis suis cū coaplis accepisse. cum nil ta-
le in diebꝫ suis potuerit expiri. Deniq; aiebat. Numq̄d om̄s ꝓphe.
Frustra inq̄m glat̄ de euglio suo. quia non ab homine neq; ꝑho
minē illud accepit. s; quasi spūali quadā p̄rogatiua ꝑreue
lationē ihu xpi. cum & ante ipsum ꝑspm̄ fuerit etiā pplis reue
latum. S; nec apls petrus ꝓfecto debuit ꝓpheticū illud ad sua
tempa retorquere. Effundā de spū meo sup filios & filias uras
& ꝓphetabunt filii uri & filie urē. si habundantior iam p̄cesse
rat transactis sclis effusio sps. aut certe ꝓpheta ul poci in ꝓpha
ds. si uere tempa illa aplica cum hoc diceret intuebat̄. n̄ plane
effundā s; subtraha magis de spū meo dixisse debuerat. Quid em̄.
Si filiis euglii omnes ueteres iustos pares facimus inscientia. nūq̄d
non & supiores om̄s in grā consequent̄ fateri necesse ē. ut pote quos
non lectio sic nos aut p̄dicatio. s; ipsa unctio docuerit omnes de om
nibꝫ. Nos tamen toleremꝰ nr̄am iniuriam. ut apli quoq; suā. ut &
ipsis minimi antiquoꝝ iustoꝝ comparent̄ inscientia. p̄ferant̄ in grā.
S; ē sane q̄d ullo omnino pacto merito non fuerimꝰ. ut dns iudel
glē sentiat̄. ul falli unq̄m potuisse ul fallere uoluisse. & qui de ip
so ꝓtestatꝰ est. int̄ natos mulierum non surrexisse maiorē iohanne
baptista. Vide aut̄ si non uere falsum faceri cogim̄ ueritatis hoc te
stimoniū. si tantum tribuamꝰ ueteribꝫ quantū nec iohanni uendi
care ualemꝰ. Non itaq; fit iniuria iohanni. si q̄d ignorare dr̄. aut cre
dit̄. nimirum q̄d & ipse non fatet̄. S; si q̄d p̄coni ueritatis negamus
contra p̄coniū ueritatis alti damꝰ. hoc non tantū iniuria s; blasphe-
mia ē. & plane cont̄ dicere non iohanni s; ueritati. Quid g̊. Ami
cus sponsi dubitat & querit. tu es qui uenturus es an alium expe
ctamꝰ. & nos milibꝫ hominū certitudinē de omnibꝫ nr̄o mendatio
confirmamꝰ. Nec ipsos de se ita ueteres sensisse paucis aduertere
possumꝰ. moyses scribit dm̄ ad se loquentē dixisse sic. ego sum ds
abrahā deus ysaac. & ds iacob. & nomen meū adonay non indica

ui eis subauditur. sic tibi. Ostendit ergo se de dei noticia plus aliquid precedentibus patribus accepisse. dauid quoque super doctores suos et seniores donum sibi intelligentie audacter presumit ita dicens. Super omnes docentes me intellexi. quia testimonia tua meditatio mea est. Et rursum. Super senes intellexi. Sed et propheta daniel pertransibunt ait plurimi. et multiplex erit scientia. ampliorem scilicet noticiam promittens et ipse posteris. Si ergo ut ait etiam sanctus papa gregorius. secundum incrementa temporum creuit et scientia spiritalium personarum. et quanto uiciniores aduentui saluatoris extiterunt. tanto mysterium salutis plenius perceperunt. non est dubium quin his qui et presentes fuerunt. multo amplius contulerit rerum ipsarum exhibitio atque presentia exhibentis. Denique et audierunt. Beati oculi que uident que uos uidetis. Item. Vos autem dixi amicos. quia omnia que audiui a patre meo. nota feci uobis. Multi inquid reges et prophete uoluerunt uidere que uos uidetis et non uiderunt. et audire que auditis et non audierunt. Quare. Ut uidetur clarius largius que perciperent. quod uix tenuerunt obscureque presenserant. Alio quin quid opus erat uidere foris carnem et carnis audire sermones. si iam intus aspiciunt fuerant perfecte instructi de omnibus presertim cum dominus dicat. caro non prodest quicquam. spiritus est qui uiuificat. Quod si prophete et qui illustriores uidebantur in illo populo non omnes omnia aliquando equaliter agnoscere ualuerunt sed alii plus. alii minus. prout spiritus dabat diuidens singulis prout uolebat idque absque preiudicio sue sanctitatis atque perfectionis. quanto magis simpliciores quique iusti sine detrimento salutis saluationis tempus modum et ordinem nescire potuerunt. quam tamen certa spe et fide uti promissa fuerant. firmissime tenuerunt. Quanti hodieque profecto in populo christiano uite eterne scilicet futuri quod indubitanter credunt et sperant. et ardenter desiderant. formam tamen ac statum ne cogitare uel tenuerunt quidem nostri. Ita ergo multi ante saluatoris aduentum dominum omnipotentem timentes et diligentes sue salutis gratuitum promissorem credentes. in promissione fidelem sperantes certissimum redditorem. in hac fide et exspectatione saluati sunt. licet quando et qualiter et quo ordine salus repromissa fieret ignorarent. Nam et ipsis apostolis quos iustos

fuisse nemo ē qui ambigat. pſentē saluatorē & regnū celoꝝ mani
festa iam luce p̄dicante. mysterium passionis in tantū adhuc igno
tum fuisse. aut; occultum legit. ut ipso hoc dño p̄dicante apte. & p̄
dicente illi nec intelligere possent. quę dicebant. Duo q̄q; illi dis
cipuli quib⁹ eunt; & dubitantib⁹ in via hic apparuit. adipsi ad
int̄rogationē pulsanti. int̄ cęta dixisse referunt. Nos sperabamus.
q̄d ipse ee redemptaurus isrl. In quo apte ostendit. q̄d redemptionē
isrl p̄ passionē xpi uentura non credideram. q̄a in ipsa passione &
redemptione desp̄abant. p̄pt̄ q̄d & illis ibidē dicit. Oportuit & tradi
conde ad credendū. nonne oportuit xpm pati & resurgere ame
tuus. & sic intrare in gl̄am suā. Postremo q̄d ē mysterium a sclis ab
sconditū. & ne forte puer̄ solis malis absconditum. subiecit nouis
simis temporib; scis reuelatū. Si om̄s hoc a principio boni cogno
uerunt. q̄modo ul malis hoc ignorare potuerunt. maxime cum
ab ipsis bonis qui hoc p̄cepissent qui uere boni & mali eent. quib;
hoc reuelandū ul scelandū foret discerni non potuisset. Atq; i
hunc modum consequens ee manifeste agnoscim⁹. ut si bonis omib;
hec reuelata confitem̄. malis quoq; non ignota fuisse non dubite
mus. Porro si hoc stare debebit. quis non uideat q̄m ineffabili uer
bo illa tempa p̄ueniēb; scis p̄ferenda sunt. cum fides que hic
solo foris auditu uerboꝝ p̄cipit. illuc p̄contemplatione p̄pheticę
aspiratonis int̄ ab omnib; plena & manifesta ueritatis luce lege
ret. Quod si fides nra comparatione fidei illoꝝ nr̄a dica fides non
sit; opinio quędam dicenda e. q̄s tantum certos agnoscimus fu
isse de futuro q̄m nos de p̄terito. q̄m illi q̄d utre non uiderunt agno
uerunt p̄sp̄m. nos q̄d non uidim⁹ auditu solo concipim⁹ p̄ uerbū. Quod
si uerum ē quis non uideat q̄m aduent⁹ xpi fidelib; non solum illu
minatione non auferet. sed; certore & meliore agnitione absoluit.
Quo circa fidē rectam consulentes cōmoditora salutis. & p̄pinquora ue
ritati confitemur. & cognitione eoꝝ que ad fidē p̄tinent sic inuno eo
demq; tempe scdm capacitatē diuersoꝝ differentē agnoscim⁹. ita q̄q;
p̄ successionē temporꝝ a principio incrementa q̄b; da auctā in ipsis fide

lib⁹ non dubitem⁹, una tam & eande fide fuisse p̄ cedentiu
& subsequentiu. in quib⁹ tam eade cognitio, fuit sic indubi
tant confitem. quēadmodu in his q̄s unius op⁹ fidelis cer
tum eande fide & tamen non eandē fidi cognitionē inuenim⁹.
sicut itaq; p̄cepta fides in omnib⁹ ut maior erat. s; mutata n̄
ē. ut alia erat. Ante legem dñs creatōr credebat. & ab eo salus
& redemptio expectabat. p̄ quē ū & quom eade fides salus im
plenda ac p̄ficienda foret. exceptis paucis quib⁹ hoc sicut sin
gularit immunere datum erat. aperiris etiā fidelib⁹ non cogno
scebat. Sub lege aūt p̄sona redemptoris mittenda. p̄ducebat. &
uenta expectabat. Que aūt ipsa p̄sona foret. hoc ē ho. ut angls
ut dñs. non dum manifestabat. Soli hoc cognouerunt. q̄ p̄ spm
singularit ad hoc illuminati fuerunt. Sub gra aūt manifeste
abomnib⁹ iam & p̄dicat & credit. & modus redemptionis & q̄
uis p̄sone redemptoris. Semp tamen in ecclia dī abinicio fide
& cognitionē fuisse credim⁹ incarnationis & passionis ac pi. q̄a
abinicio nunq̄m fuerunt. qui hoc cognouerunt. diu saluabant.
quia hoc p̄ sacrū honu fide simplici iungebant. & eos bene
op̄ando sequebant. Quid sit quo nichil minus umquā
fides habere potuit.

Hec sunt quib⁹ abinicio nichil min⁹ unq̄m recta fides ha
bere potuit. credere uidel. unū ee dñm creatorē omniu
um. dñm & rectorē uniuerso. Ipsum quidē non ee malū auctō
rem. eor⁹ tamen qui in malis suis eū miam quererent & expecta
rent. futurum redemptorē. hec simpliciū fidi inuicio sufficis
se credim⁹. quib⁹ & si nichil ampli additum ē ad cognitionē. mul
tum tamen collatum ē addeuotionē. Istaquidē uenturū in car
ne redemptorē. & in eadē carne morituru. & resurrecturum
& ascensuru. siue alia quedā que illis temp⁹ abscondita fue
runt. manifeste non cognouerunt. & tam fide natiuitatis & pas
sionis siue resurrectionis & ascensionis ei⁹ in hoc eos uerissime ha
buisse dicim⁹. quia credentib⁹ & scientib⁹ hec. fide & deuotione

subspe & ex pclatione eiꝺē redemptionis adheserunt. ꝙmuis modum eiꝺē redemptionis suę similit̄ non cognouerunt. Sic ꝯ intelligendum ē̄ putam⁹. qꝺ dicit beat⁹ augustinus quia eaꝺē fides mediatoris saluos iustos faciebat antiquos pusillos cum magnis. quia eaꝺē fide mediatoris antiqui iusti habuerunt pusilli cū magnis. Aliī quiꝺē quę uentura erant credentes & cognoscentes.

aliī ū nī qꝺē cognoscentes. s; credendo & desiderando cognoscentib⁹ & credentib⁹ adherentes. Qꝺ ū subiungit. qa sic nos credim⁹ incarne uenisse. sic illi morituri uenturi. sic nos morituri. sic illi morituri. ꝙ & certe ul' non ad oms referendū ē. s; ad eos tantum quib; hec uenia p̄stare singulariter datū ē. ut oms quiꝺē eaꝺē fiꝺē. s; non eaꝺē fiꝺī cognitionē habuisse ducant̄. Aut si de omnib; hoc dictum intelligit̄. oms qui futurā redemptionē crediderunt. hec etiam inquib⁹ redemptio constabat credidisse non inconuenienter affirmant̄. Inq̄ntum enī ipsam quę omnia hec commendabant redemptionē uenturā crediderunt. hec crediderunt. ꝙmuis eaꝺē de ipsis omnes incredendo cognitionē non habuerunt. Hoc m̄ ꝯ sano intellectu duci pot̄. oms abinicio iustos fiꝺē saluatoris habuisse. & omnes infide redemptionis uenture iustificatos fuisse. ꝙa eaꝺē redemptionē ul' uenturam cognouerunt. ul' cognoscentib⁹ & credentib; crediderunt. & cū hac fide sacramenta ipsi⁹ redemptionis quę abinicio instituta sunt. adsanctificationē suscepunt. & in ipsis iam eaꝺē redemptionē suā quasi inumbra & figura portauerunt. Qꝺ bene duo illi uiri significauerunt. qui botrū inuecte suspensum de terra p̄missionis adfilios isrl' inde serto portauerunt. Botrus siꝺē inuecte x̄p̄c incruce ē. cuius mysterium in sacramento duo ppli portant. Qui p̄cesserunt portauerunt quiꝺē s; n̄ uiderunt. ꝙa p̄cedentes aduentum ei⁹ sacramenta passionis eius oms quiꝺē p̄fiꝺem portauerunt. s; non oms p̄cognitionē qui portauerunt intelligere meruerunt. Sequentes aut̄ & portant & uident. ꝙa fideles qui p̄t aduentum ei⁹ incarne subsecutū sacramentū passionis ei⁹ & p̄fiꝺe susceptum. & p̄reuelatā iā cognitā

onē agnoscunt. Unde beda meandē questionē unū unquidē
q; dnice crucis tropheum. pus ppē ē moyses quā apli nouer
rant. ē pducabant. s; pphetē hoc aliquens figuratus uelatusq;
sermonib;. apli aut aplo q; successores patefacta luce euglium
semp apte pducabant. ita ut nunc omis ppls ecclesiā scire confiteri
debeat fidē. quā eo tempe pauci admodum ē pfectiores quiq;
nouerunt. quamus omnis di ppls eā nunc eidem mysteria fidei
in legalib; cerimoniis typice portaret. Recapitulatio
Duo sunt g unquib; constat uera fides. supradictorum q;
creatur ꝫ redemptre. Unum sine altero non sufficit. Utrūq;
agnosce. utrumq; confitere. Si creatorē credis. agnoscis qd fa
ctus es. si redemptorē confiteris. agnoscis qd reparatus es. Unus est
creator ē redemptor. In suo te fecit. unico te reficit. ē utrūq;
unus fecit. Si ipse te fecisset. ē alter te refecisset. deberes illi qd
factus es. ē deberes alteri qd refectus es. ē eet duplex interno tua
ē dilectio tua. ē obedientia tua. ē non esses unus tot. ē edu
ob unū plus diligeres. aquo plus haberes. Qui creauit te dedit
t eē. qui redemit te. dedit tibi beatum eē. Pptea ne plus ame
diligeret. alter quidē redemptre quā ipse creator. uoluit ip
se creator. eē redemptor. ē sustinuit tua passionē. ut emeret
tua dilectionē. Missus ē naturalis filius p adoptandis. qua sine
ipso alieni introducendi non fuerant in hereditatē. Venit sapien
tia ut hostes non potestatē s; ratione uincerent. ē in his omib; fides
tua in uno constat ē ad unum. ē una. q a cum duo nominant. un
significat. qm un ē creator. ē redemptor. In his duob; totum ē. ē
unum hoc ē. in quo ab inicio fides credentium una ē. quāuis inter
de fide in alius maior. in alius minor de istis cognito fuerit. scdm di
uersitatē temporū. sicut in uno ē eodē tempe in alius maior. in alius minor inuenit ē.
cognitio. de his ipsis scdm capacitatē psonarum. Quamus g fides
creditur. ut aliquando ē in aliquib; maior esse. s; omis una fide unū
credidemus. ē omis fide una iustificati sumus. qui iustificari meruer.
Sine fide enī ut ait aplus impossibile ē placere do. ē sic duc beat

ē creator adnata. ē saluator adgrām.

ī nī mutata ē ut alia esset.

augustinus. ubi fides non erat. bonum op⁹ non erat. De sacramento

Sacramentum fidi duplicit̄ intelligi pot̄. Sacra fidei ꝯuirtute ipsius est.
m̄tum enī fidi ul' ipsa fides intelligit̄ que sacm̄tum ē. ul' sacram̄ta
fidi intelligunt̄. que cū fide ꝑcipienda sunt. & ad sc̄ificationē fide
lium p̄parata sunt. Nam & quedā sacram̄ta militaria dicunt̄. q̄bꝫ
milites in sua conditione imꝑatori suo ad fidē conseruandā obligan
tur. & infideles quoq; sacram̄ta quedā habent. que sacram̄ta dicū
tur. q̄mius nec sac̄ sint nec sacre rei signa. s; execrationes poci⁹ & ab
hominationes quibꝫ non sacrant̄ homines s; polluunt̄. Tam̄ ad hoꝝ
differentiā sacm̄enta fidi dicta intelligi possunt. que a fidelibus
tractant̄. & cum fide ad sc̄ificationē suscipiunt̄. Primū g̊ considere
mus. qua ratione ipsa fides sacram̄tum dr̄. ul' cui⁹ rei sacram̄tum ēē
exercet intelligat̄. Apl's dicit. Videm⁹ nunc ꝑspeculū in enigmate.
tunc aū facie ad faciē. Nunc si ul' q̄ndo ꝑfidē uidemus. uidem⁹ ꝑspe
culū in enigmate. tc̄ aū q̄ndo uidel' uidebim⁹ ꝑcontemplationem
facie ad faciē. Quidē ꝑspeculū uidere. Imaginē uidere. Quid est
facie ad faciē uidere. Rem uidere. Puta aliquē ēē retro te. ul' sup̄
te. Auers⁹ es ab illo. nec uides facie ad faciē. facie tua ad faciē illius.
Auersa ē enī facies tua ab illo. & si forte ille respicit ad te. non similit̄
ad illum tu. Quādiu g̊ sic eris. non poteris illū uidere facie ad faciē.
Exhibe speculū & pone ante te. statim uidebis in eo imaginē illi⁹.
qui ē ad dorsum tuum. ul' sup̄ uerticem tuā. & dices uideo te. Quid
uides. Iam aliq̄d uides. s; imaginē solā. Vides illum s; in imagine sola.
non dū in facie sua. Nondum cognoscis sic̄ cognósceris. non dum uid's
sic̄ uidéris. Uidéris in re. uides in imagine. Ille ad te respicit q̄ te ui
det. tu aū aūs⁹ es ab illo. conuerte ad illum & pone faciē tuā ad faci
em. & iam uideb̄ non imaginē s; ipsam rē. Pri⁹ uidisti illum in imagi
ne sua. m̄ uides illū in facie sua. tamen cū ipsā uidere incipis. agnos
cis. quia aliq̄d similitudinis fuit illi q̄d uisum ē in imagine. ad id
q̄d uidet̄ in re. Quod uidet̄ in imagine sacram̄tum ē. q̄d uidet̄ in
re. res sacram̄ti ē. Q̄d g̊ uidem⁹ nunc ꝑspeculū in enigmate. sacram̄
tum ē. ad illud q̄d uidebim⁹ facie ad faciē. ī manifesta c̄templatione.

Si q̄d ē enigma. & q̄d ē speculū. in q̄ uidet imago doc̄et ipsa rē uidere
possit. Enigma ē scriptura sacra. Quare. Quia obscuram habet
significationē Speculū ē cor tuū. si tamen mundū fuerit. & exc̄
sum. & clarificatū. Imago in speculo. fides in corde tuo. Ipsa enī fi
des. imago ē. & sacramentum. contemplatio aū futura rēs. & uirt sa
cramtu. Qui fidē non habent nichil uident. qui fidē habent iā aliq̄d
uidere incipiunt. s; imaginē sola. Si enī fideles nichil uiderent. ex
fide illuminatio non eēt. nec dicerent illuminari fideles. Si aūt
ipsam rem uiderent. & non ampl⁹ uidendum aliquid exp̄ectarent.
non p speculū in enigmate s; facie ad faciē uiderent. Ergo q̄ p fidem
uident. imaginē uident. qui p contemplationē uident. rem uident.
Qui fidē habent sacramtū habent. q̄ contemplationē habent. rē
habent. fides g̊ sacramtū ē similitudo contemplationis. & uirt sacra
mtu. & accipiūt nunc interim sacramtum scificandi. ut p̄fecte sci
ficati ipsā rē capere possimus. Si g̊ summū bonū hominis contemplatio
creatoris sui meritū credit. non inconuenienter fides p̄sentē absentē
q̄dāmodo uidere incipit. inicium boni. & principium restaurationis ei
memorat. Que uidet restauratio sedm incrementa fidei crescit.
dum homo p̄gnitionē ampl⁹ illuminat. ut plenius agnoscat. & in
flāmat p dilectionē ut ardentius diligat. Sic g̊ iust⁹ q̄mdiu in hoc
corpe existens p̄egrinat a dño uidere habet ex fide. quē admodū
cū educt⁹ de hoc ergastulo fuerit. et introduct⁹ in gaudiū dñi sui
uidere habebit ex contemplatione. s; mira rēs dī dispensatione
agit q̄d nunc interim malicia hostis animā adimpugnandos & p̄se
quendos fideles relaxat. quatinus uidet hoc homini reputē p̄meri
to. si nunc p fidē ambulans puram ueritatis ei⁹ inpugnat⁹ desere
rat. q̄ p̄ pulsionē p̄sentis dī roborat. sola p̄suasione p̄stratus erat.
Ut aūt in hoc p̄lio inuict⁹ stare possit. et bonū suū illesum custo
dire. dant ei ut ductū ē in sacramtis arma. inq̄b⁹ se munat. unoq̄b⁹
bonus. uela q̄b⁹ hostem p̄sternat. ut scilicet fidei sacramtū caritate
& spe adiuncta. unitatē partū roborē & uiuat. Undecimę par
e sacramtis naturalis tract. Duę capitula sunt hęc.

De sacramentis naturalis legis. De prima differentia precedentium et subsequentium sacramentorum. Alia differentia. Quod homo a deo instructus est. ad decimas offerendas. Prima differentia. Secunda differentia. Tercia differentia. Quare prima mutata sunt per secunda. De tribus generibus operum. Incipit undecima pars. De sacramentis naturalis legis.

Post fidem de sacramentis fidei tractare debemus. Sacramenta ab inicio ad restaurationem et curationem hominis instituta sunt. Alia sub naturali lege. alia sub scripta lege. alia sub gratia. Et in his semper que tempore posteriora fuerunt. effectu gratie spiritualis digniora inveniuntur. Omnia enim illa superioris tempore sacramenta. sive sub naturali lege. sive sub scripta lege signa fuerunt quedam et figure eorum que nunc sub gratia exhibita sunt sacramentorum. et ideo effectum spiritualem quem suo tempore operabantur posita pro istis illa virtute et sanctificatione operabantur quam sumpserunt ab istis. Si quis igitur sacramenta priora effectum sanctificationis habuisse negaverit. non recte mihi sentire videtur. De prima differentia precedentium et subsequentium sacramentorum.

Sed hoc tamen dignitatem sequentium indubitanter preferimus. quod illa et visibilia et signa visibilium fuerunt. ista vero cum sint ipsa quidem visibilia tantummodo invisibilis gratie signa et sacramenta existunt. Ideo sacramenta gratie primum benedictionem virtutem in se sanctificationis suscipiunt. ac deinde eandem quam continent in se sanctificationem conferunt. ut sint ex sanctificatione sanctificantia. atque hoc ex sua sibique celitus indita sanctificatione conferant. quod illa per hec ex sola horum sanctificatione conferre consueverant. Passio namque salvatoris que primo loco sacramenta gratie ad effectum salutis sanctificat. mediantibus istis. etiam illa prioris temporis sacramenta sanctificabat. ut eadem esset salus. et his qui recta fide signa futurorum in illis venerati sunt. et his qui effectum salutis in istis percipiunt. Illud quoque inter ipsa primi Alia differentia.

temporis sacramenta que sub naturali lege erant. et ea que vel sub

lege scripta uł sub grā instituta sunt sacramenta. ſc. mīa ee p
spicim. qd illa uoluntarie magis ee uident. ista nece ssaria.
Illa ex uoto celebrata sunt. & ista exp̄cepto. Hinc enī estimandū
est illa pma naturalis legis sacramenta siue decimas uidel siue
sacrificia siue oblationes. ita homini ex necessitate inducta. ut
qui ea non exsecuī fuisset reatum p̄uaricationis incurreret.
quēadmodū ille qui fidelit ea coleret. meritum deuotionis in
uenirt. Husquā enī legim qd ante legem scriptā ds̄ homini dix
erit. qui decimas non dederit. qui sacrificia non obtulerit. siē pt
ea plegem dicit. masculus cui p̄putū caro circumcisa non fuerit.
pibit anima illa de pplo suo. & siē sub grā terribilit intonuit
nisi qs renat fuerit ex aqua & spū scō. non pot introire in reg
nū dī. Hinde conicim qd sacramenta illa pma magis ad exercen
dam deuotionē p̄posita fuerant. quā ornamenta ad salutē inducta.
Nam q nichil possidebat. unde decimas offerre debebat. Et q
nichil habebat. quę sacrificia & quas oblationes offerre poterat.
Ioīl uouit iacob dō dicens. Si dns ds̄ mus fuerit mecū & uīa. &
dederit mihi panes ad manducandū. & uestimenta ad induendū.
& reuersus fuero prospere in domum patris mei. dns erit mihi in
deum. & lapis iste quem erexi titulum. uocabitur domus dī. &
cunctorum que dederis mihi decimas & hostias pacificas offeram tibi. Qd ex uoto q̄se facturū spopondit. qua hoc
ex necessitate mandati non de ee parent ostendit. Qd homo
Probabile tam ē instructe ad dō. ad decimas offerendas.
omnino hominē ad hec exercenda a principio ad dō instructum
& eruditum fuisse. ut primi contempt culpam subsequentis deuo
tionis studio aboleret. & qui insemetipso cōsummare exstuerat.
insuus p̄modū obtemperare consuesceret. Hinde ēuā homo rerū su
arum decimā poci decimā quā nonā uł octauā. uł aliam q̄mcūq;
partē offerendā ee scire potuisset. n ad dō doctus fuisset. & ex quo com
cim qd ds̄ quidē hominē a principio ad hec exercenda consilio eru
duit s; p̄cepto non obligauit. donec p̄tea illa uenirent. unq̄; ho
p̄ceptū capax obedientiā exhibere & p̄uaricationē cauere ad
disceret. Primū g ante legem paruulos consilio nutriuit. p̄tea
sub lege exercitatos p̄cepto temperauit. nouissime sub grā p̄fectos

in liber[illegible]tate spc ambulare pmittit. Ut g breuit sup dic-
ta ad memoriam reuocem. que sit differentia int sacram
ta noui testamti. et illa que sub natali lege ul subscripta le-
ge sacramta fuerunt. attendenda considerem.

Prima differentia g e. qd sacramta Prima differentia.
noui testamenti pmo loco spiritalis gre signa sunt. et ad ipsa
gram sanctificandis conferenda. infusa sibi benedictione pn
cipalit instituta. Illa u signa hoz tantum et mediantib his
quoz signa fuerunt. ne sine salute eent. qui temp redemtio
nis pcesserunt. gram insustentatione contulerunt. Secun-

Seda differentia e qd in illis sacramtis da differentia.
imbuebant antiq iusti. nondu ad huc regni celestis ianuam
intrare potuerunt. donec saluatoe p carne assumpta celos
ascendit. et omnib; in se credentib; ac se sequentib; uia aperuit.

Tercia u differentia e. qd Tercia differentia.
sacramta naturalis legis non ex pcepto indicta uident. s; ex
consilio aduotu pposita. sacramenta u scripte legis et gre
necessitate quanda executionis inducere. pptea qd non ex c-
silio tantum s; ex pcepto instituta noscunt. Quare prima

Sed oborit non ctempnenda mutata sunt p secunda.
questio. quare uidel si eunde salutis effectu tam p pcedentia
qua subsequentia gra contulit. diuina iussio ritum antiquoz
p institutione succedentiu aboleuit. Nam si eade uirtus in illis
sacramtis fuit. qd necesse erat. ut illa cessarent et ista succe-
derent. S; sciendum e qd diuine dispensationis ordo et ratio
hoc poposcit. ut sic ab inicio pcurrente tempe magis semp ac
magis aduent saluatoris appppinquauit. sic semp magis ac ma
gis effect salutis cresceret et cognitio ueritatis. Pt qd ipsa
signa salutis p successione temporz alia pt alia mutari debue
runt. ut cu effect gre diuine in salute cresceret. simul quoq;
et ipsa significatio in ipsis signis uisibilib; euidentioe appareret.
Erat qppe ide saluatoe. eade gra. eade fides. illic uenti. hic exhibiti.

S; q̄a ipse p quē salus dabat̄ longe erat. eiusdē salutis signa obscura ēē de-
buerunt. Postea u̅ paulatim ei⁹ aduentu appropinquante. oportebat ut
eodē ordine & fides incognitione & grā in salute cresceret. & eadem
in sacramentis foris & signis suis se euidenti⁹ manifestaret. Qua ppt̄
p̄mum p oblationē. & p̄tea p circumcisionē. ad ultimū p baptismum
expiationis & iustificationis sacramētum formari institutum ē. q̄a
eiusdē mundationis forma & similitudo in oblatione quidē occulte
inuenit̄. in circūcisione u̅ euidenti⁹ exp̄mit̄. p baptismum aū ma-
nifeste declarat̄. Primā namq; institutionē accepit ho. ut p remedi-
is salutis exterioris substantie partē offerret dō. partē ad usū
pp̄ium retineret. quatin⁹ in hoc facto disceret ea que intrinsec⁹ bona
erant dō tribuere. que u̅ mala sibi imputare. Denari⁹ quippe q̄m
pfect⁹ numerus ē. signum ē bonitatis & uirtutis que dō tribuit̄. &
in homine a dō ēē cognoscit̄. nouenari⁹ aūt quia min⁹ a pfecto habe-
defectum & uicium & corruptionē significat. que merito homi-
ni deputant̄. Ptea g̅ homini decimā dare dō. nouem sibi retine-
re p̄cipit̄. ut q̄d bonum ē in se. a dō ēē. q̄d u̅ malū ē a se ēē cōfiteat̄.
S; hoc signum quasi longe sumptū. magis docuit hominē q̄d eēt
q̄m q̄d fieret. Igit̄ cum temp⁹ aduenisset q̄d ueritas declarari de-
buerat datum ē remedium p circumcisionis sacramētū. ubi dū d̄
interiori substantia hominis pars non q̄d natalit̄ supflua. S; eius
q̄d supfluum ē figura p̄cedit̄. iam manifesti⁹ illa peccati circumci-
sio q̄m interiori homine grā pficit demonstrat̄. Quia aū circū-
cisio exteriores sordes & enormitates que foris sunt resecat. ablu-
tio aūt maculas etiam interiores emundat. conuenient̄ iam ma-
nifesta ueritate in aduentu xpi circumcisio cessare debuit. ut
illud sacramētum succederet. q̄d pfectam hominis emundati-
onē. & interiorē anime candorem que in ipso & p ipsum sacra-
mētū adipiscit̄ posset declarare. Ampli⁹ aūt quia circūcisio q̄dē
sordes auffert S; dolorē infert. ablutio u̅ inq̄natos sine dolore
emundat. idcirco p̄ori pplo in timore seruienti. & sub lege labo-
ranti. circumcisio ad emundationē data ē. nouo aūt pplo i grā

ambulamꝰ cantatē ablutio. Videmꝰ g̃ ꝓma illa sacrāmta que
sub naturali lege p̄cesserunt quasi quedā umbra uertamꝰ. illa
ū que ꝓta sub scripta lege secuta sunt. q̄si quedā imago ut figu
ra uertamꝰ. ista ū que sub grā nouissime conseruntꝰ. non iam um
bra ul imago. s; corꝓ uertamꝰ. Inquib; salutis effectꝰ qm̄ ꝙ ꝓfecte
dat̄ ꝙ euidēt ostendit̄. q̄si spē in corpe uuenti exteriori motio
ne ꝓdit. sic ueꝰ inuisibilis gr̄ē uita clarissimē demonstrat̄. Prima
g̃ sacrāmta umbra fuerunt. secda imago. tcia corꝓ. ꝓt que ꝙrto lo
co sequit̄ uertas spē. Hec ūpsenti de sacrāmtis natalis legis dicta
sufficere posse putamus. que tunc quidē sic supꝰ iam cōmemora
tum ē. ta fidi iustificanti uncta fuisse credimus ut in eis eēt
exercitatio deuotionis. non necessitas obtinende salutis. Sola
enī fide opante ex dulcedine illi tunc iustificabant. qui p̄gr̄am
ad participationē future redemptionis seruabant. s; quia de ꝓ
mis illis sacramentis quib; deuotio fideliū tunc exercebat̄. iam
quedam ꝓmpe diximꝰ. ena de ops; aliqua dicenda putamus.

Tria sunt genera De trib⁹ generibus op̄um.
op̄um. que dā ta bona sunt ut numq̄m licite ꝓtermitti possint. que
dam ta mala ut numq̄m licite possint cōmitti. que dā aut me
dia sunt. que ꝓmpe ex loco et agi possunt et ꝓtermitti. Sola g̃
illa que sic se habent ut numq̄m licite fieri possint. lex naturalis
ꝓhibuit. Illa ū que numq̄m licite ꝓtermitti possunt. sola ꝓcepit.
media omnia ad utrumlibet relinquens. De ꝓhibendis unum
ꝓceptum uncorde hominis scripsit. qd ubi non uis fieri. alii n̄ fierent.
De ꝓcipiendis simlit̄ unum. quecumq; uultis ut faciant uob
homines. et uos simlit̄ facite illis. ut uidelicet homo ex sui con
sideratione disceret. qlē se erga ꝓximum exhibere deberet.
s; ꝓta cū lex sub intraret et disciplinam artiorē uiuendi
ꝓponeret. ex his que media fuerant quedā excepit. et his
alia p̄ ꝓceptionē. alia p̄ prohibitionē in alteram partē defle
xit. ut quē admodū ꝓmo hominu in paradyso d̄s de concessi
one naturali unam p̄ ꝓcepto disciplinę ꝓhibitionē excepit. ta

modo filius ei non una uerbum stantib⁹. s; quanos errores disipauit.
non unum de concessione naturali p̄ceptum discipline quasi pbandus s; quasi corrigendus & repandus multa formaret. ut quanto
magis se in medijs rempare discerent. tanto leui⁹ inconcessa cauere ualerent. Illuc multa concessa sunt. pauca phibita. huc multa
phibita. pauca concessa. Illuc dictum ē hominu. ut de ligno scientie boni & mali non comederet. non qua lignum malu. s; qa
obediencia pbanda erat. huc dictum ē ut carnē cū sanguine n̄
commederent. ut discerent h̄ere crudelitatē. carnē p̄cinā
non ederent. ut detestarent inmundiciam. In boue & asino non
ararent. ut p̄dicatoni noxiam agnoscerent pigriciam & stulticiam. & cēta omia que media erant. Illa ū que sub lege natā
li in duob⁹ p̄cepis clausa fuerant. pscripta legem prea septem illis que in sedā tabula ꝓposita sunt p̄cepis. explicata sunt & di
sincta. ex quib⁹ primum erat. honora patrē tuū & matrē tuam. ut
bene sit tibi. & sis longeuus sup terram. sedm non occides. ut ne
no mechaberis. qrtū non furtum facies. quintum non falsum re
sponsū dices. sextū non concupisces uxorē proximi tui. septimū
non concupisces rem proximi tui. In quib⁹ hoc non negligent p
tuendu ē. qua ex his septem unum solū modo sedm p̄cepti
onē datum ē. sex reliqua sedm phibitionē. Primum nāq; peccatum hominis fuit inobediencia. & idcirco una ista que homini
ad penitentiam concedit. tota obediencie deputat. Qua g̃ ho
mo malis agendis ex ppria concupiscentia induersa distrahitur
in bonis agendis sola obediencie regula gubernat. ido malis
cauendis que habet ex semetipso & p̄ semetipsum facere pot.
sigillatim instruendis erat. ad bona ū agenda ad obediencia
solū reuocandus. ut ibi p̄p̄sentiam aberi salubri⁹ disceret.
q̄d ipse agere debuisset. Cum enī iubet homo pat & mat honorem deferre. non hoc ad carnales parentes solum referendū ē.
s; hoc pot⁹ ei p̄cipit. ut qui dm in p̄ceptis suis aliq̄ndo ciempsit. nūc dm homini sup̄ior obediencia atq; honore exhibere n̄ dedigneť.

De circumcisione

De unione Duodecime partis Capitula sunt hec.
ppli fidelis. De p̄paratione legis. De sacramentis
scripte legis. De immobilib; p̄ceptis. De trib; p̄ceptis p̄me
tabule. De septē aliis scde tabule. De ordine p̄ceptorum di.
de mobilib; & sup. additis p̄ceptis. Quod tria genera sunt
sacramentorum in lege. Incipit duodecima Pars.

De unione populi fidelis.

Primus status ab adam usq; ad abraham magis
ppe determinat. Quamuis enī p moysen lex da-
ta ē. ante moysen tamen obseruantia legis in cir-
cumcisione ex ordium sumpsit. Primum illud. scdm
sub lege naturali quasi in confusione quadā transierat. &
qui in eo fideles extiterant. quasi pauca quedā genera ī
humano dispsa. & ab inuicē discreta sola int̄ fide unita
fuerant. Ut g̊ ad interiorē unitatē cōmendandā exteriae
conderet. & eēt in manifesto fœma fidi ad q̄m ex dispsione
sua qui uocandi fuerant inuitarent. ppositus ē unus ad q̄m
in uno pficiendo qui assumendi p̄tea fuerant oms colligerent.
Nocatus ē abraha unus e multis. unitas. pncipiū unionis.
ut in sinū illius colligerent quicūq; pt illū fide illi & deuotio-
ne iungerent. Nocatus ē g̊ ut exiret de terra sua. & ut recede-
ret ab illis quib; unitus fuerat. nec iungeret illis ad quos ibat.
& data ē forma illi q̄m transmitteret ad oms ex ipso nascit-
os. & oms in ipsa una forma unum futuros. ut cum fidelium nu-
merus augeret. unitas tamē fidi non multiplicaret. ut p̄mū
in illius forma unum eēnt qui ex ipso nascerent. p̄tea etiā unū
fierent qui in eadē fide ipsi sociarent. Ex tunc g̊ unitas ppli
di cepit. & unitas conuersationis fidelis. que p̄mum signata
ē p sacramentū circūcisionis. p̄tea signanda p sacramētū bap-
tismatis. Primū signaculū in carne. sub quo uniendi erant. qui
carne unū erant. Pp̄tea circumcisio data non ē nisi semini
abrahe. ut in carne signarent qui in carne unirent. Pt q̄m aūt

ad hanc unitatē accesserunt. qui scd̄m carnis generationē
ex ipso non fuerunt. positum ē signaculum unionis extra sub-
stantiam carnis. quia spū & fide unum facti s̄. qui in carne
unum non fuerunt.

De circumcisione.

Mandauit itaq; d̄s abrahe ut circūcideret pellē p̄pucii
sui sibi in signum. potsteris in exemplum. tantum ad p̄o-
rem statum addens quatinꝰ p hoc signaculum ppli d̄i ab infideli-
b; discernerent. quo usq; ueniret ille qui non solum de filiis abra-
he. s; de uniuersis gentib; fideles colligeret. ac p hoc sic dictum ē
non iam p signaculū carnis in genere. s; p signaculum baptisma-
tis secernerent in scīficatione. Sane q̄cumq; interim non de semi-
ne abrahe fideles extiterunt. huic p̄ceptioni subditi non fuer̄:
Neq; circumcisionis qui soli semini abrahe indicta fuerat suscipi-
ende debito tenebant. s; fide opante p dilectionē. sic & p̄us sub le-
ge natāli. priꝰq̄m circumcisio instituta fuisset qui iusti fuerant
sine circūcisione saluabant. Modus aūt circumcisionis talis erat.
p̄ceptum fuit ut puer masculus octauo die a natiuitate sua cir-
cumcideret in carne p̄pucii sui. Et sc̄ q̄ addendum putant cu-
tello de petra facto. q̄d tam̄ nulla alia auctoritate pbant. nisi
quia sephora uxor moysi territa ab anglo acutam petram sup-
sisse legit. & ea p̄pucii filii sui circumcidisse. & iosue terrā pmis-
sionis ingressurus scd̄o in pplo isrl circumcisionis sacramentum cul-
tris petrinis innouasse memorat. S; illud in altero quidē obfesti-
nationē magis & trepidationē. in altero uero ob typum & sig-
nificationē ~~ee~~ ueri ihu q̄d p consuetudinē factum inconueni-
ent estimat. Ut ostenderet q̄ sacramentū circūcisionis non q̄m
admodū p̄ora sacramenta aduoluntatē ppositū. s; ex necessitate
exequendum. p̄ceptū cōminatione firmat cū dicit. Masculus
cuiꝰ p̄pucii caro circūcisa non fuerit. p̄ibit anima illa de pplo
suo. Causa quoq; subinfert cū d̄r. q̄a pactum meū irritū fecit.
Si g̊ p pactum d̄i irritū factū p̄uaricationē p̄moꝝ parentū
intelligimꝰ. cum in circūcisꝰ ob p̄uaricationē pacti p̄iturus

dicitur. manifeste datur intelligi sacramentum circumcisionis ad
hoc esse institutum. ut per ipsum homo a debito primae praeuarica
tionis liberaretur. Idem enim salutiferae curationis auxilium cir
cumcisio contra originale peccatum in lege operabatur. quod nunc
baptismus excepto quod regni caelestis ianuam primi patres intrare
non poterant. propter quod necessaria fuit mors xpi. quae aditum
uitae pate faceret. Tres sane sunt circumcisiones una in carne
tantum exterius quae sacramentum est. duae aliae quae sunt res et uir
tus sacramenti. altera quae fit in presenti. quando anima per depositi
onem iniquitatis circumciditur. altera quae in futuro fiet. quando
per depositionem corruptionis corpus circumcidetur. Prima est igitur in
carne. secunda in mente. tercia in corpore. Octonarius uero in sacra scrip
tura aliquando tempus resurrectionis significat. quot post presentem quae
septem diebus currit uitam sequitur. aliquando tempus gratiae in quo qua
si post sabatum legis aeterna bona seruientibus deo promittuntur.
Merito igitur prima illa circumcisio quae sacramentum erat illarum
duarum. iussa est fieri octauo die. ut ostenderetur quod in tem
pore gratiae corda circumcidenda erant per emundationem in
iquitatis. et in tempore resurrectionis corpora per depositi
onem corruptionis. Propterea autem solis masculis data est
circumcisio carnis. quia sacra scriptura per masculum sexum
animam per muliebrem uero carnem significare solet. ut uidelicet ost
enderetur quod illa exteriore circumcisio animabus sanctificationem
contulit. sed carni non abstulit corruptionem. Cultellus de pe
tra factus xpm significat. de quo dicit apostolus. petra autem erat xpc.
De quo scriptum est. Ecce agnus dei. ecce qui tollit peccata mundi.
In carne praeputii iussa est fieri. quia ad remedium data est contra
originale peccatum quod a parentibus contrahimus per illud men
brum propagati. Porro feminae in populo circumcisionis sola fide sal
uabantur sacrificiis et oblationibus. aliisque legis cerimoniis purifi
catae. Ipsamque circumcisionem fide suscipientes. et in eis qui carnem
illam susceperunt uenerando participantes. Masculi quoque mortem pre

uenti ad octauū diē ꝑuenire non potuerunt. & ob hoc sine circūcisionis sacramēto ab hac uita recesserunt sola fide parentum cum oblationib⁹ & sacrificiis int̄ uenientib; non inꝓbabilit̄ saluati estimant̄. ꝑ eo q̄d p̄ceptum circūcisionis non nisi masculis ad octauū diē uenientib; indictum ēē uidet̄. ac ꝑ hoc p̄uaricationis reos ętiā fuisse qui p̄cepti contemptores non fuerant. q̄d datum non fuerat nisi ꝑuenientib⁹ ad diē octauū. p̄cipue ne miserabiliœ hic sexus appareat. & ei ętiā p̄iudicet̄ in illo a quo alt̄ sexus absolut⁹ omnino fuisse comꝓbat̄. S; merito querit̄ si hic q̄ diē octauū negligentia ~~ut~~ siue contemptu parentum sine sacramento circumcisionis transierunt post modū eodē sacramēto ꝑcepto salutis effectum consecuti sunt. cū p̄ceptū diuinum hoc sacramētū non nisi die octauo cęlebrandum indixerit. Et pot̄ fortasse non inrationabilit̄ credi. q̄d sic̄ de gentib; ad ritum legis uenientes hoc sacramentum q̄libet ętatę ad salutē ꝑceꝑunt. ita ętiā si q̄ sub lege tēpę suo hoc non ꝑcepissent. ad salutē tam̄ & ad remediū eis oꝑatū sit. si illud p̄t modū suscipiendo p̄orē negligentiā correxerunt. Sic ḡ circūcisionis sacramentū semini abrahę sanctificando ut iustificaret̄. signando ut a cęteris gentib⁹ discerneret̄. q̄tinus singularis maneret & discreta generatio de qua xp̄c nasceret̄. Unde consequent̄ colligit̄ ꝓbabile ēē illi tantū semini abrahę circumcisionē ex p̄cepto indictam. de quo xp̄c nasciturus erat. ut uidel̄ p̄t abraham ysaac. p̄t ysaac iacob. ac de inde duodecim tribub⁹ quę de ipso iacob orte sunt. Nam & iob scd̄m q̄s d̄a de esau stirpe fuisse credit̄. qui tam̄ circūcisus fuisse non legit̄.

sc̄ificando ⁊ signādo parit̄ datū ē.

De preparatione Legis.

Sacramentū circūcisionis ante legis lationē datum ē. & ꝑ ipsum quędam p̄paratio ad suscipiendam legē facta ē. q̄mad modū nunc in nouo testamento p̄mū homo unda baptismatis ablutus signū & nom̄ ꝓfessionis suę accipit. ac de inde numero fideliū associat⁹ & p̄ceptis diuinis instructus. ad conplenda ꝓfessionē suam accedit. sic antiquus ille ꝑpl̄s q̄dē p̄mum ꝑ circūsionē sig

Lnat^{a} ē. p^{r}ea p^{r} legem unformat^{a}. De sacram^{n}tis scripte legis.
Lex scripta tria ~~sunt~~ continet. p^{r}cepta. sacramta. p^{r}missa. ¶ In p^{r}cepis est meritū. in p^{r}missis ē p^{r}mium. in sacram^{n}tis ē adiutori
um. ¶ p^{r}cepta eundum fuerat ad p^{r}missa. ¶ quia homo p^{r}se infirm^{a} erat. uenerunt sacramta media utr^{a} p^{r}cepta & p^{r}missa q^{ē}
llum adiuuarent. & ad p^{r}cepta p^{r}ficienda & ad p^{r}missa obtinē
da. ¶ Sub lege nat^{ā}li pauca p^{r}cepta erant. pauca sacramta. ¶ Sub
lege aūt scripta utraq; multiplicata sunt. & p^{r}cepta solū & sa
cramta. ¶ Iam cum p^{r}mum medic^{9} d^{s} ad hominē egrotū curan
dum accessit. totum occupauerat morb^{9}. q^{d} totum reliquerat salus. ¶ Et apposuit in corp^{e} generis humani in p^{r}mis pauca
antidota. & paucis menbris hoc ē p^{r}sonis paucis. ut paulatim
morb^{9} deficeret & salus cresceret. ¶ Postea sub lege scripta reme
dia plura contulit. & plures repauit. ¶ Sub lege nat^{ā}li duo p^{r}
cepta fuerunt. & tria sacramta. ¶ Duo p^{r}cepta. q^{d} tibi non uis
alii ne feceris. & quecūq; multis ut uob^{9} faciant homines ea dē
& uos facite illis. ¶ Tria sacramta. decimē. oblationes. & sacrifi
cia. ¶ Decimē in portionib; oblationes in reb; sacrificia in animalib; ¶ Sub lege scripta multa fuerunt p^{r}cepta. & multa sacram
ta. ¶ p^{r}cepta enī legis scripte alia fuerunt mobilia. alia immo
bilia. ¶ Mobilia sunt que ex discretione adtemp^{9} sunt ordi
nata. immobilia que a natura uenerunt. ut ita mala sunt ut
nullo tempe sine culpa possint fieri. ut ita bona sunt ut nul
lo tempe possint sine culpa dimitti. De immobilib^{9} p^{r}ceptis.
¶ Immobilia q^{ē} sola lex naturalis habuit. duob^{9} p^{r}ceptis conprehen
sa. ¶ Unum bona p^{r}cipiendo. alterum mala phibendo. ¶ Hec ū duo
p^{r}cepta naturalis legis p legē scr^{i}pta laci^{9} explicata sunt. & dis
tincta p septē alia p^{r}cepta que scd^{a} tabula continebat. iq^{b};
ostendit q^{d} se exhibere debeat erga homo p^{r}imu. qmad
modū unus p^{r}cedentib; demonstrat. q^{d} se homo exhibere de
beat erga d^{m}. ¶ Unde & p^{ma} tabula dicta ē. quia excellentio
ra continet mandata que p^{r}nent ad dilectionē d^{i}. scd^{a}

aūt qua inferiora & prima pt̄ hec p̄cepta continet que p̄tinent
adulterionē p̄cum. Vt̄ p̄ma tabula dr: qua intra continentē p̄cep
ta que insinuant fide. / scd̄a aūt qua intra continentē p̄cepta que
instruunt ad bonam op̄ationē. In p̄ma tabula tria sunt p̄cepta
qua qui fide credit. trinitas ē d̄s. / in scd̄a tabula septē sunt p̄cep
ta. qua ~~in p̄cepta~~ in p̄senti uita tantum que septē dierū circulo
uoluūt. officia humanitatis p̄ma exhibent. Tria ū & septimum
denariū cōplent. / qua p̄fectum facit fides recta. & op̄a bona.
Primū p̄ceptū p̄me tabule ad d̄m patrē p̄tinet. sic̄ primū scd̄e
tabule ad hominē patrē. ut utrumq; patrinus p̄ncipū auctori
tate honoret. In p̄ma tabula p̄cepto ē & phibitio. simult̄ in scd̄a. /
ut utrumq; studeas & facere que debes. & cauere que non debes.
In alio nāq; si offendis delictum ē. / in alio ū si offendis peccatum.
facere enī non faciendā peccatū ē. / ~~facere~~ faciendā aūt non facere delictū.

De tribus preceptis prime tabule. Prologus.

Audi isrl̄ d̄s tuus d̄s unus ē. / ipsum adorabis. & illi soli seruies. Non hoc totum de p̄cepto ē q̄d dicit. / qa ante p̄ceptum
p̄ammonitionē ad obediētiā auditoris animū p̄parat. Audi
isrl̄. / Hic nota obediētiā. Deus tuus ē. / hic nota doctrinā. Quasi di
ceret. Obediētiā exhibe. / grām intelligē. / ueritatē agnosce.
Q̄d audis hoc ē obediētia q̄m exigis. / q̄d d̄s tuus ē. grā qua pue
nis. / q̄d d̄s unus. ueritas qua illuminaris & p̄ficeris. Dm tuū au
di q̄ ubi miām nā exhibuit. & nec diu tam are seruicū accipit. /
ut scias ab ipso ēe utrūq;. / scil̄. q̄d are exigit op̄ utrumq;. & q̄d
p̄mittit p̄mū retributionis. Audi isrl̄. / hoc ē ausculta. acquiesce.
Omnis enī uirt̄ ab obediētia incipit. / q̄madmodū omne uicium
ab inobediētia p̄cedit. frustra namq; uel inobediēti grā uel
contumaci doctrina uel non intelligenti p̄ceptū diceret̄. Id
circo p̄mū audi isrl̄ ut sis obediens. / d̄s tuus ut deuot̄ ex ista. /
d̄s unus ē. / ueritatē agnoscas. Deinde sequit̄ p̄ceptū. Ipsum ado
rabis. hoc p̄tinet ad fidē. & illi soli seruies. hoc p̄tinet ad op̄ationē.
Fides enī op̄ans ex dilectione p̄fectum facit. / qua nec op̄ sine fide.

A.
Dns tuus. / hic nota
grām.

nec fides cui tempo suppetit. accepta ē sine ope. ¶ Propter ea adora recte credendo. ꝛ seruu bene opando. ¶ Queri pot aũ si id qđ dictũ ē soli adorandum q; referendu sit ut dicat. ipsum solu adorabis. & ei soli seruies. ¶ hoc qm̃ stare potuerit. quia sepe inuenimus testamto scos uros non solu anglos adorasse ſ; etiã homines legum. nec tantum ppter alicui reprehenſos inuenimus. ¶ Inuouo etiã apls qudã fideles ad seruiendum supioribꝫ. & plaus sumope exhortat. ¶ Scriptu g̃ē qui, alio m̃ hominꝫ. alio m̃ dñs adorari ꝓcipit. ¶ Fuit nãq; ueteri supiores quiq; ab inferioribꝫ ad̃ adorari dicebant. quando eis sine incuruatione genuũ siue capitis inclinatione ab his reuerentia exhibebat. ¶ Dm aũ adorare est. ei totam mentem ꝓ humiliare ac deuotione substernere. & ipsũ ꝑncipium ac finẽ oms bonu credere. ¶ Quod ei soli nos debere. nemo ē sane mentis qui ambigat. ¶ Unde ipse quoq; ꝓpropheta de se testat dicens. ¶ Honorẽ meũ alteri non dabo. & glam meã sculptilibꝫ. ¶ Deseruire ũ ad ipsum competenter intelligi pot. quia numinũ omnis ille rectissime soli dõ seruire dr. qui & secundu dm̃ hominꝫ supiori humiliter se subicit. & ubi causa dei impugnat fidem cõtemnit. qui cauet sollicite ne in sua seruitute ut ꝓ amore hominꝫ contra dm̃ qđ faciat. ut terrenę retributionis lucrũ inuentione celesti ꝑmio ante ponat. ¶ In greco manifestior seruitutis seruentia expressa ē. ¶ Greca nãq; locutio duuniam seruitutẽ ab humana ꝓprio uocabulo distinguit. qđ latinitas non habet. ¶ Ibi enĩ dei seruitꝫ latria & humana dulia uocat. & ob hoc ydolatrę appellati sunt. qui eam seruitutẽ qm̃ dõ debuerunt ydolis exhibebant. ¶ Latina lingua utrumq; subeo de nomine seruitutẽ comphendit. & ꝓpter obscuriorem significatio facta ē. cũ dr ei soli seruies. qđ in greco ambiguũ nõ ē. ¶ Cũ hoc ꝑceptum ad patrẽ ꝑtineat. quare dictũ ē ei soli seruies. quasi etiam filio & spũi scõ seruendu non sit. ¶ Sed qđ dictum ē. soli. non excludit communionẽ filii & spũs scĩ. ¶ Qđ dns nr ē. Pat aũt & fili & spũs scs unus ē dns. ipse sol adorand ē. eiq; soli & nõ alteri ser-

seruiendū ē. ea uidel' seruitute que ei soli debita ē. Nam & in
euglio cū dicit. nemo nouit patrem nisi filius non utiq; spc scs
a patris cognitione excludit. cum ipse etiam pfunda di teste
aplo scrutet. s; ē eiusmodi loquendi genus ut dicat nemo nisi
ille uidel' qui non hoc ē. qd ille. His pbreuitate transcursis.
adsequens mandatum discutiendū transeam qd tale ē.

Non assumas nom di tui inuanum. Hoc SECVNDVM.
ad simplicē litere sensum talit intelligi debet. ut nom
di homo non inuanum assumat. id ē. ul' ad mendacium af-
firmandū. ul' ad ydolum uenerandū. scdm ut neq; ydola
nomine diuino honoret. neq; falsitati nom diuinū associet.
Mistice aut nom di assumere inuanum ē. filium di uisibile
p humanitatē factum creaturā estimare. Inuanū quippe
nom di assumit. qui filiū di etnum ex tempe cepisse cre-
dit. Nomen siquide patris filius dr. quia in filio & p filium pat
uisibilis manifestat. non solū qn mundus p ipsum fact ē. ue-
rum etiā qn p ipsum homo factus ē redemptus. Sane qui filiū
di hominē factum confitent. ne quaquā inuanum nom di as-
sumunt. quia quē credunt hominē. p id qd assumpsit ex
tempe. dm uerum agnoscunt. p id quod fuit ex etnitate.
Potest adhuc alit intelligi quod dictum ē. ne assumas in
uanū nomen di tui. Inuanum naq; nomen di assumunt. qui
filiū di ad se missū & p sua salute incarnatū contempnunt.
Qd g ē dicere ne assumas nom di tui inuanū. nisi sic ueneraris
& adoras eū ppt hoc qd ab eo fact es. sic adora & uenerare ppt hoc
qd ab eo es redempt. quia non minus tibi contulit cum redemit
quā cum creauit. Ad eundē spectat sensum quod ipse filius
in euglio discipulis & p discipulos omib in se credentib dicit. Cre-
ditis in dm & in me credite. Modesta quidē ut decuit pmū insi-
nuatione nos ammonens. ut intelligam eū non solū adorandū
a nob in sua diuinitate qua condidit. s; in humanitate etiam qua
redemit.

TERCIVM.

Tercio p̄ceptum ē. obserua sabbatum. Quatuor sabba commemorare uidet̄ scriptura. Primū illud in quo ds̄ pfectis op̄ibus suis requieuisse dicit̄. Secm illud q̄d filiis carnalit̄ custodiendum mandat̄. Tertium illud q̄d ppl̄o di seruandu p̄cipit̄. Quartū illud q̄d in pmissione sabbatū p̄ sabbato suis ds̄ dilectoribus pollicet̄. Duo g̃ sunt sabba exteriora. unū di & unū hominis. & duo interiora. unū di & unū hominis. Sabbatum di illud q̄d exteri ab op̄e cessasse dr̄. sacramentum ē uite interioris sabbi. et in quo ipsi⁹ eterna immortalis q; eternitas in concussa beatitudine pfruens. nullo unquam labore fatigat̄. Sabbatū hominis q̄d exteri uisibilit̄ seruandu p̄cipit̄. sacramentū est interioris sabbati. ubi mens sca pbona conscientia a seruitute peccati quiescens. in gaudio spe sci iocundat̄. Hoc sabbatum quisquis in psenti uita séuauerit. ut nullis consentiat malis. pueniet in futura uita ad illud eternum di sabbm. ubi nulla sentiat mala. sicut dictum ē. & erit sabbm p sabbo mensis p mense. Illud itaq; p̄ceptum specialit̄ ad spe sci psonam referri uidet̄ cū dr̄: obserua sabbm. ut uidel in psenti eum suscipiam & custodiam. intra in gaudium bone conscientie. qui in eum in futuro suscipere & possidere meream in gaudium uite. Igit̄ sunt ta p̄cepta p̄me tabule unusquisq; p̄cipue dilectio di commendat̄. & tota trinitas unus ds̄ equalit̄ adoranda & colenda p̄cipit̄.

Septē alia scda tabula De septem aliis secunde tabule. continebat que hominē ad dilectionē p̄rimi instruunt. & p̄ptia septenario distinguunt̄. quia in psenti uita que tamū septem diebus uoluit̄. ma carnalis op̄ib; exercet̄ erga p̄rimum. p̄fecta consummatis op̄ib; & finitis laboribus. p̄ contemplationē pariter cū p̄rimo beatificanda in dm. Amor g̃ p̄rimi & tempalis eternum p̄net ad effectum dilectionis. q̄ntū p̄net ad dilectionē op̄is. ꝛ etiā⁹

Primum p̄ceptū scde tabule Primū preceptū secunde ad patrē p̄net homine. sic primū p̄me ad patrē dm. Ubiq; patrinas p̄ponit̄ ubiq; principii dignitate honorat̄. qa secm

quendā modū sic habem⁹ p̄ncipium nascendi ꝑ generationē a pa
tre homine. sic p̄ncipium exsistendi ꝑ conditionē accipimus
a dō patre. & paternitas hominis sacramentū ē. & imago diuinę
paternitatis. ut discat cor humanū in eo p̄ncipio q̄d uidet. q̄d debe
at illi p̄ncipio a quo ē & q̄d non uidet. Sic ḡ dictum ē. honora pa
trē tuum & matrē tuā ut bene sit t̄. & sis longeuus sup̄ terram.
Sic sup̄i⁹ dictum ē in p̄mo p̄cepto p̄mę tabulę. ita & hic non totum
ad p̄ceptionē ꝑtinet q̄d positum ē. s; quod p̄ter p̄ceptum ibi erat p̄
missum ē. hinc subiunctū ē. audi isrl. d̄s tuus. d̄s unus ē. Hoc totū
ante p̄ceptum p̄mittit. ipsum p̄ceptū post subinfert. ipsum adora
bis & ipsi soli seruies. Hic p̄ceptū p̄dicit. honora patrē tuū & matrē
tuā. deinde subiungit. ut bene sit tibi. ⁊ sis longeuus sup̄ terrā.
Quid ē ḡ q̄d ibi ante p̄ceptum causa p̄cepti p̄mittit. hic p̄t p̄cep
tū subinfert. nisi quia d̄s diligendus ē ꝓp̄t se ipsum. & homo ꝓp̄t
d̄m. Nam & amor parentum. si ad solam carnem respicit. spiritale
p̄mium non acquirit. Ex dō ḡ in nob̄ pri⁹ ē. ꝓp̄t q̄d p̄tea diligendus
ē a nob̄. q̄a ei⁹ grā nr̄ā dilectione p̄uenit. ⁊ nr̄ā dilectio ꝑ ei⁹ grām ex
citata subsequit. In patrib⁹ aut̄ carnis nr̄ę. si ad id solum benefici
um nr̄ā dilectio tendit. quo carnalit̄ ab his nr̄m meritū p̄uenitur.
quia ult̄ carnis affectum & supra carnis intuitum non ꝓficit. ad ꝑ
fectionē p̄mii spiritalis non ꝑtingit. Ergo propt̄ uitā ęt̄nitatis dili
gendus ē auctor uitę temꝑalis. ut scil̄ non ob hoc diligat̄ q̄a hanc
ab illo immo ꝑ illū uitam accipim⁹. s; q̄a ꝑ hanc ad illā uitam intra
turi sumus. Bene ḡ cū dictū eēt. honora patrē tuū & matrē tuam
subiuncta ē causa. ut bene sit tibi. ⁊ sis longeuus sup̄ terram iuuen
tium. scil̄. q̄a hoc diligere debem⁹ in auctore uitę hui⁹. q̄d ab illo per
hanc uitā ad uitā futurā iniciati sumus. Et pulchre honoranti p̄n
cipiū suū longeuitas p̄mittit. quia dō ꝑ dilectionē adherendo ęt̄nita
tē ꝓmeret. Sane q̄ntū spectat ad sensum literę. duob⁹ modis paren
tes nr̄os honorare debem⁹. & obędiendo eis uidel̄ in omnib⁹ exceptis
his in quib; dilectio d̄i patris offendit. & eos q̄ntū nr̄ā facultas sub
petit adiuuando. S; & de patrib⁹ spiritalib⁹ id ē p̄latis nr̄is id ipsum

intelligere nichil impediat. quib; obediencia debem⁹ q̄m̄ ma habet possibilitas. & ancillium immo seruicium. q̄m̄ ma suppetit facultas. Sedm Preceptum.

Sedm p̄ceptum scde tabule ē. non occides. Homicidiū fit multis modis. manu. lingua. consensu. Manu fit. cū aliquis alium actualit̄ ferit. p̄cussit. vl̄ in locum mortis ubi uita finiet. p̄cipitat. vl̄ in carcere vl̄ in aliud quelibet locum talem. Lingua fit duob⁹ modis. id ē. p̄cipiendo. vl̄ suggerendo. Iudei ꝙppe apm occiderunt. dum occideret iudici suggesserunt. Consensu simil̄ duob; modis fit homicidium. dum vl̄ morte alt̄ desideram⁹ & cupim⁹. vl̄ si du eū a morte libare possim⁹. una ei⁹ negligim⁹. id ē. adiuuare non impendim⁹. Ter ciuo preceptum.

Terciuo p̄ceptum ē. scde tabule. non mechaberis. id ē. non fornicaberis. Fornicatio ē omnis illicita concubitus. & ē duplex fornicatio anime. unde ꝓpha. p̄dixit omnē qui fornicat̄ abscidit. & corpis. de qua hic agitur. Hoc enī p̄ceptum. & quedā alia sub ueteri lege tamum inchoata sunt non plene. s; ex parte data. ppt infirmitatē audituꝝ. que p̄tea aduenit uite grā consummata sunt. Lex enī dicit. non mechaberis. corporale tamū mechiam phibens. Ex pe dicit. quia quicūq; uiderit mulierē adconcupiscendū eā. iam mechat ē eam in corde suo. omnē illicitam concupiscentiā tam anime quā corpis contra dicens.

Quartū p̄ceptum ē. in furtum Quartum preceptum, facies. Furtum ~~facies~~ accipit̄ in hoc loco p̄ quolibet illicita usurpatione rei alien̄. siue occulta. siue manifesta. Qui enī furtum phibuit. rapinam non concessit. cum sit magis peccatum ui res tollant̄ sci apte uolent rape. quā occulte subtrahere. quia maiꝝ odiū & ira excitat. Subfurto comphendit̄ etiā usura. Quintū.

Quintum p̄ceptum scde tabule ē. non falsum testimonium dices. Vt ꝙ melius liqueat. quid sit falsum testimoniū. alii incipiendū ē. id ē amendauo. Aliud enī simpliciter mendacium. aliud mendacium in falso testimonio. aliud in periurio. aliud in uocio. du aliqs

uouet q̄d non soluit. De quib⁹ omnib; dicendū ē. Primū aūt de
simplici mendacio qua ꝓpt̄ ponenda ē de scriptio mendacii.

Quidam mendacium sic diffiniendū **De mendacio.**
putant. Mendaciū ē falsa significatio ~~un~~ cū uoluntate
fallendi. quę ul' p̄senti alit̄ ad est. ul' p⁹tea aduenit. Nam si q̄s
alt̄i ꝓmitteret. se aliq̄d dat̄um habens uoluntatē dandi cū ꝓ
mitteret p⁹tea u⁹ mutata uoluntate dare nollet. mendaciū
eēt. non quia in ꝓmissione cor duplex fuit. s; quia ꝓmittens
cor p⁹tea duplicauit. Sic g⁹ intelligi pot̄ quod dictum ē. mē
daciū ē significatio falsa. id ē ratio ul' locutio ꝑ quā ille q̄ loq̄t̄
auditori falsum significare intendit & putat. Nam & si uerū
sit. id ē. ita sit ut dicit. mentit̄ tamen ille cū loquit̄ cū opini
one & intentione fallendi. Iocosa mendacia. & yronyę & pa
rabolę mendacia non sunt. Alioquin sc̄i rep̄hensibiles inue
nirent̄. qui in parabolis. & yronyis multa locuti sunt. S; &
ipse xp̄c in parabolis loquebat̄ ad turbas. quas utiq; in ser
mone suo non assumpsisset si ullum in eis mendacium constaret.
Hoc solū int̄ ē. quod iocosa mendacia & si falsitatis reatum
non incidunt. leuitatis tamen culpam non euadunt. Est
adhuc aliud genus mendacii. ~~qui~~ cū aliquis quasi humilita
tis causa mentiri uidet̄. ut pote cum se peccatorē dicit. & ta
men non ita sentit ut dic̄. de quo uerissime dictum ē. quia
cum causa humilitatis, quis mentit̄. ~~quis~~ si ante quā mentiret̄ pec
cator non erat. menciendo efficitur q̄d non erat. quia pecca
torē se dicit. & non ita credit. ueritas in illo non ē. Est aliud
genus mendacii cū ꝓ salute ul' uita alteri⁹ conseruanda aliq̄s
mentit̄. quod & ipsum nullom⁹ ap̄ꝓbandū ē. Male enī menci
endo uitā seruat in alt̄i⁹ corpe. qui ꝑ mendacium ueritatē
extinguit in corde suo. Potest tamen in eim⁹ aliq̄n sine culpa
ueritas cęlari. q̄ndo salutis causa nr̄ę siue utilitatis alienę ra
tio exposcit. Longe enī aliud ē q̄d uerū ē tacere. atq; aliud
q̄d falsum ē asserere. Ipsa q̄ppe ueritas dicit. Multa habeo uob

dicere. s; non potestis portare modo. Quod utiq; non dixisset. si ue-
ratem tacere semper culpa esset. De falso testimonio.

Falsum testimoniū est. oū quis alteri⁹ mendacio de ueritate
testimonium ꝑhibet. qui non solū mendacio reus efficitur. s;
quia etiā ipsum mendaciū contra ueritatem patrocinari conatur.
Quod quidē si sciens fecerit. damnabilis omnino malicia ē. si aut
ignorans reꝑhensibilis negligentia. De Iuramento.

Non omne iuramentum malū est. & tam omne iuramentū
teste ueritate a malo est. Qui enī uerū iurat ꝑ necessitate ꝓxi-
mi aut ꝑ utilitate. cū scil' is cui iuratur aut credere non potest
ꝑ ignoratia aut credere recusat ꝑ malicia. eiusmodi iuramentū
quidē malū non ē. illius qui iurat. quia ex necessitate contes-
tatur ueritati. & tamen a malo ē illi⁹ cui iurat. hoc ē ul' ex infi-
mitate si credere alit' non pot'. ul' si credere contempnit ex
ꝑuersitate. Qui aut' sine causa iurat. si uerū iurat non sine
culpa ē. quia aut ꝑ leuitate arguit'. aut ꝑ contumacia conden-
nat'. Qui malū se facturū iurat peccat. in quo tamen meli⁹ est
iuramentū frangere quā adimplere. ita ~~tam~~ quidē ut & ma-
lum caueat quod iurauit. & nichilomin⁹ ut culpam agnoscat
in eo q̄d iurauit male. De Periurio.

Periurium ē mendaciū sacro scā a testacione inducta
confirmante. Qui enī falsum iurat. peierat ul' ꝑiurat. In q̄
p̄mum malū ē culpa mendacii. scd'm aut' cū id q̄d falsum ē
dicit'. q̄d ad tuendam falsitatē testimoniū ueritatis irreuerent'
usurpat'. Qui uiderit aliū falsum iurare uolentē. particeps pe-
cati efficit' si ~~non~~ consentit. & si non quantū pot' salua ueritat
ne malū ꝑficiat'. contra dicendo & ammonendo obsistit. Hic aut'
considerandū ē q̄d peccatum fr̄is cum ꝓbare non possum⁹. publi-
care non debem⁹. ne forte uideam' uelle ꝓximum nr̄m non cor-
rigere s; infamare. ꝑ ꝑtea ammonicio peccantib⁹ adhibenda i
ubi negantib; testimoniū coniuncens adduci non pot'. De Vo-
Votum ē uoluntaria sponsio animi. Quisquis d'o uotum sto.

uouet redere debet q̄d uouet ꝙ uana illud ꝓphē. Uouete & red
dite dño dō. Dicit aūi sc̄ptura. Uota stultoꝝ frangenda sunt.
Unde uota stultoꝝ intelligimus omnia que ul̄ mala sunt ul̄
si bona sunt ordinata tamen non sunt. & mai⁹ ē malum q̄d ē
ex eis. quā bonum q̄d ē inter. Ut uerbi grā. Si mulier nolente
uiro aut uir nolente muliere uouēret continentiā. aut sub
iectus sine consilio & licentia p̄lati inordinatam ꝓponeret
abstinentiam. ~~aut subiect⁹~~ eiⁿodi uota quia manifeste stulta
~~sunt~~ ēēnt tenenda omnino non ēēnt. Cui bonū q̄dcūq; uouet
si p̄ta illud aut implere non potuerit. aut maiori bono pfi
ciendo implere nonuoluerit. poterit scd̄m licentiam illoꝝ
quib⁹ dispensatio in eū credita ē. uotum ei⁹ aut laxare aut
mutare. ita ut in ei⁹ arbitrio non consistat. ul̄ hoc diminuere
quod faciendum uouit. ul̄ aliud p eo facere. quā si mai⁹ ē
quod non uouit. S extum preceptum.

S extum p̄ceptum ē quod & nonum. Non concupiscet ux
orem pximi tui. Septimum preceptum.

Septimū q̄d et decimū ē. non concupiscet rem pximi tui
Hic opponendū uidet. contra hoc quod supⁱ dictum ē.
in ev p̄cepto q̄d supⁱ datum ē de fornicatione cauenda non
mechaberis. mechyam tantum corpalē ēē phibuam. Postea
ū p id q̄d xp̄s in euglio dicit. q̄cumq; uiderit mulierē ad
cupiscendū eam iam mechat ē ea in corde suo. omnē tam cor
palē quā spūalē mechiam ēē intelligam. Quom enī euglm
sub pleuit q̄d lex sc̄pta pri⁹ minus habuit. cum id ipsum q̄d
euglm adiecisse creditur. in lege pius scriptū inueniat. Quod
enim dixit non mechaberis corpalē mechiam phibens. p̄ta
dixit non concupiscet. eam spūalē mechiam omnimo dis
cauendā ēē ostendens. Quid g̃ noua lex supleuit. quod uet⁹
minus habuit. Phibuit lex corpalē mechiam. phibuit con
cupiscentiā. Quid ampli⁹ euglm habuit q̄d faceret. S; sciēn
dum ē q̄d uet⁹ lex. quāius concupiscentiā hominis are aliena

cohibuit. in ꝓpria tamen minime temꝑauit. quia dixit. n̄
concupisces uxorem & rem ꝓximi tui. mulierē & rem omnino
concupiscendā non uetuit. s; ab aliena tantū appetitū cohi
bendū demonstrauit. Noua aūt lex & in ꝓpis temꝑata ēē
debere edocuit. ut omnē illicitam concupiscentiā exclu
deret. Potest aūt & alio intellectu conuenient̄ dici. ueterē
legem ꝑ concupiscentiam uxoris siue rei aliene non illam
significasse que sola uoluntate agit̄. s; ambitione & machi
natione que studio quodā & annisu ad inplendū desideri
um. & ad optinendum id q̄d in desiderio ē exteri⁹ opē exerce
tur. Noua aūt lex illicitā concupiscentiā non solū damp
nauit foris in studio opis. s; int⁹ dampnabilē ēē ostendit
in desiderio uoluntatis. De ordine p̄ceptoꝝ dei.

Ordinem aūt ipsoꝝ p̄ceptoꝝ dī sine consideratione transire
non oportet. Nam si ordo uiuendi ē. est utiq; & ordo in
cipiendi. Primum g̊ attende q̊d dicit̄ tibi. ut adores dm̄
tuū & seruias illi. hoc ē p̄mum p̄ceptum. In adoratione
agnosce fidē. in seruitute intellige bonā opationem. Post
hoc scd̄m p̄ceptum sequit̄. ut nomen dī tui in uanū non as
sumas. quatin⁹ uerbū ueritatis in ore suo sit ꝓpt̄ ueritatem.
ut p⁹ fidē cordis sequat̄ confessio oris. Primum deuotio ad
bonam conscientiam. p⁹tea exemplū opis ad bonā famam.
nouissime uerbū p̄dicationis ad doctrinam. Deinde sequit̄
tertium p̄ceptum. & dicit̄ tibi. ut sabbm̄ obserues. hoc ē m̄
tis quietē custodias. ut non ꝑturberis ex aduersis foris
occurrentib; ꝓueritate. s; discas ēē pacific⁹ etiam int̄ illos
qui pacē oderunt. Prēdices ueritatē. & non omittas cari
tatem. Hec sunt tria p̄cepta p̄me tabule de his que ꝑtinet
ad dm̄. p⁹ quā sequit̄ scd̄a tabula de his que spectant ad
ꝓximum. Primum g̊ p̄ceptum ē scd̄e tabule in q̊ tibi p̄
cipit̄. ut honores p̄ncipiū tuū. ut uitā longeuā habere
possis. quia q̄ non honorat eū a q̊ ē. dignus ē. ut retinere

non possit id qđ ē. Scđm p̄ceptum ē non occides. Conuenit sane cui in p̄cedenti mandato uite longeuitas p̄mittit. huic ne aliena uitam extinguat phibet. ut hoc excarnate dicit quod p̄ncipium suum honorās. aduitam que fine nescit inhiat. hoc uero excarnate primi quod aduite alienę finem nullo crēdulitatis odio se relaxat. Deinde sequit̄ tertium preceptum non mechaberis. & quartū non furtum facies. Non mechaberis. hoc p̄tinet aduitam ppriā. non furtū facies. hoc p̄tinet aduitam alienam. Supra enī iussus ē. & suā & alterī uitam conseruare. hic iubet̄ & alterī & suam uitā non lędere. Iustum ē enī ut unūq; uite corruptionē caueat. qui in patria uitā incorruptam expectat. & quia uitam primi p̄ximi pactam uiolentiam non opprimit. etiā p̄fraude occultam in his que adusū uiuendi data sunt ei non noceat. Ic non solum ipse p̄se non noceat. sz̄ neq; nocentib; & nocere uolentib; sua auctoritate uel attestatione fiduciam aut firmamentū p̄stare non p̄sumat. hoc enī sequentia mandato phibet̄ cum dicit̄. Non falsum testimonium dices. Ic quia ab ope lesionis diu se cohibere non p̄t. qui mentē suam ab intentione & uoluntate ledendi non cohibet. sequit̄ & dicit. Non concupisces uxorē p̄ximi tui. nec concupisces domū p̄ximi tui. Et furtum non facies. non concupisces rē p̄ximi tui. Hec sunt p̄cepta decem. que p̄ me p̄fectionis uiam & semitā pandunt directionis. Prima enī p̄fectio p̄ bonam op̄ationē hominē in semetipso dirigit. secđa p̄ carnalem p̄ximi inimicum expandit. tertia p̄ carnalē inimicū in altū extollit. quia denarius prime p̄fectionis lineam porrigit. centenarius secđe expandit latitudinē. millenarius in altum summā tollit p̄fectionē. Hec autē in p̄senti de expositione decē p̄ceptorū legis dicta sufficiant. De mobilib; & supra additis

Sequit̄ aliud genus p̄ceptorū que mobilia precepta uocant. quo natalib; mandatis scđm dispensationē aduenp̄ sup̄ addita sunt. siue p̄ exercitationē siue p̄ significationē.

A Non mechaberis. Non concupisces uxorē p̄ximi tui.

Pro exercitatione quidem ut plurima essent in quibus erudiendorum
obedientia probaretur et deuotio excoleretur. Pro significatione
autem ut in eis future ueritatis signa preparentur et ipsa que cor-
poraliter agenda precipiebantur que spiritaliter agenda uel cre-
denda erant demonstrarentur. Hec autem omnia de mediis sump-
ta sunt hoc est de his que in sua natura nec ita bona erant
ut ineuitabiliter debuissent fieri nec ita mala ut omnino
debuissent ex necessitate uitari. Omnia enim hec que in eiusmodi
mandatis proposita sunt quantum ad suam naturam talia fuerunt
que pro arbitrio agentis sine culpa possent fieri et rursum sine
culpa omitti. Accedens autem mandatum hec que per se media
erant et ad utrumlibet se habebant siue precipiendo siue
prohibendo in alteram partem deflexit ita ut iam ea que prohi-
bita sunt sine culpa non possunt fieri neque rursum ea que
precepta sunt possunt omnino sine culpa dimitti. Quod
tantum non natura rei facit sed ius et obedientia mandati.
Prohibuit lex ne caro cum sanguine comederetur non quia hoc
quantum ad naturam rei malum erat sed quia malum erat quod in isto fi-
nificari debuerat. Quasi enim caro cum sanguine editur quando quis
in opere furoris et crudelitatis delectatur. Mandauit etiam eadem
lex a carne porcina abstinendum opera scilicet inmundicie
uitanda significans. Ad hunc modum aliorum quoque animali-
um tam uolucrum quam piscium et eorum que in terra uersantur
quedam ab esu humano excepit et multa alia que prima con-
dicio noxia non fecerat. Secunda institutio noxia per dispen-
sationem quasi noxia uitare mandauit. Erant autem quedam
alia de his mediis que lex scripta magis per concessionem propo-
suit quam per preceptionem uel prohibitionem que fortassis per se ma-
la fuissent si concessa non fuissent. Verbi gratia. Dicit lex
ut si quis turpitudinem aliquam in uxore sua inuenisset
et ob id illam odio haberet scriberet ei libellum repu-
dii et sic eam dimitteret quia uidelicet melius erat ut odio ha

bita scdm uoluntatē dimitteret. quā cont uoluntatē
retenta occideret. Dictum est iterū in lege. iuramen
tum tuū dno offeras. & iurabis p dnm. non q̄a uidel
iurare aut p dnm iurare bonū est. s; idcirco in pfectis
iuramentū conceditur. ut facili⁹ p iuriū uitaret. Simul etiā
ut nom dni uenerari discerent. cum illud frequenti⁹ in
assertionē & testimonium dictoꝝ suoꝝ accipent. & n̄ coge
rent nomina falsoꝝ deoꝝ ad confirmanda iuramēta sua as
sumere. quib; non solū pmissū s; pceptum fuerat. ita dū
taxat si causa confirmande ueritatis expostularet no
men dni ad testimoniū inuocare. Simile erat & hoc q̄d
pmissi sunt p illata iniuria talionē reddere. ne forte ue
hementiori furore exardescentes. maiora illatis cona
rent mali referre. Multa sunt alia genera pceptoꝝ que
in lege scripta continent. decentia quidē ad exteriorē
conuersationē. & simul apta ad spiritualē significationē.
In his omnib⁹ g̊ illam quā apls posuit discretionē in ele
mentis exordii sermonis di significatam notam⁹. Sunt
enī tria hec. elementa. exordia. sermo. In elementis sonus
est. s; sensus non ē. unde nec exordium dicunt. quia sens⁹
in eis non incipit. Dictiones exordia sensuum sunt. unde
& dictiones uocant quasi iam aliquid dicentes. & pme
partes orationis. quia pncipium intelligentie abers ex
oritur. In elementis g̊ sonus est. & sensus non est. In exor
dio sensus est. s; complet⁹ non est. In sermone sens⁹ est. &
pfectus. Vide tria hec in scriptura di similia. Dicit scrip
tura carnē cum sanguine non comedatis hoc ē elemen
tum. subiuxit p̄tea. non occides. hoc ē exordium. p̄tea
conpleuit etiā phibens. hoc est sermo. Item dixit. carnē
porcinam non edendam in hoc fuit elementum. addidit
p̄t hec. non mechaberis. in hoc fuit exordium. nouissime
apposuit. si quis uiderit mulierē ad concupiscendam

eam. iam mechatus est eam in corde suo. in hoc fuit sermonis
completio. Precepta igitur ad tempus super addita elementa fuerunt.
Precepta decalogi exordia. precepta uoui testamenti sermo.
Prima ex institutione discipline. secunda ex ueritate nature. ter-
cia ex perfectione gratie. Precepta immobilia naturaliter priora sunt.
si precepta mobilia sicut dictum est significationem precedunt.
quia in eis primum bonitas formatur que postea in illis inchoatur.
et nouissime per gratiam consummatur. De preceptis super additis
et mobilibus quedam etiam nunc in tempore gratie pro exercita-
tione retenta sunt. sicut est obseruantia ieiuniorum et alia
quedam que cum superioribus temporibus fuerunt instituta.
prouide tamen ad presentium instructionem sunt reseruata.
et ea potissimum que ad spiritalis studii exercitationem
spectant tempore gratie reseruantur. his que ad carnales obser-
uantias pertinebant abolitis. Quod tria sunt genera sacramentorum in lege.

Tria genera sacramentorum inueniuntur fuisse subscripta lege. quedam specialiter ad
remedium. quedam uero ad obsequium. quedam ad cultum di-
uinum. Prima pertinent ad peccatorum remissionem. secunda ad
exercendam deuotionem. tercia ad colendam pietatem. Prima
instituta fuerunt quasi ad necessitatem. ut in eis homo
sanctificaretur qualis circumcisio fuit. et hostie pro peccato
et pro delicto. et cetera quedam que specialiter ad emundatio-
nem et remissionem instituta fuerunt. secunda autem quasi ad ex-
ercitationem fuerunt proposita. ut in eis deuotio fidelium
exerceretur et meritum augeretur. quales scilicet fuerunt ho-
stie pacificorum que sponte offerebantur a fidelibus ob reconci-
liandam sibi gratiam diuinam. tercia instituta fuerunt quasi
ob preparationem quandam ut quasi instrumenta quedam essent
ad cetera sacramenta tractanda et sanctificanda. quale fuit
tabernaculum et atrium et omnia utensilia que continebantur
in eis. nec non et sacra indumenta ministrantium. et cetera omnia

que ad exornandu cultum diuinum fuerant instituta.
Item alia sacramenta fuerunt que scificabant ad emun-
dationē. prima necessitatis. scda uirtutis. tcia laudatio-
nis. Prima suscipiebant ad scificationem. scda tractabant
ad deuotionē. tercia exercebant ad laudationē. Item sa-
cramenta alia erant in reb⁹ quib⁹dam scificatis. alia in sa-
crificiis & oblationib⁹. alia in ministeriis diuinis. Sic
res eadē multis modis ad euidentiā distingui potest.
Sacrificiū dicebat. quando de animalib⁹ fiebat immola-
tio. Oblatio aut aliarū quarūlibet rerū uocabatur.
Sacrificioꝝ tria genera sunt. Alia enim sunt holocausta.
alia simplicia sacrificia. alia pacifica. Holocaustū uoca-
batur. qd uel ex debito uel sponte oblatū totū incen-
debatur. Sacrificiū uocabatur qd ꝑ debito instituti-
onis oblatū. partim cremebat. partim reseruabatur.
Pacifica dicebant que sponte offerebant. siue ꝑ grāꝝ
actione siue ꝑ precedentis uoti adimpletione. siue
ꝑ uoluntaria & spontanea deuotione. Holocaustum
aliquando fiebat de armentis. aliquando de peccori-
bus. aliquando de uolatilib⁹. Oblatio aliquando de simi-
la fiebat. que dicebatur sacrificiū crudum. aliquando
de clybano. aliquando de sartagine. aliquando de crati-
cula. qd sacrificiū coctum uocabat. Sacrificia alia
ꝑ peccato erant. alia ꝑ delicto. ꝑ peccato quidē ut pec-
catum expiaretur. ꝑ delicto ut expiaretur delictum.
Peccatum ē quando fit qd fieri non debet. Delictum ē
quando non fit qd fieri debet. Et in his quidē omib⁹
sacramenta constabant. Sciendu ū qd hec omnia n̄
talia sacramenta intelligere debemus. qualia superi⁹
sacramenta que ꝑprie sacramenta dicunt ēē debere
diffiniuimus. sed his & huiusmodi queda ob hoc solū-
modo sacramenta uocant. quia sacrarū rerū signa

fuerunt. Sic ergo aliud est sacramentum significatione significans. et sanctificatione sanctificans. aliud non sanctificans sed significans tantum. Et de sacramentis quidem scriptę legis hactenus dixisse sufficiat. De promissionibus vero quas intercia partę primę distinctionis posuimus tractare presentis propositi non fuit. Sunt igitur tria quę lex scripta continebat. precepta. sacramenta. promissa.

Explicit vna pars sententiarum magistri Hvgonis.

Si quis ades qui morte caret sta. perlege plora. Sum quod eris. quod es ipse fui. pro me precor ora.

K K
LYCEAL
BIBLIOTHEK
ZU
LAIBACH